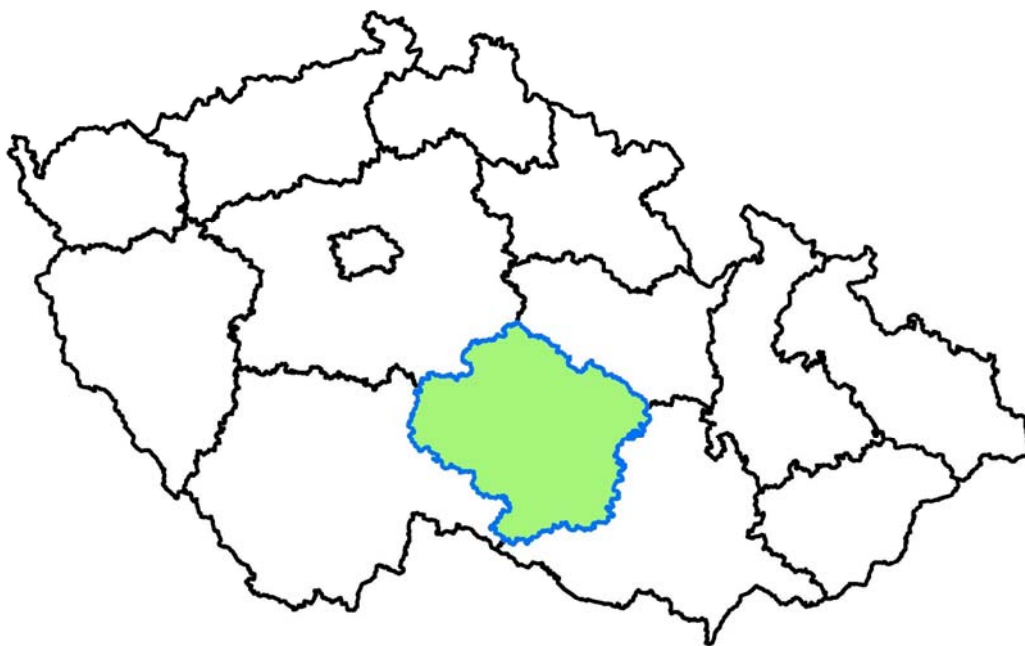

Profil kraje Vysočina

červen 2008

Zpracovatel: Krajský úřad kraje Vysočina

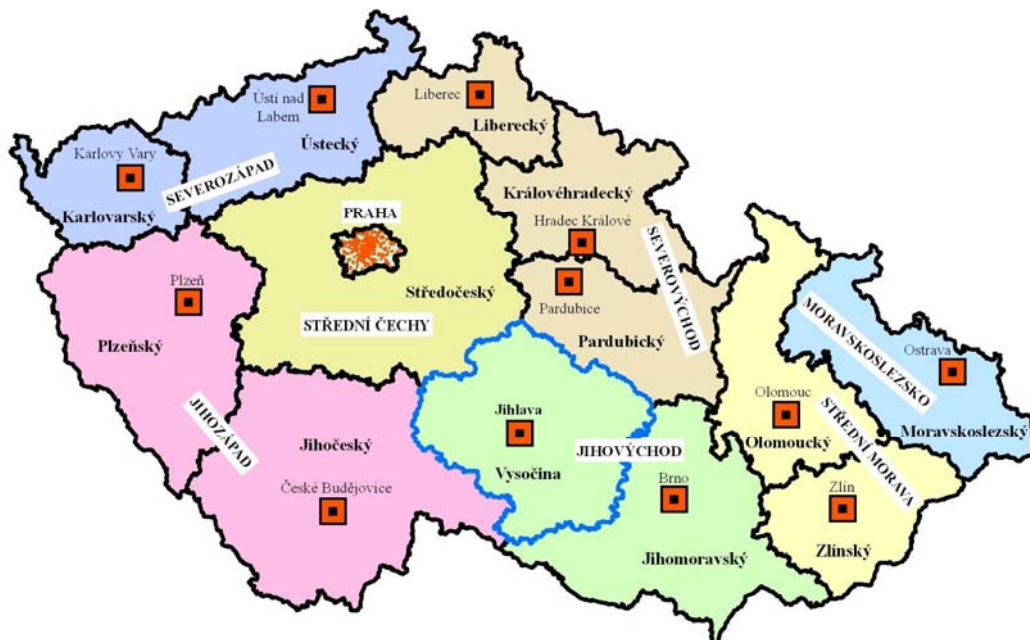
OBSAH:

1. Geografická poloha kraje Vysočina v rámci České republiky.....	2
2. Obyvatelstvo a sídelní struktura.....	7
2.1 Stav a pohyb obyvatelstva.....	7
2.2 Věkové složení a průměrný věk obyvatelstva.....	20
2.3 Vzdělanostní struktura obyvatelstva.....	22
2.4 Náboženské vyznání obyvatelstva.....	23
2.5 Sídelní struktura.....	24
3. Bydlení a domácnosti.....	26
4. Dopravní infrastruktura.....	28
4.1 Silniční doprava.....	28
4.2 Železniční doprava.....	36
4.3 Letecká doprava.....	38
4.4 Cyklistická doprava.....	39
4.5 Dopravní obslužnost veřejnou dopravou.....	40
5. Technická infrastruktura.....	41
5.1 Zásobování energiemi.....	39
5.2 Zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod.....	48
5.3 Územně plánovací dokumentace.....	56
5.4 Informační a komunikační technologie.....	58
6. Hospodářství.....	64
6.1 Hrubý domácí produkt.....	64
6.2 Podnikatelský sektor.....	66
6.3 Průmysl a stavebnictví.....	68
6.4 Zemědělství.....	75
6.5 Lesnictví.....	82
6.6 Hospodaření obcí.....	86
6.7 Hospodaření kraje Vysočina.....	88
7. Trh práce a zaměstnanost.....	90
7.1 Zaměstnanost v kraji Vysočina.....	90
7.2 Rozsah a struktura nezaměstnanosti.....	95
8. Sociální a kulturní infrastruktura.....	105
8.1 Vzdělávání.....	105
8.2 Zdravotnictví.....	112
8.3 Sociální zabezpečení a sociální služby.....	116
8.4 Skupiny osob ohrožené sociálním vyloučením.....	119
8.5 Volnočasové aktivity a sport.....	123
8.6 Kultura a památková péče.....	124
9. Životní prostředí.....	131
9.1 Ovzduší.....	131
9.2 Voda.....	133
9.3 Staré ekologické zátěže.....	133
9.4 Produkce odpadů a způsoby nakládání s nimi.....	135
9.5 Radonové riziko.....	135
9.6 Ochrana půdního fondu.....	136
9.7 Ochrana přírody a krajiny.....	136
10. Recreace a cestovní ruch.....	141
PŘÍLOHY.....	146
Přehled použitých zkratk a cizích výrazů s vysvětlením.....	165

1. Geografická poloha kraje Vysočina v rámci České republiky

Kraj Vysočina má v rámci České republiky centrální polohu. Sousedí s krajem Jihočeským, Středočeským, Pardubickým a Jihomoravským. Pouze další dva kraje (Praha a Středočeský) ze 14 mají podobně jako kraj Vysočina vnitrozemskou polohu a jejich hranice se nedotýká státní hranice ČR. Rozlohou 6 795,7 km² je kraj Vysočina krajem nadprůměrné velikosti - pouze 4 kraje ČR jsou plošně rozlehlejší (tabulka 1.1).

Obr. 1.1: Územní samosprávné členění ČR – kraje ČR a regiony soudržnosti NUTS II (oblasti)

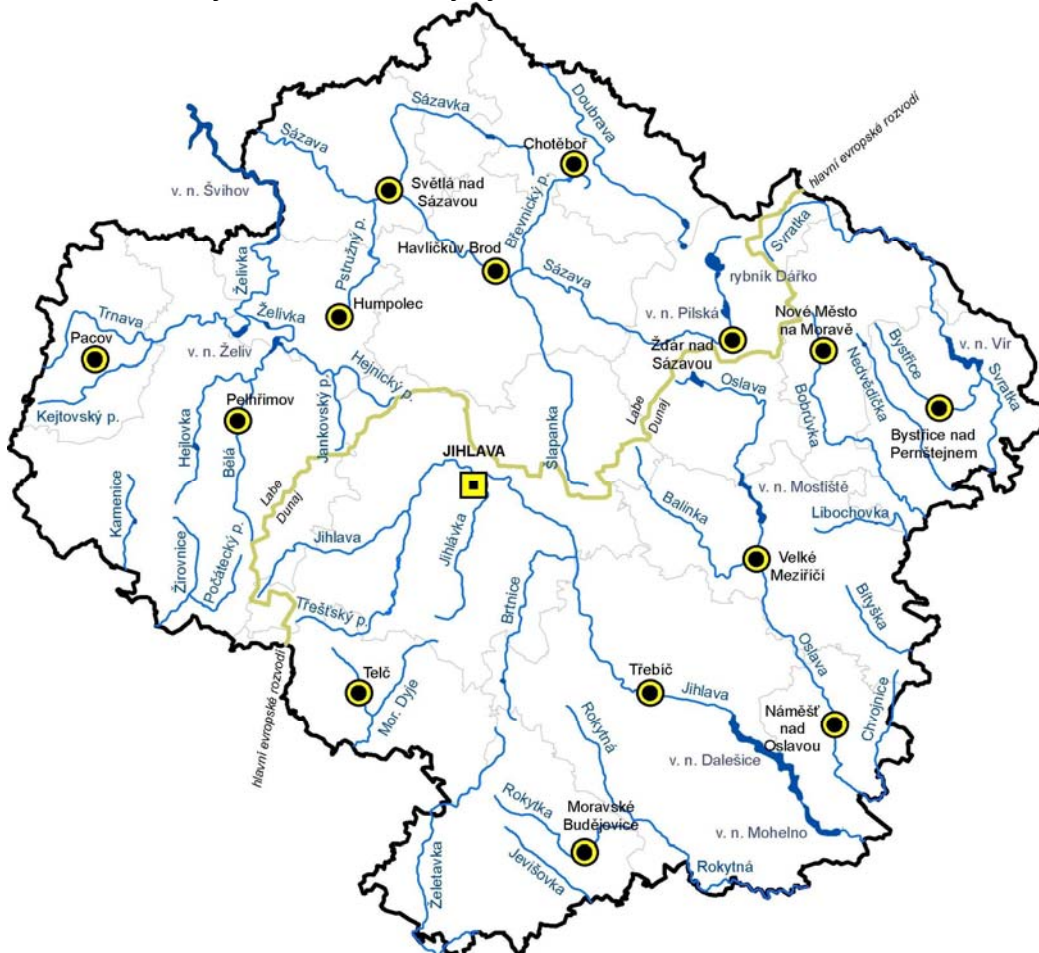

Až na severní výběžek kraje Vysočina, který náleží do geomorfologické podsoustavy zvané Středočeská tabule, přísluší celé území kraje k jedné z největších geomorfologických jednotek v ČR - Českomoravské vrchoviny. Ta je dále členěna do sedmi geomorfologických celků, a to na Křemešnickou vrchovinu, Hornosázavskou pahorkatinu, Železné hory, Hornosvrateckou vrchovinu, Křižanovskou vrchovinu, Javořickou vrchovinu a Jevišovickou pahorkatinu, přičemž území kraje spadá do všech vyjmenovaných celků. V reliéfu kraje Vysočina převažují plošiny, ploché hřbety, úvalovitá údolí, která přechází směrem k okrajům Českomoravské vrchoviny do údolí hluboce zaříznutých. K nejvýše ležícím oblastem kraje patří zejména Žďárské vrchy s řadou vrcholů přes 800 m n.m. (Devět skal 836 m n.m.) a Jihlavské vrchy v Javořické vrchovině (Javořice 837 m n.m.). Nejčlenitější území s největšími výškovými rozdíly leží při horní Svatce - tzv. Svratecká hornatina. K významným vrcholům patří například Křemešník (765 m n.m.), Čeřínek (761 m n.m.), Strážiště (744 m n.m.), Špičák (734 m n.m.), Mařenka (711 m n.m.), Melechov (709 m n.m.) či Vestec v Železných horách (668 m n.m.).

Území kraje je pramennou oblastí významných českých a moravských řek a prochází jím hlavní evropské rozvodí Labe - Dunaj. Řeky Doubrava, Sázava a Želivka náleží do úmoří Severního moře, Svratka, Oslava, Jihlava, Rokytná a Moravská Dyje náleží do úmoří Černého moře. Na řadě vodních toků byly zbudovány údolní vodní nádrže, některé jsou významnými zdroji pitné vody z celorepublikového hlediska. Jde především o vodní nádrž Švihov na Želivce (leží z větší části ve Středočeském kraji) zásobující Prahu a Vír na Svatce, ze které je dodávána pitná voda do brněnské aglomerace. Na řece Jihlavě byla zbudována vodní nádrž Dalešice s nejvyšší hrází v ČR (kolem 100 m). Kraj Vysočina oplývá rovněž velkým počtem rybníků. Největší z nich - Velké Dářko - se nachází u Žďáru nad Sázavou.

Českomoravskou vrchovinu budují přeměněné horniny s malým obsahem živin, převahou SiO_2 , což je činí kyselými - proto jsou na nich většinou hnědé kyselé, čili živinami nenasycené půdy. Zbytek hornin tvoří hlubinné vyvřeliny - většinou žuly a jim podobné horniny (syenity, diority, granodiority v centrálních masívech - jihlavském, třebičském, železnohorském), které mají rovněž kyselé chemismus a nízkou úživnost. Existují však i významné místní odchylky: živinami bohaté hadce, amfibolity, krystalické vápence (mramory) a také živinami bohaté hlubinné vyvřeliny v masívech ranském a borském. Svým charakterem je výjimečný výběžek České křídové tabule, která písčinci a opukami na okraji Železných hor vyběhává až k Velkému Dářku, kde jsou proslulá rašeliniště.

Obr. 1.2: Vodní toky a vodní nádrže v kraji Vysočina

Z hlediska fyzikogeografické regionalizace lze v kraji Vysočina rozlišit pět základních výškových stupňů. Za hlavní kritéria byly vybrány tyto charakteristiky: půdní pokryv, specifický odtok, klima a potenciální rekonstruovaná vegetace.

- První stupeň Vysočiny je vyvinut v moravské části kraje v povodí Dyje a označujeme jej **Dyjsko-oslavský**. Má teplé až mírně teplé podnebí, počet dní se sněhovou pokrývkou dosahuje 40-50 (50-60), zasahuje sem potenciální vegetační stupeň dubový a bukovo-dubový, specifický odtok v litrech za sekundu z 1 km² dosahuje hodnot 1 - 2 litry. Zasahují sem černozemě a hnědozemě, jsou zde i oglejené půdy a plavozemě, méně pak hnědé půdy. V reliéfu dominují plošiny oddělené hluboce zaříznutými údolními řek.
- Druhý stupeň Vysočiny označujeme **Jemnicko-bítešský**, který se dělí do kotlin Jemnické, Jaroměřicko-třebičské a Velkomeziříčské, jež jsou odděleny hřbety. Klima je mírně teplé s 50-80 dny se sněhovou pokrývkou. Potenciálními vegetačními stupni jsou bukovo-dubový,

dubovo-bukový a dubovo-jehličnatý. Specifický odtok dosahuje hodnot 2 - 4 l . s⁻¹. km⁻², v půdním pokryvu je méně hnědozemí, ale více plavozemí a oglejených půd, přibývá půd hnědých. Reliéf zahrnuje jednak kotliny, jednak hřbety.

- Třetí stupeň Vysočiny je zastoupen spíše na české straně kraje Vysočina: počítáme sem **Horní Sázavu s Doubravou / Chrudímkou a Střední Želivku**. Klíma je zde mírně teplé s 60-80 , místy až se 100 dny se sněhovou pokrývkou, specifický odtok dosahuje hodnot na Střední Želivce 4 - 6 l . s⁻¹.km⁻² , na Horní Sázavě / Doubravě / Chrudimce 5 - 10 l . s⁻¹.km⁻². Potenciální vegetací jsou stupně dubovo-bukový a dubovo-jehličnatý, v půdním pokryvu dominují hnědé půdy s půdami oglejenými. Převládají hřbety a údolí.
- Čtvrtý stupeň má své zastoupení na straně české jako **Křemešnický (Melechovský)** a na straně moravské jakožto **Brtnicko-arnolecký**. Klíma je mírně teplé až chladné se 60 - 100 (místy i 120) dny se sněhovou pokrývkou, specifický odtok dosahuje hodnot 5 - 8 (Křemešnický) a 4 - 6 l . s⁻¹.km⁻² v Brtnicko-arnoleckém. Potenciální vegetačními stupněmi je dubovo-jehličnatý až jedlovo-bukový, v půdním pokryvu převládají hnědé půdy nenasyčené neboli kyselé s půdami oglejenými. Reliéf zahrnuje hřbety, plošiny i úvalovité sníženiny.
- Pátým a nejvyšším stupněm Vysočiny jsou dvě klenby - **Žďárské vrchy** a **Jihlavské vrchy**. Mají chladné podnebí se 100 - 120 dny se sněhovou pokrývkou, specifický odtok v Jihlavských vrších dosahuje jen 6 - 8 l . s⁻¹.km⁻², ve Žďárských vrších je to však 6 - 14 l . s⁻¹.km⁻². Potenciální vegetačním stupněm je jedlovo-bukový, půdní pokryv je zcela odlišný od ostatních: nejen, že jsou zde hnědé půdy kyselé, ale i jejich přechody do podzolů, rašelinných půd, glejů se semigleji a pseudogleji. Reliéf tvoří poměrně vysoké hřbety se sedly, kopci, hlubokými údolními a úvalovitými sníženinami.

Navzdory poměrně velké rozloze náleží kraj Vysočina z hlediska počtu obyvatel do dolní poloviny pomyslného žebříčku (tabulka 1.2) - pouze tři kraje jsou počtem obyvatel menší než kraj Vysočina. Nesoulad těchto dvou základních charakteristik je důsledkem vlivu přírodních podmínek a historického vývoje území, během něhož bylo území kraje zalidněno na poměry České republiky i střední Evropy poměrně řídko. Počtem obyvatel na 1 km² (75,6) se kraj nachází hluboko pod průměrem ČR a spolu s krajem Plzeňským a Jihočeským patří mezi tři nejméně zalidněné regiony ČR.

Území kraje Vysočina je rozděleno celkem na 704 samosprávných obcí. Pouze ve Středočeském kraji existuje více obcí, všechny ostatní kraje ČR mají počet obcí menší. To svědčí o značné administrativní roztržiténosti území kraje. Tu je možné vyjádřit průměrným počtem obyvatel připadajících na jednu obec - hodnota 730 obyvatel jako průměrná velikost obce kraje Vysočina je nejnižší v mezikrajském porovnání.

Při reformě územní veřejné správy byla k 1. 1. 2003 ukončena činnost okresních úřadů a jejich působnost přenesena z části na krajský úřad a z části na nově zřízené obce s rozšířenou působností. V kraji Vysočina bylo vymezeno celkem 15 správních obvodů těchto obcí s rozšířenou působností. Jejich základní charakteristika je uvedena v tab. 1.5. Kraj se tak od 1. 1. 2003 administrativně člení na 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností, 26 obvodů pověřených obecních úřadů a 704 obcí. Stále ovšem existuje řada institucí s okresní působností (okresní policejní ředitelství, okresní soudy, okresní úřady práce apod.), čili se zrušením okresních úřadů nepominula existence okresů. Ba ani krajů z roku 1960, a tak území kraje spadá působností pod tři krajské policejní správy a tři krajské soudy se sídly v Brně, Českých Budějovicích a Hradci Králové.

Polohu území je nutné hodnotit na několika řádovostních úrovních. Poloha kraje Vysočina na makroregionální úrovni (v rámci střední Evropy, resp. Evropy) je poměrně exponovaná. Území kraje je součástí hlavní středoevropské urbanizované osy (Berlín - Praha - Vídeň/Bratislava - Budapešť), která je v širším kontextu součástí hlavní komunikační spojnice severní Evropy a Skandinávie s jihovýchodní Evropou a západní Asií. Exponovanost polohy je zvýrazněna průběhem komunikací evropského významu, především dálnicí D1 (v síti evropských silnic označené E 50 a E 65), železnicí (Berlín -) Praha - Havlíčkův brod - Břeclav (- Vídeň/Bratislava) a silnicí I/38 (Jihlava - Znojmo - Vídeň - v síti evropských silnic označené E 59).

Hodnota polohy kraje na mezoregionální úrovni (vzhledem k hlavním koncentracím obyvatelstva, výroby a služeb v rámci státu) je však v kontrastu k výhodné makropoloze jen průměrná až

podprůměrná. Území kraje je poměrně vzdálené od všech jedenácti hlavních sídelních aglomerací ČR. Nejbližší z nich je brněnská, která zvyšuje exponovanost východní části regionu. Zdrojem exponovanosti na mezoúrovni tak jsou zejména hlavní dopravní osy. Většina komunikací nadregionálního významu sleduje směr severozápad - jihovýchod, resp. západ - východ, zatímco významné komunikace v kolmém směru v území chybí. Výhodou je centrální poloha v rámci ČR (na území kraje leží populační střed ČR).

Na mikroregionální úrovni jde již o hodnocení diferencovaného stupně exponovanosti jednotlivých částí regionu (kraje). Zdroji exponovanosti jsou jednak významné komunikace, jednak významná centra uvnitř území - především krajské město, okresní města a další střediska regionálního významu. Dominantním rozvojovým pólem území je Jihlava, která je s 50,8 tis. obyvatel (k 31. 12. 2007) centrem republikového významu.

Tab. 1.1: Pozice kraje Vysočina v ČR z hlediska rozlohy (k 31. 12. 2007)

Pořadí	Kraj	Rozloha v km ²
1	Středočeský	11 014,8
2	Jihočeský	10 056,9
3	Plzeňský	7 561,0
4	Jihomoravský	7 195,6
5	Vysočina	6 795,7
6	Moravskoslezský	5 427,0
7	Ústecký	5 334,5
8	Olomoucký	5 266,9
9	Královéhradecký	4 758,5
10	Pardubický	4 518,7
11	Zlínský	3 963,6
12	Karlovarský	3 314,5
13	Liberecký	3 163,0
14	Praha	496,1

Tab. 1.2: Pozice kraje Vysočina v ČR z hlediska počtu obyvatel (k 31. 12. 2007)

Pořadí	Kraj	Počet obyvatel
1	Moravskoslezský	1 249 897
2	Praha	1 212 097
3	Středočeský	1 201 827
4	Jihomoravský	1 140 534
5	Ústecký	831 180
6	Olomoucký	641 791
7	Jihočeský	633 264
8	Zlínský	590 780
9	Plzeňský	561 074
10	Královéhradecký	552 212
11	Vysočina	513 677
12	Pardubický	511 400
13	Liberecký	433 948
14	Karlovarský	307 449

Tab. 1.3: Pozice kraje Vysočina v ČR z hlediska hustoty zalidnění (k 31. 12. 2007)

Pořadí	Kraj	Počet obyvatel na 1 km ²
1	Praha	2 443,3
2	Moravskoslezský	230,3
3	Jihomoravský	158,5
4	Ústecký	154,7
5	Zlínský	149,1
6	Liberecký	137,2
7	Olomoucký	121,9
8	Královéhradecký	116,0
9	Pardubický	113,2
10	Středočeský	109,1
11	Karlovarský	92,8
12	Vysočina	75,6
13	Plzeňský	74,2
14	Jihočeský	63,0

Tab. 1.4: Pozice kraje Vysočina v ČR z hlediska průměrné velikosti obcí (k 31. 12. 2007)

Pořadí	Kraj	Počet obyvatel na 1 obec
1	Praha	1 212 097,0
2	Moravskoslezský	4 180,3
3	Ústecký	2 348,0
4	Karlovarský	2 329,2
5	Liberecký	2 018,4
6	Zlínský	1 943,4
7	Jihomoravský	1 694,7
8	Olomoucký	1 612,5
9	Královéhradecký	1 232,6
10	Pardubický	1 133,9
11	Plzeňský	1 119,9
12	Středočeský	1 048,7
13	Jihočeský	1 016,5
14	Vysočina	729,7

Zdroj dat (tabulky 1.1 – 1.4): Stav a pohyb obyvatelstva za 1. – 4. čtvrtletí 2007. ČSÚ Praha, 2008; Statistická ročenka půdního fondu ČR. ČZÚK Praha, 2008; Malý lexikon obcí ČR 2007. ČSÚ, Praha 2007

Tab. 1.5: Základní charakteristika správních obvodů obcí s rozšířenou působností

Správní obvod	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel (k 31. 12. 2007)	Hustota zalidnění (ob./km ²)	Počet měst	Počet městysů	Počet obcí	Počet částí obcí
Bystřice nad Pernštejnem	348,0	20 629	59,3	1	1	39	91
Havlíčkův Brod	631,9	52 178	82,6	4	3	56	139
Humpolec	227,9	17 123	75,1	1	0	25	66
Chotěboř	329,0	22 698	69,0	2	4	31	101
Jihlava	921,8	98 202	106,5	4	4	79	145
Moravské Budějovice	413,9	24 438	59,0	2	0	47	60
Náměšť nad Oslavou	211,3	13 406	63,4	1	1	27	32
Nové Město na Moravě	292,9	19 670	67,2	1	3	30	59
Pacov	234,6	10 005	42,6	1	1	24	64
Pelhřimov	827,4	45 830	55,4	7	2	71	192
Světlá nad Sázavou	290,2	20 342	70,1	2	0	32	89
Telč	291,4	13 455	46,2	1	2	45	59
Třebíč	837,7	76 309	91,1	3	7	93	133
Velké Meziříčí	473,3	35 369	74,7	2	2	57	96
Žďár nad Sázavou	464,4	44 023	94,8	2	4	48	76
Kraj Vysočina	6 795,7	513 677	75,6	34	35	704	1 402

Poznámka: údaje o počtu měst, městysů, obcí a částí obcí jsou uváděny k 31.5.2008.

Zdroj dat: Malý lexikon obcí České republiky 2007. ČSÚ, Praha 2007; Počet obyvatel v obcích Vysočiny k 1. 1. 2008. ČSÚ Jihlava, 2008

1. 1. 2007 došlo k územněsprávnímu zásahu, kdy se vyhláškou 513/2006 Sb. změnila hranice okresů ČR, přičemž v kraji Vysočina takto:

Brtnička, Hrutov, Kněžice byly přičleněny do okresu Jihlava z okresu Třebíč,
Meziříčko bylo přičleněno do okresu Žďár nad Sázavou z okresu Jihlava,
Tasov a Oslavička byly přičleněny do okresu Žďár nad Sázavou z okresu Třebíč.

Tab. 1.6.: Změny základních údajů o okresech kraje Vysočina po 31. 12. 2006

Okres	Počet obcí		Výměra (km ²)		Počet obyv. k 31. 12. 2006	
	dle územní struktury k 31. 12. 2006	dle územní struktury k 1. 1. 2007	dle územní struktury k 31. 12. 2006	dle územní struktury k 1. 1. 2007	dle územní struktury k 31. 12. 2006	dle územní struktury k 1. 1. 2007
Havlíčkův Brod	120	120	1 264,9	1 264,9	94 925	94 925
Jihlava	121	123	1 180,1	1 199,3	109 437	110 876
Pelhřimov	120	120	1 289,9	1 289,9	72 482	72 482
Třebíč	172	167	1 508,0	1 463,0	116 298	113 987
Žďár nad Sázavou	171	174	1 551,8	1 578,5	118 503	119 375

Zdroj dat: Malý lexikon obcí České republiky 2006. ČSÚ, Praha 2006; Počet obyvatel v obcích Vysočiny k 1. 1. 2007. ČSÚ Jihlava, 2007

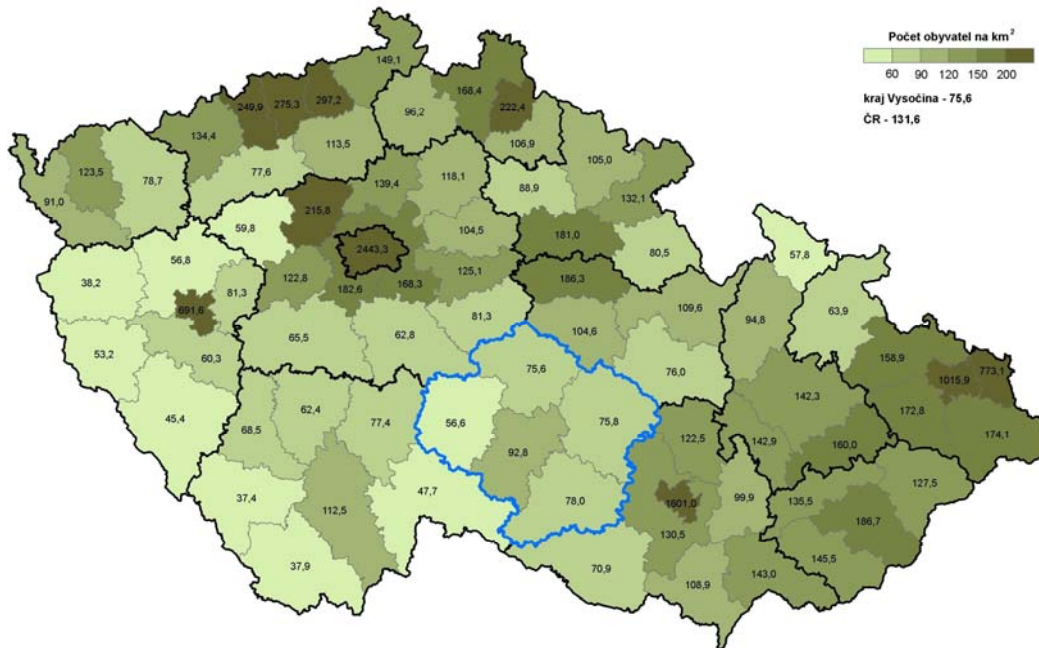
Tyto změny byly provedeny z důvodu harmonizace územního vymezení správních obvodů ORP s územním vymezením okresů.

2. Obyvatelstvo a sídelní struktura

2.1 Stav a pohyb obyvatelstva

Kraj Vysočina se s 513 677 obyvateli (k 31. 12. 2007) řadí k méně lidnatým krajům České republiky (čtvrtý populačně nejmenší po Karlovarském, Libereckém a Pardubickém kraji) a na obyvatelstvu ČR se podílí 5 %. Zatímco obyvatelstvo tvoří dvacetinu populace ČR, rozloha kraje zaujímá 1/12 území státu (8,6 %). Z toho plyne velmi nízká hustota zalidnění; na 1 km² připadá 76 obyvatel (v ČR 132 obyvatel), což je po Plzeňském a Jihočeském kraji třetí nejnižší hodnota mezi kraji ČR.

Obr. 2.1: Hustota zalidnění v okresech ČR k 31.12.2007

Pramen: Stav a pohyb obyvatelstva za 1. – 4. čtvrtletí 2007. ČSÚ Praha, 2008

Tab. 2.1: Vývoj počtu obyvatel v okresech kraje Vysočina v letech 1869 – 2006 (dle hranic okresů před 1. 1. 2007)

Okres	1869	1910	1930	1950	1991	2001	2006
Havlíčkův Brod	106 421	110 719	105 871	93 312	96 113	95 040	94 925
Jihlava	98 044	109 620	110 974	91 616	108 449	108 413	109 437
Pelhřimov	99 331	100 705	90 990	74 597	74 616	72 984	72 482
Třebíč	89 979	106 363	110 153	102 295	116 641	116 957	116 298
Žďár nad Sázavou	111 887	109 084	103 780	90 808	117 923	118 749	118 503
Vysočina	505 662	536 491	521 768	452 628	513 742	512 143	511 645
Česká republika	7 617 230	10 078 637	10 674 386	8 896 133	10 302 215	10 230 060	10 287 189

Pozn.: Výsledky příslušných sčítání lidu, v roce 2006 průběžná evidence obyvatelstva k 31.12.2006.

Zdroj dat: Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850 – 1970. FSÚ Praha, 1978; Retrospektivní lexikon obcí Vysočina. ČSÚ Jihlava, 2006; Statistický lexikon obcí České republiky 1992. ČSÚ Praha, 1994; Definitivní výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2001. ČSÚ Praha, 2001; Stav a pohyb obyvatelstva za 1. – 4. čtvrtletí 2006. ČSÚ Praha, 2007

Z historického pohledu bydlelo na území kraje více obyvatel nejen před druhou, ale také před první světovou válkou. Nejvyšší počet obyvatel na území kraje Vysočina byl registrován při sčítání v roce 1910, kdy zde žilo 536 491 osob (tabulka 2.1). Velké populační ztráty byly zaznamenány v průběhu první světové války (vysoká úmrtnost) a po skončení druhé světové války (odsun a dosídlování). Současný stav je i přes mírný nárůst počtu obyvatel v posledních letech blízký počtu obyvatel, který byl zjištěn při prvním moderním sčítání lidu na našem území v roce 1869. Vývoj počtu obyvatel byl

však značně územně diferencován. Zatímco v období moderní populační statistiky (1869 – 2001) nejvýznamněji vzrostl počet obyvatel v okrese Třebíč (o 30 %; tempo růstu v tomto okrese se blíží populačnímu růstu celé ČR), tak v okrese Pelhřimov počet obyvatel v tomto období klesl na méně než tři čtvrtiny stavu v roce 1869. Také v okrese Havlíčkův Brod je současný počet obyvatel nižší než před 136 lety. V období po 2. světové válce se nejdynamičtějším populačním růstem vyznačoval okres Žďár nad Sázavou.

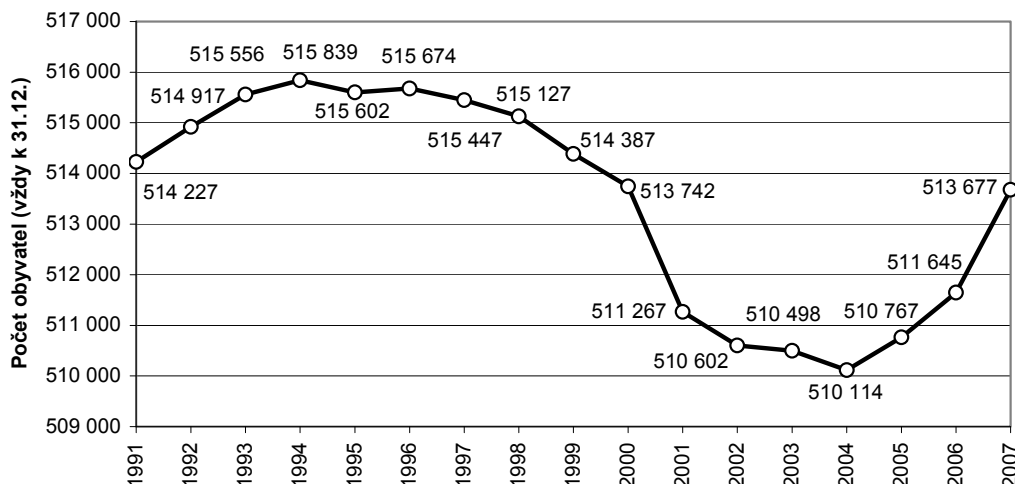
Tab. 2.2: Indexy vývoje počtu obyvatel v okresech kraje Vysočina v letech 1869 – 2006

Okres	1910/1869	1930/1910	1950/1930	1991/1950	2001/1991	2001/1869	2006/2001
Havlíčkův Brod	104,0	95,6	88,1	103,0	98,9	89,3	99,9
Jihlava	111,8	101,2	82,6	118,4	100,0	110,6	100,9
Pelhřimov	101,4	90,4	82,0	100,0	97,8	73,5	99,3
Třebíč	118,2	103,6	92,9	114,0	100,3	130,0	99,4
Žďár nad Sázavou	97,5	95,1	87,5	129,9	100,7	106,1	99,8
Vysočina	106,1	97,3	86,7	113,5	99,7	101,3	99,9
Česká republika	132,3	105,9	83,3	115,8	99,3	134,3	100,6

Zdroj dat: viz tabulka 2.1, vlastní výpočty

Informaci o vývoji počtu obyvatel v kraji Vysočina v posledních dvou dekadách podává obrázek 2.1. Do konce roku 1994 ještě počet obyvatel rostl, v roce 1995 nastal první pokles, ale o rok později došlo opět k mírnému nárůstu stavu, který však nedosáhl výše z roku 1994. Poté již počet obyvatel v kraji klesal až do roku 2004. Teprve v roce 2005 zaznamenala Vysočina meziroční růst populace. Výrazný skok v počtu obyvatel kraje v roce 2001 byl způsoben opravou dle výsledků sčítání 2001 (snížení počtu obyvatel v důsledku této opravy o 1 509 osob).

Obr. 2.2: Vývoj počtu obyvatel v kraji Vysočina v letech 1991 – 2007 (vždy k 31.12.)

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2006. ČSÚ Praha, 2007. Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2007. ČSÚ Praha, 2008.

Vývoj počtu obyvatel ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností (SO ORP) od roku 2000 zachycuje následující tabulka. Nejvíce obyvatel, téměř sto tisíc, má trvale SO ORP Jihlava. V třebíčském SO ORP žije o více než dvacet tis. osob méně. Nejmenším sídlem SO ORP je Pacov a také správní obvod ORP tohoto města vykazuje nejnižší počet obyvatel. Absolutní nárůst počtu obyvatel mezi roky 2000 a 2007 zaznamenalo Jihlavsko, Havlíčkobrodsko, Humpolecko, Chotěbořsko, Novoměstsko a Velkomeziříčsko.

Tab. 2.3: Vývoj počtu obyvatel ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina v letech 2000 – 2007 (vždy k 31.12.)

Správní obvod obce s rozšířenou působností	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Bystřice nad Pernštejnem	21 322	21 054	21 004	20 934	20 889	20 816	20 704	20 629
Havlíčkův Brod	51 555	51 403	51 440	51 606	51 609	51 669	51 776	52 178
Humpolec	17 033	16 840	16 840	16 874	16 814	16 839	16 942	17 123
Chotěboř	22 480	22 347	22 354	22 401	22 380	22 531	22 431	22 698
Jihlava	96 720	96 325	96 339	96 523	96 550	97 340	97 800	98 202
Moravské Budějovice	24 473	24 411	24 340	24 346	24 391	24 308	24 355	24 438
Náměšť nad Oslavou	13 591	13 715	13 576	13 544	13 482	13 430	13 411	13 406
Nové město na Moravě	19 500	19 464	19 515	19 535	19 526	19 488	19 540	19 670
Pacov	10 335	10 258	10 175	10 095	10 068	10 080	10 010	10 005
Pelhřimov	46 222	45 586	45 574	45 562	45 395	45 420	45 530	45 830
Světlá nad Sázavou	20 948	20 770	20 643	20 515	20 406	20 333	20 325	20 342
Telč	13 777	13 779	13 729	13 657	13 581	13 523	13 469	13 455
Třebíč	76 766	76 467	76 374	76 237	76 230	76 135	76 221	76 309
Velké Meziříčí	34 957	34 895	34 868	34 841	34 918	34 975	35 230	35 369
Žďár nad Sázavou	44 063	43 953	43 831	43 828	43 875	43 880	43 901	44 023
Vysočina	513 742	511 267	510 602	510 498	510 114	510 767	511 645	513 677

Zdroj dat: Databáze MOS. ČSU Praha.

Od poloviny 19. století do současnosti, tedy v období, za které existují spolehlivé údaje o počtu obyvatel, lze zaznamenat velký nárůst počtu obyvatel bydlících ve městech. V roce 1850 bydlelo v současných městech kraje pouze 118 474 osob, tedy 23,0 % obyvatelstva kraje. K 31.12.2007 žilo ve městech na Vysočině již 300 444 obyvatel, tedy 58,5 % obyvatel kraje. To byl však výrazně nižší podíl než v celé ČR (70,2 %) a třetí nejnižší hodnota ze všech krajů ČR hned po Středočeském a Olomouckém kraji.

Největším městem byla vždy Jihlava. V sídelním systému Vysočiny nejméně vzrostla role Žďáru nad Sázavou, a to zejména v souvislosti s poválečnou výstavbou Žďárských strojren. Nyní je Žďár nad Sázavou 4. největším městem kraje po Jihlavě, Třebíči a Havlíčkově Brodu. Na významu naopak nejvíce ztratilo město Polná. V polovině 19. století měla Polná celkem 5 195 obyvatel a byla 4. největším městem kraje. K 31.12.2007 bydlelo v Polné 5 158 obyvatel, a to ji řadí až na 16. místo v souboru měst kraje Vysočina, i když v posledních letech zaznamenává město Polná nárůst počtu obyvatel. V období 1850 - 2007 se snížil počet obyvatel také ve městech Počátky, Golčův Jeníkov, Černovice, Brtnice, Svatka a zejména v Červené Řečici a Habrech. Nejmladšími městy (od roku 1999 a 2000) jsou Svatka, Ždírec nad Doubravou, Brtnice, Horní Cerekev a Červená Řečice, která získala titul města teprve v dubnu 2007. Bližší údaje o počtu obyvatel měst kraje Vysočina uvádí tabulka 2.1 v přílohách Profilu kraje Vysočina.

Nově byl zaveden reprezentativní titul městys. V kraji Vysočina bylo v květnu roku 2008 evidováno 35 městysů.

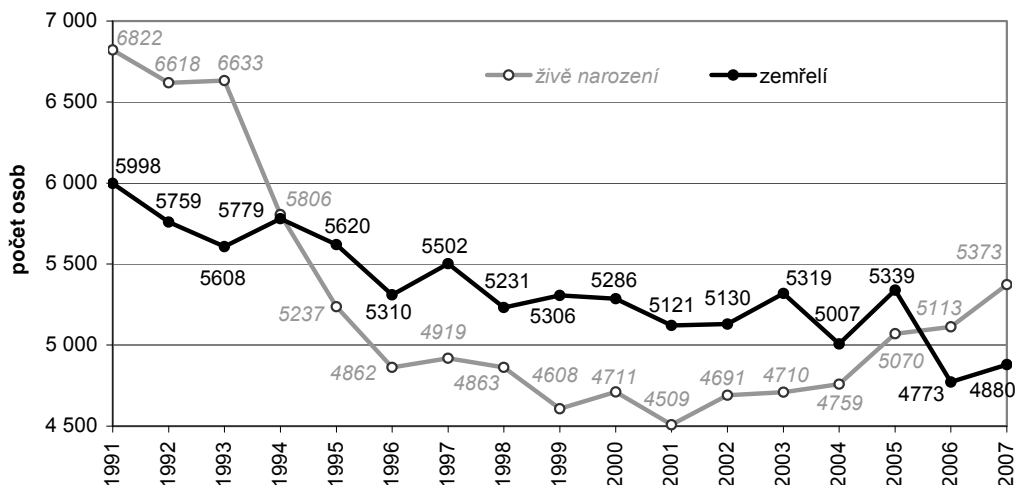
2.1.1 Porodnost, úmrtnost, potratovost a přirozený přírůstek

Počet živě narozených dětí vykazoval v kraji Vysočina po 2. světové válce, kdy se rodilo více než 12 tis. dětí ročně, klesající tendenci až do konce šedesátých let. Tehdy počet živě narozených klesl pod 7,5 tis. (nejméně v roce 1968). Poté již dochází k populační explozi charakteristické pro celé tehdejší Československo, která probíhala v sedmdesátých letech a svého vrcholu dosáhla v roce 1974, kdy se v kraji Vysočina narodilo ročně téměř 10 tis. dětí. Poté již slábne pronatalitní populační klima a dochází k prudkému úbytku počtu živě narozených; již v roce 1981 se v kraji Vysočina narodilo méně než 8 tis. dětí, o šest let později pak dokonce méně než 7 tis. dětí.

Stejně jako na úrovni celé České republiky docházelo i v kraji Vysočina od roku 1990 (s výjimkou roku 1993) k poklesu počtu živě narozených. V období let 1996 - 2004 se počet živě narozených v kraji Vysočina každoročně pohyboval v rozmezí 4,5 až 5 tis. osob. V roce 2005, 2006 a 2007 však opět došlo k překročení hranice 5 000 živě narozených.

Zatímco v ČR bylo minima v počtu živě narozených dosaženo v roce 1999, v kraji Vysočina se tak stalo až o dva roky později. Od té doby počet narozených na Vysočině roste. V roce 2007 připadalo na 1 000 obyvatel Vysočiny (středního stavu) 10,5 živě narozených dětí (průměr ČR – 11,1), což byla druhá nejnižší hodnota po Zlínském kraji.

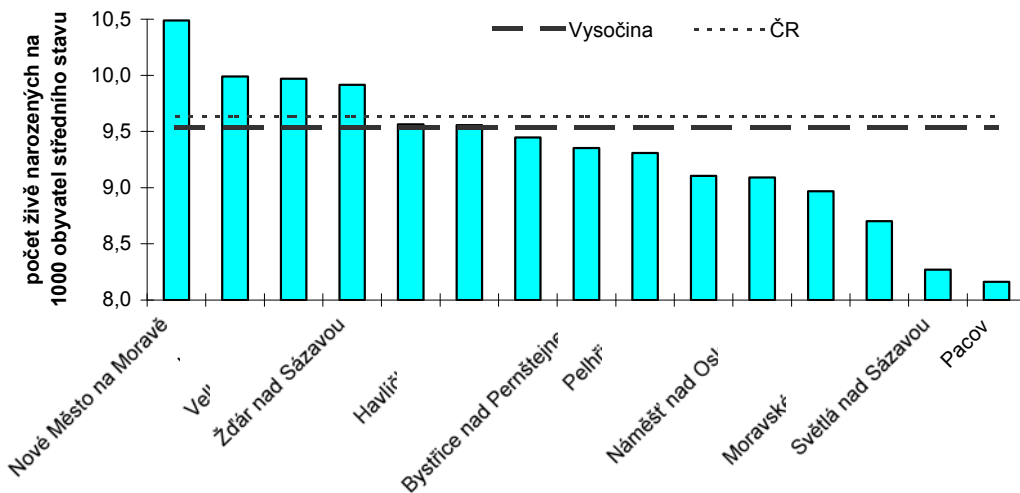
Obr. 2.3: Vývoj počtu živě narozených a zemřelých v kraji Vysočina v letech 1991 – 2007

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2007. ČSÚ Praha, 2007.; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2007. ČSÚ Praha, 2008.

Na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností počty živě narozených meziročně kolísají. Hrubá míra porodnosti (počet živě narozených na 1 000 obyvatel středního stavu) byla v období 2002 - 2006 nejvyšší ve správním obvodu ORP Nové Město na Moravě. Nad průměr ČR se v souhrnu za pětileté období rovněž dostalo Jihlavsko, Velkomeziříčsko, Žďársko, Třebíčsko a Havlíčkovobrodsko. Nejnižší hrubou mírou porodnosti vykazuje Pacovsko a Světelsko (viz obr. 2.4). Přes meziroční kolísání hodnot počtu živě narozených dětí lze u některých správních obvodů ORP v průběhu posledních pěti let vysledovat trendy. Zřetelné jsou zejména růsty hodnot, které meziročně vykazují Jihlavsko a Velkomeziříčsko. Podrobnější údaje za jednotlivé správní obvody uvádí tabulky 2.2 a 2.3 v přílohách.

Obr. 2.4: Hrubá míra porodnosti ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2002 - 2006 (roční průměr)

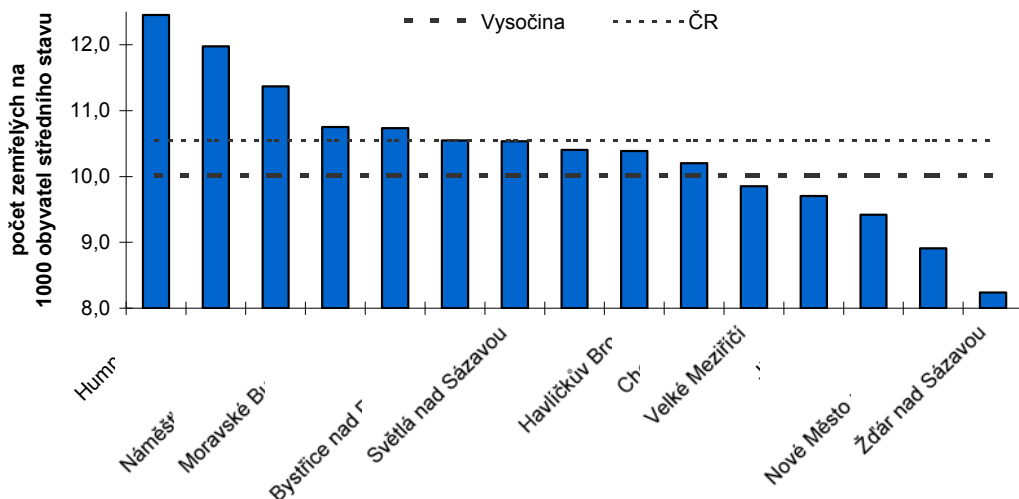

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2006. ČSÚ Praha, 2007.; Databáze MOS, ČSÚ Praha

Počet zemřelých zaznamenal v době po 2. světové válce rovněž významné změny. Až do konce šedesátých let umíralo na území kraje Vysočina ročně 5 až 6 tis. osob. V roce 1968 byla přesažena hranice 6 tis. a nastalo období s vyšší úmrtností (6 – 7 tis. zemřelých ročně), které trvalo až do počátku devadesátých let.

V roce 1991 počet zemřelých opět klesl pod hranici 6 tis. Od té doby se pohyboval mezi 5 a 6 tis. osob ročně a přes určitou rozkolísanost vykazoval klesající tendenci až do roku 2004. V roce 2006 a 2007 se kraj Vysočina dostal v počtu zemřelých dokonce pod hranici 5 000 osob. Na 1 000 obyvatel kraje tak připadalo v roce 2007 pouze 9,5 úmrtí, což byla nejnižší hodnota v mezikrajském porovnání.

Obr. 2.5: Hrubá míra úmrtnosti ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2002 - 2006 (roční průměr)

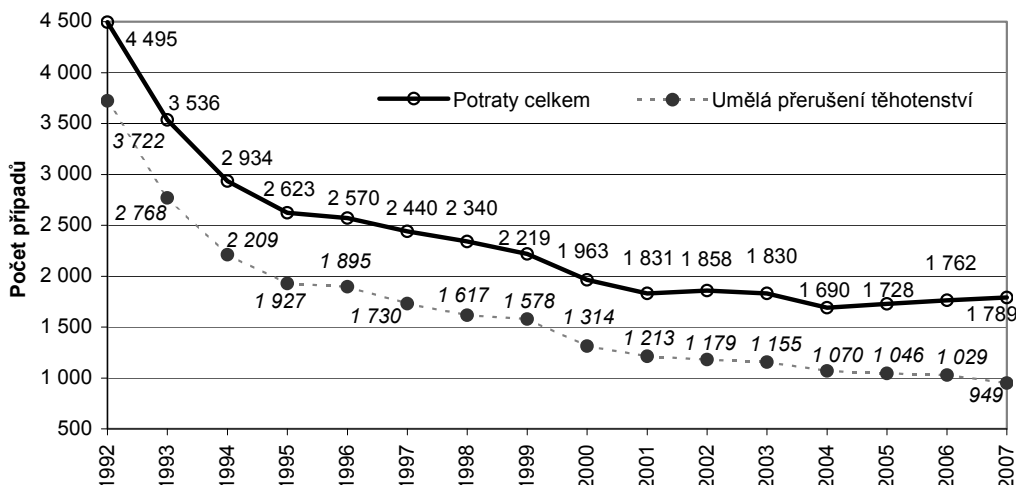

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2006. ČSÚ Praha, 2007.; Databáze MOS, ČSÚ Praha

Mezi jednotlivými obvody SO ORP kraje Vysočina panují poměrně značné rozdíly. Jak vyplývá z obrázku 2.5, relativní hodnoty úmrtnosti jsou nejnižší právě v těch regionech, kde jsou nejpříznivější natalitní charakteristiky. Počet zemřelých na tisíc obyvatel středního stavu byl v letech 2000 - 2006 s výjimkou roku 2003 a 2006 (Pacovsko) nejvyšší ve správním obvodu ORP Humpolec. Naopak nejpříznivější hodnoty v úmrtnostních statistikách vykazovalo ve sledovaném období Žďársko (5x) a Novoměstsko (2x). Informace o úmrtnostních poměrech na úrovni správních obvodů ORP podávají tabulky 2.4 a 2.5 v přílohách.

Před rokem 1990 se Česká republika vyznačovala vysokým počtem **potratů**, resp. **umělých přerušení těhotenství** na počet živě narozených dětí (index potratovosti), což souviselo s nízkou mírou religiozity obyvatel a nízkým využíváním antikoncepčních prostředků. Potratovost je v ČR statisticky sledována od počátku sedmdesátých let. V roce 1971 bylo v kraji Vysočina zaznamenáno necelých 3 tis. potratů. Až do roku 1986 jejich počet rostl velmi pozvolna až k hranici 4 tis., poté došlo ke značnému meziročnímu nárůstu o více než tisíc potratů. K zásadnímu růstu počtu umělých přerušení těhotenství ve druhé polovině osmdesátých let výrazně přispělo přijetí vyhlášky Ministerstva zdravotnictví ČSR č. 75/1986 Sb., která mj. blíže upravovala podmínky, za nichž bylo možné přerušit těhotenství ze zdravotních důvodů. Nad hranici 5 tis. se počet potratů dostal v roce 1988 a udržel se zde až do roku 1991. V následujících letech však v kraji Vysočina stejně jako v ČR počet interrupčních zákroků strmě klesal. Pod hranici 3 tis. se počet potratů v kraji Vysočina dostal již v roce 1994, pod dvoutisícovou hodnotu pak v roce 2000. V roce 2007 počet potratů v kraji Vysočina meziročně mírně vzrostl na 1 789 případů. To bylo způsobeno zvýšením počtu samovolných potratů, jejichž počet osciluje kolem hranice 800 případů ročně (v roce 2007 – 840 případů). Počet umělých přerušení těhotenství se každoročně snižuje od počátku devadesátých let, přičemž v roce 2007 bylo na Vysočině poprvé evidováno méně než tisíc případů. V kraji bylo zaznamenáno 17,7 umělých přerušení těhotenství na 100 živě narozených dětí, což je méně než činí průměr ČR (22,2) a po Pardubickém a Zlínském nejméně mezi kraji ČR.

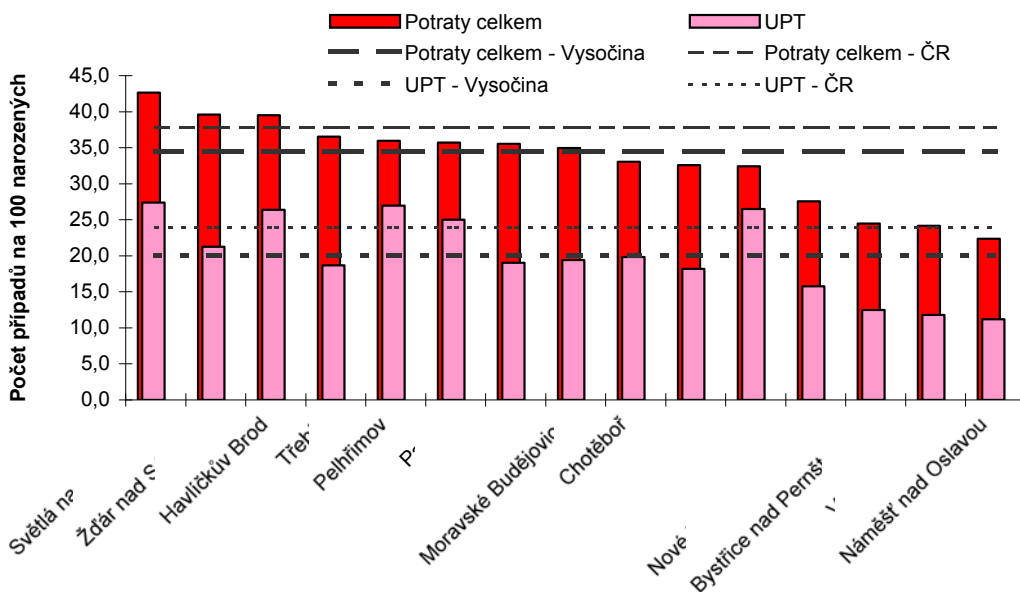
Obr. 2.6: Vývoj počtu potratů (včetně umělých přerušení těhotenství) a umělých přerušení těhotenství v kraji Vysočina v letech 1992 – 2007

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2006. ČSÚ Praha, 2007.; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2007. ČSÚ Praha, 2008.

Na úrovni jednotlivých správních obvodů ORP vykazovalo v roce 2006 nejvyšší index potratovosti Světelsko, Žďársko a Havlíčkobrodsko, přičemž pouze v rámci těchto třech územních celků byl v kraji Vysočina překonán průměr České republiky. V případě počtu umělých přerušení těhotenství na 100 narozených byl republikový průměr překročen v pěti správních obvodech ORP. Nejpříznivější situace vládne ve východní části kraje Vysočina. Územní srovnání nabízí obrázek 2.7.

Obr. 2.7: Počet potratů včetně umělých přerušení těhotenství (UPT) na 100 narozených dětí (index potratovosti) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v roce 2006

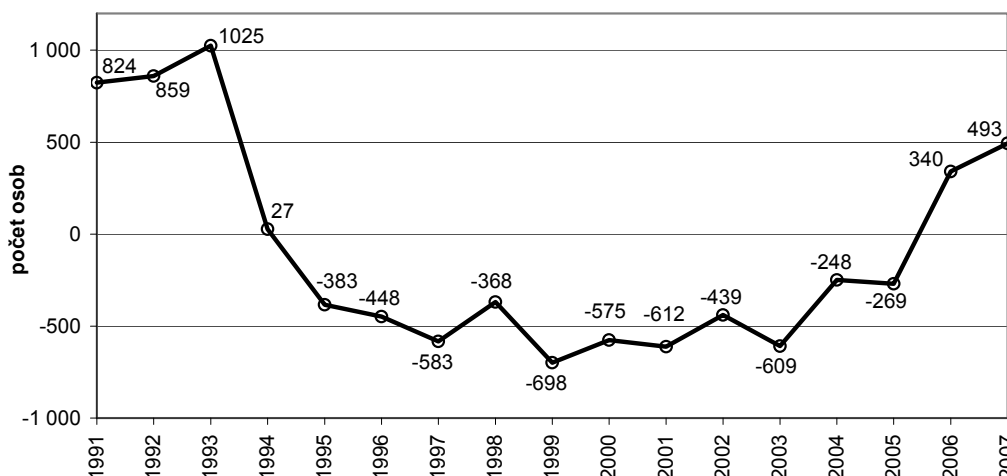

Zdroj dat: ČSÚ Jihlava, 2007

Kraj Vysočina se v minulosti dlouhodobě vyznačoval vysokým **přirozeným přírůstkem** obyvatelstva (rozdíl mezi počtem živě narozených a zemřelých). Ten v období po 2. světové válce bohatě nahrazoval úbytek obyvatelstva způsobený stěhováním, takže mezi prvním poválečným sčítáním v roce 1950 a rokem 1991 počet obyvatel v kraji Vysočina vzrostl téměř o 60 tisíc.

Nepříznivý demografický vývoj v České republice, který započal již v první polovině devadesátých let, se promítl i na Vysočině. V roce 1995 zaznamenal kraj poprvé ztrátu obyvatelstva přirozenou měnou. Rozdíl mezi živě narozenými a zemřelými se pohyboval v záporných číslech až do roku 2005. V roce 2006 vykázal kraj Vysočina po 12 letech kladný přirozený přírůstek obyvatelstva, jež byl potvrzen i v roce 2007. Vývoj přirozeného přírůstku od roku 1991 zachycuje obrázek č. 2.8.

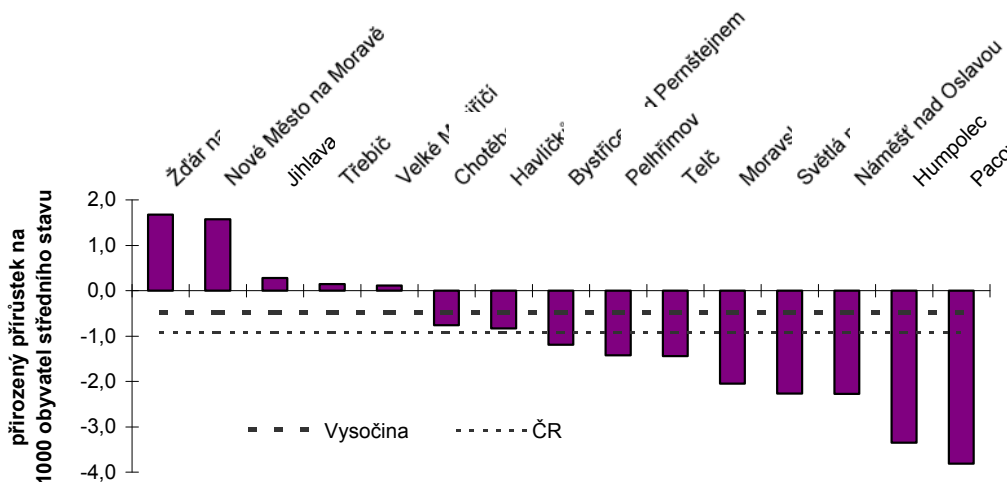
Obr. 2.8: Přirozený přírůstek obyvatel v kraji Vysočina v letech 1991 – 2007

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2006. ČSÚ Praha, 2007.; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2007. ČSÚ Praha, 2008.

Na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností zaznamenalo v průměru let 2002 - 2006 kladné přirozené přírůstky pouze pět správních obvodů ORP. Nižší úbytek populace přirozenou měnou, než činí celostátní průměr, vykázaly ještě další dva obvody obcí s rozšířenou působností. Dle obrázku 2.9 byl ve sledovaném období nejvýraznější přirozený úbytek obyvatelstva na Pacovsku a Humpolecku. Pokud se budeme zabývat trendy (tabulky 2.6 a 2.7 v přílohách), tak přes poměrně značné kolísání hodnot přirozeného přírůstku na úrovni menších územních celků nelze opomenout přechod z výrazně záporných do kladných čísel v případě Jihlavska, což je zřejmě způsobeno migrační atraktivitou krajského města a okolí pro mladší složku populace zakládající rodiny.

Obr. 2.9: Přirozený přírůstek (úbytek) na 1 000 obyvatel středního stavu ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2002 - 2006 (roční průměr)

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2006. ČSÚ Praha, 2007.; Databáze MOS, ČSÚ Praha

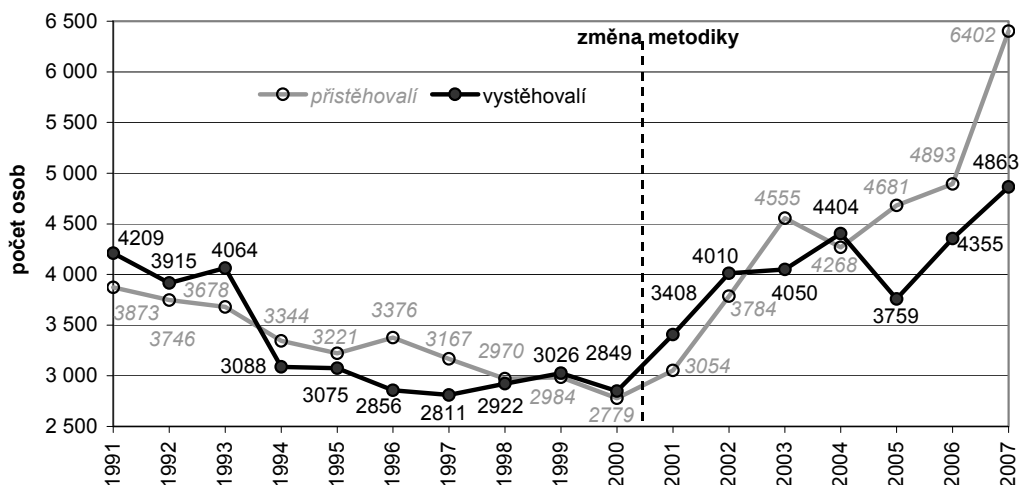
2.1.2 Migrace obyvatelstva

Vývoj počtu obyvatel území kraje není ovlivněn pouze přirozenou měnou, ale také migrací, tedy počtem přistěhovaných a vystěhovaných. Od konce 2. světové války se kraj Vysočina až na výjimky vyznačoval spíše vyšším počtem vystěhovaných než přistěhovaných. Tento trend přerušila až výstavba jaderné elektrárny v Dukovanech, která způsobila velký příliv obyvatel do okresu Třebíč v letech 1981 – 1983. Ke konci osmdesátých let však kraj znovu vykazoval záporné migrační saldo, tedy vyšší počet vystěhovaných než přistěhovaných, a tento stav přetrvával až do konce roku 1994. Tehdy byl poprvé po deseti letech zaznamenán vyšší počet přistěhovaných než vystěhovaných a obdobná situace vydržela celých pět let. Od roku 2001 bylo překročeno ke změně metodiky evidence migrujících osob. Počet vystěhovaných i přistěhovaných se zvýšil díky nově započítávaným cizincům, kteří u nás pobývají na základě víza přesahujícího platnost 90 dní. Na vyšším počtu migrantů se rovněž podílí cizinci s azylem. Od roku 2001 počet přistěhovaných rostl, přičemž v roce 2007 dosáhl rekordní úrovně. Počet vystěhovaných se každoročně zvyšoval až do roku 2004, v roce 2005 nastal meziroční propad počtu emigrujících osob z kraje Vysočina, ovšem poté došlo opět k dalším meziročním růstům. Hodnota za rok 2007 byla stejně jako u imigrantů rekordní.

V roce 2007 se do kraje Vysočina **přistěhovalo** celkem 6 402 osob, z toho 3 178 osob tvořili cizinci. Na 1 000 obyvatel středního stavu připadalo 12,5 přistěhovaných, což v mezikrajském srovnání představovalo pátou nejnižší hodnotu hrubé míry imigrace. Nižší příliv přistěhovaných přepočtený na počet obyvatel byl zaznamenán jen v Moravskoslezském, Olomouckém, Zlínském a Jihočeském kraji.

Počet **vystěhovaných** z Vysočiny v roce 2007 činil 4 863 osob, což znamenalo 9,5 emigrantů na 1 000 obyvatel středního stavu. Hrubá míra emigrace tak byla sedmá nejvyšší v mezikrajském porovnání.

Obr. 2.10: Vývoj počtu přistěhovaných do kraje Vysočina a vystěhovaných z kraje Vysočina v letech 1991 – 2007

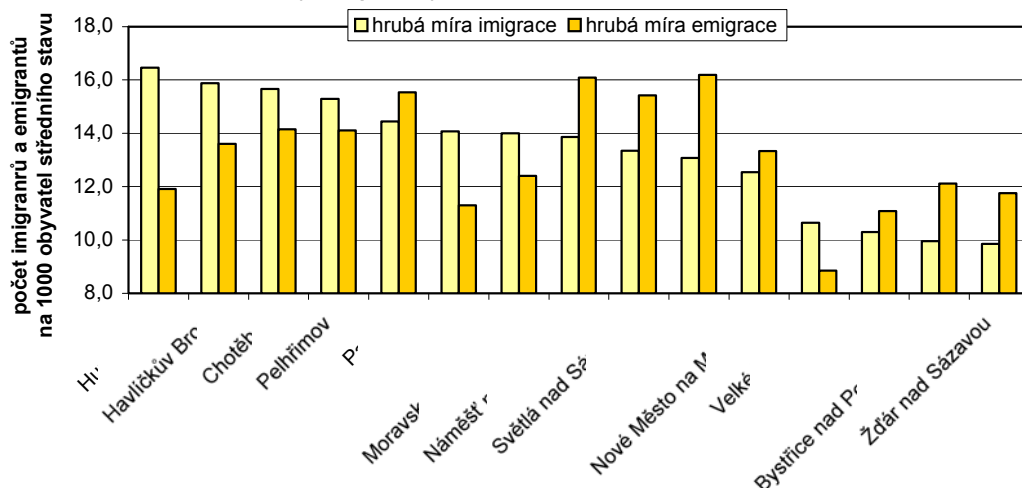

Poznámka: Za roky 1991 - 2000 je v zahraničním stěhování České republiky zahrnuto stěhování všech osob (včetně cizinců) s místem trvalého pobytu v České republice a od 1.1.2001 všech občanů ČR s trvalým pobytem na území ČR, cizinců s povolením k trvalému pobytu na území ČR, cizinců s vízem nad 90 dní a cizinců s azylem na území ČR.

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2006. ČSÚ Praha, 2007.; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2007. ČSÚ Praha, 2008.

Počet přistěhovaných do jednotlivých správních obvodů ORP bývá meziročně poměrně dost proměnlivý. V letech 2002 – 2006 bylo absolutně migračně nejatraktivnější Humpolecko. V relativním vyjádření (podle hrubé míry imigrace) jsou však nejméně úspěšnější v přitahování nových obyvatel s výjimkou Světelska správní obvod v západní polovině kraje Vysočina. Naopak do regionů na východě kraje se lidé stěhují se značně nižší intenzitou (výjimku představuje Moravskobudějovicko a Náměšťsko).

Obr. 2.11: Hrubá míra imigrace a hrubá míra emigrace ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2002 - 2006 (roční průměr)

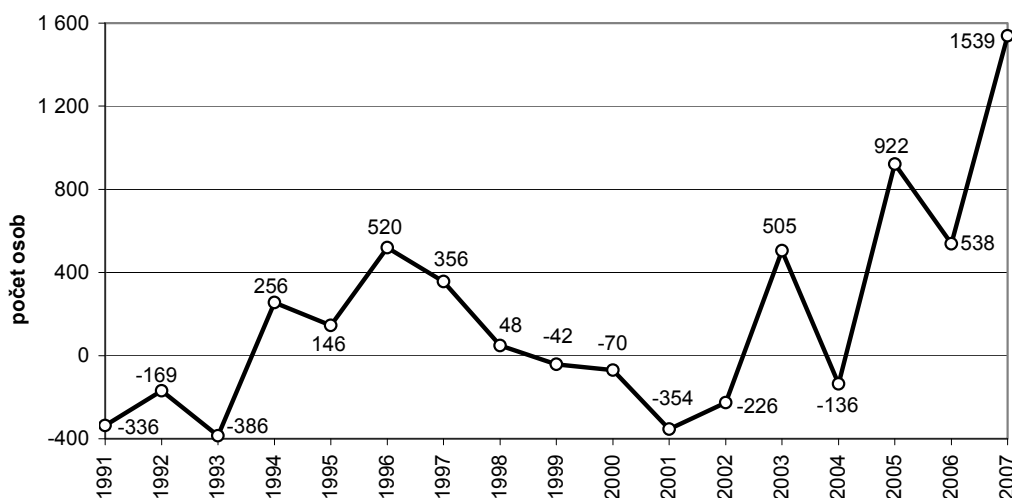

Zdroj dat: Databáze MOS, ČSÚ Praha

Vztaženo na počet obyvatel zaznamenaly ve sledovaném období (obr. 2.11) nejvíce emigrujících obyvatel v periferních regionech kraje Vysočina – na Telčsku, Náměšťsku, Pacovsku a Světelsku. S nižší intenzitou se lidé stěhují ze správních obvodů ORP Velké Meziříčí a Třebíče.

Pokud se budeme zabývat trendy, poměrně evidentní je od roku 2001 značný nárůst imigrujících osob na Jihlavsko, Pelhřimovsko a Havlíčkobrodsko. V rámci emigračních procesů je nejmarkantnější zvyšující se počet vystěhovalých osob ze správních obvodů ORP Náměšť nad Oslavou a Telč.

Obr. 2.12: Vývoj migračního salda kraje Vysočina v letech 1991 – 2007

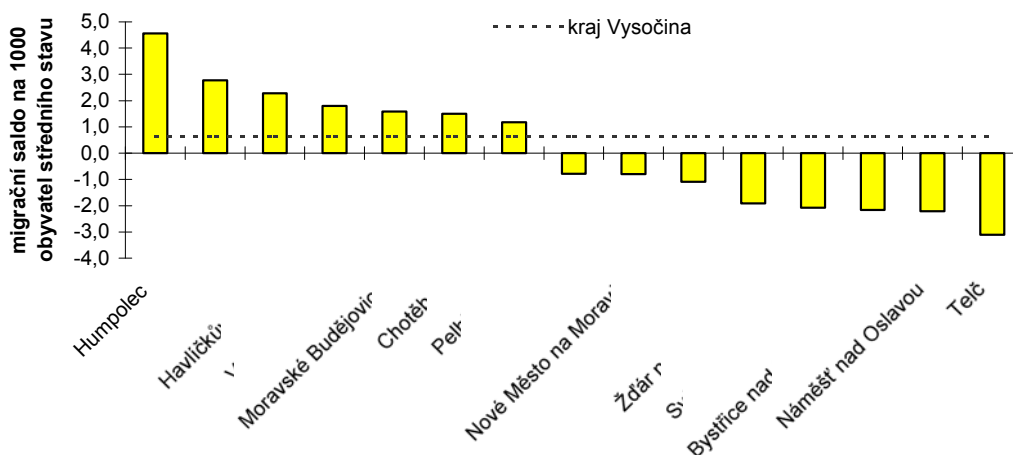
Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2006. ČSÚ Praha, 2007.; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2007. ČSÚ Praha, 2008.

V roce 2007 vykázal kraj Vysočina rekordní **přírůstek stěhováním** o 1 539 osob, což znamená meziroční nárůst o více než tisíc osob. Ziskem obyvatel stěhováním byly podle hrubé míry migračního salda méně úspěšné pouze kraje Olomoucký, Zlínský a Moravskoslezský.

Na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností existují v bilanci stěhování obyvatel nemalé rozdíly. Ztrátu obyvatelstva stěhováním vykázalo v souhrnu let 2002 - 2006 celkem 8 správních obvodů ORP, přičemž největší pokles populace tímto způsobem nastal v případě Telčska. Mezi

migračně nejvíce ziskové patřilo ve sledovaném období Humpolecko. Jak vyplývá z tabulek 2.12 a 2.13 v přílohách, dva správní obvody ORP zaznamenaly v období 2001 - 2006 ztrátu obyvatel stěhováním každoročně, a to Telčsko a Žďársko. Migrační saldo bylo ve stejném období pravidelně v kladných číslech na Havlíčkovobrodsku.

Obr. 2.13: Hrubá míra migračního salda ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2002 - 2006 (roční průměr)

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2006. ČSÚ Praha, 2007; Databáze MOS, ČSÚ Praha

V průběhu devadesátých let došlo také k významné změně směrů migrace mezi městy a venkovem: po desetiletích převahy migrace z venkova do měst došlo k zásadnímu obratu. Města jako celek, zejména střední a větší města, v současnosti obyvatelstvo migračně ztrácí, zatímco venkovské obce (jako celek) mají kladné migrační saldo, avšak při velkých regionálních rozdílech. Specifickým fenoménem je migrační atraktivita obcí v zázemí větších měst (suburbanizace), která se ale na Vysočině dosud projevila výrazněji pouze v okolí Jihlavy.

2.1.3 Celkový přírůstek obyvatelstva

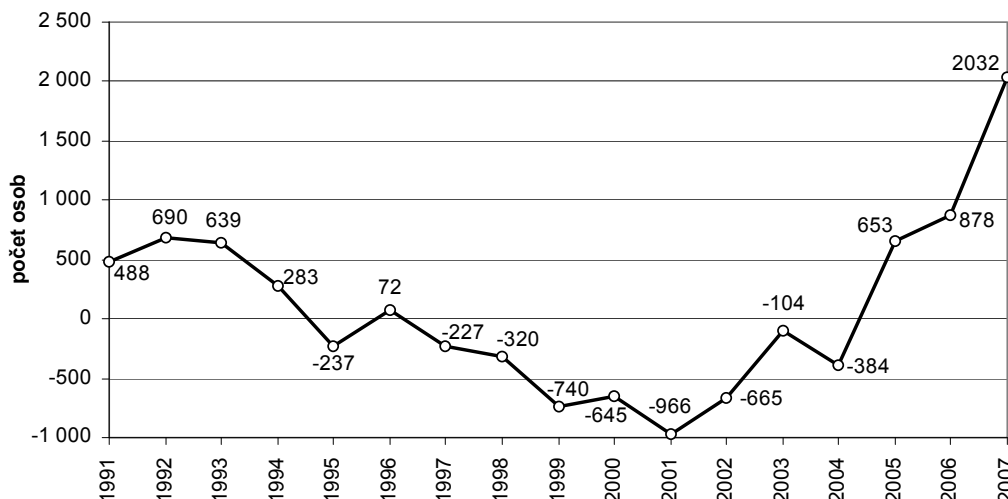
Celkový růst (úbytek) populace je výsledkem kombinace čtyř charakteristik pohybu obyvatelstva. Jeho výpočet určuje součet počtu živě narozených a přistěhovaných obyvatel do daného regionu, odečítá se počet zemřelých a vystěhovaných osob.

Na počátku devadesátých let znamenal kraj Vysočina růst populace v řádu několika stovek osob ročně. Poprvé se Vysočina dostala do záporných čísel v roce 1995. Přestože se kraj o rok později opět „vynořil“ nad nulu, v letech 1997 - 2004 vykazovala Vysočina celkový přírůstek obyvatel v záporných hodnotách; jednalo se tedy o úbytek obyvatelstva. Ten byl nejvýraznější v roce 2001, ve kterém kraj Vysočina přišel skoro o 1 000 lidí¹⁾. V následujících letech nastal zcela opačný vývoj, jež vyústil v populační růst v letech 2005, 2006 a zejména v roce 2007.

Srovnání mezi kraji podle celkového růstu obyvatel v roce 2007 vyznívá jednoznačně nejlépe pro Prahu a Středočeský kraj, ve kterých byly zaznamenány absolutní i relativní přírůstky obyvatelstva zdaleka nejvyšší. Vysočina zaznamenala v relativním vyjádření čtvrtý nejnižší celkový přírůstek obyvatel. Nižší nárůst populace v přepočtu na 1 000 obyvatel středního stavu vykázaly v roce 2007 pouze kraje Olomoucký, Zlínský a Moravskoslezský.

¹⁾ Tak vysoký úbytek obyvatelstva byl zapříčiněn mj. opravou, která byla uskutečněna na základě výsledků sčítání lidu. Data ze sčítání lidu se poněkud lišila od údajů z průběžné evidence obyvatel.

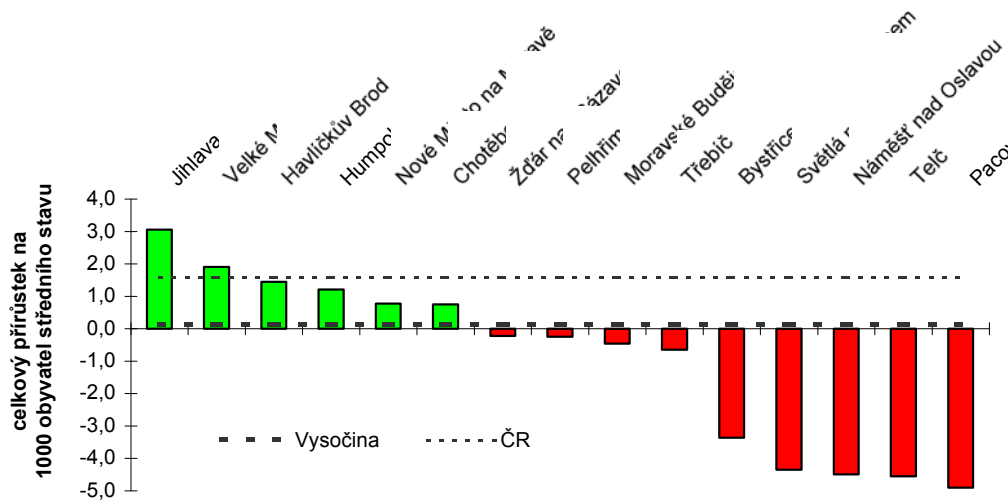
Obr. 2.14: Vývoj celkového přírůstu obyvatel v letech 1991 – 2007

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2006. ČSÚ Praha, 2007.; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2007. ČSÚ Praha, 2008.

Souhrnný růst populace v období let 2002 – 2006 vykázalo šest z patnácti správních obvodů ORP. Na Jihlavsku a Velkomeziříčsku roste počet obyvatel v relativním vyjádření rychleji ve srovnání s průměrem České republiky, přičemž nejvýznamnější roli hraje v obou případech příliv imigrujících osob. Kladné saldo přirozené měny hraje roli v případě správního obvodu ORP Nové Město na Moravě a Žďár nad Sázavou. Populační úbytek každoročně vykazují Telčsko, Světelsko a Bystřicko (v letech 2000 – 2006, viz tabulky 2.14 a 2.15 v přílohách). Podle obrázku 2.15 zaznamenal ve sledovaném období nevyšší průměrný roční úbytek obyvatel správní obvod ORP Pacov, výrazně záporné hodnoty celkového přírůstu vykazují také Telčsko a Náměšťsko.

Obr. 2.15: Hrubá míra celkového přírůstu ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2002 - 2006 (roční průměr)

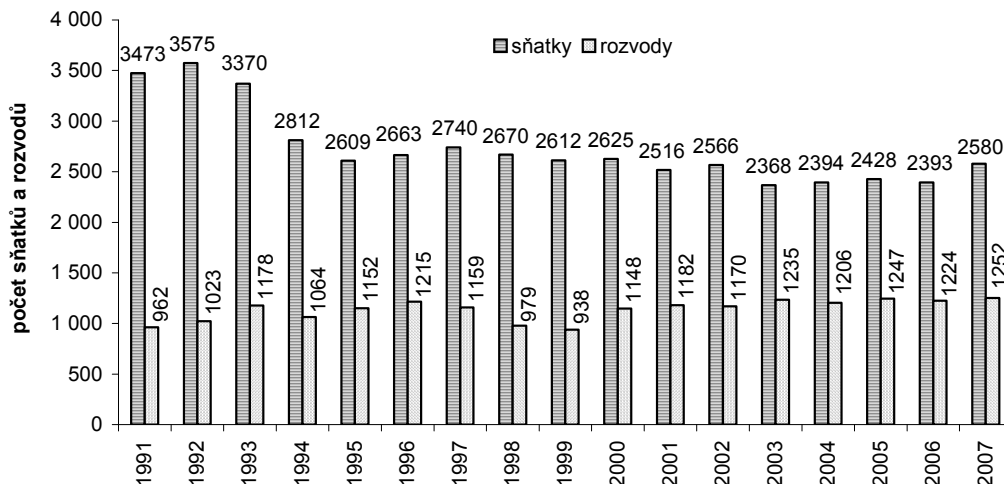

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2006. ČSÚ Praha, 2007; Databáze MOS, ČSÚ Praha

2.1.4 Sňatečnost a rozvodovost

Jedním z demografických jevů, který je významně ovlivněn ekonomickou situací, je počet sňatků. V kraji Vysočina se počet sňatků¹⁾ po 2. světové válce udržoval mezi 3,5 – 4,5 tis.; kolísavý charakter sňatečnosti v padesátých letech (rok 1953 jen 3,4 tis. sňatků, rok 1956 až 4,4 tis. sňatků) byl vystřídán pozvolným nárůstem v letech šedesátých trvajícím až do poloviny let sedmdesátých. Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let klesl počet sňatků pod hranici 4 tis. a poté dochází již pouze k mírnému nárůstu jejich počtu, a to až do roku 1987. V následujících dvou letech počet sňatků opět klesl. Naopak rok 1990 byl charakteristický výrazným vzestupem počtu sňatků, který byl ovlivněn tím, že tento rok byl posledním rokem, kdy byla možnost získat výhodnou novomanželskou půjčku. V tomto roce bylo v kraji Vysočina sezdáno nejvíce párů od konce 2. světové války (téměř 4,7 tis.).

Obr. 2.16: Počet sňatků a rozvodů v kraji Vysočina v letech 1991 – 2007

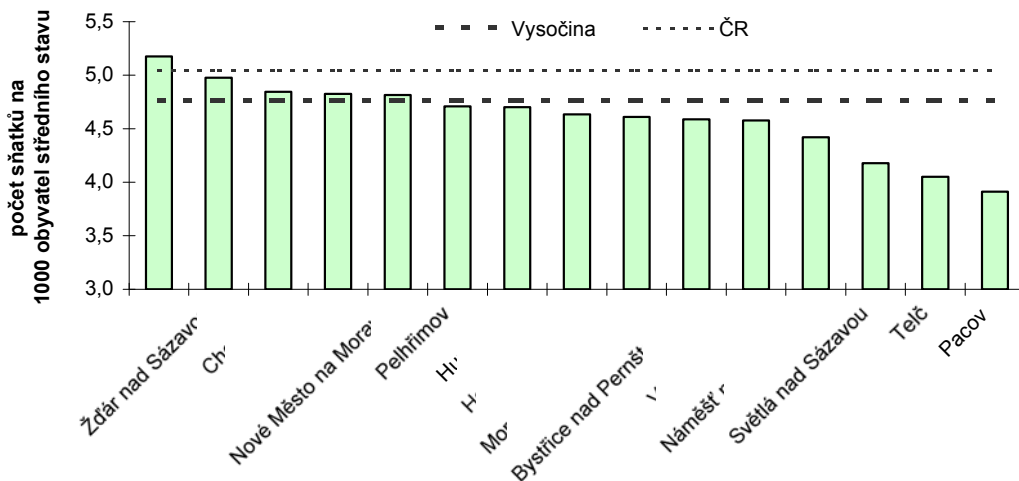
Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2006. ČSÚ Praha, 2007.; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2007. ČSÚ Praha, 2008.

Po tomto legislativou ovlivněném extrému počet sňatků v kraji Vysočina hned v následujícím roce prudce klesl, a to na necelých 3,5 tis. Rok 1992 byl pak posledním, kdy počet sňatků ještě překročil hranici 3,5 tis.; poté již docházelo k postupnému snižování intenzity sňatečnosti. V roce 2003 se na Vysočině poprvé bralo méně než 2,5 tis. párů. Počet sňatků se v posledních letech výrazně nemění (viz obr. č. 2.16). Vysočina patří ke krajům s nižší než průměrnou sňatečností; na 1 000 obyvatel středního stavu zde bylo v roce 2007 evidováno 4,0 sňatků, zatímco na úrovni celé ČR 5,5 sňatků. Vysočina tak po Zlínském kraji vykázala 2. nejnižší intenzitu sňatečnosti mezi kraji ČR. To je vzhledem k tomu, že se jedná o regiony s nejvyšší mírou religiozity, překvapivé.

Podle průměrné roční hodnoty za pětileté období 2002 – 2006 je intenzita sňatečnosti nejvyšší ve správním obvodu ORP Jihlava, ve kterém byl rovněž překročen celostátní průměr. Nejnižší hodnoty byly zaznamenány v periferních regionech (Pacovsko, Telčsko, Světelsko, Náměštsko). Ukazatel hrubá míra sňatečnosti je do značné míry ovlivněn věkovou strukturou obyvatel ve správních obvodech ORP. Například vysoké hodnoty na Jihlavsku jsou způsobeny stěhováním mladých lidí do Jihlavy a okolí, neboť zde byly v posledním desetiletí vytvořeny tisíce nových pracovních míst. Tabulky 2.16 a 2.17 v přílohách nabízí přehledy za jednotlivé roky v období 2000 – 2006, kde je evidentní meziroční kolísání počtu sňatků ve správních obvodech ORP.

¹⁾ Sňatky jsou územně tříděny podle místa trvalého bydliště ženicha

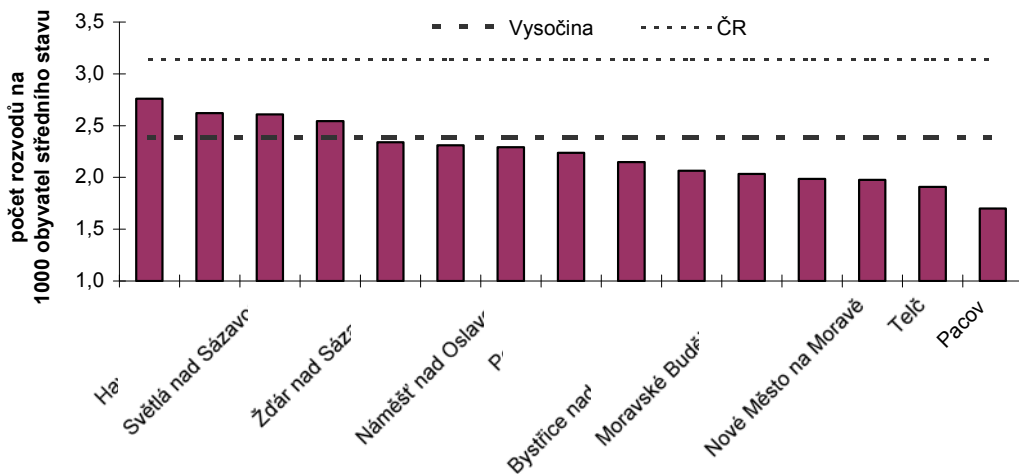
Obr. 2.17: Hrubá míra sňatečnosti ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2002 - 2006 (roční průměr)

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2006. ČSÚ Praha, 2007; Statistický bulletin - kraj Vysočina za 1. čtvrtletí 2007. ČSÚ Jihlava, 2007

Míra rozvodovosti se v kraji Vysočina po 2. světové válce vyznačovala rostoucí tendencí bez velkých výkyvů. Zatímco v roce 1949 nečinil počet rozvodů¹⁾ ani 200, v roce 1990 již přesáhl 1 000 případů. Od roku 1991 je v hodnotách rozvodovosti kraje patrná jistá rozkolísanost. Minima bylo v devadesátých letech dosaženo v roce 1999, kdy vešlo v platnost nové legislativní opatření snažící se snížit intenzitu rozvodovosti, poté však dochází ke zvýšení počtu rozvodů na úroveň kolem 1,2 tis. případů ročně. V roce 2007 bylo rozvedeno celkem 1 252 párů, což je historicky nejvyšší číslo. Přes tento nepříznivý vývoj je v kraji Vysočina situace z hlediska rozvodovosti výrazně lepší než na úrovni celé ČR. V roce 2007 zde bylo rozvedeno 2,4 manželství na 1 000 obyvatel středního stavu, což je výrazně méně, než činí republikový průměr (3,0). Vysočina zároveň vykázala v mezikrajském porovnání nejnižší intenzitu rozvodovosti v České republice.

Obr. 2.18: Hrubá míra rozvodovosti ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2002 - 2006 (roční průměr)

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2006. ČSÚ Praha, 2007; Statistický bulletin - kraj Vysočina za 1. čtvrtletí 2007. ČSÚ Jihlava, 2007

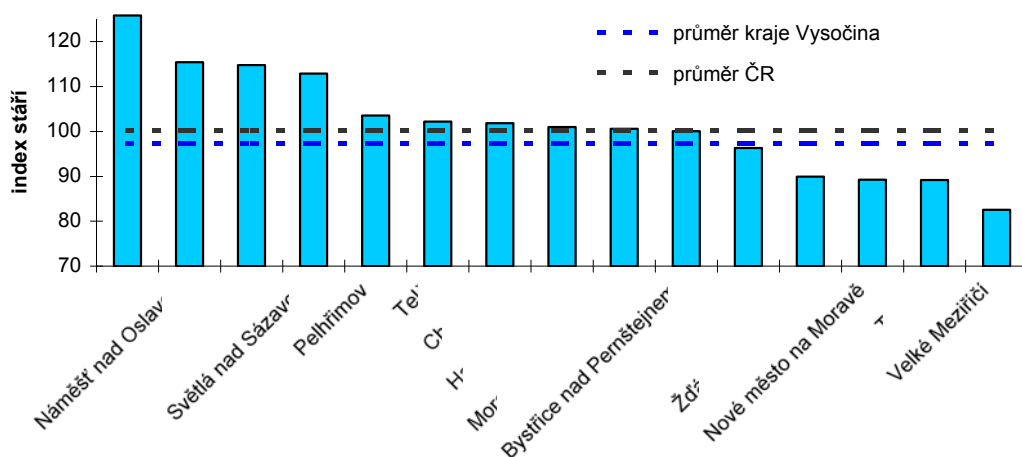
¹⁾ Rozvody jsou územně tříděny podle posledního společného bydliště manželů

V průměru nejvyšší roční hrubá míra rozvodovosti (počet rozvodů na 1 000 obyvatel středního stavu) bývá ve správních obvodech ORP těch středisek, která jsou zároveň okresními městy, mezi něž se vklíní správní obvod ORP Světlá nad Sázavou, Chotěboř a Náměšť nad Oslavou. Nejnižší intenzita rozvodovosti je evidována v některých periferních regionech (Pacovsko, Telčsko) nebo v regionech s vysokou mírou religiozity obyvatelstva (Velkomeziříčsko, Novoměstsko). Na úrovni správních obvodů ORP však prakticky nelze zaznamenat jakékoli tendence vývoje hrubé míry rozvodovosti (tabulky 2.18 a 2.19 v přílohách).

2.2 Věkové složení a průměrný věk obyvatelstva

Kraj Vysočina má ve srovnání s ČR poměrně příznivou věkovou strukturu obyvatelstva. Od devadesátých let však dochází k výraznému a rychlému zhoršování věkové struktury populace (proces stárnutí). V roce 1991 tvořily děti do 15 let 21,8 % obyvatel kraje (v ČR 20,6 %), na konci roku 2007 to bylo již jen 14,8 % (v ČR 14,2 %). Zatímco z počátku byly projevy procesu stárnutí populace tlumeny vysokým podílem obyvatel v produktivním věku, se vstupem silných poválečných ročníků do poproduktivního věku začne v blízké budoucnosti docházet k jeho urychlování.

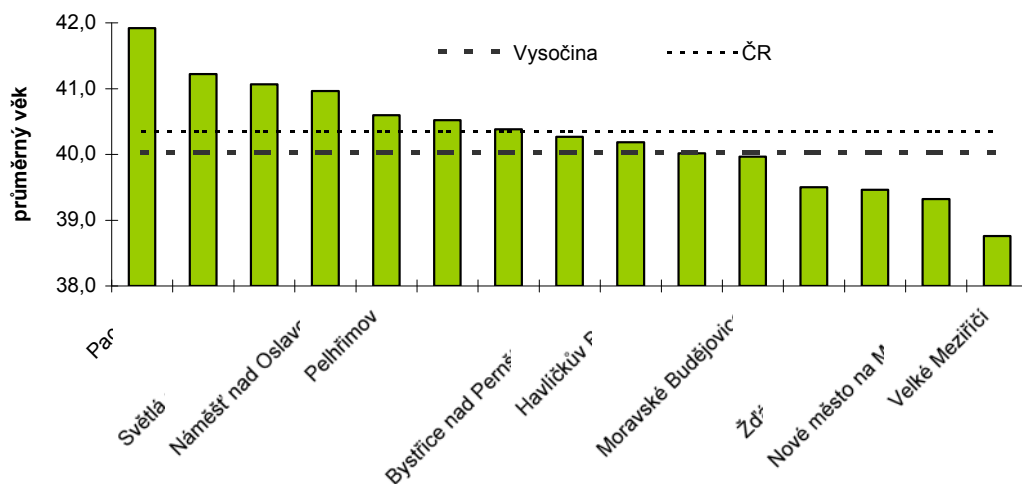
Obr. 2.19: Index stáří (počet osob starších 65 let na 100 obyvatel ve věku 0 – 14 let) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina k 31.12.2006

Zdroj dat: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1995 až 2006. ČSÚ Praha, 2007.

K základním demografickým ukazatelům, kterými lze hodnotit věkovou strukturu populace, patří index stáří. Jeho hodnota určuje poměr počtu obyvatel v tzv. poproduktivní věkové kategorii (65 let a více) k počtu obyvatel mladších 15 let (předproduktivní složka populace). Výše indexu stáří obyvatel kraje Vysočina nedosahuje průměru České republiky, přesto 9 z 15 správních obvodů ORP vykazuje hodnoty vyšší. Podprůměrné hodnoty indexu byly na konci roku 2006 evidovány výlučně v regionech ve východní polovině kraje. Obvody ORP na severozápadě Vysočiny a Náměšťsko se vyznačují méně příznivou věkovou strukturou (významnější zastoupení starší složky populace). Na konci roku 2007 byl podíl poproduktivní části populace vyšší než zastoupení předproduktivní složky obyvatel v 10 správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina. V osmi z patnácti obvodů ORP již podíl poproduktivní složky obyvatelstva přesáhl 15 %, přičemž nejvyšší zastoupení seniorů vykazují Pacovsko, Náměšťsko a Humpolecko. Podíl produktivní části populace (15 – 64 let) byl na konci roku 2006 nad průměrem ČR pouze na Světelsku (viz tabulka 2.20 v přílohách).

Obr. 2.20: Průměrný věk obyvatelstva ve správních obvodech ORP kraje Vysočina k 31. 12. 2007

Zdroj dat: Databáze MOS. ČSÚ Praha, 2008.

Vlivem stárnutí populace dochází i ke zvyšování průměrného věku; na počátku devadesátých let byl v kraji Vysočina průměrný věk 35,7 let (v ČR 36,5), 31. 12. 2007 to bylo již 40,0 let (v ČR 40,3 let), což byla 6. nejnižší hodnota mezi kraji ČR. Nižší hodnotu průměrného věku vykazují pouze kraje, které jsou zatíženy těžbou uhlí a těžkým průmyslem a tudíž trpí i nadprůměrnou úmrtností obyvatel. Nízký průměrný věk na Vysočině je tak dán vysokými hodnotami porodnosti oproti průměru ČR v sedmdesátých a osmdesátých letech. Průměrně stáří obyvatel na úrovni SO ORP se však v rámci kraje značně liší. Populace správních obvodů ve východní části kraje (s výjimkou Náměšťska) má díky menšímu zastoupení poproduktivní složky obyvatelstva průměrný věk nižší. Na druhou stranu je v důsledku trvale nízké porodnosti nejvyšší průměrný věk obyvatel na Pacovsku.

Počátkem roku 2004 zveřejnil ČSÚ Projekci obyvatelstva v krajích a oblastech ČR do roku 2050. Počet obyvatel v kraji Vysočina by měl do roku 2050 postupně klesnout téměř o 100 tisíc na 424 210 osob (uvažováno v územním vymezení před 1.1.2005). Velmi významně se má zvýšit podíl poproduktivního obyvatelstva, a to na 40,1 %, zatímco podíl předproduktivních obyvatel má v roce 2050 činit pouhých 12,3 %. V souvislosti s projekcemi obyvatelstva je však nutné zdůraznit, že se při jejich sestavování neuvazuje s migrací obyvatelstva.

Tab. 2.4: Projekce vývoje věkové struktury obyvatelstva v kraji Vysočina v období 2005 - 2050

Podíl obyvatel ve věkové skupině (%)	2005	2010	2020	2030	2040	2050
0 - 14 let	15,3	14,0	14,0	12,8	12,1	12,3
15 - 59 let	64,9	63,7	59,7	57,6	51,8	47,6
60 a více let	19,8	22,3	26,3	29,6	36,1	40,1
Index stáří	129,0	159,0	188,3	231,0	297,9	326,6

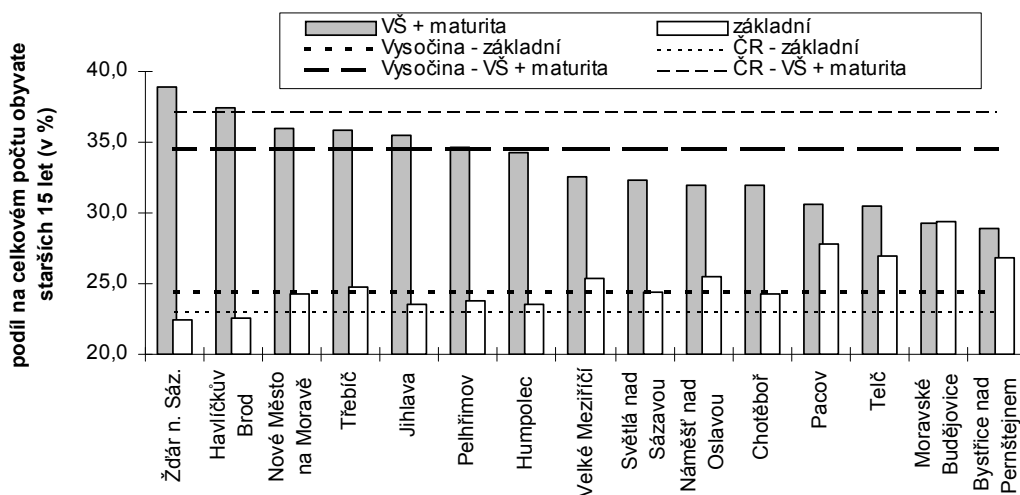
Zdroj dat: Projekce obyvatelstva v krajích a oblastech ČR do roku 2050. ČSÚ, Praha 2004

2.3 Vzdelanostní struktura obyvatelstva

Struktura obyvatelstva podle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání je v kraji Vysočina méně příznivá v porovnání s průměrem ČR. Dle výběrového šetření pracovních sil za 4. čtvrtletí 2007 činil na Vysočině podíl vysokoškoláků na obyvatelstvu starším 15 let 9,2 % (ČR 11,1 %). Nižší podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním vykázal Ústecký, Karlovarský, Liberecký, Pardubický a Středočeský kraj. Také podíl osob, které dosáhly středoškolského vzdělání s maturitou, je na Vysočině nižší než činí průměr ČR (30,3 %, v ČR 33,6 %) a v mezikrajském porovnání je na posledním místě. Procento osob, které dosáhly pouze základního vzdělání nebo nemají vzdělání žádné, je na Vysočině o něco nižší v porovnání s republikovým průměrem (17,9 %; v ČR 18,7 %) a pouze tři kraje vykázaly podíl osob s maximálně základním vzděláním nižší. V kraji Vysočina je nejvíce zastoupena skupina osob se středním vzděláním bez maturity (42,5 %; v ČR 36,5 %), tedy především vyučených, kterých je na Vysočině nejvyšší podíl ze všech krajů ČR.

Vzdelanostní struktura obyvatel na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností je dle výsledků sčítání lidu 2001 nejpříznivější na Žďársku, kde žije nejvíce vysokoškoláků i osob, které minimálně složily maturitní zkoušku. Na druhé straně je ve správním obvodu ORP Žďár nad Sázavou nejnížší podíl obyvatel s nevyšše základním vzděláním. V podstatě platí, že nejlepší vzdelanostní strukturou se mohou prezentovat ty správní obvody ORP, jejichž střediska jsou zároveň okresními městy. Výjimku v tomto ohledu představuje Novoměstsko, kde je podíl vysokoškoláků nejvyšší hned za Žďárskem. Možná překvapivé je umístění správního obvodu ORP Jihlava, kde je osob minimálně s maturitou 35,5 %, což jej řadí na páté místo. Ovšem daleko nejhůře je na tom v této statistice správní obvod ORP Bystřice nad Pernštejnem, následován správním obvodem ORP Moravské Budějovice. Na Moravskobudějovicku též žije nejvyšší podíl osob s pouze základním vzděláním nebo bez vzdělání, jichž je dokonce více než těch, které dosáhly středního vzdělání s maturitou nebo vyššího, což nelze konstatovat u jiného správního obvodu v kraji Vysočina.

Obr. 2.21: Obyvatelstvo se středním vzděláním s maturitou a vyšším a s nevyšše základním vzděláním (v %) ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina v roce 2001

Zdroj dat: SLDB 2001. ČSÚ Praha, 2003

2.4 Náboženské vyznání obyvatelstva

Religiozita obyvatelstva je na Vysočině ve srovnání s průměrem ČR vysoká. Podíl obyvatelstva, které se hlásí k nějakému náboženskému vyznání, je dokonce druhý nejvyšší mezi kraji ČR. V relativním porovnání je nejvyšší podíl religiózního obyvatelstva ve Zlínském kraji. Na Velkomeziříčsku se při lidovém sčítání v roce 2001 hlásily k víře téměř dvě třetiny obyvatelstva, což byl dvojnásobek průměru ČR. Významný podíl věřícího obyvatelstva je především ve správním obvodu ORP Nové Město na Moravě, Bystřice nad Pernštejnem, Moravské Budějovice a Telč. Na Jihlavsku a Havlíčkobrodsku je tento podíl nejnižší, avšak i zde přesahuje průměr ČR.

Stejně jako v celé České republice i v kraji Vysočina se nejvíce věřících hlásí k Římskokatolické církvi. Podíl římských katolíků je na Vysočině dokonce vyšší, než činí průměr ČR, nejvíce na Moravskobudějovicku, nejméně na Bystřicku a Novoměstsku. Tyto dva regiony se ve struktuře věřícího obyvatelstva dosti liší od ostatních správních obvodů na Vysočině, neboť je zde asi pětinašobně vyšší zastoupení českobratrských evangelíků, než činí průměr kraje. Zajímavé rovněž je, že nejvyšší podíl věřících hlásících se k církvi Československé husitské je na Havlíčkobrodsku a Světelsku, tedy v regionech, které se vyznačují nejnižším podílem religiózního obyvatelstva. K ostatním vyznáním se hlásí asi každý dvacátý věřící člověk v kraji.

Tab. 2.5: Obyvatelstvo podle náboženského vyznání ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina v roce 2001 (dle hranic kraje po 1.1.2005)

Správní obvod obce s rozšířenou působností	Věřící celkem		V tom církev							
			Římsko katolická		Českosloven. husitská		Českobrat. evangelická		Ostatní	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Bystřice nad Pern.	11 833	56,0	9 615	81,3	29	0,2	1 763	14,9	426	3,6
Havlíčkův Brod	19 922	38,7	17 739	89,0	521	2,6	409	2,1	1 253	6,3
Humpolec	7 772	45,9	7 143	91,9	90	1,1	154	2,0	385	5,0
Chotěboř	9 309	41,7	8 407	90,3	78	0,8	362	3,9	462	5,0
Jihlava	35 702	37,0	31 830	89,1	520	1,5	854	2,4	2 498	7,0
Mor. Budějovice	13 674	56,0	13 088	95,7	52	0,4	95	0,7	439	3,2
Náměšť nad Osl.	6 634	48,5	6 279	94,7	54	0,8	46	0,7	255	3,8
Nové město na M.	11 494	59,0	9 017	78,4	49	0,4	2 000	17,5	428	3,7
Pacov	5 166	50,2	4 824	93,4	61	1,2	53	1,0	228	4,4
Pelhřimov	20 771	45,4	18 893	91,0	97	0,5	618	3,0	1 163	5,5
Světlá nad Sázavou	8 700	41,7	7 858	90,3	170	2,0	176	2,0	496	5,7
Telč	7 526	54,5	6 988	92,9	32	0,4	146	1,9	360	4,8
Třebíč	33 496	44,0	30 726	91,8	309	0,9	742	2,2	1 729	5,1
Velké Meziříčí	22 372	64,0	20 982	93,8	18	0,1	251	1,1	1 121	5,0
Žďár nad Sázavou	17 425	49,2	15 495	90,0	142	0,7	829	4,1	959	5,2
Vysočina	231 796	45,3	208 884	90,0	2 222	1,0	8 498	3,7	12 202	5,3
Česká republika	3 288 088	32,1	2 740 780	83,4	117 212	3,6	99 103	3,0	330 993	10,0

Zdroj dat: SLDB 2001. CSU Praha, 2003

2.5 Sídelní struktura

Sídelní struktura kraje je velmi rozdrobená a je charakteristická velkým počtem populačně malých sídel. Na jedno sídlo (část obce), kterých je v území 1 402, připadá průměrně pouze 366 obyvatel, tedy jen o málo více než je polovina republikového průměru (v ČR je to 684 obyvatel). Sídla jsou integrována do 704 obcí. Průměrná populační velikost obce v kraji je 730 obyvatel, tedy méně než polovina průměrné hodnoty ČR (1 653 obyvatel). V kraji jsou daleko nejčetněji zastoupeny obce s počtem obyvatel menším než 500, kterých je na Vysočině více než sedmina ze všech obcí ČR v této velikostní skupině. Z celkového počtu obcí v kraji je to 77,7 %, zatímco v ČR jde pouze o 57,8 %. V kraji Vysočina v těchto obcích žije 20,1 % obyvatel kraje, v celé ČR je to podstatně méně (8,3 %). Na druhou stranu bydlí v ČR ve městech s více než 10 tis. obyvateli 53,4 % populace, zatímco v kraji Vysočina jenom 36,6 %. Tento více než třetinový podíl obyvatelstva je soustředěn v osmi největších městech kraje, která přesahují uvedenou hranici. Mimo okresních měst se jedná o Velké Meziříčí, Humpolec a Nové Město na Moravě.

Kraj Vysočina má rovněž ve srovnání s ČR vyšší podíl obyvatel obcí spadajících do velikostní kategorie 500 – 1999 obyvatel. Z celkového počtu obyvatel v nich žije 21,8 %, zatímco v ČR pouze 18,1 %. Rovněž do následující velikostní kategorie obcí (2000 – 9999) je koncentrován větší podíl obyvatel než na úrovni celé ČR (21,5 %, v ČR 20,2 %).

Tab. 2.6: Velikostní kategorie obcí podle počtu obyvatel ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina k 1.1.2007 - absolutní údaje

Správní obvod obce s rozšířenou působností	Struktura obcí podle počtu obyvatel							
	Počet obcí				Počet obyvatel			
	do 500	500- 1999	2000- 9999	10 000 a více	do 500	500-1999	2000-9999	10 000 a více
Bystřice nad Pernštejnem	28	10	1	0	4 906	7 005	8 793	0
Havlíčkův Brod	38	15	2	1	7 352	13 559	6 600	24 265
Humpolec	21	3	0	1	3 397	2 556	0	10 989
Chotěboř	22	7	2	0	3 668	5 948	12 815	0
Jihlava	60	13	5	1	13 732	13 472	19 680	50 916
Moravské Budějovice	41	4	2	0	8 352	3 700	12 303	0
Náměšť nad Oslavou	21	5	1	0	4 310	3 994	5 107	0
Nové město na Moravě	23	6	0	1	4 288	4 695	0	10 557
Pacov	21	2	1	0	3 005	1 947	5 058	0
Pelhřimov	55	12	3	1	8 066	11 151	9 842	16 471
Světlá nad Sázavou	26	4	2	0	4 722	2 802	12 801	0
Telč	40	4	1	0	4 623	3 117	5 729	0
Třebíč	72	18	2	1	15 453	15 845	6 327	38 596
Velké Meziříčí	46	9	1	1	10 212	8 272	4 954	11 792
Žďár nad Sázavou	33	14	0	1	6 814	13 399	0	23 688
Vysočina	547	126	23	8	102 900	111 462	110 009	187 274
Podíl kraje na ČR (%)	15,2	6,3	4,5	6,1	12,1	6,0	5,3	3,4

Zdroj dat: Počet obyvatel v obcích České republiky k 1.1.2007. ČSÚ Praha, 2007

Tab. 2.7: Velikostní kategorie obcí podle počtu obyvatel ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina k 1. 1. 2007 - relativní údaje

Správní obvod obce s rozšířenou působností	Struktura obcí podle počtu obyvatel							
	Počet obcí v %				Počet obyvatel v %			
	do 500	500- 1999	2000- 9999	10 000 a více	do 500	500- 1999	2000- 9999	10 000 a více
Bystřice nad Pernštejnem	71,8	25,6	2,6	0,0	23,7	33,8	42,5	0,0
Havlíčkův Brod	67,8	26,8	3,6	1,8	14,2	26,2	12,7	46,9
Humpolec	84,0	12,0	0,0	4,0	20,0	15,1	0,0	64,9
Chotěboř	71,0	22,5	6,5	0,0	16,4	26,5	57,1	0,0
Jihlava	75,9	16,5	6,3	1,3	14,0	13,8	20,1	52,1
Moravské Budějovice	87,2	8,5	4,3	0,0	34,3	15,2	50,5	0,0
Náměšť nad Oslavou	77,8	18,5	3,7	0,0	32,1	29,8	38,1	0,0
Nové město na Moravě	76,7	20,0	0,0	3,3	21,9	24,0	0,0	54,1
Pacov	87,5	8,3	4,2	0,0	30,0	19,5	50,5	0,0
Pelhřimov	77,5	16,9	4,2	1,4	17,7	24,5	21,6	36,2
Světlá nad Sázavou	81,2	12,5	6,3	0,0	23,2	13,8	63,0	0,0
Telč	88,9	8,9	2,2	0,0	34,4	23,1	42,5	0,0
Třebíč	77,3	19,4	2,2	1,1	20,3	20,8	8,3	50,6
Velké Meziříčí	80,6	15,8	1,8	1,8	29,0	23,4	14,1	33,5
Žďár nad Sázavou	68,7	29,2	0,0	2,1	15,5	30,5	0,0	54,0
Vysočina	77,7	17,9	3,3	1,1	20,1	21,8	21,5	36,6
Česká republika	57,8	31,9	8,2	2,1	8,3	18,1	20,2	53,4

Zdroj dat: Počet obyvatel v obcích České republiky k 1.1.2007. ČSÚ Praha, 2007

3. Bydlení a domácnosti

Bytový fond kraje Vysočina tvoří 186,5 tis. bytů (Sčítání lidu, domů a bytů 2001). Z nich 3,6 % tvoří neobydlené byty, trvale obydlených bytů je 179,8 tis. Velká část neobydlených bytů je využívána k rekreaci. V některých venkovských sídlech Vysočiny je jejich rekreační funkce významově srovnatelná s funkcí obytnou. Celkem 3,9 tis. neobydlených bytů je však také v bytových domech. Domovní fond kraje Vysočina k 1. 3. 2001 zahrnoval 129,2 tis. domů, z toho 103,6 tis. (80,2 %) trvale obydlených (průměr za ČR je 82,8 %). Bezmála pětinu domovního fondu, tedy trvale neobydlené domy, využívané nejčastěji k rekreaci.

Z celkového počtu trvale obydlených bytů je 60,6 % v rodinných domech a 38,4 % v bytových domech. Podíl domácností bydlících v rodinných domech je podstatně vyšší než v ČR jako celku (42,7 %). V průběhu 90. let došlo k mírnému zvýšení tohoto podílu jak v ČR, tak na Vysočině: bytů v rodinných domech bylo postaveno více než bytů v bytových domech. Nadprůměrný podíl trvale obydlených bytů v rodinných domech je v okresech Havlíčkův Brod (64,7 %), Třebíč (63,4 %) a Žďár nad Sázavou (64,3 %), podprůměrný v okresech Pelhřimov (59,1 %) a především Jihlava (51,2 %). Struktura domů podle období výstavby se odlišuje od ČR nižším podílem domů postavených před rokem 1945 (28,5 %, v ČR 35,7 %) a vyšším podílem domů postavených v poválečných dekádách, především v období 1970 – 1991 (na Vysočině 36,4 % domů, v ČR jen 30,7 %). Podíl domů postavených v letech 1991 až 2001 je na Vysočině i v ČR shodný (10,3 %).

Obyvatelé bytů v rodinných domech bydlí nejčastěji ve vlastních bytech (84,4 %, v ČR 82,7 %). Struktura obyvatel bytových domů z hlediska vlastnických vztahů je následující: 34,3 % trvale obydlených bytů je nájemních bytech (v ČR je to 46,9 %), v 33,3 % jsou majiteli bytová družstva (v ČR 25,3 %) a 28,1 % bytů je v osobním vlastnictví (v ČR jen 19,5 %). Obytná plocha trvale obydlených bytů v rodinných domech (61,7m²) je podstatně větší než v bytových domech (39,4 m²), současně je však poněkud menší než obytná plocha bytů v rodinných domech v ČR (62,6m²). Byt v rodinném domě má průměrně 3,21 místností s plošnou výměrou přes 8 m² (v ČR 3,25 místností), byt v bytovém domě 2,36 místností (v ČR 2,30 místností).

Výše uvedená data této kapitoly se vztahují k vymezení krajů před územní změnou, která byla provedena k 1. 1. 2005

Tab. 3.1: Trvale obydlené byty ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina v roce 2001

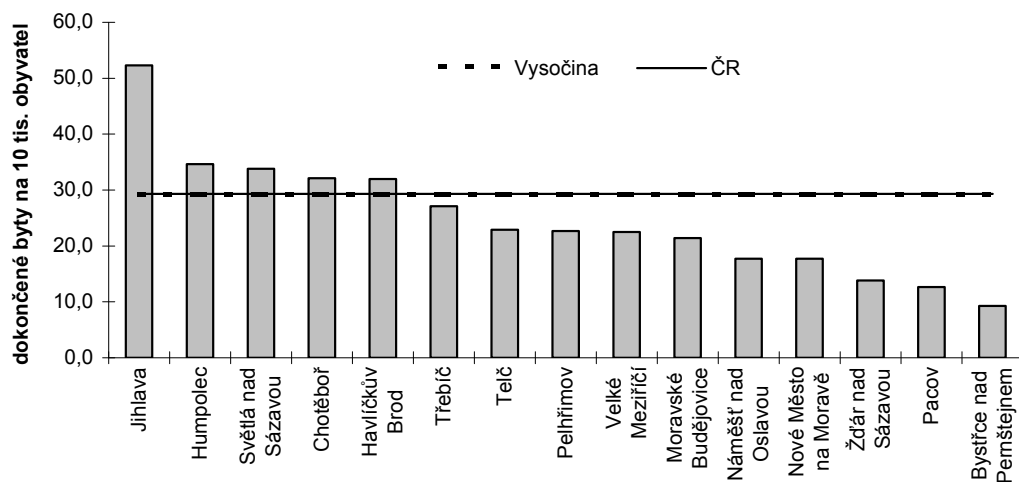
Správní obvod obce s rozšířenou působností	Trvale obydlené byty				
	celkem	v rodinných domech		v bytových domech	
		absolutně	relativně (%)	absolutně	relativně (%)
Bystřice nad Pernštejnem	7 156	4 854	67,8	2 302	32,2
Havlíčkův Brod	18 063	11 185	61,9	6 878	38,1
Humpolec	6 013	3 549	59,0	2 464	41,0
Chotěboř	7 731	5 583	72,2	2 148	27,8
Jihlava	34 528	16 524	47,9	18 004	52,1
Moravské Budějovice	8 146	5 949	73,0	2 197	27,0
Náměšť nad Oslavou	4 663	3 485	74,7	1 178	25,3
Nové město na Moravě	6 496	4 473	68,9	2 023	31,1
Pacov	3 648	2 407	66,0	1 241	34,0
Pelhřimov	16 266	9 329	57,4	6 937	42,6
Světlá nad Sázavou	7 217	4 549	63,0	2 668	37,0
Telč	4 671	3 687	78,9	984	21,1
Třebíč	26 539	15 281	57,6	11 258	42,4
Velké Meziříčí	11 187	8 135	72,7	3 052	27,3
Žďár nad Sázavou	15 062	7 690	51,1	7 372	48,9
Vysočina	177 386	106 680	60,1	70 706	39,9
Česká republika	3 827 678	1 632 131	42,6	2 195 547	57,4

Zdroj dat: SLDB 2001. ČSU Praha, 2003

Ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností je největší podíl bytů v rodinných domech na Telčsku (78,9 %). Více než 70 % podíl bytů v rodinných domech je ještě v SO ORP Náměšť nad Oslavou, Moravské Budějovice a Chotěboř. V bytových domech žijí lidé v rámci kraje především na Jihlavsku a Žďársku. Ve všech správních obvodech je vyšší podíl bytů v rodinných domech, než činí průměr ČR.

V roce 2007 bylo v kraji Vysočina dokončeno 1 681 bytů, což znamenalo o 188 bytů více než v roce 2006. Intenzita bytové výstavby (počet dokončených bytů na 10 000 obyvatel) byla v roce 2007 v kraji Vysočina pod průměrem ČR. Při srovnání s ostatními kraji ČR byla Vysočina v počtu dokončených bytů na počet obyvatel na sedmém místě. Velmi intenzivně se staví v Praze, ve Středočeském a Jihomoravském kraji. Naopak slabá bytová výstavba je v současnosti typická pro Ústecký, Moravskoslezský a Karlovarský kraj.

Obr. 3.2: Počet dokončených bytů na 10 000 obyvatel v správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina (průměr let 2002 – 2006)

Pozn.: včetně nástaveb, přístaveb, vestaveb, bytů v domech s pečovatelskou službou apod.

Zdroj dat: Statistický bulletin – kraj Vysočina za rok 2002 - 2006. ČSÚ Jihlava, 2003 - 2007; Statistický bulletin – kraj Vysočina za 1. čtvrtletí 2006 a 2007. ČSÚ Jihlava, 2006 a 2007; Obce Vysočiny za rok 2004. ČSÚ Jihlava, 2005

Intenzita bytové výstavby ve správních obvodech ORP kraje Vysočina je prostorově značně diverzifikovaná. Celkově je na Vysočině za sledované pětileté období srovnatelná s průměrem ČR.

Daleko nejvíce se staví na Jihlavsku, kde bylo v průměru let 2002 – 2006 dokončeno více než 50 bytů na 10 000 obyvatel. Nadprůměrná je z hlediska krajského i celorepublikového srovnání intenzita bytové výstavby na Humpolecku a ve všech třech správních obvodech havlíčkobrodského okresu. Všechny ostatní správní obvody ORP nedosahují průměru kraje Vysočina ani ČR, přičemž výrazně zaostává Bystřicko, Pacovsko a Žďársko.

4. Dopravní infrastruktura

Problematika dopravní infrastruktury byla v doposud zpracovaných strategických dokumentech regionálního rozvoje vždy identifikována jako jedna z priorit. Kraj Vysočina se geograficky nachází v centrální části republiky a územím kraje prochází důležité dálkové linie mezinárodního i národního významu s výrazným podílem tranzitu. K nejvýznamnějším dopravním spojnicím v silniční dopravě patří dálnice D1 (E50 a E65) Praha – Brno, protínající území kraje v délce 93 km od severozápadu k jihovýchodu (součást silniční části IV. panevropského multimodálního koridoru), a silnice č. I/38 (E59) jako historická tradiční cesta Praha – Vídeň. Do evropské silniční sítě je zařazena ještě silnice I/34 v úseku Jindřichův Hradec – Humpolec jako E551 (důležitá spojnice jižních a východních Čech). V železniční dopravě jsou nejdůležitější tratě č. 230 a 250 (Praha - Kolín – Havlíčkův Brod – Brno). Až do doby modernizace železničního koridoru č. I (SRN – Děčín – Praha – Česká Třebová – Brno – Břeclav – Rakousko) představovaly nejrychlejší vlakové spojení Prahy s Brnem.

4.1 Silniční doprava

4.1.1 Základní údaje o silniční síti

Silniční síť a její konfigurace je výsledkem historického vývoje sídel a jejich vzájemných vazeb. Kraj Vysočina je charakteristický polycentrickou strukturou, přičemž mezi hlavními jádry osídlení (Jihlava, Třebíč, Havlíčkův Brod, Žďár nad Sázavou, Pelhřimov) nejsou velké rozdíly. To se projevuje v charakteru konfigurace silniční sítě, která je typická svým radiálním uspořádáním vůči těmto historickým sídlům.

Tab. 4.1: Délka silniční sítě (km) v kraji Vysočina

Okres	D1	I. třída		II. třída		III. třída		Celkem km	I. třída	II. třída	III. třída
Havlíčkův Brod	12	111	26 %	240	15 %	704	23 %	1 067	10 %	24 %	66 %
Jihlava	26	64	15 %	327	20 %	380	13 %	797	8 %	43 %	49 %
Pelhřimov	20	69	17 %	291	18 %	607	21 %	987	7 %	30 %	63 %
Třebíč	0	72	17 %	356	22 %	697	24 %	1 125	6 %	31 %	63 %
Žďár nad Sázavou	35	106	25 %	416	25 %	561	19 %	1 118	10 %	38 %	52 %
Vysočina	93	422	100 %	1 630	100 %	2 949	100 %	5 094	9 %	33 %	58 %

Pramen: KSUS kraje Vysočina, příspěvková organizace.

Územím kraje Vysočina prochází 5 094 km silnic, z toho dálnice D1 protíná kraj Vysočina v délce 93 km. Dále je na území kraje 422 km silnic I. třídy a 4 578 km silnic II. a III. třídy. Rozložení silniční sítě v kraji podle okresů je vcelku rovnoměrné a je v relaci s celkovou výměrou územních jednotek a strukturou osídlení.

Tab. 4.2: Přehled délek silnic a dálnic (km) v krajích ČR

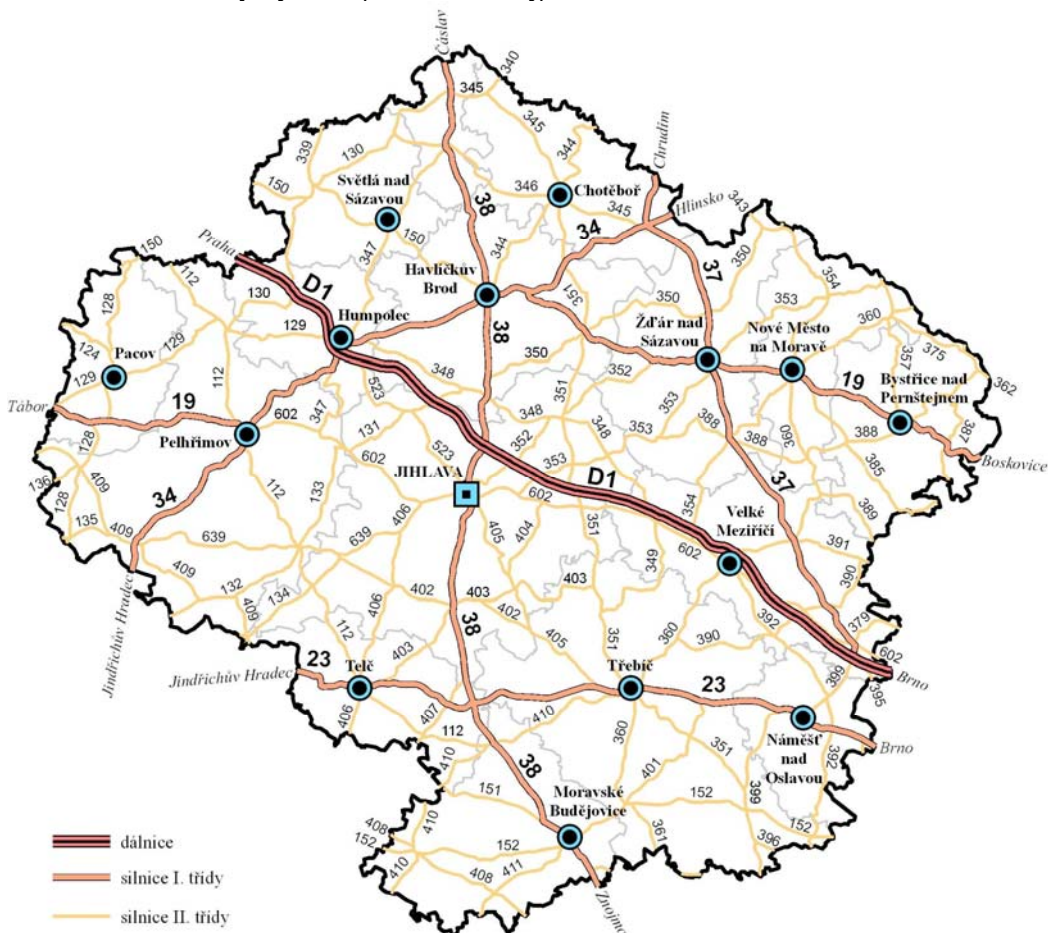
Kraj	Silnice					
	dálnice	I. třídy	II. třídy	III. třídy	II. a III. tř.	celkem
Středočeský	174	780	2 369	6 252	8 621	9 575
Jihočeský	9	662	1 639	3 819	5 458	6 129
Plzeňský	106	410	1 511	3 093	4 604	5 121
Karlovarský	0	226	563	1 259	1 822	2 048
Ústecký	29	490	900	2 752	3 652	4 171
Liberecký	0	329	487	1 621	2 108	2 437
Královéhradecký	0	431	901	2 422	3 323	3 754
Pardubický	0	445	914	2 222	3 136	3 581
Vysočina	93	422	1 630	2 949	4 578	5 094
Jihomoravský	124	448	1 382	2 440	3 822	4 492
Olomoucký	0	427	923	2 206	3 129	3 556
Zlínský	0	337	576	1 209	1 785	2 120
Moravskoslezský	0	713	744	1 888	2 632	3 345

Pramen: Silniční Databanka Ostrava

Soupis úseků dálnice a silnic I. třídy v kraji Vysočina:

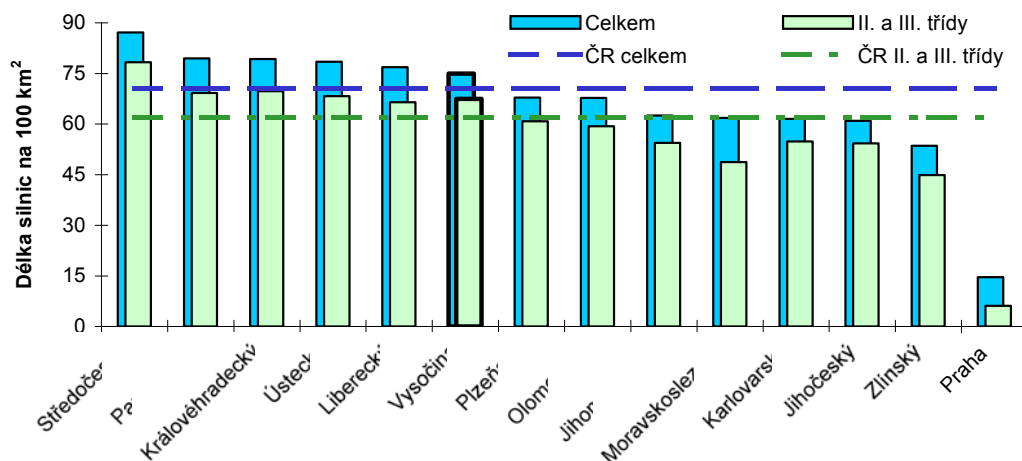
- **dálnice D1 (E 50, E 65):** Praha – exit Hořice (75 km) – exit Koberovice (81 km) – exit Humpolec (90 km) – exit Větrný Jeníkov (104 km) – exit Jihlava (112 km) – exit Velký Beranov (119 km) – exit Měřín (134 km) – exit Velké Meziříčí–západ (141 km) – exit Velké Meziříčí–východ (146 km) – exit Lhotka (153 km) – exit Velká Bíteš (162 km) – Brno;
- **č. I/19:** ve dvou úsecích: **1) Plzeň – Tábor – Pelhřimov;** **2) Pohled – Žďár nad Sázavou – Nové Město na Moravě – Bystřice nad Pernštejnem – Sebranice (Jihomoravský kraj, křižovatka s I/43);**
- **č. I/23:** exit Kývalka (Jihomoravský kraj) – Náměšť nad Oslavou – Třebíč – Kasárna (křižovatka s I/38) – Telč – Jindřichův Hradec – Dráčov (Jihočeský kraj);
- **č. I/34 (E 551):** České Budějovice – Jindřichův Hradec – Kamenice nad Lipou – Pelhřimov – Humpolec – Havlíčkův Brod – Ždírec nad Doubravou – Svitavy;
- **č. I/37:** exit Velká Bíteš – Žďár nad Sázavou – Ždírec nad Doubravou – Pardubice – Hradec Králové;
- **č. I/38 (E 59):** Mladá Boleslav – Kutná Hora – Golčův Jeníkov – Havlíčkův Brod – exit Jihlava – Jihlava – Kasárna (křižovatka s I/23) – Moravské Budějovice – Znojmo – Hatě.

Obr. 4.1: Silniční síť kraje Vysočina (bez silnic III. třídy)

Kraj Vysočina patří ke krajům s nadprůměrnou hustotou silniční sítě. Rovněž délka silnic II. a III. třídy (jsou v majetku krajů) přepočtená na rozlohu území kraje je na Vysočině nadprůměrná (obr. 4.2).

Obr. 4.2: Hustota silniční sítě v krajích ČR k 1. 1. 2007

Zdroj dat: Silniční Databanka Ostrava.

4.1.1 Pátevní silniční síť kraje Vysočina

Dne 16. května 2006 přijalo zastupitelstvo kraje Vysočina usnesení, kterým byla schválena tzv. „Pátevní silniční síť kraje Vysočina“. Dne 13. května 2008 schválilo zastupitelstvo Změnu č. I Pátevní silniční sítě kraje Vysočina. Struktura pátevní silniční sítě je tvořena dálnicí D1, silnicemi I. tříd ve vlastnictví státu a vybranými silnicemi II. a III. tříd ve vlastnictví kraje (tzv. I. vrstva).

Pátevní silniční síť kraje Vysočina tvoří základní a rozhodující komunikační spojení významných center osídlení regionu a zabezpečuje propojení mezi okresy a sousedními kraji. Tato síť tvoří prioritní osu dopravního spojení, spojuje všechny obce kraje s počtem obyvatel nad 3 000 a zabezpečuje dopravní spojení pro téměř 63 % obyvatelstva kraje. Významnými kritérii pro zpracování návrhu byly údaje o sídelní struktuře, lokalizaci průmyslových center, výsledky sčítání dopravy, údaje ze Silniční databanky, údaje z výsledků Sledování stavů povrchů na silniční síti kraje Vysočina, zdravotnických a vzdělávacích zařízení, turistických destinací apod.

Pátevní silniční síť kraje Vysočina zahrnuje 93 km dálnice D1, 422 km silnic I. tříd (ve vlastnictví ČR) a 709 km silnic II. a III. tříd (ve vlastnictví kraje), jejichž délka je v jednotlivých okresech následující: Havlíčkův Brod 137 km, Jihlava 136 km, Pelhřimov 154 km, Třebíč 140 km a Žďár nad Sázavou 143 km. Cílem kraje Vysočina je postupná modernizace a rekonstrukce pátevní silniční sítě ve vlastnictví kraje v celé délce na technické parametry kategorie S9,5 a S7,5 (což znamená šíři vozovky 9,5 m a 7,5 m mezi sloupky nebo svodidly) na základě dostupných finančních prostředků, a tím dosáhnout stanovených stavebních a technických parametrů pro takto určené komunikace a mosty pod těmito komunikacemi.

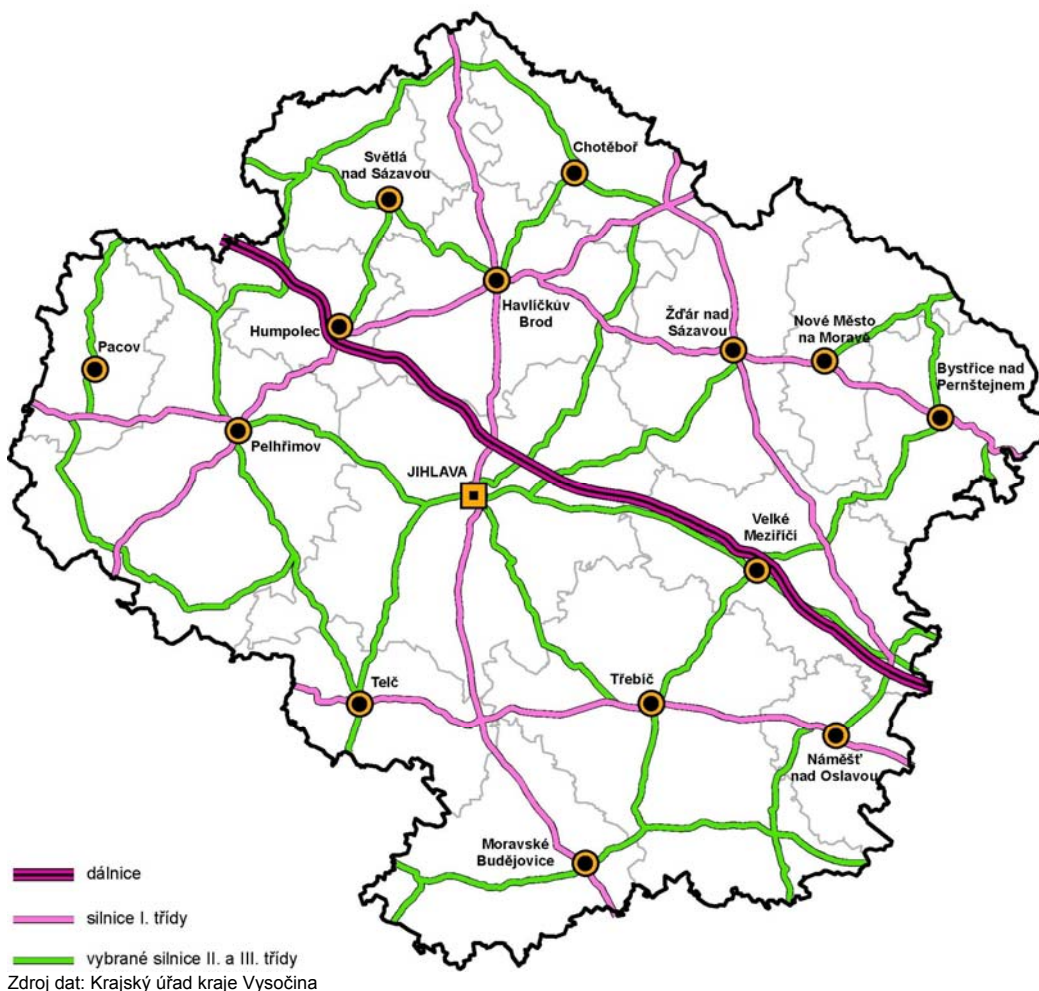
Ostatní silnice ve vlastnictví kraje Vysočina se předpokládají rozdělit do II. (zbývající komunikace II. tříd a vytipované komunikace III. tříd) a do III. vrstvy (zbývající silnice III. tříd). Na takto vymezené II. a III. vrstvě komunikací se zvažuje realizovat souvislou a běžnou údržbu, provádět rekonstrukce a řešit bodové závady ve stávající trase a rozměrech silnic.

Soupis úseků silnic II. a III. třídy, které jsou součástí „Pátevní silniční sítě kraje Vysočina“:

Silnice č.	popis
1	II 360 Jaroměřice nad Rokytnou – Třebíč – Velké Meziříčí - Křižanov
2	II 150 hranice kraje – Ledec nad Sázavou – Světlá nad Sázavou – Havlíčkův Brod
3	II 379 Velká Bíteš – hranice kraje
4	II 405 Jihlava - Třebíč
5	II 352 Jihlava - Polná
6	II 602 Pelhřimov – Jihlava – Velké Meziříčí – Velká Bíteš – hranice kraje
7	II 406 Jihlava – Třešť – Telč – hranice kraje
8	II 344 Havlíčkův Brod - Chotěboř

9	II 152	Jemnice – Moravské Budějovice – Jaroměřice nad Rokytnou – hranice kraje
10	II 345	Ždírec nad Doubravou – Chotěboř – Golčův Jeníkov
11	II 399	Velká Bíteš – Náměšť nad Oslavou – hranice kraje
12	II 408	Jemnice – hranice kraje
13	II 388	Bystřice nad Pernštejnem - Rodkov
14	II 353	Jihlava – Žďár nad Sázavou
15	II 360	Nové Město na Moravě – Jimramov – hranice kraje
16	II 130	Golčův Jeníkov – Ledec nad Sázavou – D1 - Křelovice
17	II 347	Humpolec – Světlá nad Sázavou
18	II 357	Bystřice nad Pernštejnem - Jimramov
19	II 128	hranice kraje – Padov - Černovice
20	II 387	Štěpánov nad Svratkou – hranice kraje
21	II 410	Jemnice – hranice kraje
22	II 389	Moravec - Strážek
23	II 112	hranice kraje – Pelhřimov – Horní Cerekev - Telč
24	II 132	Žirovnice – Počátky – Horní Cerekev
25	II 409	Žirovnice – Kamenice nad Lipou - Černovice
26	II 351	Polná - Přibyslav
27	III 3853	Strážek – Horní Rožinka
28	II 350	Přibyslav – směr Modlíkov
29	III 3507	Modlíkov – Slavětín

Obr. 4.2 Páteří silniční síť kraje Vysočina

Dotace Evropské unie na modernizaci silniční infrastruktury

Modernizace Pátevní silniční sítě kraje Vysočina je zajišťována nejen prostřednictvím vlastních zdrojů kraje Vysočina, ale též dotačních titulů Evropské unie.

V roce 2007 bylo připraveno pět projektových žádostí do Regionálního operačního programu NUTS 2 Jihovýchod:

II/360 Oslavička – obchvat, 2. stavba; II/353 Bohdalov – obchvat; II/405 Brtnice – Zašovice; II/602 hr. kraje – Pelhřimov, 1. stavba; II/602 hr. kraje – Pelhřimov, 2. stavba.

V roce 2008 probíhá příprava následujících žádostí:

II/602 hr. kraje – Pelhřimov, 3. stavba; II/405 Příseka – Brtnice; II/399 Stropěšín – most ev. č. 399-002; II/360 ul. Rafaelova – Pocoucov; II/128 Pacov - Lukavec, 1. stavba; II/152 Jaroměřice na Rokytou – Hrotovice – hr. kraje, 1. stavba; II/347 Světlá nad Sázavou – D1, 1. stavba; přeložka silnice II/352 Jihlava – Heroltice.

Severojižní propojení kraje Vysočina

Severojižní propojení kraje Vysočina je významná dopravní osa v rámci Pátevní silniční sítě kraje Vysočina. Jeho cílem je modernizace dopravní infrastruktury nadregionálního významu ve východní části území kraje Vysočina. Vymezená trasa podpoří zlepšení dopravní dostupnosti okresu Třebíč ve směru na Dolní Rakousko a zároveň na dálnici D1. Další problémovou oblastí je Bystřicko, které potřebuje zlepšit dostupnost na Pardubický kraj a zároveň na dálnici D1.

Trasa severojižního propojení:

Polička - II/360 - Jimramov - II/357 - Bystřice nad Pernštejnem - II/388 - III/3853 - II/389 - II/360 - Velké Meziříčí - II/360 - Třebíč - II/360 - Jaroměřice nad Rokytou - II/152 - Moravské Budějovice - II/152 - Jemnice - II/410 - státní hranice - Raabs an der Thaya

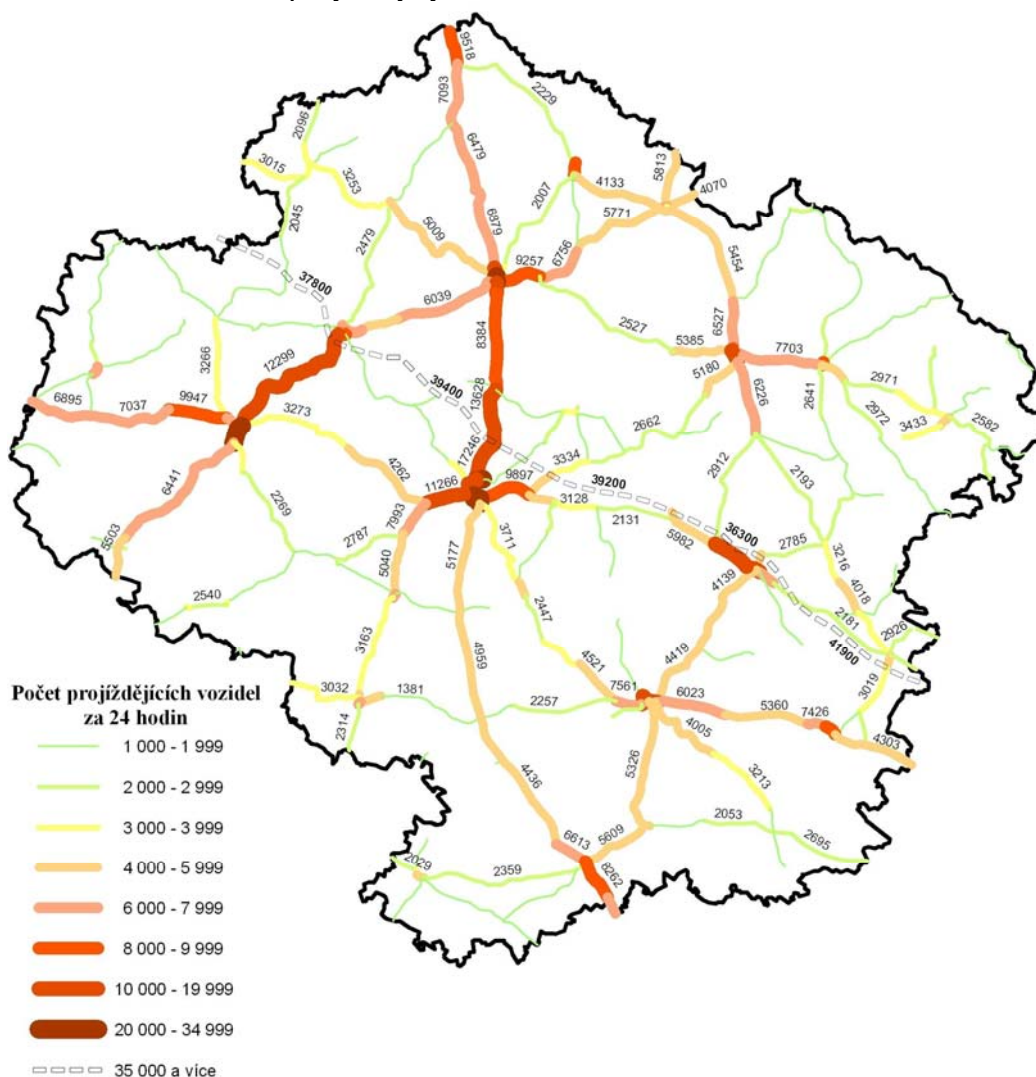
4.1.2 Intenzita provozu na silnicích v kraji Vysočina

V roce 2005 proběhlo na celém území České republiky sčítání dopravy, které organizuje Ředitelství silnic a dálnic ČR v pětiletých periodách. Jednoznačně nejvyšší intenzitou dopravy se na Vysočině vyznačuje dálnice D1, kterou na území kraje denně využívá více než 35 000 vozidel, v úseku Velké Meziříčí – Devět křížů více než 40 000 vozidel. Zhruba 40 – 45 % veškerého provozu na dálnici tvoří nákladní doprava. Počet kamionů na D1 v rámci kraje Vysočina činí 15 – 19 tis. vozidel denně.

Ze silnic první třídy je dopravou nejvíce zatížen úsek silnice č. 34 Pelhřimov - Humpolec (napojení na D1) a úsek silnice č. 38 z Jihlavy do Havlíčkova Brodu, ovšem také další úseky tras těchto silnic se vyznačují nadprůměrnou intenzitou dopravy. Ve srovnání s ostatními komunikacemi prvních tříd je překvapivě pouze průměrně využíván úsek silnice č. 38 z Jihlavy do Moravských Budějovic, jehož zatížení je srovnatelné s některými silnicemi druhých tříd – například s tahem Moravské Budějovice – Třebíč – Velké Meziříčí. Ovšem nejslabší intenzita provozu na silnicích první třídy byla zaznamenána na silnici č. 23 mezi Telčí a Třebíčí, kde v některých úsecích nebyl překročen počet 1 500 vozidel za 24 hodin. Slabší zatížení vykazaly rovněž některé úseky silnic č. 37 mezi Žďárem nad Sázavou a Velkou Bíteší a silnice č. 19 mezi Havlíčkovým Brodem a Bystřicí nad Pernštejnem, resp. Kunštátem v Jihomoravském kraji.

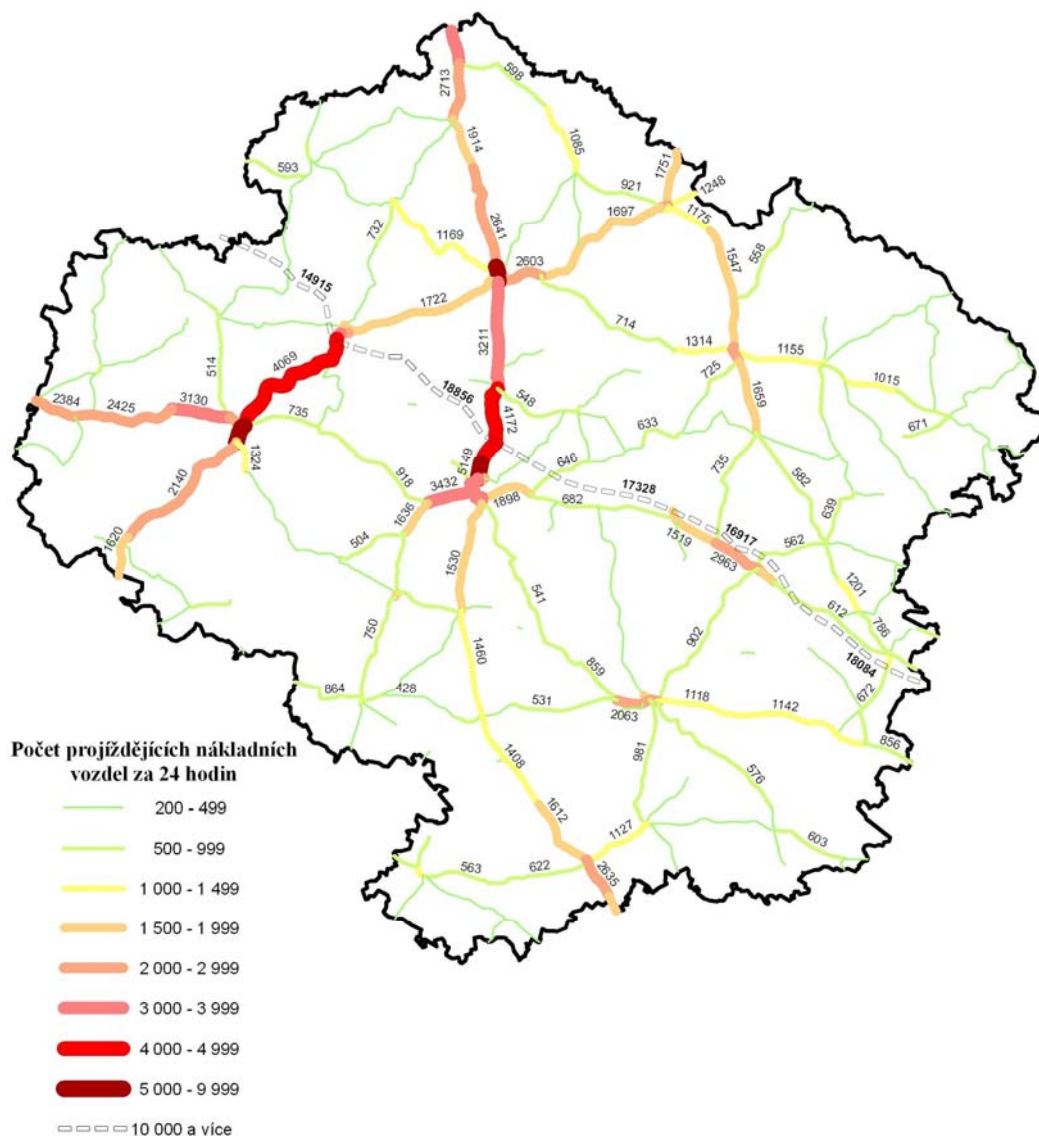
Ze silnic druhé třídy projíždí nejvíce vozidel úseky silnice č. 602 u Jihlavy a Velkého Meziříčí. Intenzitou provozu nad 3 000 projíždějících vozidel denně se vyznačuje silnice č. 150 – Havlíčkův Brod – Světlá nad Sázavou – Ledec nad Sázavou – hranice kraje Vysočina, č. 405 z Jihlavy do Třebíče (s výjimkou úseku Brtnice Zašovice), úsek silnice č. 406 Kostelec - Třešť – Telč, úseky silnic č. 152 a 360 z Moravských Budějovic přes Třebíč do Velkého Meziříčí, úsek silnice č. 345 z Chotěboře do Ždírcu nad Doubravou, úsek silnice č. 351 Třebíč - Dalešice a některé další kratší úseky.

Obr. 4.3: Intenzita silniční dopravy v kraji Vysočina v roce 2005

Nákladní dopravou jsou ve větší míře, než je tomu v případě intenzity celkového provozu, zatíženy silnice prvních tříd, po kterých je realizována tranzitní kamionová přeprava. Z obrázku č. 4.4 jsou patrné základní směry tranzitní dopravy přes území kraje Vysočina. Jedná se prakticky o celý úsek silnice č. 34 ze směru Jindřichův Hradec – Pelhřimov – Humpolec – Havlíčkův Brod - Ždírec na Doubravou – Hlinsko. Na tento tranzitní proud se napojuje komunikace č. 19 v Pelhřimově (z Tábora) a č. 37 ve Ždírci nad Doubravou (z Chrudimi i od Žďáru nad Sázavou). Pod 1 400 nákladních vozidel denně neklesne intenzita nákladní přepravy v celé délce silnice č. 38 na území kraje Vysočina, přičemž větší zatížení přepravou nákladu vykazuje její úsek směřující severně od Jihlavy. Komunikacemi druhých tříd projíždí více než 1 000 nákladních vozidel během 24 hodin pouze v několika úsecích silnice č. 602, dále pak v úseku silnice č. 150 z Havlíčkova Brodu do Světlé nad Sázavou, č. 406 z Kostelce do napojení na silnici č. 602, č. 152 z Moravských Budějovic do Jaroměřic nad Rokytnou a v krátkém úseku silnice č. 345 z Chotěboře do Nové Vsi u Chotěboře.

Obr. 4.4: Intenzita silniční nákladní dopravy v kraji Vysočina v roce 2005

Zdroj dat: zveřejněné podklady na www stránkách ŘSD ČR, sčítání dopravy v roce 2005; GIS Krajského úřadu kraje Vysočina

Srovnáme-li zatížení silniční sítě mezi roky 2000 a 2005, zjistíme, že nárůst intenzity provozu se v průměru pohybuje kolem 14 %. Na dálnici D1 se za pět let zvýšil počet projíždějících automobilů v celém úseku procházejícím krajem Vysočina zhruba o osm až devět tisíc.

4.1.3 Údržba silniční sítě kraje Vysočina

V důsledku dlouhodobého nedostatku finančních prostředků na výstavbu, opravy a údržbu silniční sítě není její stavební stav uspokojivý. Kraj Vysočina, od 1. 10. 2001 vlastník silnic II.a III. tříd v celkové délce 4 578 km, zadal vypracování analýzy – Sledování stavů povrchu vozovek silnic II.a III. tříd v kraji Vysočina. Z této analýzy vyplynulo, že v kraji Vysočina je hodnoceno ve stavu havarijním 22 % silnic, v nevyhovujícím stavu je 32 % silnic, ve vyhovujícím stavu je 9 % silnic, ve stavu dobrém 30 % silnic a ve stavu výborném 7 % silnic II. a III. tříd.

Pro zlepšení stavu silnic II. a III. tříd vynakládá kraj Vysočina každým rokem značné prostředky jak investiční, tak i provozní na provádění rekonstrukcí a souvislých oprav silnic. Přehled vynaložených prostředků kraje Vysočina v letech 2005 až 2007 je uveden v tabulce 4.3.

Tab. 4.3: Prostředky na krajskou silniční síť na souvislé opravy a investice po okresech kraje Vysočina v letech 2005 - 2007 (v tis. Kč)

Okres	2005			2006			2007		
	investice	opravy	celkem	investice	opravy	celkem	investice	opravy	celkem
Havlíčkův Brod	145 437	31 391	176 828	22 396	77 075	100 304	10 740	154 794	165 534
Jihlava	42 635	11 025	53 660	35 349	54 101	154 134	13 221	150 221	163 442
Pelhřimov	110 637	13 665	124 302	55 615	60 975	116 601	15 784	159 055	174 839
Třebíč	14 767	17 231	31 998	56 334	79 937	146 525	4 885	139 696	144 581
Žďár nad Sázavou	23 261	14 808	38 069	16 520	94 108	109 557	1 664	109 545	111 209
Vysočina	336 737	88 120	424 857	186 314	366 196	627 121	46 294	713 311	759 605

Pramen: Krajský úřad kraje Vysočina

O údržbu silniční sítě (bez dálnice) se stará od 1. 1. 2007 Krajská správa a údržba silnic Vysočiny příspěvková organizace kraje Vysočina. Přehled provozních nákladů vynaložených dosavadními správami a údržbami silnic na území kraje v letech 2006 a 2007 znázorňuje následující tabulka.

Tab. 4.4: Celkové provozní náklady silniční sítě II. a III. tříd v okresech kraje Vysočina (v tis. Kč) v roce 2006 a plán roku 2007

Okres	Skutečnost r. 2006				Skutečnost r. 2007			
	zimní údržba	běžná údržba a opravy	ostatní	celkem	zimní údržba	běžná údržba a opravy	ostatní	celkem
Havlíčkův Brod	41 737	121 099	21 472	184 308	32 688	186 676	22 090	241 434
Jihlava	57 129	104 199	20 270	181 598	44 767	182 506	17 635	244 908
Pelhřimov	43 250	119 434	20 292	182 976	34 426	201 153	20 320	255 899
Třebíč	60 705	136 250	24 919	221 874	54 710	171 910	19 289	245 909
Žďár nad Sázavou	52 939	163 421	20 042	236 402	45 199	159 943	21 786	226 928
Vysočina	255 760	644 403	106 995	1 007 158	210 790	902 188	101 120	1 215 078

Pramen: Rozbory hospodaření a finanční plány KSÚS kraje Vysočina

Od roku 2005 již SFDI neposkytoval příspěvek na opravy a údržbu silnic II. a III. třídy. Běžnou údržbu na silnicích I. tříd na území kraje pro ŘSD provádí správa a údržba silnic na základě smluvních vztahů podložených výběrovým řízením. V roce 2007 bylo provedeno těchto prací za 59,593 mil. Kč. Souvislé opravy silnic II. a III. tříd jsou financovány z prostředků kraje Vysočina. V roce 2006 a 2007 byly na souvislé opravy silniční sítě II. a III. tříd použity i finanční prostředky z úvěru Evropské investiční banky (EIB) v úhrnné výši 1 mld. Kč (z toho 500 mil. je úvěr od EIB a 500 mil. z prostředků kraje). V roce 2008 se předpokládá provést souvislé opravy povrchů ve výši 200 mil Kč.

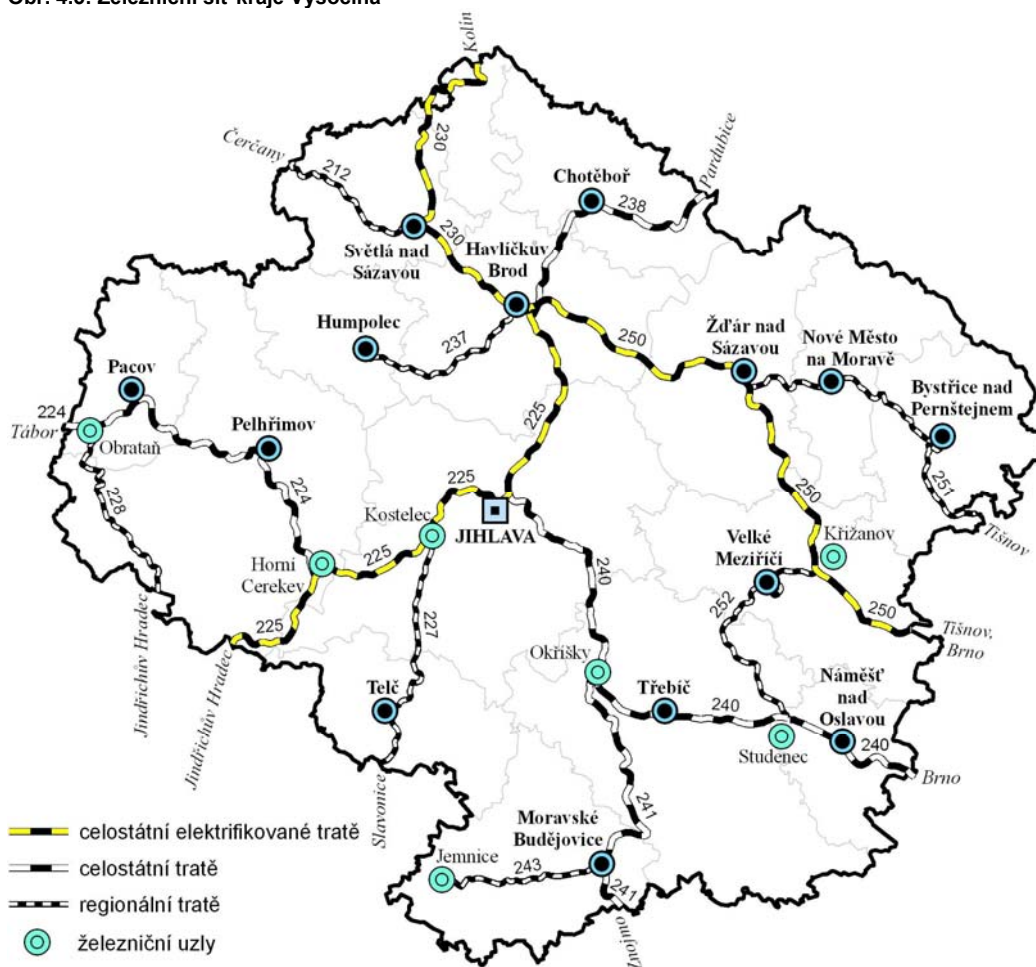
Tab.4.5: Náklady silniční sítě v okresech kraje Vysočina v rocích 2006 a 2007 (v tis. Kč)

Okres	Práce pro ŘSD na silnicích I. tříd		Investiční akce financované krajem Vysočina + EU		Opravy silnic II. a III. tříd ve vlastnictví kraje Vysočina		CELKEM	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007
Havlíčkův Brod	25 962	21 357	23 240	54 912	121 099	186 676	170 301	262 945
Jihlava	10 563	8 567	130 869	103 554	104 199	182 506	245 631	294 627
Pelhřimov	11 189	9 479	55 615	21 092	119 434	201 153	186 238	231 724
Třebíč	10 575	8 796	109 327	21 428	136 250	171 910	256 152	202 134
Žďár nad Sázavou	15 982	11 294	16 620	11 515	163 421	159 943	196 023	182 752
Vysočina	74 271	59 593	335 671	212 501	644 403	902 188	1 054 345	1 174 282

Pramen: Krajský úřad kraje Vysočina

4.2 Železniční doprava

Obr. 4.5: Železniční síť kraje Vysočina

Železniční síť v kraji je konfigurována hvězdicovitě se dvěma centry – Jihlavou a Havlíčkovým Brodem. Celková délka 592 km tratí představuje hustotu 0,086 km/km², nižší hustotu železniční sítě má pouze Zlínský kraj. Železnice protíná území kraje především tratěmi č. 230 a 250 (Praha – Kolín) – Světlá nad Sázavou - Havlíčkův Brod - Žďár n. Sáz. – Křižanov – (Brno). Jedná se o tzv. druhý hlavní (též jižní) tah, který představuje významnou součást české železniční infrastruktury. Velmi důležitá je jeho tranzitní role jak v dálkové osobní tak i nákladní dopravě. Obě tratě jsou elektrifikovány, úsek Kolín – Havlíčkův Brod – Žďár n. S. – Brno je jako jediný v kraji dvoukolejný. Přestože trať č. 250 Havlíčkův Brod – Žďár n. S. – Brno je stavebně v podstatě nejmladší železniční trať v ČR (do provozu byla uvedena v roce 1953), její technické parametry dané náročným terénem a z něj vyplývajícími směrovými a sklonovými poměry neumožňují zvýšení traťové rychlosti. Do programu modernizace koridorových tratí není tento úsek zařazen, přesto zůstává důležitou spojnici.

Komentář [n1]: Správný údaj, v ostatních dokumentech bude opraveno.

Komentář [n2]: Správný údaj, v ostatních dokumentech bude opraveno.

Tab. 4.6: Stavební délka železničních tratí na území kraje Vysočina v km

Okres	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou.	Celkem
délka tratí	147	102	99	131	113	592
elektrifikováno	66	47	15	0	53	183

Pramen: krajské centrum Českých drah

Přehled tratí na území kraje Vysočina:

- Trat' č. 224:** Horní Cerekev – Pelhřimov – Obrataň – hranice s Jihočeským krajem – (*Tábor*)
Trat' č. 225: (*Veselí nad Lužnicí – Jindřichův Hradec*) – hranice s Jihočeským krajem - Horní Cerekev – Kostelec u Jihlavy – Jihlava – Havlíčkův Brod
Trat' č. 230: (*Praha - Kolín – Kutná Hora*) – hranice se Středočeským krajem - Světlá nad Sázavou – Havlíčkův Brod
Trat' č. 238: Havlíčkův Brod – Chotěboř – Ždírec nad Doubravou – hranice s Pardubickým krajem - (*Chrudim – Pardubice*)
Trat' č. 250: Havlíčkův Brod – Žďár nad Sázavou – Křižanov – hranice s Jihomoravským krajem – (*Tišnov – Brno – Břeclav*)
Trat' č. 240: Jihlava – Okříšky – Třebíč – hranice s Jihomoravským krajem – (*Brno*)
Trat' č. 241: Okříšky – Moravské Budějovice – hranice s Jihomoravským krajem – (*Znojmo*)
Trat' č. 212: Světlá nad Sázavou – Ledec nad Sázavou – hranice se Středočeským krajem – (*Zruč nad Sázavou – Čerčany*)
Trat' č. 227: Kostelec u Jihlavy – Třešť – Telč – hranice s Jihočeským krajem – (*Dačice – Slavonice*)
Trat' č. 237: Havlíčkův Brod – Humpolec
Trat' č. 243: Moravské Budějovice – Jemnice,
Trat' č. 251: Žďár nad Sázavou – Nové Město na Moravě – Bystřice nad Pernštejnem – hranice s Jihomoravským krajem – (*Tišnov*)
Trat' č. 252: Křižanov – Velké Meziříčí - Studenec.

Na výše uvedených tratích provozují drážní osobní dopravu České dráhy a.s.

Úzkorozchodná dráha:

- Trat' č. 228:** Obrataň - Kamenice nad Lipou – hranice s Jihočeským krajem – (*Jindřichův Hradec*)
Drážní osobní dopravu na této trati provozují Jindřichohradecké místní dráhy, a.s.

Dle údajů poskytnutých dopravci je na území kraje Vysočina ročně přepraveno více než 12 milionů cestujících, přičemž průměrná vzdálenost přepravy jednoho cestujícího se pohybuje kolem 28 kilometrů. Drážní dopravci ročně spěšnými a osobními vlaky odjedou přibližně 4,6 milionu vlakových kilometrů. Drážní osobní doprava je dostupná 195 obci nebo městu, které mají buď vlakovou zastávku nebo se nachází v tzv. docházkové vzdálenosti k zastávce.

4.3 Letecká doprava

Důležitým faktorem zvýšení a udržení hospodářského rozvoje území je v dnešní době také jeho dostupnost prostřednictvím letecké dopravy. Jako důležitá se v této souvislosti jeví poloha letišť. Přehled všech letišť v kraji Vysočina spolu se základními informacemi (název a provozovatel letiště, jeho statut, povrch, rozměry a únosnost) přináší tab. 4.6. Kromě letišť jsou v kraji zřízeny také čtyři neveřejné heliporty: v Havlíčkově Brodě, Jihlavě, Novém Městě na Moravě a v Pelhřimově. V kraji není zřízeno letiště, které by umožňovalo přistávání dopravních kapacitních letadel.

Tab. 4.7: Přehled letišť v kraji Vysočina (stav k dubnu 2002)

Název	Provozovatel	Statut	Povrch	Rozměry	Únosnost	Poznámka
Havl. Brod	Aeroklub	veřejné vnitrostátní	tráva	1000x50 m	0,7 Mpa	prostor seskoků padákem
Chotěboř	Aeroklub Chotěboř	veřejné vnitrostátní	tráva	1010x150 m	5700 kg/0,7 Mpa	.
Jihlava	Aeroklub Jihlava	veřejné vnitrostátní	tráva	920x160 m	6000 kg/0,7 Mpa	prostor seskoků padákem
Kámen	Sportovní klub Aero	neověřená plocha SLZ	beton	2000 m	NIL	.
Křižanov	Aeroklub Křižanov	veřejné vnitrostátní	tráva	700x100 m	13000 kg/0,7 Mpa	prostor seskoků padákem
Náměšť n.O.	.	veřejné vnitrostátní	zpevněný	.	.	.
Přibyslav	Aeroklub Přibyslav	veřejné vnitrostátní	tráva	765x150 m	5700 kg/0,7 Mpa	.
Třebíč	Západomoravský aeroklub v Třebíči	neověřená plocha SLZ	tráva	520x25 m	NIL	.

Vysvětlivky: SLZ - sportovní létající zařízení (ultralehká letadla)

NIL - údaj není k dispozici

Poznámka: v tab. není obsažena dokončovaná přistávací plocha v Bystřici nad Pernštejnem

Zdroj dat: Databáze letišť 2002, Avion – Patrik Sainer, 2002

4.4 Cyklistická doprava

Důležitou složkou veřejné dopravy se stává cyklistická doprava realizovaná po cyklostezkách s vyloučením motorových vozidel. Cyklostezky jsou budovány v intravilánech měst pro bezpečnější cyklistickou dopravu, která je tak přemísťována z frekventovaných městských komunikací. Cyklostezky jsou budovány rovněž mezi menšími městy a obcemi především tam, kde vedou významné silniční tahy s tranzitní dopravou (typickým příkladem jsou cyklostezky kolem Ždírcu nad Doubravou). V roce 2008 se realizuje nebo se připravuje k realizaci stavba dalších kilometrů cyklostezek.

Tab. 4.8.: Cyklostezky v kraji Vysočina

Město, obec	délka (m)
Žďár nad Sázavou	12 000
Jihlava	3 400
Třebíč	2 800
Ždírec nad Doubravou	2 800
Telč	2 720
Havlíčkův Brod	1 800
Ždírec nad Doubravou – Kruceburk	1 700
Kruceburk – Vojnův Městec	1 500
Velké Meziříčí	796
Nové Město na Moravě	739
Moravec – Pikárec	700
Velká Bíteš	389
Pelhřimov	200
Celkem	31 544

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina

4.5 Dopravní obslužnost veřejnou dopravou

Kraj Vysočina je charakteristický rozdrobenou sídelní strukturou s velkým počtem malých sídel, pro která je však nutné zabezpečit v souladu s legislativou dopravní obslužnost veřejnou dopravou. Přestože je veřejná doprava zajišťována různými dopravními systémy a dopravci (železnice, autobusy), je nutné na ni pohlížet jako na jednotný systém – minimálně pro zabezpečení účelnosti vynakládaných prostředků. Vzhledem k tomu, že objem přepravních proudů (cestujících) a úroveň jízdného nepokrývá náklady na provoz, je nutná účast rozpočtu kraje na zajištění dopravní obsluhy.

Otázka výše finančních prostředků, které směřují do veřejné dopravy, je zcela zásadní. Až do roku 2002 se na zajišťování základní dopravní obslužnosti (ZDO) podílely formou uzavírání tzv. závazků veřejné služby příslušné okresní úřady. Ty ve svém územním obvodu rozdělovaly dopravcům na pokrytí tzv. prokazatelných ztrát vyplývajících z přijatých závazků veřejné služby finanční prostředky, pocházející z rozpočtové kapitoly Ministerstva dopravy a spojů ČR. Do roku 2000 se činnost okresních úřadů týkala pouze linkové autobusové dopravy, v letech 2001 a 2002 zároveň dopravy autobusové i železniční.

Od roku 2005 je uplatnění institutu základní dopravní obslužnosti v drážní i linkové autobusové dopravě plně v kompetenci krajů v rámci samostatné působnosti. Pokud jde o související financování závazků veřejné služby, je po změně zákona o rozpočtovém určení daní k 1. 1. 2005, plně v samostatné působnosti kraje.

Kromě ZDO je v případě nedostatečného počtu spojů možné vyšší rozsah dopravy sjednat formou tzv. ostatní dopravní obslužnosti (ODO). Rozdíl mezi ZDO a ODO spočívá v tom, že v případě ODO finanční částky na její zajištění (respektive na krytí prokazatelných ztrát) poskytují v rámci samostatné působnosti ze svých rozpočtů dotčené obce.

Tab. 4.9: Výdaje na zajištění základní a ostatní dopravní obslužnosti linkovou autobusovou dopravou v kraji Vysočina ze státního rozpočtu a příspěvku okresních úřadů, resp. z rozpočtu kraje Vysočina (do roku 2004 dle hranic kraje před 1. 1. 2005)

Dopr. obslužnost	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
základní (tis. Kč)	159 658	202 000	211 100	213 226	220 634	229 020	239 070
ostatní (tis. Kč)	49 442	26 202	27 190	25 000	25 000	25 000	25 000
Počet mil. km				15,09	15,1	15,3	15,8

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina

Tab. 4.10 Výdaje na zajištění základní dopravní obslužnosti železniční (drážní) dopravou v kraji Vysočina ze státního rozpočtu resp. z rozpočtu kraje Vysočina (do roku 2004 dle hranic kraje před 1. 1. 2005)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
tis. Kč	95 864	123 200	123 200	247 283	248 000	253 960	263 610
Počet mil. vlak km			4,5	4,5	4,6	4,6	4,6

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina

Dle údajů poskytnutých linkovými dopravci je na území kraje Vysočina ročně přepraveno více kolem 16 milionů cestujících, přičemž průměrná vzdálenost přepravy jednoho cestujícího se pohybuje kolem 18 kilometrů. Dopravci ve veřejné linkové osobní dopravě ročně odjedou dle jízdních řádů téměř 15,5 milionu kilometrů. Veřejná linková osobní doprava je dostupná téměř všem obcím kraje Vysočina.

Po změně zákona o rozpočtovém určení daní je financování prokazatelné ztráty v drážní dopravě rovněž plně v samostatné působnosti kraje.

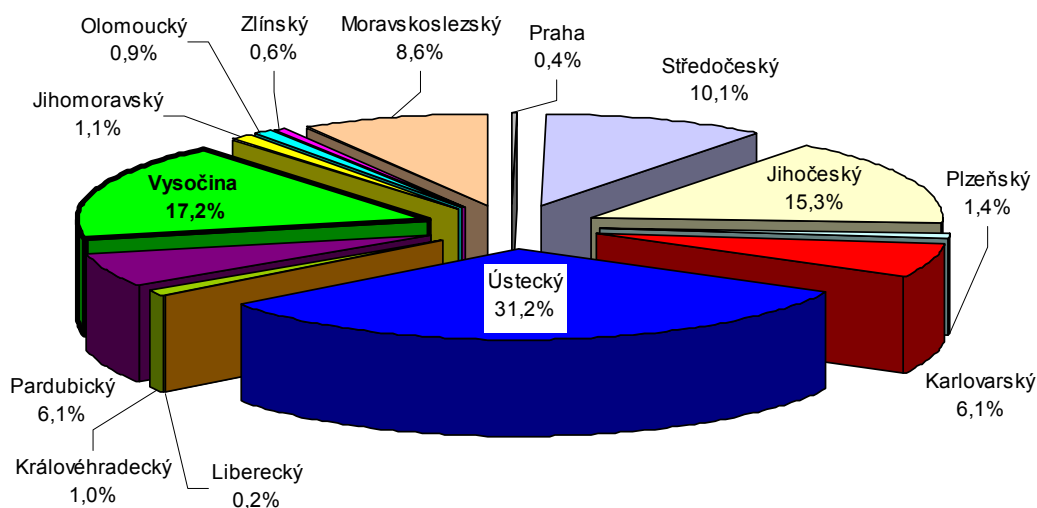
5. Technická infrastruktura

5.1 Zásobování energiemi

5.1.1 Výroba a rozvod elektrické energie

V kraji Vysočina bylo v roce 2006 vyrobeno 14,5 tis. GWh elektrické energie brutto a 13,5 tis. GWh elektřiny netto (výroba elektřiny brutto - vlastní spotřeba na výrobu elektřiny). Mezi kraji ČR zaujímá Vysočina ve výrobě elektrické energie druhé místo za Ústeckým krajem (obr. 5.1.1), přičemž její podíl na celkové produkci elektřiny činí 17,2 %.

Obr. 5.1.1: Podíl krajů na výrobě elektrické energie (brutto) v ČR v roce 2006

Zdroj dat: Roční zpráva o provozu ES ČR za rok 2006. ERÚ Jihlava, 2006

Na území kraje bylo v roce 2006 spotřebováno 4,4 tis. GWh elektrické energie brutto (do brutto spotřeby je započítávána spotřeba na výrobu elektřiny, spotřeba na přečerpávání v přečerpávacích vodních elektrárnách a ztráty v sítích). Z toho vyplývá, že v kraji se spotřebovává 30,3% zde vyrobené elektrické energie. Tento fakt je dán přítomností Jaderné elektrárny Dukovany, jejíž strategický význam daleko přesahuje hranice kraje, neboť v současnosti dodává do sítě přibližně 17 % elektrické energie vyprodukované v České republice. Kromě toho je i významným zdrojem odpadního tepla, které však v současné době není adekvátním způsobem využíváno. Jaderná elektrárna Dukovany vyrobila v roce 2006 13 122 GWh elektřiny (netto), což bylo více než v temelínské jaderné elektrárně, která má o 340 MW vyšší instalovaný výkon.

Svým významem překračuje krajskou úroveň ještě vodní přečerpávací elektrárna Dalešice, která má čtvrtinový instalovaný výkon jaderné elektrárny. V roce 2006 vyrobila 298 GWh elektrické energie (netto). Dalešická přečerpávací elektrárna slouží k vyrovnávání křivky zatížení elektrizační soustavy v průběhu dne a vyrábí elektřinu několik hodin denně. Navíc tím, že je elektrárna přečerpávací, se sama stává významným spotřebitelem elektřiny. Dukovanskou i dalešickou elektrárnu spravuje největší výrobce elektřiny v Česku – ČEZ, a.s.

Ostatní zdroje elektrické energie jsou podle instalovaného výkonu a roční výroby energie marginální a vlastněny jsou většinou různými právníky osobami mimo skupinu ČEZ (tab. 5.1.1)

Obr. 5.1.2: Elektrárny v kraji Vysočina (stav k 31.12.2006)

Zdroj dat: Roční zpráva o provozu ES ČR za rok 2006. ERÚ Jihlava, 2006.

Tab. 5.1.1: Výrobci elektrické energie v kraji Vysočina s instalovaným výkonem vyšším než 0,5 MWe

Výrobce	Obec	Typ výroby	Instalovaný výkon (MWe)	Výroba el. energie netto v roce 2006 (GWh)
ČEZ a.s.	Dukovany	jaderná	1 760,0	13 122,0
	Dalešice	vodní přečerpávací	450,0	297,5
	Mohelno	vodní	1,8	7,3
	Dukovany	solární	*	*
ŽĐAS, a.s.	Žďár nad Sázavou	parní (hnědé uhlí)	12,5	19,5
E.ON Energie, a.s.	Vír	vodní	7,1	18,4
	Víř	vodní	0,7	2,7
1. elektrárenská s.r.o.	Želiv	vodní	2,2	5,58
Novoměstská teplárenská a.s.	Nové Město na Moravě	spalovací (zemní plyn)	2,0	4,9
IROMEZ s.r.o.	Pelhřimov	parní (biomasa, LTO)	1,7	4,5
	Pelhřimov	parní (kogenerace)	1,2	3,7
TTS energo s.r.o.	Třebíč	spalovací (zemní plyn)	2,3	4,4
APB – Plzeň a.s.	Pavlov (Jl)	větrná (2x)	4,0	3,6
TTS cz s.r.o.	Třebíč	spalovací (biomasa)	1,0	2,8
Chotěbořské strojírny služby, a.s.	Chotěboř	spalovací (zemní plyn)	0,8	1,4
	Chotěboř	spalovací (dieselagregát)	0,3	
	Chotěboř	parní (zemní plyn)	2,5	0
AMAPRINT – Kerndl, s.r.o.	Mohelno	vodní	0,8	0,3
WIND POWER s.r.o.	Pavlov	větrná (2x)	1,7	0
Sklo Bohemia, a.s.	Světlá nad Sázavou	parní	*	*
Vysočina Wind, a.s.	Kámen	větrná	*	*

*Poznámka: jedná se o zdroj nad 1 MWe součtového instalovaného výkonu, data nejsou k dispozici
 Zdroj dat: Roční zpráva o provozu ES ČR za rok 2006. ERÚ Jihlava, 2006.

Správu páteřní přenosové sítě (systém vedení velmi vysokého napětí 400 kV a 220 kV) vykonává v České republice akciová společnost ČEPS. Součástí přenosové soustavy jsou tzv. rozvodny přenosové sítě. V kraji Vysočina se nachází dvě – rozvodna Slavětice, která je hned v blízkosti Jaderné elektrárny Dukovany a rozvodna Mírovka nedaleko Havlíčkova Brodu.

Tab. 5.1.2: Podíl distributorů na prodeji elektrické energie v kraji Vysočina v roce 2002 (dle hranic kraje před 1. 1. 2005)

Distributor	Prodej el. energie (GWh)	Podíl na prodeji (%)	Počet odběrných míst	Podíl na odběrných místech (%)
E.ON Česká republika, a.s.	1 871,7	80,7	216 906	81,5
ČEZ, a.s.	446,5	19,3	49 169	18,5
Celkem	2 318,2	100,0	266 075	100,0

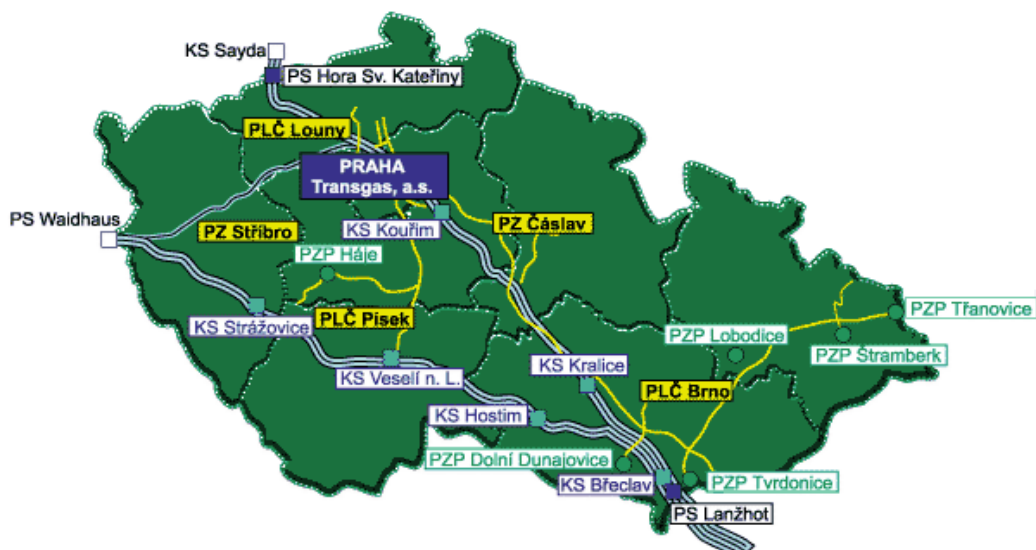
Zdroj dat: Územní energetická koncepce kraje Vysočina. CityPlan, s. r. o. Praha, EAV, z. s. p. o. Jihlava, 2004.

V kraji Vysočina působí dva významní distributoři elektrické energie. Krom Havlíčkovobrodská zásobují elektřinou konečné spotřebitele dceřiné společnosti firmy **E.ON Česká republika, a.s.** se sídlem v Českých Budějovicích, která vznikla sloučením Jihomoravské energetiky a Jihočeské energetiky díky společnému majoritnímu vlastníkovi, jímž je německá společnost E.ON. Téměř všechny aktivity druhé distribuční společnosti, Východočeské energetiky, a.s., byly převedeny na dceřiné společnosti ČEZ, a.s. (ČEZ Distribuce, a.s. a ČEZ Prodej, s.r.o.). Podle údajů distributorů bylo v roce 2002 v kraji Vysočina celkem 266 075 odběratelů elektrické energie.

5.1.2 Rozvod zemního plynu

Nákupem zemního plynu z Ruska a Norska pro Českou republiku se zabývá RWE Transgas, a.s. Firma spravuje tranzitní plynovod a je tak významným přepravcem ruského plynu do zemí západní Evropy.

Obr. 5.1.2 Tranzitní plynovod a vnitrostátní soustava plynovodů společnosti Transgas, a.s.

*poznámka: KS – kompresní stanice; PS – předávací stanice; PZ – pobočná základna; PLČ – provoz liniové části; PZP – podzemní zásobník plynu
Zdroj: Transgas, a.s. (www.transgas.cz).

Součástí tranzitního plynovodu je šest kompresních stanic. Jedna z nich se nachází na Vysočině v katastru obce Kralice nad Oslavou. V roce 1994 převzal Transgas vnitrostátní soustavu plynovodů o provozním tlaku nad 4 Mpa. Vnitrostátní systém zajišťuje dodávku plynu regionálním distribučním společnostem a přímým odběratelům.

Zásobování zemním plynem zajišťují na území kraje Vysočina čtyři společnosti: Jihomoravská plynárenská, a.s., Východočeská plynárenská, a.s., Jihočeská plynárenská, a.s. a Českomoravská plynárenská a.s. 1. Žďárská plynárenská a vodařská, a.s., která na konci roku 2003 zajišťovala dodávku zemního plynu do čtyř obcí v kraji, přenechala činnosti související s distribucí zemního plynu Jihomoravské plynárenské (léto 2005).

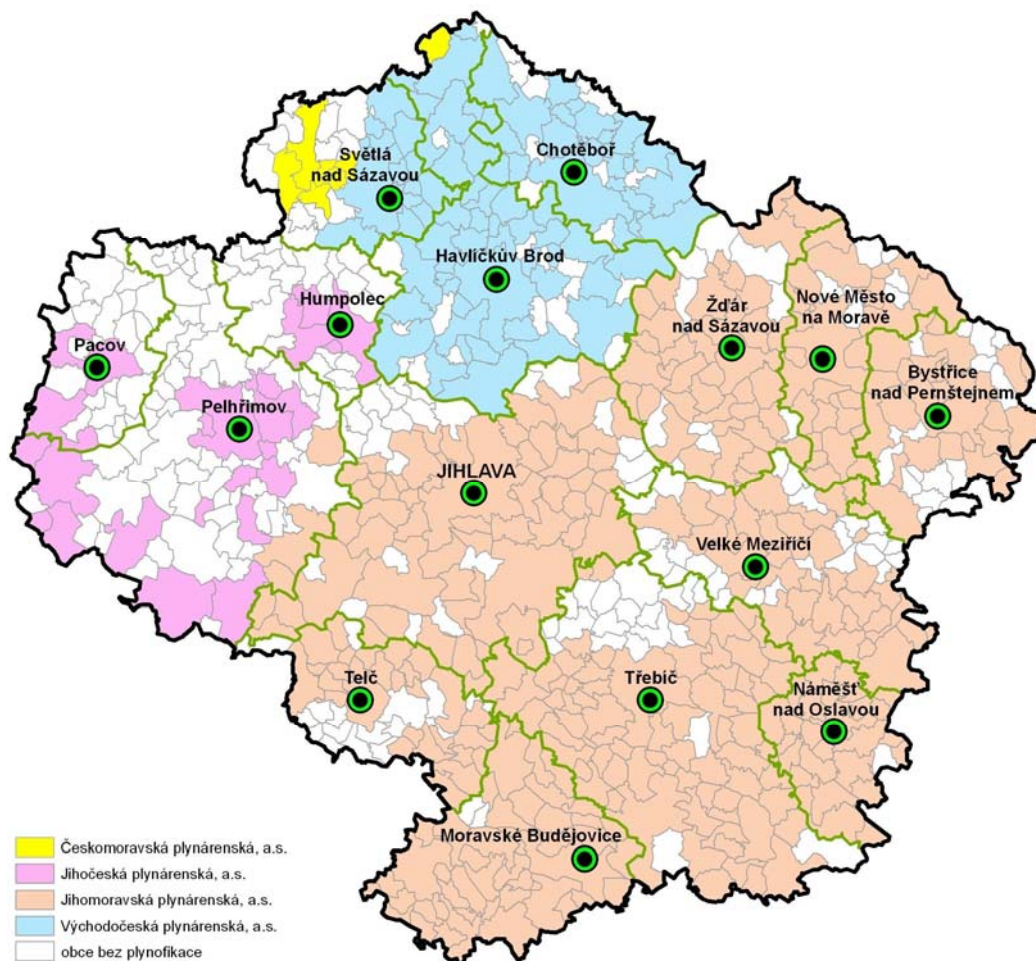
Tab. 5.1.3: Podíl distributorů na prodeji zemního plynu v kraji Vysočina v roce 2002 (dle hranic kraje před 1. 1. 2005)

Distributor	Prodej plynu (tis. m ³)	Podíl na prodeji (%)	Počet odběrných míst	Podíl na odběrných místech (%)
Jihomoravská plynárenská, a. s.	328 555	74,05	76 649	73,83
Jihočeská plynárenská, a. s.	26 625	6,00	9 151	8,81
Východočeská plynárenská, a. s.	86 810	19,57	17 666	17,02
Českomoravská plynárenská, a. s.	1 700	0,38	359	0,35
Celkem	443 690	100,00	103 825	100,00

Pozn.: Jihomoravské plynárenská, a. s. převzala v roce 2005 aktivity z oblasti distribuce zemního plynu od 1. Žďárské plynárenské a vodařské, a. s. (týkalo se 4 obcí)

Zdroj dat: Územní energetická koncepce kraje Vysočina. CityPlan, s. r. o. Praha, EAV, z. s. p. o. Jihlava, 2004.

Obr. 5.1.3: Plynofikované obce kraje Vysočina k 31. 12. 2003

Poznámka: Pokud byl alespoň v jedné místní části obce zaveden zemní plyn, je v mapě celá obec považována za plynofikovanou nehledě na to, že v některých jiných místních částech téže obce zemní plyn zaveden nebyl. Data o plynofikovanosti všech místních částí obcí v kraji Vysočina nejsou k dispozici.

Zdroj dat: Územní energetická koncepce kraje Vysočina. CityPlan, s. r. o. Praha, EAV, z. s. p. o. Jihlava, 2004.

Ze všech čtyř distributorů je nejvýznamnější Jihomoravská plynárenská, a.s., která spotřebu zemního plynu v kraji Vysočina kryje ze tří čtvrtin.

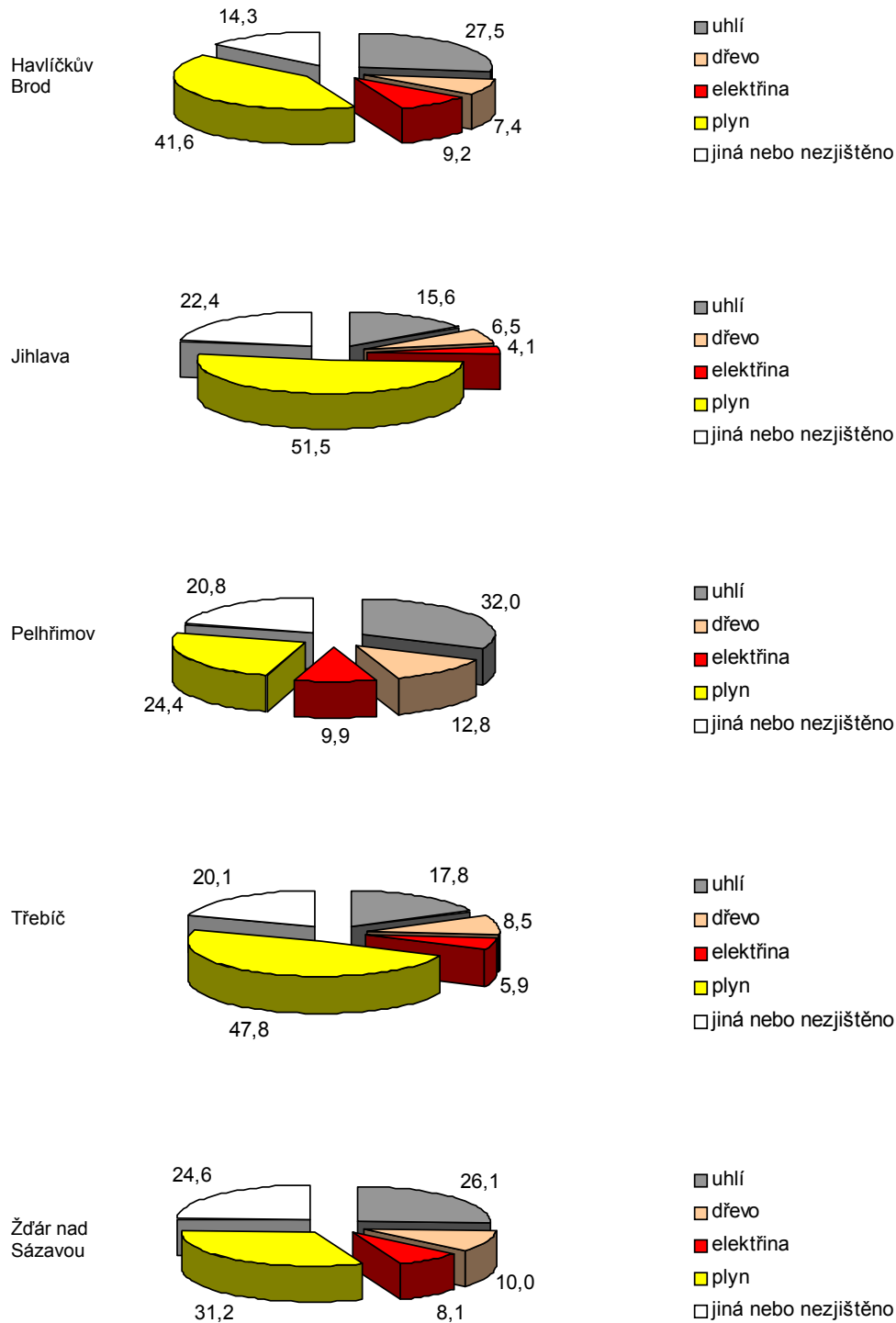
Jak je patrné z obrázku 5.1.3, plynofikace obcí je nejméně rozvinuta v okrese Pelhřimov. Dále není zemní plyn zaveden do malých obcí ve žďárském okrese, na severu Třebíčska, jihu Telčska, v okolí Větrného Jeníkova a roztroušeně v několika obcích okresu Havlíčkův Brod. Otázkou je, zda je v dnešní době při zvyšujících se cenách vstupů ekonomicky výhodné plynofikovat malé obce.

5.1.3 Vytápění bytů

Jak vyplývá z výsledků Sčítání lidu domů a bytů z roku 2001, zemní plyn je v kraji nejrozšířenější médium pro vytápění. Následuje černé uhlí, nejméně je využívána k vytápění elektřina. Paliva, užívaná k dálkovému vytápění, jsou zahrnuta v položce jiná paliva. Pro rodinné domy je daleko více typické vytápění uhlím a dřevem.

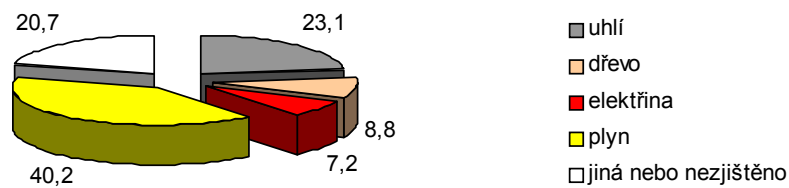
Z celkového počtu 179 784 trvale obydlených bytů v kraji Vysočina je 73,1 % vytápěno ústředním topením (z toho dálkové vytápění činí 13,3 %), 9,7 % etážovým topením, 13,8 % pomocí kamen a jiný nebo kombinovaný způsob vytápění se používá ve 2,8 % bytů.

Obr. 5.1.4: Podíl bytů podle paliva použitého na vytápění (v %) v okresech kraje Vysočina k 1. 3. 2001

Zdroj dat: Sčítání lidu, domů a bytů 2001. ČSÚ Praha, 2003.

Obr. 5.1.5: Podíl bytů podle paliva použitého na vytápění (v %) v kraji Vysočina k 1. 3. 2001

Zdroj dat: Sčítání lidu, domů a bytů 2001. ČSÚ Praha, 2003.

Podíváme-li se na úroveň okresů dle obrázku 5.1.4, potvrdí se nám, že nejméně plynofikováno je území okresu Pelhřimov. Pouhá čtvrtina bytů je na Pelhřimovsku vytápěna zemním plynem, zatímco v kraji je to 40% bytů. Proto nepřekvapuje, že je v okrese Pelhřimov ve větší míře než v ostatních okresech využíváno černé uhlí a dřevo i elektřina. Na druhé straně zemní plyn je topným médiem ve více než polovině bytů okresu Jihlava, následuje okres Třebíč.

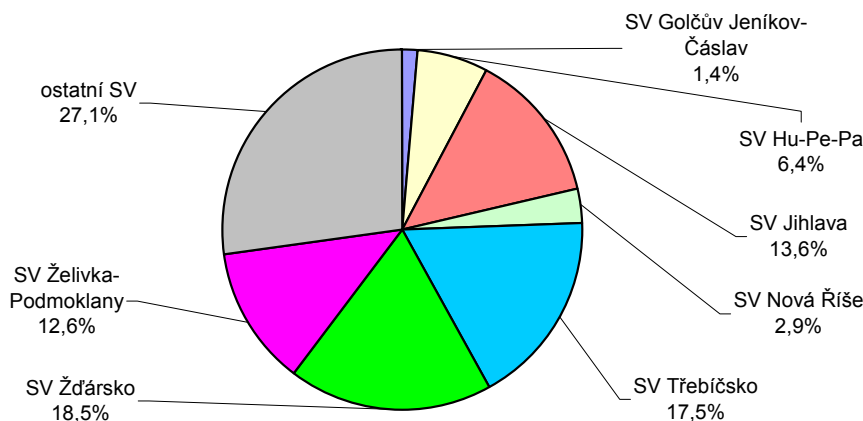
5.2 Zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod

5.2.1 Zásobování vodou

Zásobování pitnou vodou na území kraje Vysočina se vyznačuje dostatečnou kapacitou kvalitních vodních zdrojů, především zdrojů vod povrchových. Vrchovinný reliéf regionu dává území charakter důležité pramenné oblasti nadregionálního významu. Z území okresů Pelhřimov a Havlíčkův Brod je prostřednictvím vodní nádrže Švihov (Želivka) zásobováno pitnou vodou hlavní město Praha a od roku 2001 z území okresu Žďár nad Sázavou prostřednictvím Vírského oblastního vodovodu z vodní nádrže Vír je zásobováno pitnou vodou Brno a okolí. Z úpravny vody Želivka bylo v roce 2006 zásobováno pitnou vodou celkem cca 872 500 obyvatel, z nichž 782 000 žije mimo území našeho kraje a pouze necelých 10 % v kraji Vysočina. V roce 2006 činilo celkové množství vyrobené vody v této úpravně 99,37 mil. m³. Z tohoto množství bylo tedy asi 90 % vody distribuováno obyvatelům okolních krajů. Na úpravně vody Vír a úpravně vody Švařec bylo v roce 2006 vyrobeno celkem 2,2 mil. m³ vody. Z tohoto množství bylo cca 27,5 %, tj. 605 675 m³ vody, odváděno mimo území kraje Vysočina.

K těmto dvěma nejvýznamnějším vodním zdrojům a vodárenským systémům je potřeba doplnit ještě celou řadu vodovodních systémů v regionu vázaných na odběr povrchové vody (nejvýznamnější viz obr. 5.2.1). Dalšími významnými zdroji povrchových vod v kraji Vysočina jsou vodní nádrže Hubenov, Mostišťe a Nová Říše. Značná část území okresu Třebíč je zásobována vodou z Jihomoravského kraje z vodní nádrže Vranov po úpravě na úpravně vody Štítary.

Obr. 5.2.1: Podíl nadobecních systémů (SV – skupinové vodovody) na zásobování obyvatel s trvalým pobytem na území kraje Vysočina pitnou vodou z veřejných vodovodů v roce 2002

Zdroj dat: Plán rozvoje vodovodů a kanalizací kraje Vysočina. Aqua Procon, s.r.o. Brno, 2004.

Podle údajů Českého statistického úřadu (dále jen ČSÚ) bylo v roce 2007 v kraji Vysočina z veřejných vodovodů zásobeno 476 626 obyvatel, tj. zhruba 93,0 % z celkového počtu obyvatel kraje (v ČR 92,3 %) a dalších asi 27 000 přechodných obyvatel obcí, chatařů a chalupářů. V roce 2007 činila délka vodovodní sítě 5 381 km a byla organizačně členěna do 726 vodovodů, z toho 183 skupinových. Počet vodovodních přípojek v roce 2007 dosahoval 122 808, jejich délka byla 1 585 km. Počet úpraven vody v roce 2007 činil 333. Celková kapacita vodojemů dosahovala 220 291 m³, kapacita zdrojů podzemních vod pak 1 051 l/s⁻¹.

Vodovodní síť v kraji Vysočina se skládá z mnoha různých segmentů. Kromě již zmíněných velkých vodovodních soustav vázaných zejména na zdroje vod povrchových existují i méně rozsáhlé a často i lokální soustavy využívající místní zdroje vody zejména podzemních vod. V kraji existuje několik významných svazků obcí vytvořených za účelem zabezpečování zásobování pitnou vodou a odvádění a čištění odpadních vod (např. Svaz vodovodů a kanalizací Jihlavsko, Svaz vodovodů a kanalizací Žďársko, Sdružení obcí PEVAK, Vodovody a kanalizace, svaz obcí se sídlem v Třebíči, Svaz vodovodů Bohdalov, Zásobování vodou, svazek obcí se sídlem v Okříškách), kde provozování vodohospodářské infrastruktury zajišťují vodárenské společnosti (na větší části území kraje Vysočina je to VODÁRENSKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST, a.s. se svými divizemi v Jihlavě, Třebíči a Žďáru nad

Sázavou) a několik smíšených společností se zastoupením obcí (z nich nejvýznamnější Vodovody a kanalizace Havlíčkův Brod, a.s.).

Kraj Vysočina má oproti některým jiným krajům výhodu v možnosti alespoň částečného propojení jednotlivých vodovodních soustav, což umožňuje operativní nahrazení vodních zdrojů (propojeny jsou vodárenské nádrže Vír, Mostiště a Vranov, propojeny jsou rovněž vodárenské soustavy v okresech Pelhřimov a Havlíčkův Brod).

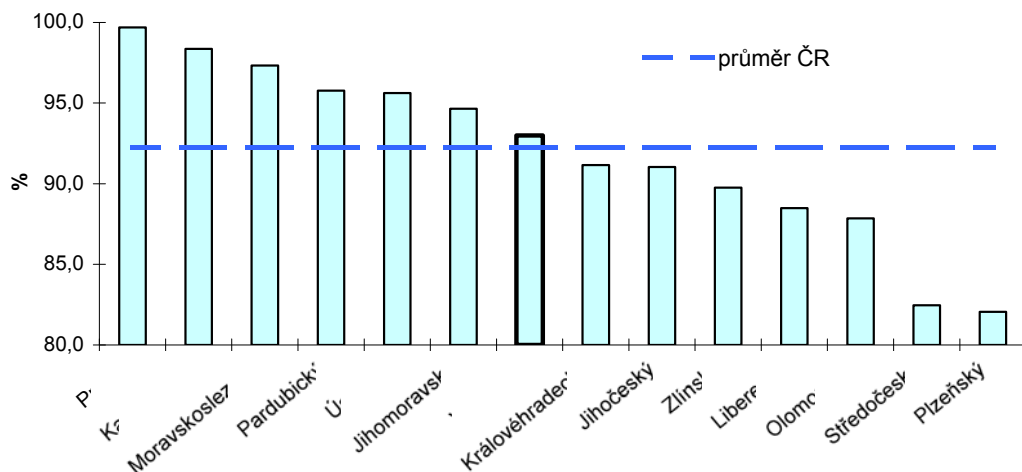
Vzhledem ke snížení spotřeby a k rostoucí ceně vody je trendem poslední doby zásobování obcí z místních zdrojů, zejména podzemní vody a minimalizace fixních nákladů rozvodné infrastruktury, které rozhodující měrou ovlivňují cenu pro koncového uživatele.

Četné lokální zdroje podzemních vod pro individuální potřebu vykazují kontaminaci a hygienickou závadnost (radon, dusičnany, atd.). Oproti tomu kvalita vody ve vodovodních sítích odpovídá v převážné většině případů požadavkům příslušných právních předpisů.

S problematikou ochrany vod jsou spojena ochranná pásma vodních zdrojů omezující hospodářskou činnost v území a s tím spojené nedostatečné kompenzace za taková omezení.

Na území kraje Vysočina se nachází oblast přirozené akumulace vod Žďárské vrchy. Tato oblast o rozloze 520 km² tvoří 7,5 % plochy území kraje.

Obr 5.2.2: Podíl obyvatel zásobovaných vodou z vodovodů v krajích ČR v roce 2007

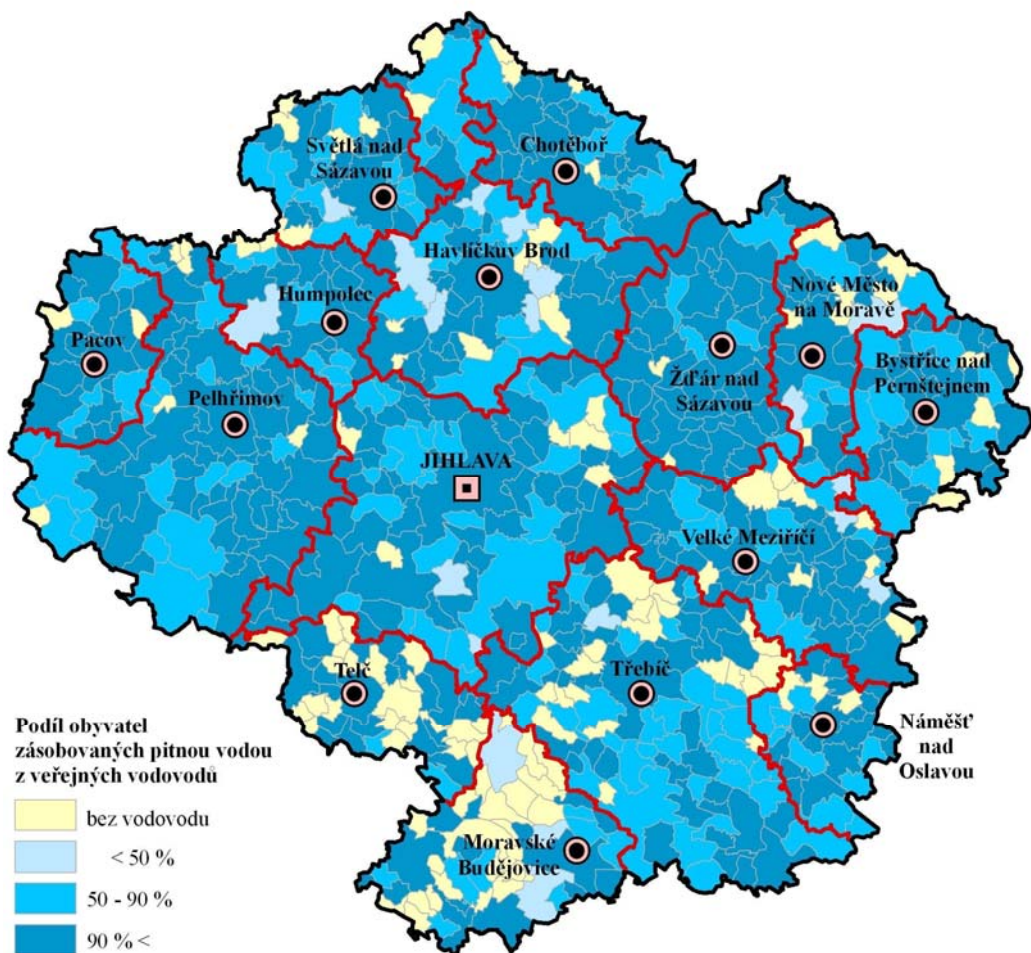

Zdroj dat: Vodovody, kanalizace a vodní toky v roce 2007. ČSÚ Praha, 2008.

V roce 2007 bylo v kraji Vysočina vyrobeno celkem 26,0 mil. m³ vody, z toho bylo 13,0 mil. m³ vody vyrobeno z vody podzemní. Celkové množství fakturované vody v roce 2007 dosahovalo 23,3 mil. m³, 14,7 mil. m³ fakturované vody bylo určeno pro spotřebu domácností, pro zemědělství 0,9 mil. m³, pro průmysl 1,2 mil. m³. Pro ostatní odběratele bylo určeno 6,5 mil. m³ vody. Celkové vodné v roce 2007 dosáhlo cca 562,8 mil. Kč.

Celkové množství nefakturované vody dosáhlo v roce 2007 4,5 mil. m³. Ztráty ve vodovodních systémech v roce 2007 dosahovaly přibližně 4,0 mil. m³ vody, podíl ztrát z vody vyrobené k realizaci dosáhl 14,3 %.

Obr. 5.2.3: Zásobování pitnou vodou z veřejných vodovodů v obcích kraje Vysočina

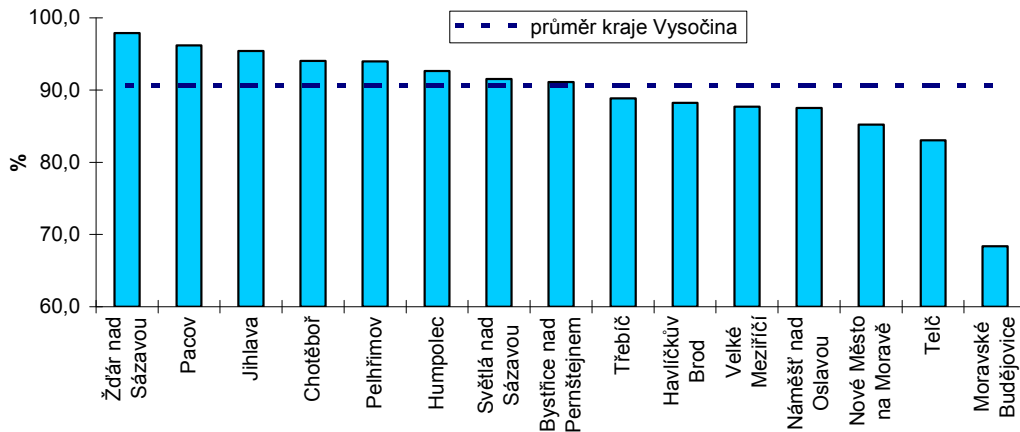

Poznámka: Pokud byl alespoň do jedné místní části obce zaveden veřejný vodovod, je v mapě celá obec považována za zásobovanou z veřejných vodovodů neohledně na to, že do některých jiných místních částí téže obce veřejný vodovod zaveden nebyl. Data o zásobovanosti pitnou vodou z veřejných vodovodů všech místních částí obcí v kraji Vysočina nejsou k dispozici.

Zdroj dat: Plán rozvoje vodovodů a kanalizací kraje Vysočina. Aqua Procon, s. r. o. Brno, 2004.

V roce 2004 bylo dokončeno zpracování Plánu rozvoje vodovodů a kanalizací kraje Vysočina (dále jen PRVKUK). Analytická část materiálu se zabývala i počtem zásobovaných osob z veřejných vodovodů v obcích kraje Vysočina. Obrázek 5.2.3 nabízí přehledně prostorové rozložení zásobování obyvatel pitnou vodou z veřejných vodovodů resp. podíl zásobovaných obyvatel v obcích kraje.

Obr. 5.2.4: Podíl obyvatel zásobovaných pitnou vodou z veřejných vodovodů v správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina v roce 2005

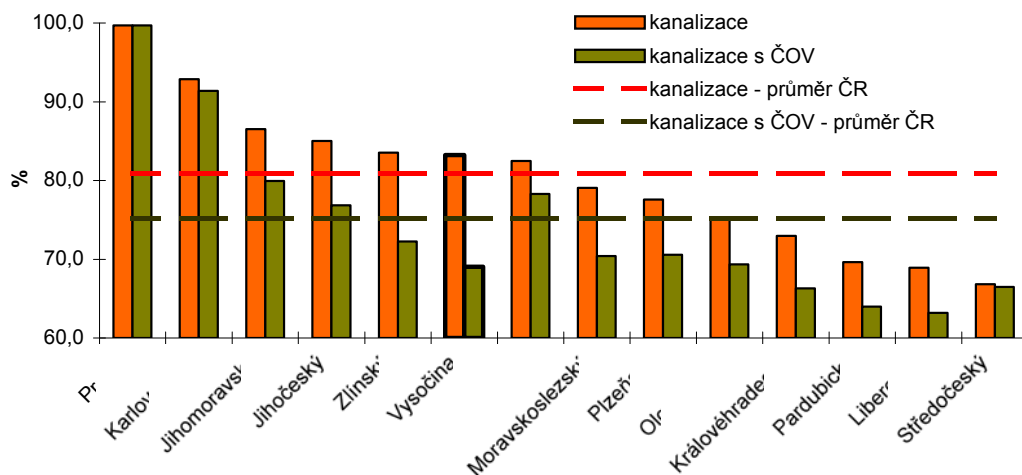
Zdroj dat: Plán rozvoje vodovodů a kanalizací kraje Vysočina. Aqua Procon, s. r. o. Brno, 2004.

Na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP) byl zatím nejvyšší podíl obyvatel zásobovaných z veřejných vodovodů ve SO ORP Žďár nad Sázavou. Z tohoto pohledu se vymyká Moravskobudějovicko, kde byl oproti ostatním SO ORP podíl obyvatel zásobovaných z veřejných vodovodů velmi nízký.

5.2.2 Odvádění a čištění odpadních vod

Přes roztržitěnou sídelní strukturu na území kraje Vysočina je odkanalizování obcí relativně na dobré úrovni, kvalita této infrastruktury však neodpovídá současným potřebám. Tato skutečnost doplněná o nedostatečné možnosti čištění odpadních vod svědčí o problémech s ochranou vodních zdrojů. Ne všechny čistírny odpadních vod (dále jen ČOV) svým technickým řešením umožňují dosáhnout vyčištění odpadních vod na úroveň odpovídající současným legislativním požadavkům (u obcí, které jsou zdrojem znečištění velikosti nad 10 000 ekvivalentních obyvatel i odstranění sloučenin dusíku a fosforu). Problematickým je zejména technický stav starších kanalizačních sítí z let 1950 – 1970 a absence ucelených kanalizačních systémů v malých sídlech.

Podle údajů ČSÚ v roce 2007 bydlelo v domech napojených na kanalizaci 426 629 obyvatel, což je 83,2 % všech obyvatel kraje (v ČR 80,8 %). Počet obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci s koncovou ČOV pak 353 821, což představuje 69,0 % všech obyvatel kraje. Na mechanickou ČOV bylo připojeno 6 142 obyvatel, na mechanicko-biologickou pak 347 679 obyvatel kraje Vysočina. Délka kanalizační sítě v roce 2007 činila 2 619 km, počet kanalizačních přípojek 89 703 s délkou 976 km.

Obr 5.2.5: Podíl obyvatel napojených na kanalizaci a na kanalizaci s ČOV v krajích ČR v roce 2007

Zdroj dat: Vodovody, kanalizace a vodní toky v roce 2007. ČSÚ Praha, 2008.

Do kanalizační sítě bylo v roce 2007 vypuštěno celkem 22,2 mil. m³ odpadních vod, z toho činily splaškové vody 17,6 mil. m³, průmyslové a ostatní odpadní vody 4,6 mil. m³. Podíl čištěných odpadních vod z vod vypouštěných do kanalizace dosahoval v roce 2007 81,9 %.

Počet ČOV v kraji Vysočina v roce 2007 dosahoval celkového počtu 153 s celkovou kapacitou 160 822 m³ odpadních vod/den. Počet mechanických ČOV činil 6, mechanicko-biologických pak 147, z nichž ČOV s dalším odstraňováním dusíku bylo 28, fosforu 3 a dusíku i fosforu 41.

Celkové množství čištěných vod v roce 2007 dosahovalo 39,6 mil. m³, z toho splaškové vody činily 13,7 mil. m³, průmyslové a ostatní odpadní vody 4,4 mil. m³, srážkové (balastní) 21,5 mil. m³. Do vodních toků, tj. do vod povrchových bylo vypuštěno celkem 45,1 mil. m³ vody. Celkové stočné v roce 2007 dosáhlo cca 379,7 mil. Kč.

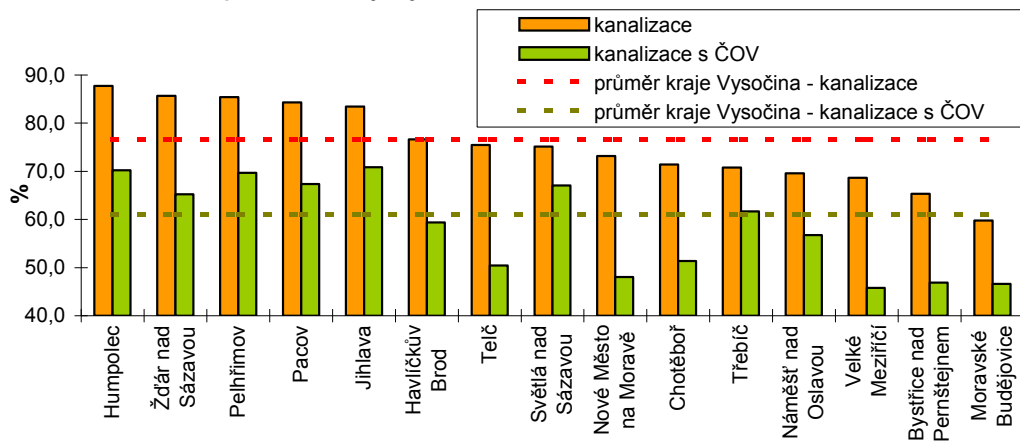
Celkové množství kalů produkovaných ČOV v roce 2007 dosahovalo 7 333 tun sušiny. Z tohoto množství bylo přímo aplikováno a rekultivováno 1 696 tun, kompostováno 1 669 tun a skládkováno 189 tun. Jiným způsobem bylo zlikvidováno 3 779 tun kalu.

Ke stávajícím kanalizacím a ČOV je nutné vybudovat další, což je finančně značně náročný cíl. Prioritní je naplnění požadavků směrnic Evropské unie, kdy se Česká republika zavázala, že do konce roku 2010 budou odpovídajícím způsobem odváděny a čištěny odpadní vody ve všech obcích, které jsou zdrojem znečištění o velikosti nad 2 000 ekvivalentních obyvatel nebo které této velikosti dosáhnou do konce roku 2010. To v dotčených obcích a městech znamená jednak vybudování nových ČOV a kanalizací a jednak intenzifikaci stávajících ČOV a rekonstrukce a rozšíření stávajících kanalizačních systémů.

Podle platného Plánu rozvoje vodovodů a kanalizací kraje Vysočina (PRVKUK) se takových aglomerací na území kraje nachází celkem 40. Počet aglomerací v kraji Vysočina byl na základě usnesení vlády (února 2008) snížen na 24 dosud nevyřešených aglomerací. Seznam aglomerací se však bude dále posuzovat a aktualizovat.

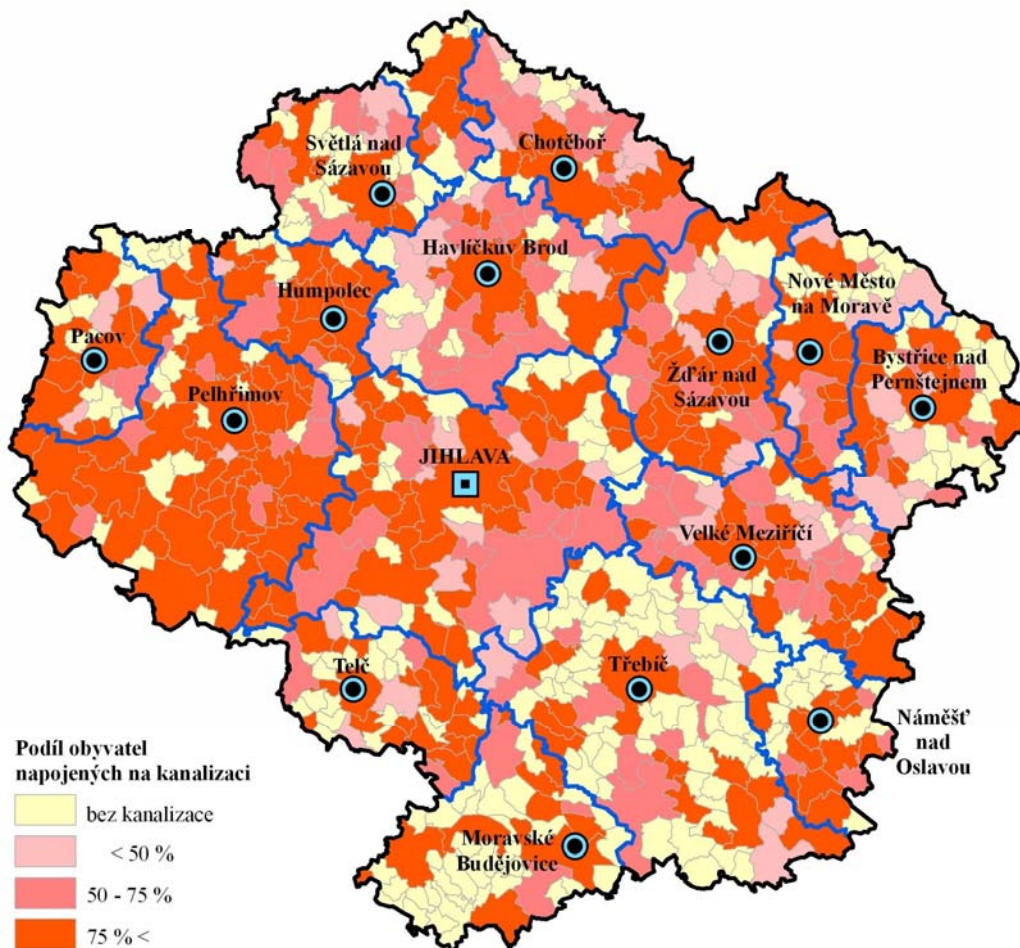
Dle údajů z analytické části PRVKUK byl nejvyšší podíl obyvatel napojených na veřejné kanalizace ve SO ORP Humpolec, avšak nejvyšší podíl obyvatel napojených na kanalizaci, která je zakončena ČOV, je ve SO ORP Jihlava. Na druhé straně v obvodu ORP Velké Meziříčí, Moravské Budějovice, Bystřice nad Pernštejnem a Nové Město na Moravě byla na kanalizaci s ČOV napojena méně než polovina obyvatel.

Obr 5.2.6: Podíl obyvatel napojených na kanalizaci a na kanalizaci s ČOV v správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina v roce 2005

Zdroj dat: Plán rozvoje vodovodů a kanalizací kraje Vysočina. Aqua Procon, s. r. o. Brno, 2004.

Obr. 5.2.7: Odvádění odpadních vod do kanalizací v obcích kraje Vysočina

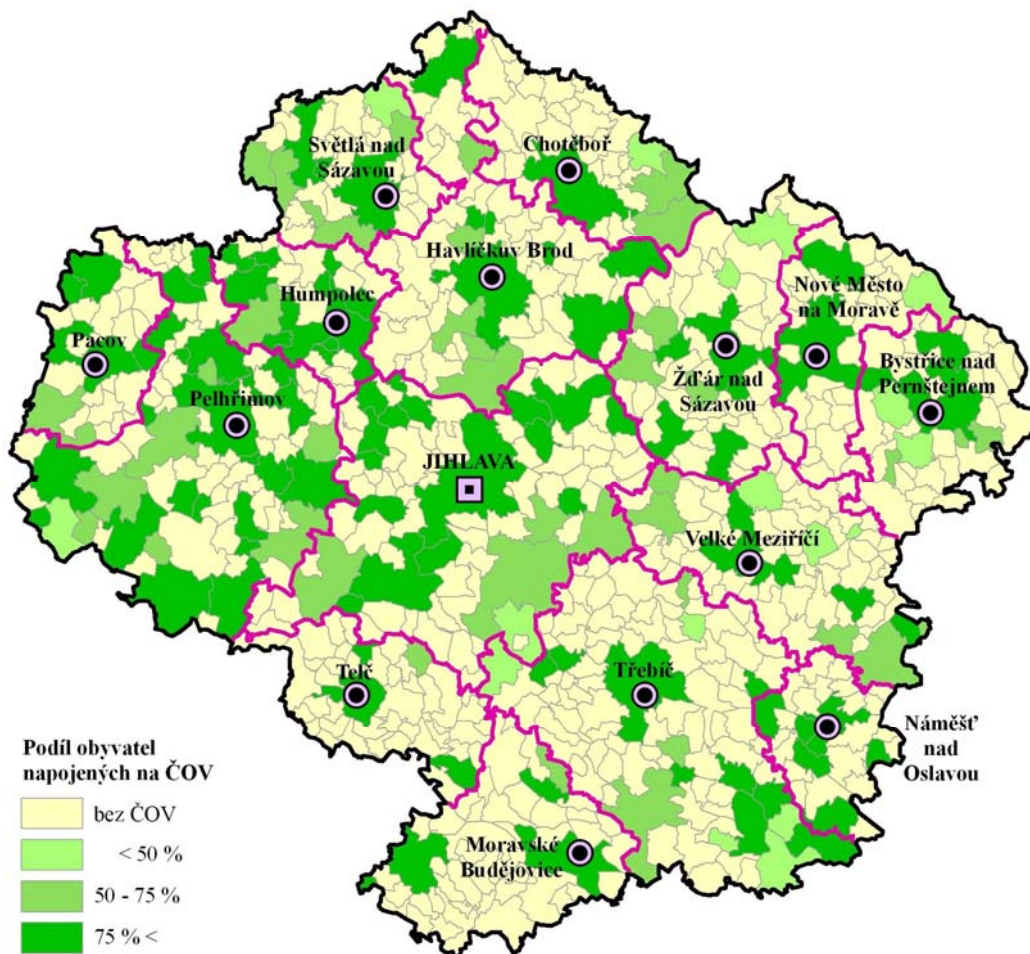

Poznámka: Viz poznámka pod obr. 5.2.8

Zdroj dat: Plán rozvoje vodovodů a kanalizací kraje Vysočina. Aqua Procon, s. r. o. Brno, 2004.

Prostorové rozložení obcí kraje Vysočina, kde se odpadní vody odvádí do kanalizací a kde kanalizace ústí do čistíren odpadních vod nabízí obrázky 5.2.7 a 5.2.8.

Obr. 5.2.8: Čištění odpadních vod prostřednictvím čistíren odpadních vod (ČOV) v obcích kraje Vysočina

Poznámka: Pokud je alespoň z jedné místní části obce odváděna odpadní voda do kanalizace s ČOV, je v mapě celá považována za obec s kanalizací s ČOV nehlédě na to, že z některých jiných místních částí téže obce nejsou odpadní vody odváděny kanalizací s ČOV. Data o odvádění odpadních vod prostřednictvím kanalizace s ČOV ze všech místních částí obcí v kraji Vysočina nejsou k dispozici. Totéž platí pro obrázek 5.2.7, kde jsou do úrovně obcí zobrazeny údaje o odvádění odpadních vod do kanalizace, která není zakončena ČOV.

Zdroj dat: Plán rozvoje vodovodů a kanalizací kraje Vysočina. Aqua Procon, s. r. o. Brno, 2004.

V kraji byla dokončena realizace dvou významných projektů zaměřených na intenzifikaci a rekonstrukci ČOV a kanalizačních sítí spolufinancovaných z předstupního fondu Evropské unie ISPA.

V prosinci 2002 byl schválen skupinový Projekt ochrany vod povodí řeky Dyje (termín realizace 2004 – 2007, celkové náklady 49,1 mil. EUR, schválená dotace činila 33,4 mil. EUR), který zahrnoval celkem sedm akcí v kraji Vysočina a tři akce v Jihomoravském kraji. Jednalo se o doposud o jeden z největších projektů, na který obdržela Česká republika dotaci z fondů EU pro oblast životního prostředí. Na Vysočině se konkrétně jednalo o rekonstrukci ČOV a kanalizace v Bystřici nad Pernštejnem, Jaroměřicích nad Rokytnou, Jemnici, Moravských Budějovicích, výstavbu nové kanalizace a nové ČOV v Náměšti nad Oslavou, rekonstrukce ČOV v Novém Městě na Moravě a rekonstrukce kanalizace v Třebíči. Projekt byl ukončen v roce 2008.

V roce 2004 byl schválen projekt Rekonstrukce stokové sítě Žďár nad Sázavou (termín realizace 2005 – 2007, celkové náklady 8,14 mil. Euro, schválená dotace činila 5,59 mil. Euro). Dokončen byl v roce 2007.

V listopadu 2006 byl dokončen projekt Intenzifikace a rekonstrukce ČOV a kanalizační sítě Jihlava s celkovými náklady cca 15 mil. EUR. Schválená dotace činila 9,6 mil. EUR.

Do Fondu soudržnosti byly předloženy další 4 skupinové projekty. Jedná se o Projekt ochrany vod povodí řeky Dyje - II. etapa s celkovými náklady 23,5 mil. EUR a předpokládanou podporou 17,62 mil. EUR, dále projekty Zajištění kvality pitné vody – Žďársko s celkovými náklady 19,67 mil. EUR s předpokládanou podporou 14,75 mil. EUR a Zajištění kvality pitné vody – Třebíčsko s celkovými náklady 15,74 mil. EUR s již přiznanou podporou 9,66 mil. EUR a projekt Rekonstrukce kmenových stok pro krajské město Jihlava i další obce, zajištění množství a jakosti pitné vody v regionu Jihlavsko s celkovými náklady 12,7 mil. EUR s předpokládanou podporou 8,9 mil. EUR. Realizace projektu Zajištění kvality pitné vody – Třebíčsko započala v roce 2007.

5.3 Územně plánovací dokumentace

Územní plánování soustavně a komplexně řeší funkční využití území, stanoví zásady jeho organizace a věcně a časově koordinuje výstavbu a jiné činnosti ovlivňující rozvoj území. Vytváří tak předpoklady k zabezpečení trvalého souladu všech přírodních, civilizačních a kulturních hodnot v území, tj. vytváří předpoklady pro udržitelný rozvoj území.

Pro území kraje Vysočina je v současnosti zpracováván návrh Zásad územního rozvoje kraje Vysočina. Zásady územního rozvoje (ZÚR) jsou územně plánovací dokumentací dle nového stavebního zákona č. 183/2006 Sb. ve znění pozdějších předpisů. ZÚR nahradí územní plány velkých územních celků. Ještě v letošním roce (2008) by měly být ZÚR vydány zastupitelstvem kraje.

Z dříve platných územních plánů velkých územních celků zůstává do vydání zásad územního rozvoje v platnosti Územní plán velkého územního celku CHKO Žďárské vrchy.

Tab. 5.3.1: Přehled obcí kraje Vysočina dle vybavenosti územně plánovací dokumentací (k 31. 12. 2007)

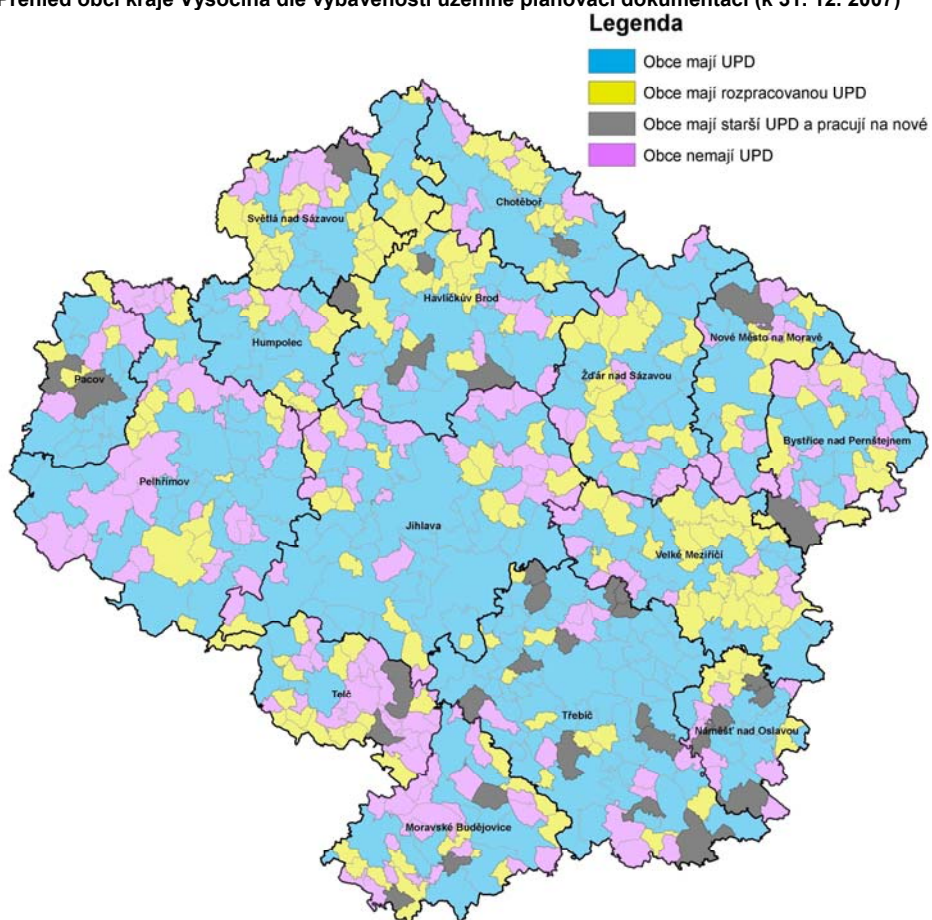
č.	Název obce III.stupně	Počet obcí	ÚPD-schválená	%
1	Bystřice nad Pernštejnem	39	11	28,2
2	Havlíčkův Brod	56	22	39,3
3	Humpolec	25	12	48,0
4	Chotěboř	31	9	29,0
5	Jihlava	79	37	46,8
6	Moravské Budějovice	47	13	27,7
7	Náměšť nad Oslavou	27	13	48,1
8	Nové Město na Moravě	30	14	46,6
9	Pacov	24	16	66,7
10	Pelhřimov	71	28	39,4
11	Světlá nad Sázavou	32	7	21,9
12	Telč	45	6	13,3
13	Třebíč	93	72	77,4
14	Velké Meziříčí	57	18	31,6
15	Žďár nad Sázavou	48	24	50,0
	Vysočina	704	300	42,6

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina

Z celkového počtu měst a obcí kraje má pro své území schválený územní plán 300 obcí a měst (tj. 42,6 %). V tomto počtu nejsou zahrnuty čtyři obce, které mají pouze regulační plán bez územního plánu. Jedná se o Červenou Řečici, Novou Cerkev, Křelovice a Vyskytnou nad Jihlavou.

Rozvoj kraje se odehrává především v centrech osídlení, které jsou definovány zásadami územního rozvoje (ZÚR) jako vyšší, střední, nižší a lokální. Jako vyšší centrum rozvoje je vymezeno krajské město Jihlava, středními centry rozvoje jsou Havlíčkův Brod, Humpolec, Pelhřimov, Třebíč, Velké Meziříčí a Žďár nad Sázavou. Jako nižší centra rozvoje jsou vymezeny Bystřice nad Pernštejnem, Chotěboř, Moravské Budějovice, Nové Město na Moravě, Světlá nad Sázavou a Telč, lokálními centry jsou dle ZÚR Golčův Jeníkov, Hrotovice, Jaroměřice nad Rokytnou, Jemnice, Kamenice nad Lipou, Ledec nad Sázavou, Náměšť nad Oslavou, Pacov, Počátky, Polná, Přibyslav, Třešť a Velká Bíteš. Všechna tato města mají zpracovány územní plány a v nich mají stanoveny plochy pro hospodářský rozvoj (plochy výrobní sféry, průmyslové zóny apod.).

Obr. 5.3.1: Přehled obcí kraje Vysočina dle vybavenosti územně plánovací dokumentací (k 31. 12. 2007)

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina

5.4 Informatizace, informační společnost, rozvoj telekomunikací

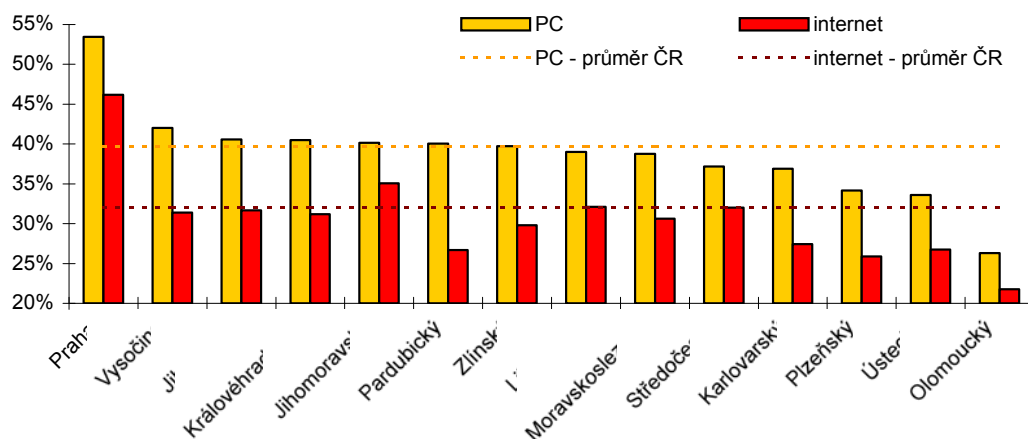
Informační a komunikační technologie představují v současné době jeden ze základních pracovních nástrojů veřejné správy a během posledních desetiletí se staly nedílnou součástí naší každodenní existence.

Elektronická komunikace je jedním ze základních a nezbytných předpokladů pro celkový růst ekonomiky a svou infrastrukturou vytváří podmínky pro vznik a fungování tzv. informační společnosti. Rozvoj ICT přináší především obecně vyšší dostupnost dat na provozní úrovni a rozšiřuje možnosti moderního řízení a kontroly. Prioritní osy, které vytvářejí možnost pozitivního ovlivnění regionálního rozvoje prostřednictvím ICT a zároveň zohledňují specifické potřeby v oblasti rozvoje informační společnosti jsou:

1. Infrastruktura
2. Služby systému
3. Data
4. Podpora řízení a rozvoje
5. Vzdělávání

Na základě výzkumu ČSÚ z let 2003 až 2007 byl v kraji Vysočina zjištěn nárůst o 15 procentních bodů ve vybavenosti domácností osobním počítačem. 42 % domácností na Vysočině s osobním počítačem znamená, že kraj je v tomto ohledu druhý v ČR hned za Prahou. Nárůst 15 procentních bodů byl ve sledovaném období zaznamenán také v podílu domácností s připojením k internetu, Vysočina však v tomto ohledu nedosahuje ani průměru ČR.

Obr. 5.4.1: Vybavenost domácností osobním počítačem (PC) a připojením k internetu v krajích ČR v roce 2007

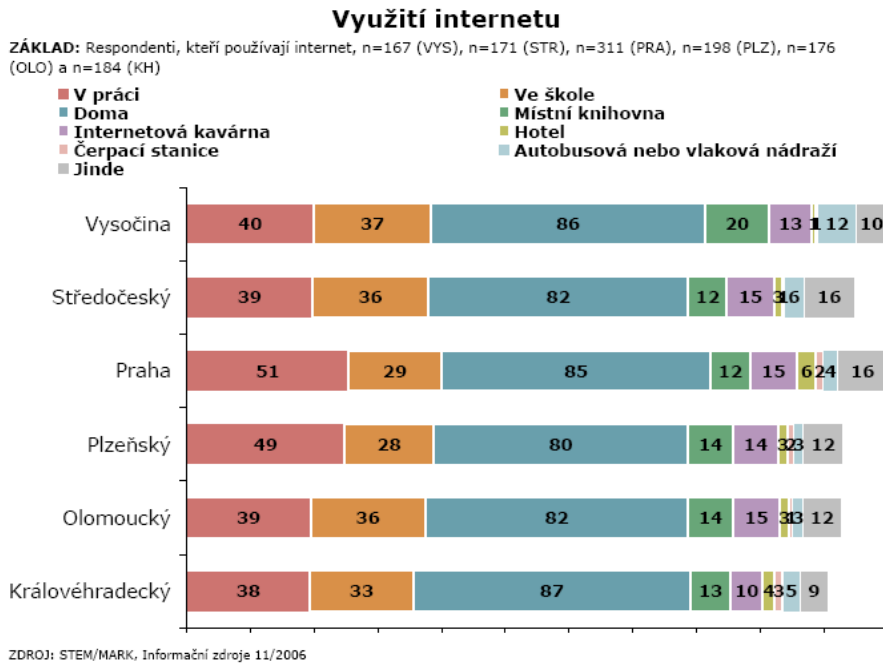
Zdroj dat: Využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci v roce 2007. ČSÚ Praha, 2007.

V rámci možností typů připojení má mezi občany kraje nejvyšší váhu domácí připojení což je důsledek rozvoje internetu v posledních letech a jeho zpřístupnění široké veřejnosti. Na dalších místech se umístilo využití internetu v práci nebo ve škole.

Koncem roku 2006 byl dokončen výzkum IT gramotnosti, realizovaný odborem informatiky Krajského úřadu kraje Vysočina ve spolupráci se společností StemMark. Hlavními cíli projektu bylo zjištění povědomí o dostupných zdrojích ICT v rámci kraje a zjištění schopností tyto technologie využívat.

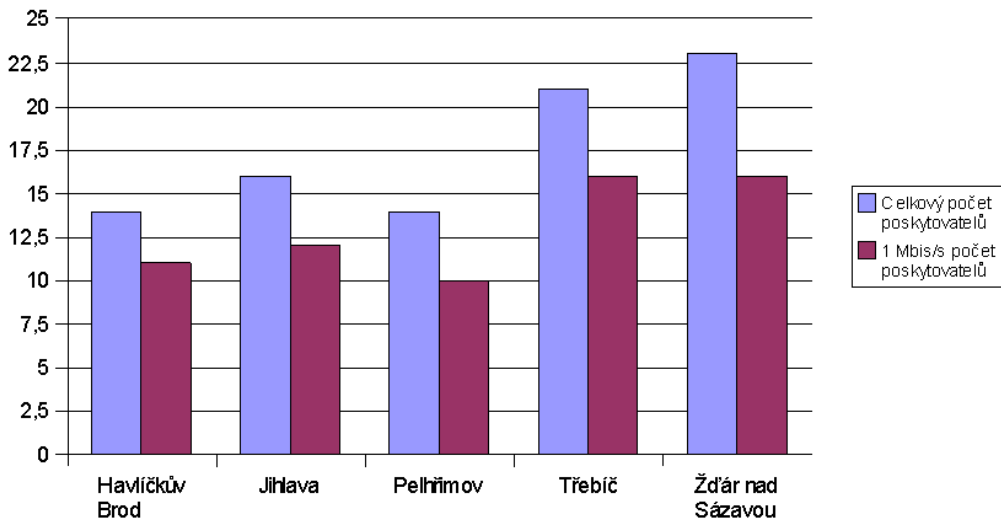
Výzkum byl realizován souběžně v šesti krajích ČR včetně hlavního města Praha. Ve využívání a vlastnictví informačních technologií jednoznačně vede Praha, která se tak odlišuje od ostatních krajů. V kraji Vysočina více jak polovina dotázaných uvedla vlastnictví stolního počítače včetně tiskárny a připojení k internetu.

Obr. 5.4.2: Využití internetu ve vybraných krajích ČR včetně kraje Vysočina

67 % obyvatel, kteří pracují s internetem, jej používá denně. 48 % z těch, kteří nevlastní internet, uvádí, že pro něj v domácnosti nevidí využití nebo je připojení příliš drahé. Mezi domácím připojením převládá telefonní linka (31 % připojených uživatelů), ADSL (25 %) a WiFi (13 %). 22 % těch, kteří nevlastní internet, uvedlo, že plánují připojení domácnosti v příštích 5-ti letech, jelikož budou internet potřebovat. Možnost bezplatného internetu pak bývá nejčastěji využívána ve školách, následně je internet nejvíce využíván v knihovnách a internetových kavárnách.

Obr. 5.4.3: Absolutní počet poskytovatelů v okresech kraje Vysočina

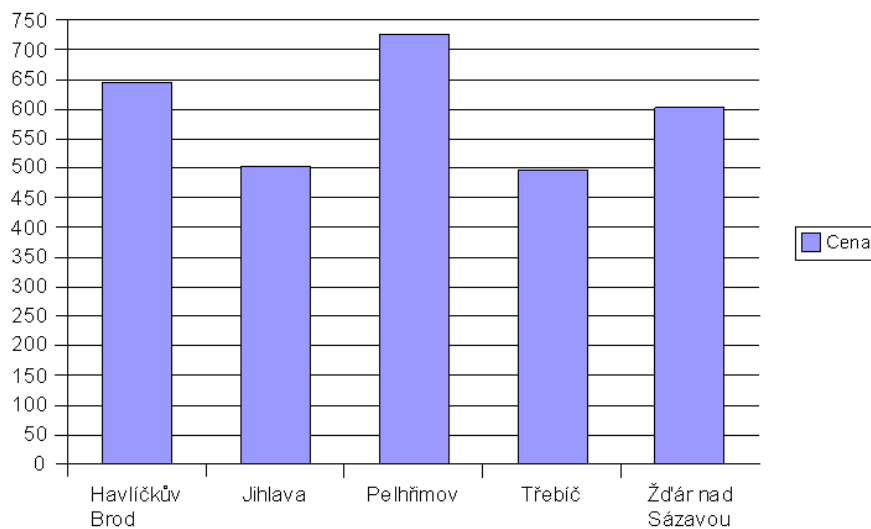

Regionální poskytovatelé internetu dle okresů:

- V okrese Havlíčkův Brod působí celkem 14 regionálních poskytovatelů internetu. Pouze tři z těchto poskytovatelů nabízejí připojení pomalejší než 1 Mbit/s. U pěti havlíčkobrodských regionálních poskytovatelů je možno získat připojení k internetu rychlostí až 8 mbit/s.
- V okrese Jihlava bylo zjištěno celkem 16 regionálních poskytovatelů internetu. Mnozí z nich mají jako oblast svého působení uveden celý okres Jihlava, někteří působí i za hranicí jihlavského okresu, v rámci celého kraje. 12 z těchto poskytovatelů je schopno nabídnout připojení k internetu rychlostí min. 1 Mbit/s. Tři regionální poskytovatelé mají v nabídce vysokorychlostní internet 8 Mbit/s.
- V okrese Pelhřimov bylo identifikováno celkem 14 regionálních poskytovatelů internetu. Z toho deset poskytovatelů nabízí připojení rychlostí minimálně 1 Mbit/s. Připojení rychlostí 8 Mbit/s nabízí pouze jeden regionální poskytovatel.
- V okrese Třebíč bylo nalezeno celkem 21 regionálních poskytovatelů internetového připojení. Z toho 16 poskytovatelů nabízí připojení rychlostí 1Mbit/s a u jednoho z těchto regionálních poskytovatelů je možno sjednat připojení rychlostí 8 mbit/s.
- V okrese Žďár nad Sázavou bylo nalezeno celkem 23 regionálních poskytovatelů. Připojení rychlostí 1 mbit/s je možno sjednat u 16 z nich. Připojení rychlostí 8 Mbit/s poskytují v tomto okrese dvě firmy.

Pro posouzení konkurenčního prostředí je vhodné porovnat průměrnou cenu internetového připojení (v našem případě uvažujeme rychlost 1 Mb/s) v jednotlivých okresech.

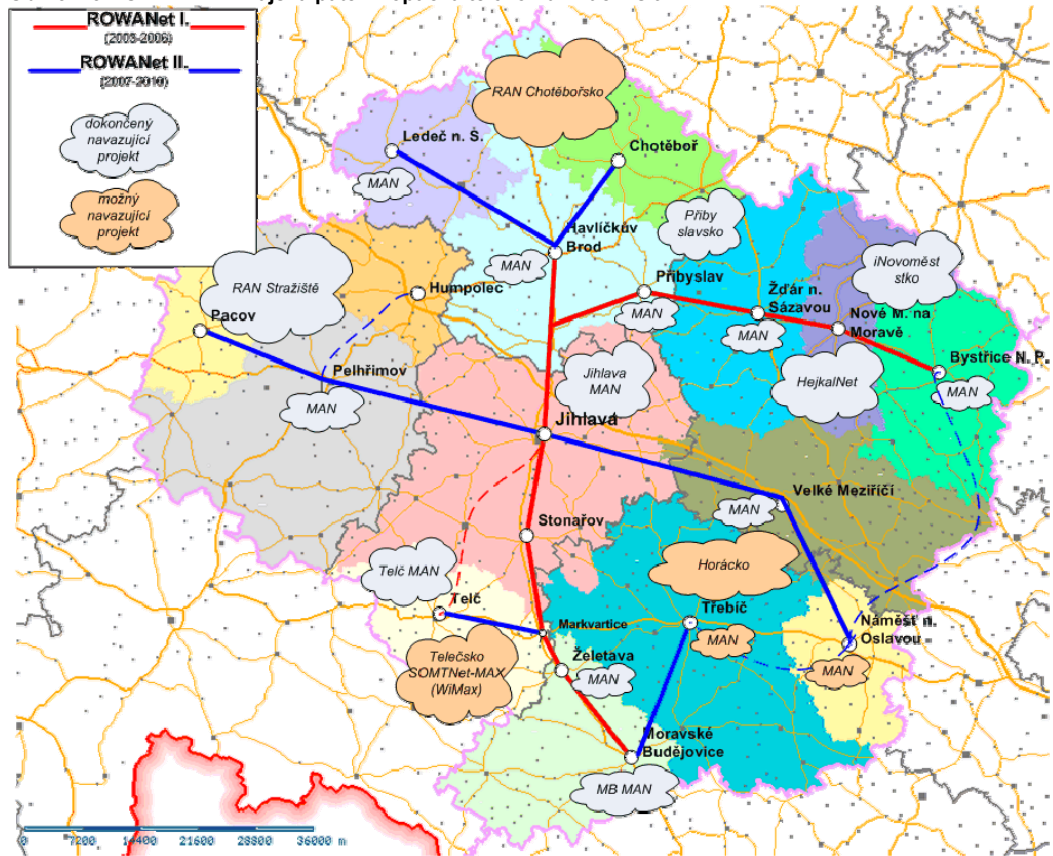
Obr. 5.4.4: Průměrná cena připojení rychlostí 1 Mb/s

Zdroj dat: Studie proveditelnosti projektu Rowanet 2. Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2007.

Na obrázku 5.4.5 je schématicky znázorněna optická síť ROWANet, která vznikla jako projekt páteřní optické datové sítě veřejné správy v kraji Vysočina. Nositelem projektu je odbor informatiky Krajského úřadu kraje Vysočina. Projekt si klade za cíl vybudovat páteřní optické trasy mezi všemi většími městy v kraji za využití veřejných, privátních a evropských finančních zdrojů. Ve své stávající podobě je tato síť založena na technologiích CWDM, měla by vést k vytvoření prostředí pro vznik nových služeb veřejné správy občanům kraje, k podpoře telekomunikačního trhu regionu přivedením poskytovatelů telekomunikačních služeb do oblastí, které byly v minulosti komerčně nezajímavé

Obr. 5.4.5 ROWANET – krajská páteřní optická telekomunikační síť

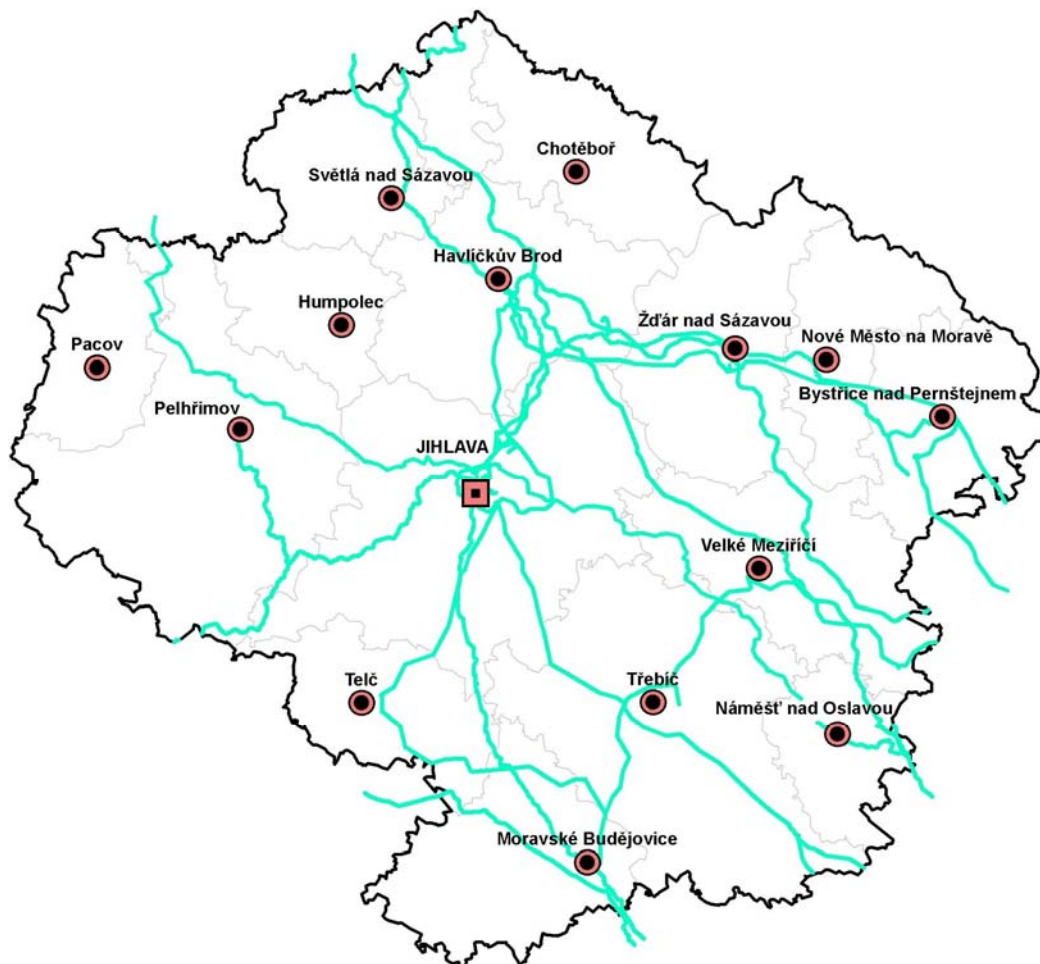

Zdroj dat: GIS Krajského úřadu kraje Vysočina.

Nároky na kvalitnější a kapacitnější přenos dat vyžadují rozvoj optických telekomunikačních sítí. Trasy sítí, které provozují deset poskytovatelů datových služeb, jsou znázorněny na obrázku 5.4.6.

Mezi nejvýznamnější vlastníky telekomunikačních tras v regionu kraje Vysočina patří O2, Optonet, Selservis, První Telefonní, Pragonet, TeliaSonera, ČS – Telematika, a.s., GTS Novera a SloanePark. Velmi silná konkurence ve větších aglomeracích vede k tomu, že v nabídkách firem přibývá připojení o vyšších rychlostech (4 a 8 Mb/s) a zároveň nejpomalejší připojení jsou stahována z nabídky. Ve venkovských a odlehlých oblastech je konkurence stále minimální.

Obr. 5.4.6: Trasy optických telekomunikačních sítí v kraji Vysočina

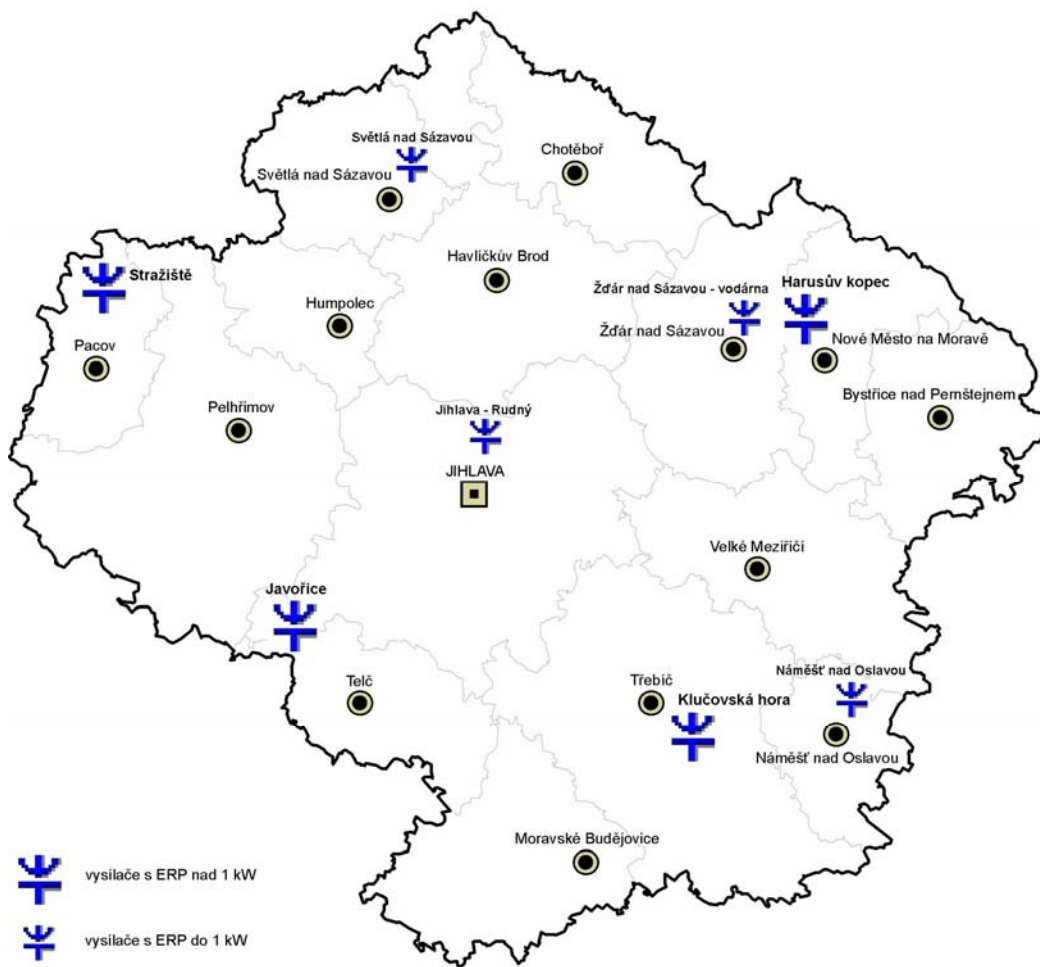

Zdroj dat: GIS Krajského úřadu kraje Vysočina.

Stejně jako v celé ČR i v kraji Vysočina působí tři provozovatelé sítí mobilních telefonů GSM. Vzhledem k rozvoji rozsahu pokrytí území signálem mobilních telefonů se již v kraji Vysočina pravděpodobně nenachází jediné sídlo, kde by nebyl dosažitelný signál alespoň jednoho mobilního operátora.

Pokrytí televizním signálem zajišťují v kraji Vysočina vysílače nebo převaděče TV signálu ve vlastnictví Českých Radiokomunikací, a.s.. TV vysílačů existuje na území kraje celkem osm, z nichž čtyři náleží do kategorie s výkonem ERP (užitečný vyzářený výkon) nad 1 kW a čtyři menší disponují výkonem ERP do 1 kW. Převaděčů je v kraji kolem 30. Žádný z nich ale nemá vyšší výkon ERP než 100 W.

Obr. 5.4.7: Televizní vysílače v kraji Vysočina

Zdroj: České radiokomunikace, a.s.

6. Hospodářství

Struktura hospodářství kraje Vysočina je ovlivněna historickým vývojem a zdejšími přírodními podmínkami. Po roce 1989 prošla ekonomika kraje (podobně jako celé ČR) významnými transformačními změnami, spojenými s velmi rychlou privatizací a restrukturalizací hospodářství.

6.1 Hrubý domácí produkt

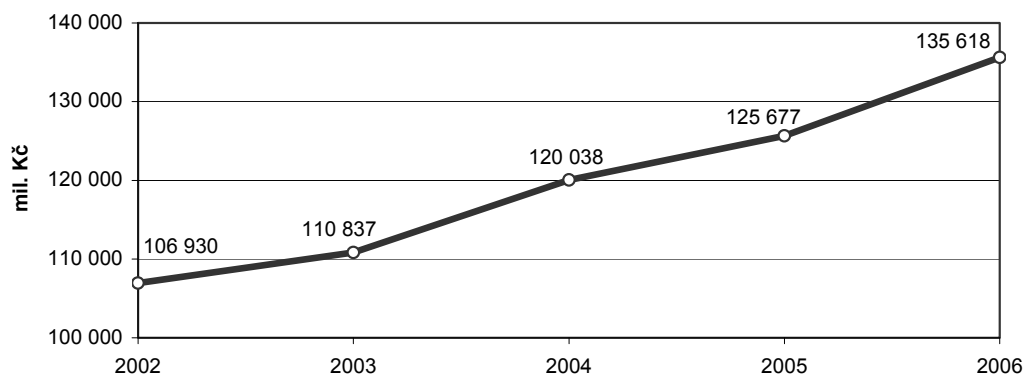
Jedním ze základních souhrnných ukazatelů hospodářské úrovně je výše hrubého domácího produktu (HDP), která vyjadřuje celkovou peněžní hodnotu statků a služeb vytvořenou za dané období na určitém území. Pro srovnávání ekonomické úrovně regionů se užívá relativní ukazatel HDP na 1 obyvatele. Český statistický úřad každoročně publikuje údaje o ročním regionálním HDP do úrovně krajů ČR. Základní data za rok 2006 uvádí následující tabulka.

Tab. 6.1.1: Srovnání regionálního HDP v krajích ČR v roce 2006

Kraj	HDP	Podíl na HDP ČR	HDP na obyvatele	HDP na obyvatele, ČR = 100	HDP na obyvatele, EU 27 = 100
	mil. Kč	%	Kč	%	%
Praha	784 492	24,3	662 815	210,6	166,8
Středočeský	331 990	10,3	284 594	90,4	71,6
Jihočeský	178 400	5,5	283 701	90,1	71,4
Plzeňský	162 829	5,0	294 501	93,6	74,1
Karlovarský	73 122	2,3	240 082	76,3	60,4
Ústecký	209 041	6,5	253 939	80,7	63,9
Liberecký	114 565	3,5	266 553	84,7	67,1
Královéhradecký	150 207	4,7	273 541	86,9	68,9
Pardubický	130 295	4,0	257 090	81,7	64,7
Vysočina	135 618	4,2	265 339	84,3	66,8
Jihomoravský	323 553	10,0	286 079	90,9	72,0
Olomoucký	149 436	4,6	233 705	74,2	58,8
Zlínský	150 102	4,6	254 466	80,8	64,1
Moravskoslezský	337 926	10,5	270 360	85,9	68,1
Česká republika	3 231 576	100,0	314 765	100,0	79,2

Zdroj dat: Regionální účty 2006. ČSÚ Praha, 2007

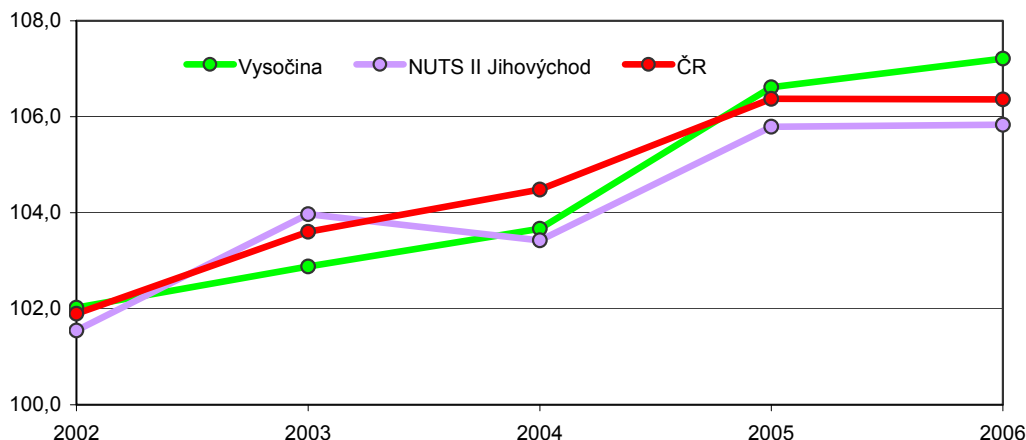
Obr. 6.1.1: Vývoj regionálního HDP kraje Vysočina v letech 2002 – 2006

Zdroj dat: Regionální účty 2006. ČSÚ Praha, 2007

V roce 2006 byl na území kraje Vysočina vytvořen HDP přesahující 135 miliard korun (podíl na HDP ČR tvořil 4,2 %). Meziročně se jedná o nárůst 10 miliard korun. V relativním vyjádření činí tento meziroční růst (ve stálých cenách) 7,2 procentních bodů, což byla čtvrtá nejvyšší hodnota v mezikrajském porovnání (po Libereckém, Zlínském a Středočeském kraji).

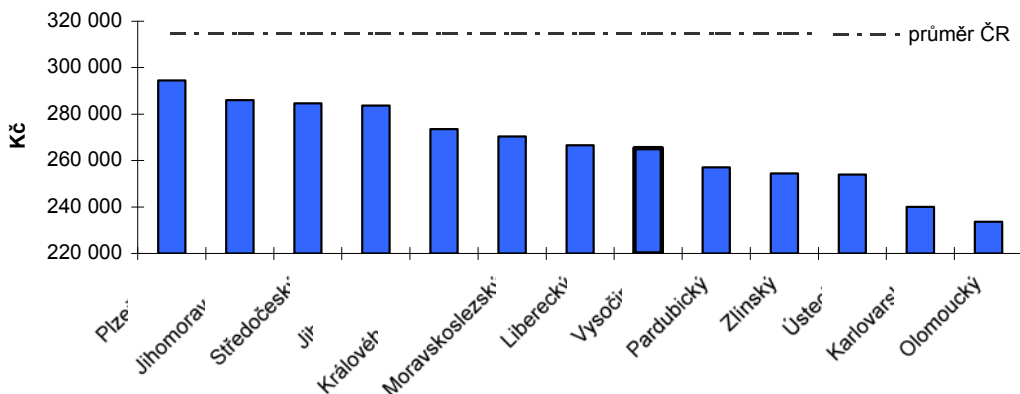
Obr. 6.1.2 : Vývoj regionálního HDP ve stálých cenách (předchozí rok = 100) v kraji Vysočina, NUTS 2 Jihovýchod a v ČR v letech 2002 - 2006

Zdroj dat: Regionální účty 2006. ČSÚ Praha, 2007

Obrázek 6.1.3 nabízí srovnání krajů ČR podle výše HDP na 1 obyvatele. Záměrně zde není znázorněna hodnota za Prahu, neboť ta je oproti výsledkům ostatních krajů ČR extrémně vysoká (v roce 2005 606 925 Kč), takže žádný z nich nedosahuje průměru České republiky. V roce 2006 představovala výše regionálního HDP na obyvatele kraje Vysočina 265 339 Kč. Vysočina dosahuje 84,3 % průměru České republiky, což je šestá nejnižší hodnota mezi kraji ČR.

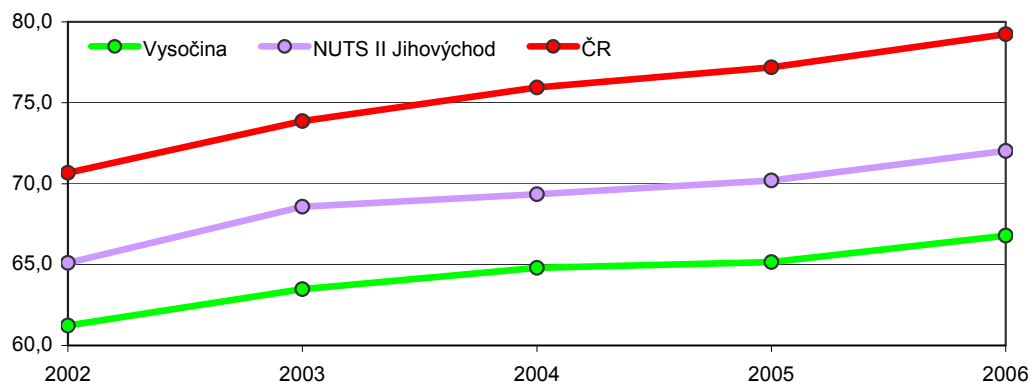
Obr. 6.1.3: Regionální HDP na obyvatele v krajích ČR (bez Prahy) v roce 2006

Zdroj dat: Regionální účty 2006. ČSÚ Praha, 2007

Česká republika dosahuje svým HDP na obyvatele 79,2 % průměru Evropské unie rozšířené o Bulharsko a Rumunsko (EU 27). Z našich regionů soudržnosti přesahuje republikový průměr pouze Praha. NUTS 2 Jihovýchod, který tvoří Vysočina společně s Jihomoravským krajem, dosahuje 70,4 % evropského průměru. Kraj Vysočina je v rámci společného regionu soudržnosti ekonomicky méně výkonný (66,8 % průměru EU 27), přičemž „tahounem“ růstu HDP našeho NUTS 2 je v posledních letech velmi dynamicky se rozvíjející brněnská aglomerace. Přesto se kraj Vysočina přece jen pomalu přibližuje průměru EU 27.

Obr. 6.1.4 : Vývoj regionálního HDP na obyvatele (EU 27 = 100) v kraji Vysočina, regionu soudržnosti NUTS 2 Jihovýchod a ČR v letech 2002 – 2006

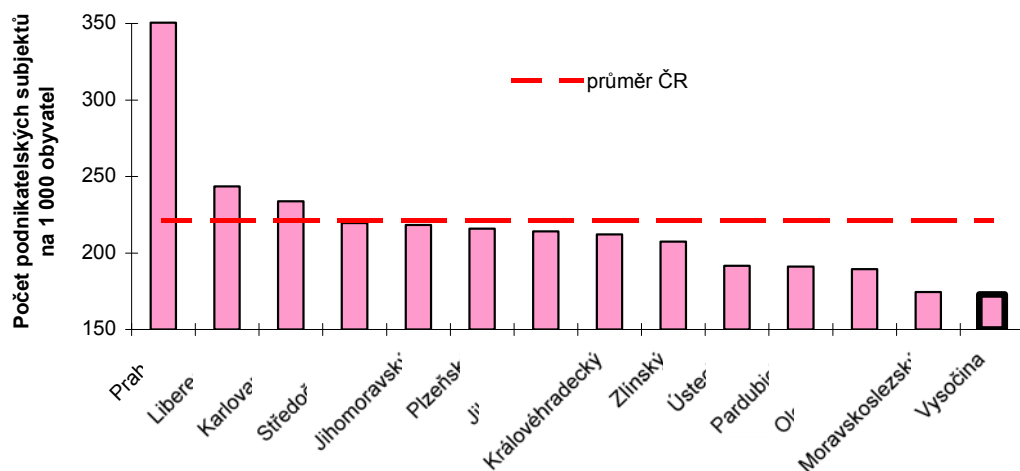

Zdroj dat: Regionální účty 2006. ČSÚ Praha, 2007

6.2 Podnikatelský sektor

V kraji Vysočina existovalo k 31. 12. 2007 celkem 98 957 ekonomických subjektů (podle Registru ekonomických subjektů). Z toho počet existujících podnikatelských subjektů činil ke stejnému datu 89 983. Vztaheno na počet obyvatel bylo na Vysočině (k 31. 12. 2006) evidováno nejméně podnikatelských subjektů ze všech krajů ČR (obr. 6.2.1).

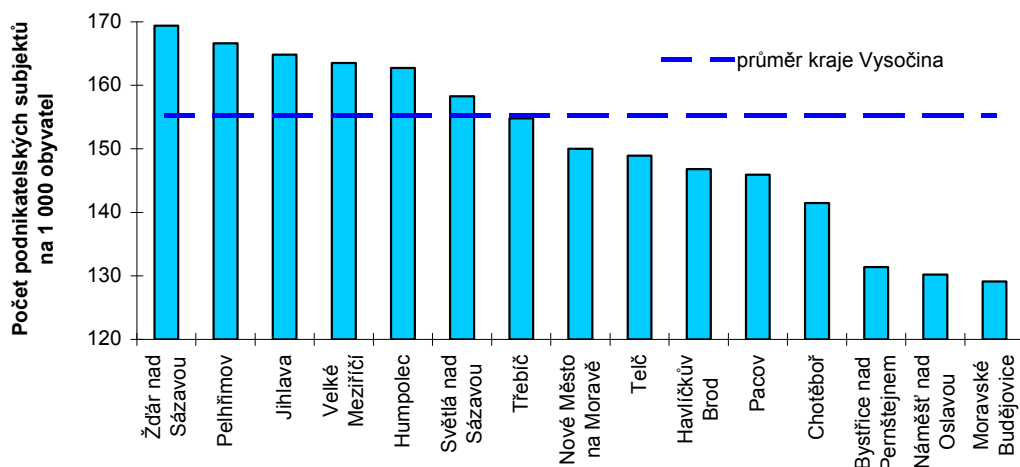
Obr. 6.2.1: Počet podnikatelských subjektů na 1 000 obyvatel v krajích ČR k 31. 12. 2006

Poznámka: v grafu jsou započítány také subjekty s nezahájenou, pozastavenou a přerušenou činností, subjekty v konkurzu a likvidaci a subjekty, u kterých byla (Českým statistickým úřadem) zjištěna neaktivita.
Zdroj dat: Statistická ročenka kraje Vysočina 2007. ČSÚ Jihlava, 2007.

Počet podnikatelských subjektů lze dále očistit o subjekty, které nezahájily, pozastavily nebo přerušily činnost, o subjekty, jež jsou v konkurzu nebo likvidaci či o subjekty, u kterých byla Českým statistickým úřadem zjištěna neaktivita. Takovýchto tzv. aktivních podnikatelských subjektů je tedy v kraji Vysočina evidováno 79 459.

Podnikatelská aktivita na úrovni správních obvodů ORP se v rámci kraje Vysočina poměrně značně liší. Nad úroveň krajského průměru figuruje 6 z 15 správních obvodů, přičemž za „podnikatelský region“ číslo 1 lze považovat Žďársko. Na úplném chvostu se dle míry podnikatelské aktivity ocitají periferní regiony (Moravskobudějovicko, Náměšťsko a Bystřicko).

Obr. 6.2.2: Počet „aktivních“ podnikatelských subjektů na 1 000 obyvatel ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina k 31. 12. 2007

Poznámka: v grafu nejsou započítány subjekty s nezahájenou, pozastavenou a přerušenou činností, subjekty v konkurzu a likvidaci a subjekty, u kterých byla (Českým statistickým úřadem) zjištěna neaktivita.

Zdroj dat: Registr ekonomických subjektů k 31. 12. 2007. ČSÚ Praha, 2008.

Na základě velikostní kategorie podniků podle počtu zaměstnanců jsou podnikatelské subjekty děleny na drobné podnikatele (0 – 9 zaměstnanců), malé podnikatele (10 – 49 zaměstnanců) a střední podnikatele (50 – 249 zaměstnanců). Subjekty s 250 a více zaměstnanci jsou již řazeny do kategorie velkých podniků. V kraji Vysočina je nejvíce drobných podnikatelů, a to především v sektoru služeb. Naopak nejvyšší počet velkých podniků je v oborech průmyslu. Celkově bylo na konci roku 2007 v kraji Vysočina 68 podniků s počtem rovným nebo vyšším 250 zaměstnanců. Z toho pouze 13 nepůsobil v průmyslových odvětvích.

Tab. 6.2.1: Počet „aktivních“ podnikatelských subjektů dle odvětví národního hospodářství a kategorií počtu zaměstnanců v kraji Vysočina k 31. 12. 2007

Odvětví	Kategorie počtu zaměstnanců					celkem
	bez zaměstnanců	1 - 9	10 - 49	50 - 249	250 a více	
zemědělství	8 776	417	166	111	1	9 471
průmysl	11 401	1 244	498	226	55	13 424
stavebnictví	9 573	628	195	38	4	10 438
obchod a pohostinství	20 827	2 727	429	30	5	24 018
ostatní služby	19 192	2 587	272	54	3	22 108
celkem	69 769	7 603	1 560	459	68	79 459

Poznámka: v tabulce nejsou započítány subjekty s nezahájenou, pozastavenou a přerušenou činností, subjekty v konkurzu a likvidaci a subjekty, u kterých byla (Českým statistickým úřadem) zjištěna neaktivita.

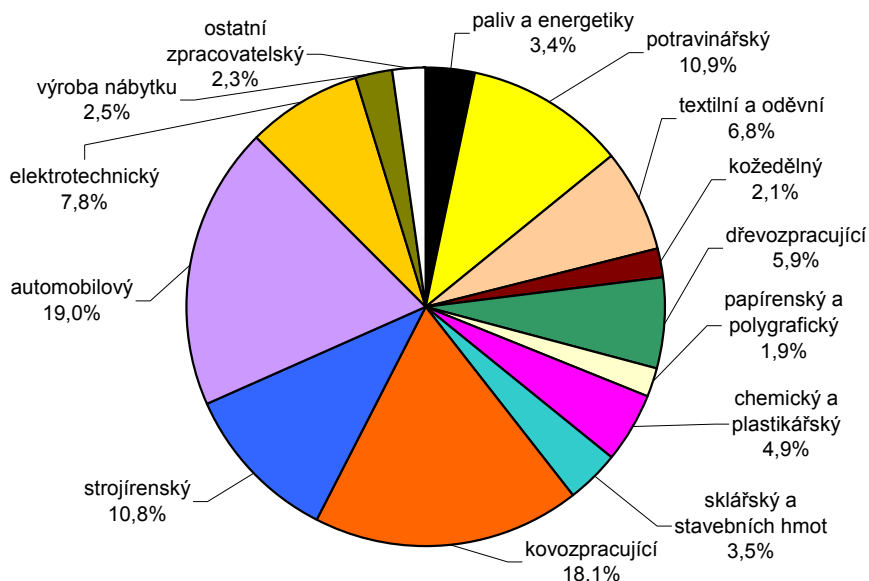
Zdroj dat: Registr ekonomických subjektů k 31. 12. 2007. ČSÚ Praha, 2008.

6.3 Průmysl a stavebnictví

Průmyslová výroba se v kraji Vysočina řadí v posledních letech k hospodářským odvětvím s nejvyšší dynamikou a má významný pozitivní dopad na celou ekonomickou sféru kraje. V období let 1989 – 1999 došlo v kraji vlivem transformace k poklesu počtu pracovníků v průmyslu, který ovšem nebyl nijak zvlášť dramatický (v období 1989 – 1996 se počet pracovníků v průmyslu kraje snížil přibližně o 10 %, v období 1997 – 1999 přibližně o dalších 9 %). Po roce 1999 došlo k dočasnému obratu a do roku 2001 počet zaměstnaných v průmyslu rostl. To byl dáno především rozsáhlými alokacemi přímých zahraničních investic do průmyslové výroby v kraji, hlavně investicemi firmy Bosch Diesel. Po roce 2001 docházelo opět k mírnému snižování počtu zaměstnanců. V průmyslových podnicích s 20 a více zaměstnanci bylo v kraji podle údajů ČSÚ v roce 2006 zaměstnáno v průměru 67 966 osob a kraj se tak podílel na celkové zaměstnanosti v průmyslových podnicích s 20 a více zaměstnanci v České republice 6,0 %.

Z obrázku 6.1.3 vyplývá, že nejvýznamnějším průmyslovým oborem na Vysočině je automobilový průmysl, přičemž se jedná zejména o výrobu komponent pro výrobu automobilů. Velmi významné zastoupení má na Vysočině odvětví zpracování kovů. Více než 10 % podíl na zaměstnanosti v průmyslu kraje vykazuje potravinářský a strojírenský průmysl.

Obr. 6.3.1: Odvětvová struktura průmyslu kraje Vysočina podle počtu pracovníků v roce 2007

Poznámka: v grafu nejsou uvedena data za tato odvětví průmyslu: těžba a úprava kamene, výroba a rozvod tepla, rozvod elektřiny, plynu a vody.

Zdroj dat: databáze průmyslových podniků a jejich provozoven v kraji Vysočina. Krajský úřad kraje Vysočina.; Registr ekonomických subjektů k 31. 12. 2007. ČSÚ Praha, 2008.

Mezi průmyslové obory, které mají v posledních letech vzrůstající tendenci se řadí zejména automobilový, kovozpracující, dřevozpracující a plastikařský průmysl. Naopak u některých tradičních oborů na území kraje dochází k poklesu zaměstnanosti. Jedná se zejména o sklářský, kožedělný, textilní a oděvní průmysl.

Území kraje Vysočina však nepatří mezi oblasti výrazně postižené útlumem průmyslové výroby. Výjimkou je v tomto směru okres Třebíč, kde došlo v 90 letech k výraznému poklesu či rušení provozů kožedělné výroby (město Třebíč bylo druhým nejvýznamnějším centrem kožedělné výroby v ČR).

Nejvýznamnějším průmyslovým podnikem kraje Vysočina je výrobce dieselových vstřikovacích čerpadel pro automobilový průmysl **Bosch Diesel**, který je vůbec největším zaměstnavatelem v kraji Vysočina a třetím největším podnikem zpracovatelského průmyslu v ČR (po akciových společnostech ŠKODA AUTO a ArcelorMittal Ostrava). Mezi roky 1999 a 2007 zvýšil počet zaměstnanců 8krát.

V období let 1993 – 2001 investovala společnost v Jihlavě 10,5 mld. Kč a v rozsáhlých investicích pokračovala i v dalších letech. Dalším významným strojírenským podnikem kraje je společnost **Motorpal Jihlava**, jenž má obdobný výrobní program jako Bosch Diesel. Kromě mateřského závodu v Jihlavě jsou v kraji Vysočina lokalizována další detašovaná pracoviště Motorpalu - v Batelově, Jemnici a Velkém Meziříčí. Producent automobilové osvětlovací techniky **Automotive Lighting** začal v Jihlavě podnikat v roce 1997 (jde o investici na „zelené louce“). Na konci roku 2007 už ve společnosti pracovalo 1 813 osob. V Automotive Lighting má stoprocentní podíl německá společnost Automotive Lighting Reutlingen GmbH, která je součástí koncernu Magneti Marelli Holding S.p.A. se sídlem v Itálii. **Kostecké uzeniny**, největší zpracovatel masa v ČR, je posledním průmyslovým podnikem s více než 1 000 zaměstnanci v okrese Jihlava. Tato největší potravinářská firma na Vysočině zaměstnávala na konci roku 2008 v kosteckém provozu 1 265 osob.

Největším podnikem zpracovatelského průmyslu v okrese Havlíčkův Brod je tradiční producent spodního prádla **P L E A S** Havlíčkův Brod, který je vlastněn mezinárodním koncernem SCHIESSER GROUP AG se sídlem ve Švýcarsku. Ovšem v havlíkobrodském a chotěbořském závodě pracuje dohromady jen necelá tisícovka z celkového počtu 1 614 pracovníků, kteří jsou dále začleněni v provozech lokalizovaných mimo okres Havlíčkův Brod (Polná, Luka nad Jihlavou, Čáslav, Milevsko a Boskovice). Největším zaměstnavatelem na havlíkobrodsku je tak producent olovnatého křišťálu **Sklo Bohemia** Světlá nad Sázavou. Hranici tisíce zaměstnanců překonal také dodavatel komponent pro automobilový průmysl **Futaba Czech**, který zahájil výrobu v lokalitě Havlíčkův Brod - Baštinov teprve v roce 2005. Výstavba tohoto závodu na „zelené louce“ byla první investicí japonského koncernu v kontinentální Evropě.

Tab. 6.3.1: Největší průmyslové podniky (nad 500 zaměstnanců) v kraji Vysočina

Název	Sídlo	Počet zaměstnanců v kraji Vysočina (k datu)	Stát původu majoritního vlastníka
BOSCH DIESEL s.r.o.	Jihlava	6 223 (1. 1. 2008)	Německo
ŽDAS, a.s.	Žďár nad Sázavou	2 753 (31. 12. 2007)	Slovensko
MOTORPAL, a.s.	Jihlava (pobočky v kraji Vysočina: Jemnice, Batelov, Velké Meziříčí)	1 893 (31. 12. 2007)	Česko
Automotive Lighting s.r.o.	Jihlava	1 813 (31. 12. 2007)	Německo (Itálie)*
AGROSTROJ Pelhřimov, a.s.	Pelhřimov (pobočka: Počátky)	1 297 (31. 12. 2007)	Česko
P L E A S a.s.	Havlíčkův Brod (pobočky v kraji Vysočina: Polná, Luka nad Jihlavou, Chotěboř)	1 285 (31. 12. 2007)	Švýcarsko (sídlo), Německo (mateřský výrobní závod)
Kostecké uzeniny a.s.	Kostelec	1 265 (31. 12. 2007)	Česko
Sklo Bohemia, a.s.	Světlá nad Sázavou	1 260 (31. 12. 2007)	Česko
Futaba Czech, s.r.o.	Havlíčkův Brod	1 230 (29. 1. 2008)	Japonsko
ČEZ, a. s.	Praha, v kraji Vysočina - Jaderná elektrárna Dukovany	1 133 (31. 12. 2007)	Česko
Valeo Compressor Europe s.r.o.	Humpolec	1 106 (31. 12. 2007)	Japonsko (Francie)*
DIAMO, státní podnik	Dolní Rožínka	1 048 (31. 12. 2007)	Česko
Moravské kovárny, a.s.	Jihlava	905 (31. 12. 2007)	Rakousko
TESLA Jihlava, a.s. (skupina 6 firem kolem Tesly Jihlava)	Jihlava	797 (31. 12. 2007)	Česko
První brněnská strojírna Velká Bíteš, a. s.	Velká Bíteš	782 (31. 12. 2007)	Česko
MANN + HUMMEL (CZ) s.r.o.	Nová Ves (okres Třebíč)	764 (31. 12. 2007)	Německo
Draka Kabely, s.r.o.	Velké Meziříčí	763 (30. 1. 2008)	Nizozemsko
Hettich ČR k.s.	Žďár nad Sázavou	753 (31. 1. 2008)	Německo
GCE, s.r.o.	Chotěboř	737 (31. 12. 2007)	Švédsko
ITW PRONOVIA, s.r.o.	Velká Bíteš	728 (31. 12. 2007)	Německo (USA)*
Dřevozpracující družstvo	Lukavec	636 (31. 12. 2007)	Česko
TOKOZ a.s.	Žďár nad Sázavou	616 (31. 12. 2007)	Česko
ACO Industries k.s.	Přibyslav	573 (31. 12. 2007)	Německo
MEDIN, a.s.	Nové Město na Moravě	550 (26. 3. 2008)	Česko
PBS Industry, a.s.	Třebíč	501 (31. 12. 2007)	Česko

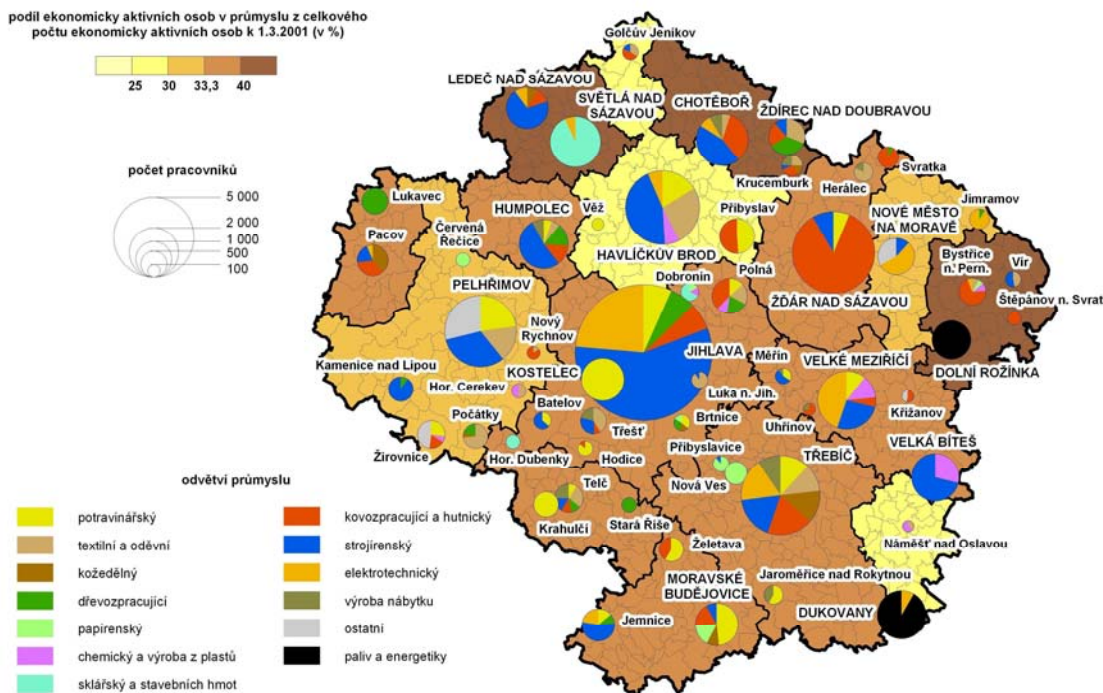
*Pozn.: v závorce sídlo celého holdingu

Zdroj dat: databáze průmyslových podniků a jejich provozoven v kraji Vysočina. Krajský úřad kraje Vysočina.

Také v okrese Pelhřimov se nachází zahraniční investor, který razantním způsobem přispívá k růstu zaměstnanosti v regionu. Jedná se o společnost **Valeo Compressor Europe**, produkující kompresory do klimatizačních jednotek osobních automobilů. Výrobní závod byl v Humpolci založen jako joint venture mezi německým Robert Bosch GmbH a francouzskou společností Valeo Climatization S.A. v roce 2002. Nyní je firma ve stoprocentním vlastnictví japonské pobočky francouzského koncernu. Strojírenský průmysl reprezentuje na Pelhřimovsku tradiční výrobce zemědělské techniky **AGROSTROJ Pelhřimov**. Firma zaznamenala v posledních letech zvýšení poptávky po produkovaném zboží (výroba podniku je dnes mnohem pestřejší a je zaměřena na různé strojírenské obory), což vyústilo v adekvátní nárůst počtu zaměstnanců, který poměrně výrazně překročil hranici 1 000 osob.

Jaderná elektrárna Dukovany představuje na trhu práce okresu Třebíč z pohledu zaměstnanosti stabilizující prvek. Na konci roku 2007 zde bylo lokalizováno 1 133 zaměstnanců ČEZ, a. s., což ovšem nepředstavuje finální počet pracovníků, které elektrárna zaměstnává, neboť energetický gigant ČEZ vyčleňuje vybrané profese vně mateřský koncern do svých dceřiných společností (například do I&C ENERGO se sídlem v Třebíči, která v Dukovanech eviduje kolem 400 pracovníků). Bohužel se zatím na Třebíčsko nepodařilo umístit výraznější zahraniční investici, jakou jsou výrobní závody v Jihlavě, Havlíčkově Brodě či Humpolci. Výjimku snad tvoří společnost MANN + HUMMEL se sídlem v Nové Vsi u Přibyslavic, která se zaměřuje především na produkci filtrační techniky pro automobilový průmysl. Avšak samotné okresní město, kde je největším průmyslovým zaměstnavatelem **První brněnská strojírna Třebíč** s pouhou pětistovkou zaměstnanců, by bylo schopno pojmout většího zaměstnavatele. Nedostatek pracovních příležitostí je v současnosti alespoň částečně nahrazován poměrně výraznou vyjížděnkou do zaměstnání z okresu Třebíč, přičemž migrace do okresu Jihlava představuje nejsilnější meziokresní proud pohybu za prací v kraji Vysočina.

Obr. 6.3.2: Zaměstnanost v průmyslu ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina a odvětvová specializace průmyslových center kraje Vysočina

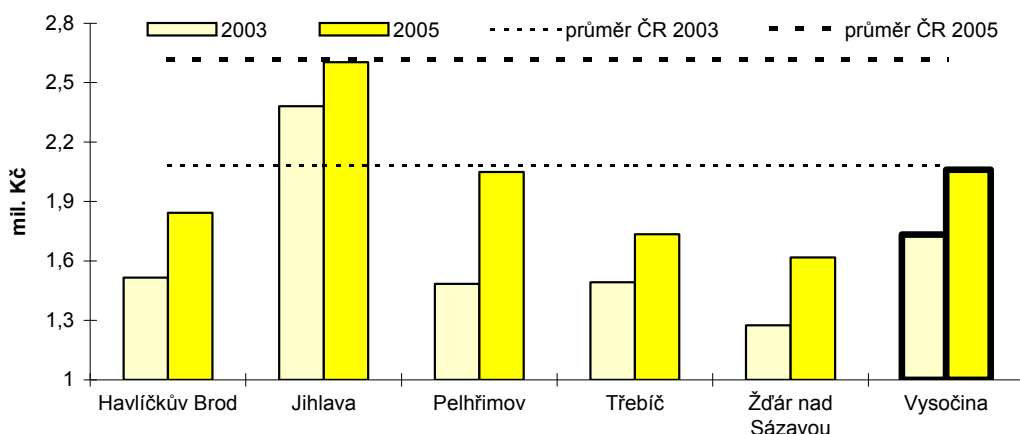
Pramen: Vysočina v číslech. Centrum pro regionální rozvoj MU, 2006.

Nosným průmyslovým podnikem okresu Žďár nad Sázavou je společnost **ŽĎAS**, která je v současnosti druhým nejvýznamnějším průmyslovým zaměstnavatelem v kraji. Firmu vlastní slovenský hutní podnik Železiarne Podbrezová, který podle hospodářských výsledků představuje stabilizovanou společnost, jež se svými 4 000 zaměstnanci vykazuje každoroční zisk. V posledních letech docházelo ve Žďasu k mírnému poklesu počtu pracovníků (na konci roku 2007 zde bylo

zaměstnáno 2 753 osob). Těžební průmysl je v kraji reprezentován státním podnikem DIAMO se sídlem ve Stráži pod Ralskem, který u Dolní Rožínky na Bystřicku těží uranové rudy. Koncem roku 2007 zde pracovalo něco málo přes tisíc osob. Těžba uranu již měla být na posledním využívaném ložisku Rožná zastavena. Díky rostoucím cenám této energetické suroviny však bylo rozhodnuto o prodloužení těžby a do konce jsou dnes zvažovány lokality (také v kraji Vysočina), kde by mohla být těžba uranu zahájena.

Dostupné datové zdroje o průmyslu na úrovni krajů či nižších územně správních jednotek jsou v současnosti zejména ze strany Českého statistického úřadu značně omezené. Pokud chceme provést hlubší analýzu průmyslu v kraji Vysočina, je nutné spolupracovat s odbornými institucemi, jakou je například Centrum pro regionální rozvoj Masarykovy univerzity, jež pro kraj Vysočina od roku 2005 zpracovává analýzu hospodaření průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina. Základem pro hodnocení stavu i vývoje průmyslové výroby jsou finanční ukazatele, jež jsou agregovány z údajů účetních uzávěrek jednotlivých podniků (veřejnosti jsou dostupné na příslušných krajských soudech).

Obr. 6.3.3: Obrat na pracovníka v průmyslových podnicích se sídlem v kraji Vysočina podle okresů kraje Vysočina v roce 2003 a 2005

Zdroj dat: Hospodaření průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina v roce 2003 a 2005. Centrum pro regionální rozvoj MU Brno, 2005 a 2007.

Mezi hlavní ukazatele, kterými se hodnotí výkon podniků, je považován **obrat**. Podle výše obratu jsou firmy a jejich velikost měřeny na celém světě. Obratem firmy se rozumí tržby za prodej vlastních výrobků a služeb + tržby za prodej zboží. Pro meziregionální srovnání a pro srovnání s průměrem České republiky se používá poměrný ukazatel obrat na pracovníka. Ten činil v kraji Vysočina v roce 2005 přes 2 mil. Kč, což bylo o 327 tis. Kč více než v roce 2003. Za průměrem ČR však v roce 2005 Vysočina zaostala o 558 tis. Kč. Z okresů kraje Vysočina jednoznačně dominovalo Jihlavsko, kde obrat na pracovníka v průmyslových podnicích v roce 2005 dosahoval 2,6 mil. Kč, nejnižší hodnotu sledovaného ukazatele vykazoval okres Žďár nad Sázavou (1,6 mil. Kč).

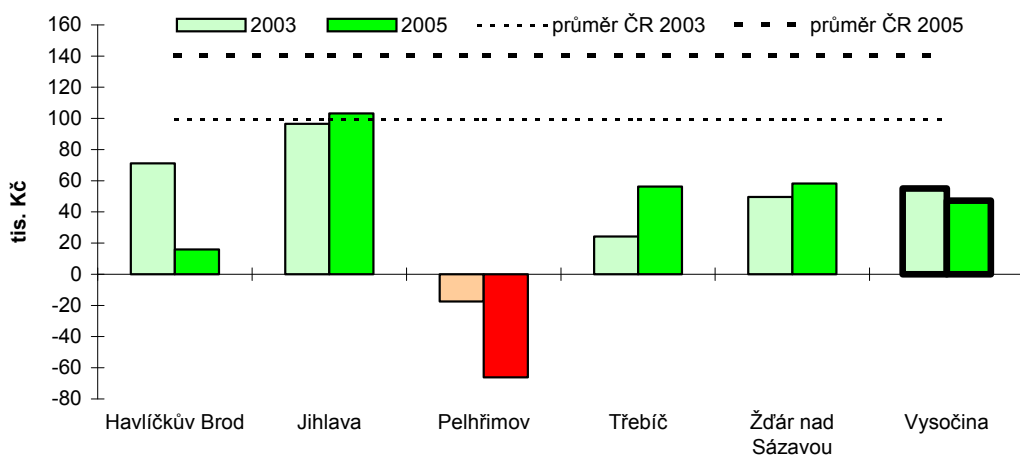
V kraji Vysočina vykázalo celkem 27 podniků obrat vyšší než 1 mld. Kč. BOSCH DIESEL, s.r.o. byl v roce 2005 s obratem 18,9 mld. Kč jednoznačně dominujícím průmyslovým subjektem na území kraje, neboť svým výsledkem více než třikrát převyšoval druhou firmu v pořadí – Automotive Lighting s.r.o. (5,9 mld. Kč). Podle obratu na pracovníka byly v roce 2005 v první dvacítkě nejčetněji zastoupeny podniky potravinářského průmyslu (9x). Vůbec nejvyšší hodnotu vykázala společnost Holzwerke WIMMER s.r.o. (dřevozpracující průmysl).

Hospodářský výsledek je ukazatel, který určuje ziskovost nebo ztrátovost sledovaného podniku či odvětví. Do Analýzy hospodaření průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina v roce 2005 bylo zařazeno celkem 324 průmyslových subjektů, z nichž se ziskem hospodařilo 263 (81,2 %). Hospodářský výsledek na pracovníka činil 47,3 tis. Kč. Oproti roku 2003 došlo v kraji k poklesu tohoto ukazatele o 7,8 tis. Kč a ve srovnání s průměrem ČR zaostala Vysočina o výrazných 93 tis. Kč. V meziokresním srovnání nad ostatními regiony opět výrazně dominovalo Jihlavsko. Do záporných čísel se v roce 2003 i 2005 dostal okres Pelhřimov. Souhrnný záporný hospodářský výsledek podniků pelhřimovského okresu byl však ovlivněn účetnictvím společnosti Valeo Compressor Europe, s.r.o.,

sídlící v CTP parku v Humpolci, jež v roce 2005 skončila ve ztrátě téměř 1 mld. Kč, a to především kvůli rozsáhlým investicím. Tato firma, produkující kompresory do klimatizačních jednotek osobních automobilů, zahájila výrobu teprve v roce 2002. Počtem zaměstnanců je nejdynamičtější se rozvíjejícím podnikem na Pelhřimovsku, přičemž v minulých letech investovala značné prostředky do školení svých zaměstnanců.

Ziskem přes 100 mil. Kč se v roce 2005 mohlo „pochlubit“ pět průmyslových podniků. Hospodářský výsledek BOSCH DIESEL, s.r.o. přesáhl dokonce 1 mld. Kč (1 337 mld. Kč). Druhá a třetí v pořadí byly stejně jako BOSCH DIESEL firmy z Jihlavy – KRONOSPAN CR, spol. s r.o. (334 mil. Kč) a Automotive Lighting s.r.o. (150 mil. Kč). V roce 2003 i 2005 vykazovaly nejvyšší míru efektivity podle hospodářského výsledku na pracovníka podniky dřevozpracujícího průmyslu.

Obr. 6.3.4: Hospodářský výsledek na pracovníka v průmyslových podnicích se sídlem v kraji Vysočina podle okresů kraje Vysočina v roce 2003 a 2005

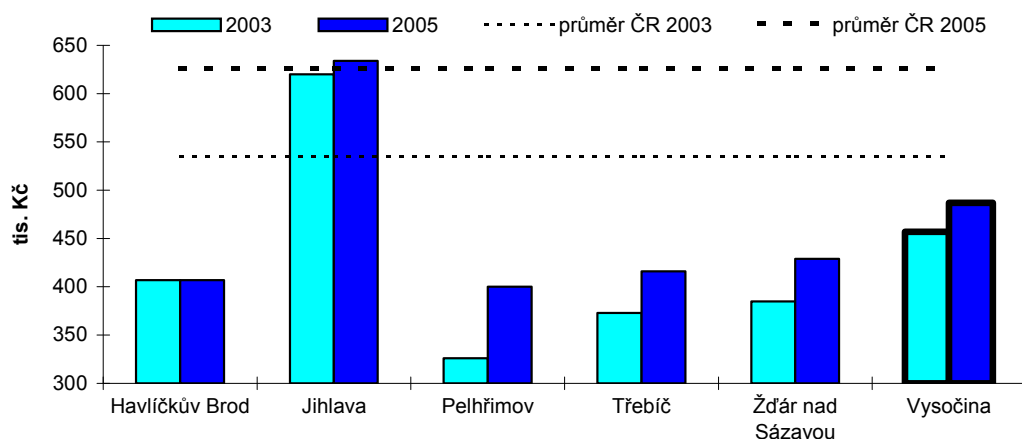
Zdroj dat: Hospodaření průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina v roce 2003 a 2005. Centrum pro regionální rozvoj MU Brno, 2005 a 2007.

Účetní přidaná hodnota¹⁾ je ukazatel, který může lépe vystihnout „kondici“ daného podniku či odvětví než obrát či hospodářský výsledek. Vysoká účetní přidaná hodnota je předpokladem rozvoje a dlouhodobého zisku podniku i spokojenosti zaměstnanců s finančním ohodnocením jejich práce.

Účetní přidaná hodnota na pracovníka je nejvyšší v podnicích okresu Jihlava, nejnižší na Pelhřimovsku, přestože zde byl mezi roky 2003 a 2005 zaznamenán vysoký nárůst. Narozdíl od okresu Havlíčkův Brod, kde výše účetní přidané hodnoty podniků stagnuje. Krajský průměr v roce 2005 zaostával za celorepublikovým o 139 tis. Kč. Rozdíl mezi odvětvími byl v účetní přidané hodnotě na pracovníka značný. Zatímco v dřevozpracujícím průmyslu představovala hodnota tohoto poměrného ukazatele 916 tis. Kč, v případě textilního, oděvního a kožedělného průmyslu to bylo jen 242 tis. Kč.

¹⁾ Účetní přidaná hodnota je rozdílem mezi výkony (součet tržeb za prodej vlastních výrobků a služeb, změn stavu vnitropodnikových zásob vlastní výroby, aktivace a tržeb za prodej zboží snížených o náklady vynaložené na prodané zboží) a výkonovou spotřebou (součet nákladů vynaložených na spotřebované nákupy a na nákup služeb). Na rozdíl od obrátu vytváří podnik či odvětví přidanou hodnotu sami využitím vlastního kapitálu a prací svých pracovníků. Část z této přidané hodnoty plyne do rukou zaměstnanců jako plat za pracovní výkon, část do rukou státu ve formě daní různého druhu, část do rukou poskytovatelů úvěru jako úroky a část do rukou společníků jako výnos, který se odráží ve výši hospodářského výsledku.

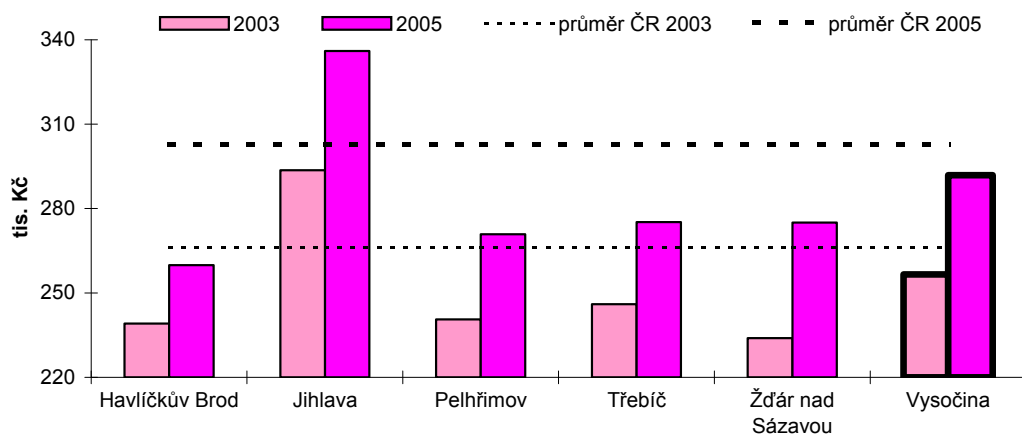
Obr. 6.3.5: Účetní přidaná hodnota na pracovníka v průmyslových podnicích se sídlem v kraji Vysočina podle okresů kraje Vysočina v roce 2003 a 2005

Zdroj dat: Hospodaření průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina v roce 2003 a 2005. Centrum pro regionální rozvoj MU Brno, 2005 a 2007.

Analýza **osobních nákladů** neprozkazuje tak výrazné rozdíly mezi krajskými hodnotami a republikovým průměrem. Prostředky průmyslových podniků kraje Vysočina, vynaložené na mzdy, odměny a sociální a zdravotní náklady přepočtené na jednoho pracovníka, v letech 2002 - 2005 vždy přesahovaly 95 % republikového průměru. V roce 2005 se na Vysočině vyššími osobními náklady na pracovníka prezentovalo pět odvětví. Dřevozpracující průmysl dosáhl o 45 % vyšší hodnoty než průměr, vykázaný v tomto odvětví v Česku. Vyššími osobními náklady na pracovníka se na Vysočině prezentovala ještě další čtyři odvětví zpracovatelského průmyslu. Šlo o strojírenský, elektrotechnický, potravinářský a ostatní zpracovatelský průmysl. Všechny tyto obory převyšovaly celorepublikové průměry velmi mírně.

Obr. 6.3.6: Osobní náklady na pracovníka v průmyslových podnicích se sídlem v kraji Vysočina podle okresů kraje Vysočina v roce 2003 a 2005

Zdroj dat: Hospodaření průmyslových podniků se sídlem v kraji Vysočina v roce 2003 a 2005. Centrum pro regionální rozvoj MU Brno, 2005 a 2007.

Okresní srovnání vyznělo podobně jako v předchozích komparacích ekonomických ukazatelů. Okres Jihlava tentokrát poměrně výrazně překročil průměr ČR, nejhorších výsledků v roce 2005 dosáhl okres Havlíčkův Brod, v roce 2003 okres Žďár nad Sázavou.

Stavebnictví

Ve stavební výrobě v podnicích s 20 a více zaměstnanci bylo v kraji Vysočina na konci roku 2006 podle ČSÚ zaměstnáno 7 173 osob. Podíl Vysočiny na zaměstnanosti ve stavebních firmách s 20 a více zaměstnanci v ČR činil 4,4 %. Nejvíce pracujících ve sledovaném souboru podniků bylo v okrese Jihlava, nejméně v okrese Pelhřimov. Podle výběrového šetření pracovních sil pracovalo v kraji Vysočina v celém sektoru stavebnictví v roce 2007 v průměru 21,8 tis. osob.

Z hlediska objemu stavebních prací došlo po období poklesu v letech 1997 – 1999, k opětovnému nárůstu (ve srovnání s Českou republikou se však jednalo o pozvolnější nárůst). Nejvyšších objemů stavební výroby dosáhly v roce 2006 stavební podniky v okrese Jihlava, který se podílel 29,4 % na celkových objemech všech podniků s 20 a více zaměstnanci v kraji. Následoval okres Třebíč (27,9 %). Nejnižší objemy stavebních prací za rok 2006 vykázaly stavební firmy působící v okrese Havlíčkův Brod (10,9 %).

Tab. 6.3.2: Vybrané ukazatele stavební výroby v okresech kraje Vysočina v roce 2006 (údaje za podniky s 20 a více zaměstnanci se sídlem na území okresu)

Okres	Počet sledovaných podniků	Objem stavebních prací (tis. Kč)	Pracovníci	Objem stavebních prací na pracovníka (tis. Kč)	Průměrná hrubá měsíční mzda (Kč)
Havlíčkův Brod	21	1 069 324	1 161	921	18 165
Jihlava	31	2 897 645	1 948	1 487	17 683
Pelhřimov	10	1 216 679	838	1 452	15 847
Třebíč	30	2 752 168	1 920	1 433	15 870
Žďár nad Sázavou	21	1 916 339	1 306	1 467	17 303
Kraj Vysočina	112	9 852 155	7 173	1 374	16 992
Česká republika	2 482	320 867 113	162 158	1 979	20 304

Pramen: Okresy ČR za rok 2006. ČSÚ Praha, 2007

Na území kraje Vysočina sídlí téměř výhradně malé a střední stavební firmy. Jedinou společností, která výrazně přesahuje rámec území kraje, je skupina PSJ, která realizuje stavební zakázky v celé republice. Svým konsolidovaným obratem (4,7 mld. Kč v roce 2007) je jedničkou mezi stavebními firmami na Vysočině. Počet zaměstnanců celé skupiny se pohybuje kolem hranice tisíce osob (1 022 k 31.12. 2006).

Druhou největší stavební firmou v kraji je havlíčkobrodská společnost ROSS Holding, která se zabývá elektroinstalacemi. V roce 2006 vytvořila obrat 809 mil. Kč s průměrným počtem zaměstnanců 353 osob. Stavební firma PKS INPOS ze Žďáru nad Sázavou, ve které bylo v roce 2006 průměrně zaměstnáno 350 osob, vykázala v roce 2006 obrat 730 mil. Kč. Žďárská společnost byla podle výše obratu následována firmou Outulný, a.s. z Náměště nad Oslavou (v roce 2006 činil obrat Outulný, a.s. 709 mil. Kč a průměrný počet zaměstnanců 211 osob). Další velkou stavební společností v třebíčském okrese je firma Ing. Bronislav Vala se sídlem v Hrotovicích, jež zaměstnává kolem 250 pracovníků. Podrobnější ekonomické ukazatele tato společnost nezveřejňuje, její obrat se v roce 2005 pohyboval v intervalu 300 – 499 mil. Kč. Největším stavebním podnikem se sídlem v okrese Pelhřimov je společnost AGOS stavební a.s. Ta v účetním období od 1. 7. 2006 do 30. 6. 2007 vykázala obrat 361 mil. Kč s průměrným počtem zaměstnanců 226 osob. Poslední stavební firmou, která v roce 2006 zaměstnávala více než 200 pracovníků (v průměru 207 osob) byla společnost GEO-ING se sídlem v Jihlavě, jež vykázala obrat 264 mil. Kč.

V kraji Vysočina je aktivní řada významných stavebních firem se sídlem v jiných krajích, které zde realizují různé, často dle finančního objemu významné zakázky. Není výjimkou, že na Vysočině mají velké české stavební společnosti dislokované svoje organizační složky. Příkladem může být firma COLAS CZ s francouzským kapitálem, která sídlí v Praze, ale v kraji Vysočina vyvíjí rozsáhlé aktivity a vlastní zde několik provozů souvisejících se stavební činností.

6.4 Zemědělství

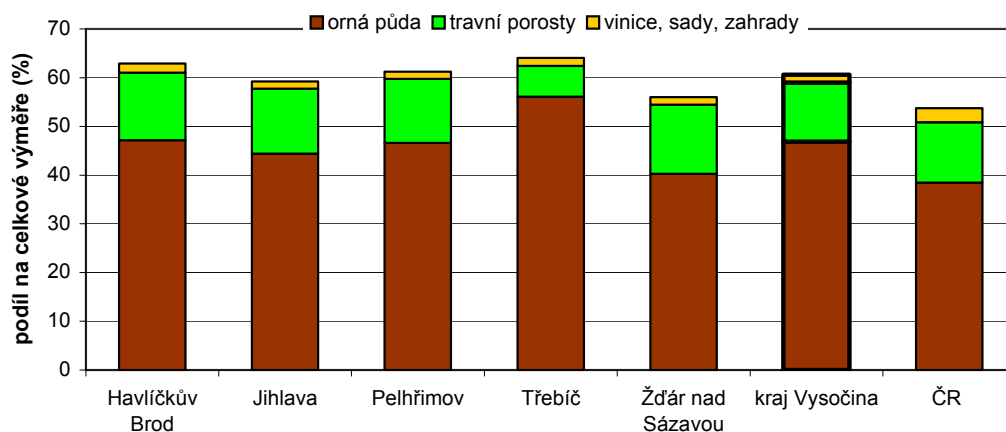
Zemědělství má v ekonomice státu nezastupitelné postavení, které plyne především z jeho základních funkcí, tj. nejen z ekonomické, ale i krajinnotvorné, ekologické a sídelní. Jeho význam pro národní hospodářství nelze podceňovat také proto, že zemědělská půda pokrývá stále více než polovinu plochy České republiky (53,9 %). Z celkové plochy kraje Vysočina tvoří zemědělská půda dokonce 60,6 %, zatímco nezemědělská 39,4 %. Podíl lesní půdy na území kraje je nižší než v republice a činí 30,4 %. Ze zemědělské půdy tvoří největší podíl půda orná (77,4 %). Procento zornění je tedy výrazně vyšší než republikový průměr (71,4 %). Nižší než v celé ČR je podíl plochy zatravněné – travní porosty tvoří 20,0 % plochy zemědělské půdy v kraji, v ČR 23,0 % - a rovněž vinice, sady a zahrady zabírají v kraji výrazně menší část zemědělské půdy než v ČR (2,6 %, ČR 5,4 %).

Tab. 6.4.1: Bilance půdy v okresech kraje Vysočina (v ha) k 31. 12. 2007

Okres	Výměra celkem (ha)	Zemědělská půda (ha)				Nezemědělská půda (ha)	
		celkem	orná půda	travní porosty	vinice, sady, zahrady	celkem	z toho lesní půda
Havlíčkův Brod	126 492	79 597	59 643	17 608	2 346	46 895	36 041
Jihlava	119 931	71 020	53 232	16 044	1 744	48 911	37 251
Pelhřimov	128 993	78 968	60 160	16 939	1 869	50 025	38 905
Třebíč	146 303	93 682	82 146	9 136	2 400	52 621	39 553
Žďár nad Sázavou	157 853	88 381	63 557	22 426	2 398	69 472	54 598
kraj Vysočina	679 572	411 648	318 738	82 153	10 757	267 924	206 348
Podíl kraje na ČR	8,6 %	9,7 %	10,5 %	8,4 %	4,7 %	7,4 %	7,8 %

Zdroj dat: Statistická ročenka půdního fondu ČR. ČZÚK, Praha 2008.

Obr. 6.4.1: Zemědělská půda – její struktura a podíl na celkové výměře okresů kraje Vysočina k 31. 12. 2007

Zdroj dat: Statistická ročenka půdního fondu ČR. ČZÚK Praha, 2008

I když se většina území kraje nachází v klasickém terénu Českomoravské vrchoviny, kde jsou předpoklady pro intenzivní rozvoj zemědělství poněkud snižené, existují na úrovni okresů některé diference v bilanci půdy. Z převažujícího rázu krajiny se svým charakterem vyčleňuje jižní část okresu Třebíč, která patří do méně členitější, teplejší a pro zemědělskou výrobu příznivější Jevišovické pahorkatiny, a také střední a severní část okresu Havlíčkův Brod, která leží v Hornosázavské pahorkatině. Charakter těchto oblastí se odráží právě v bilanci půdy. Ze všech okresů kraje Vysočina zabírá zemědělská půda největší část plochy právě v okrese Třebíč (64,0 %). Okres Třebíč je také charakteristický vysokým stupněm zornění (87,7 % zemědělské půdy je půda orná) a nízkým stupněm zatravnění (9,8 %). U ostatních okresů jsou zorněny zhruba ¾ zemědělské půdy a podíl trvalých travních porostů představuje vždy více než pětinu zemědělské půdy. Výjimkou je okres Žďár nad Sázavou, kde je procento zornění nejnižší v kraji (71,7 %), zatímco travní porosty zabírají více než čtvrtinu zemědělské plochy (25,6 %) a nadprůměrný je rovněž stupeň zalesnění (34,6 % území

okresu). Podíl vinic, sadů a zahrad je ve všech okresech téměř zanedbatelný a v žádném z nich nepřesahuje 3 % zemědělské půdy.

Z hlediska zastoupení jednotlivých výrobních oblastí se kraj Vysočina výrazně liší od podmínek v celé ČR. Z celkem čtyř výrobních oblastí (kukuřičná, řepašská, bramborářská a horská) není v kraji Vysočina zastoupena oblast kukuřičná. Nejvýraznější podíl na celkové výměře zemědělské půdy tvoří oblast bramborářská (91,8 %), zatímco v ČR je to mírně přes polovinu plochy. Na oblast řepašskou, která v ČR pokrývá 34,2 %, připadá v kraji Vysočina pouze 1,9 %. Nižší než republikový průměr (8,2 %) je v kraji podíl horské výrobní oblasti (6,1 %).

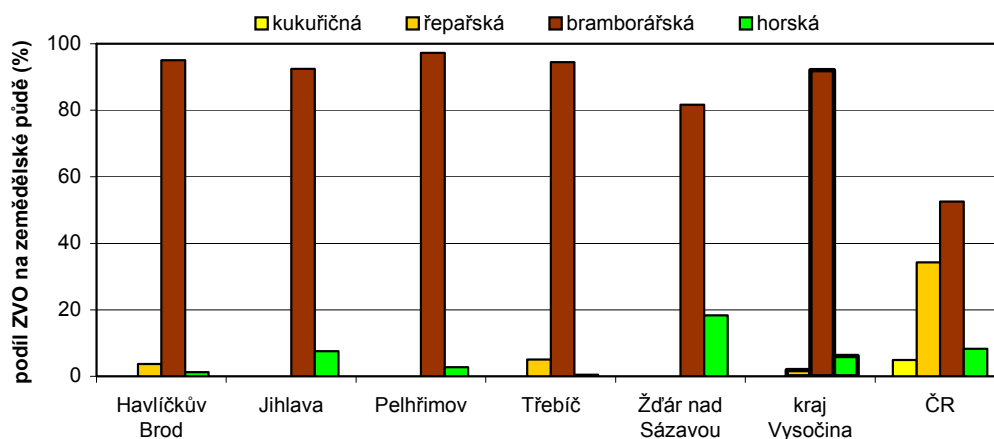
Tab. 6.4.2: Rozdělení zemědělské půdy v okresech kraje Vysočina do výrobních oblastí k 31. 12. 2007

Území	Výrobní oblast					
	řepašská		bramborářská		horská	
	ha	%	ha	%	ha	%
Havlíčkův Brod	2 956	3,7	75 631	94,9	1 010	1,3
Jihlava	0	0,0	65 636	94,0	5 384	7,7
Pelhřimov	0	0,0	76 780	97,1	2 189	2,8
Třebíč	4 741	4,9	88 457	91,5	483	0,5
Žďár nad Sázavou	0	0,0	72 216	82,9	16 166	18,6
kraj Vysočina	7 697	1,9	378 720	91,8	25 233	6,1
ČR	1 456 720	34,2	2 232 110	52,4	351 401	8,2

Pramen: Statistická ročenka půdního fondu ČR. ČZÚK Praha, 2008.

Výrobní oblast řepašská je rozvinuta v okrese Třebíč, kde do ní spadá 4,9 % plochy zemědělské půdy, a zasahuje rovněž do okresu Havlíčkův Brod (3,7 %). Více než 90% zemědělské půdy u téměř všech okresů kraje Vysočina spadá do výrobní oblasti bramborářské. Výjimkou je okres Žďár nad Sázavou, kde lze do bramborářské oblasti řadit 81,4 % a zbytek plochy zemědělské půdy patří do oblasti horské (18,6 %). Ve zbývajících okresech je horská výrobní oblast zastoupena podprůměrně ve srovnání s ČR, nejméně v okrese Třebíč (0,5 %).

Obr. 6.4.2: Podíl zemědělských výrobních oblastí (ZVO) na zemědělské půdě v okresech kraje Vysočina

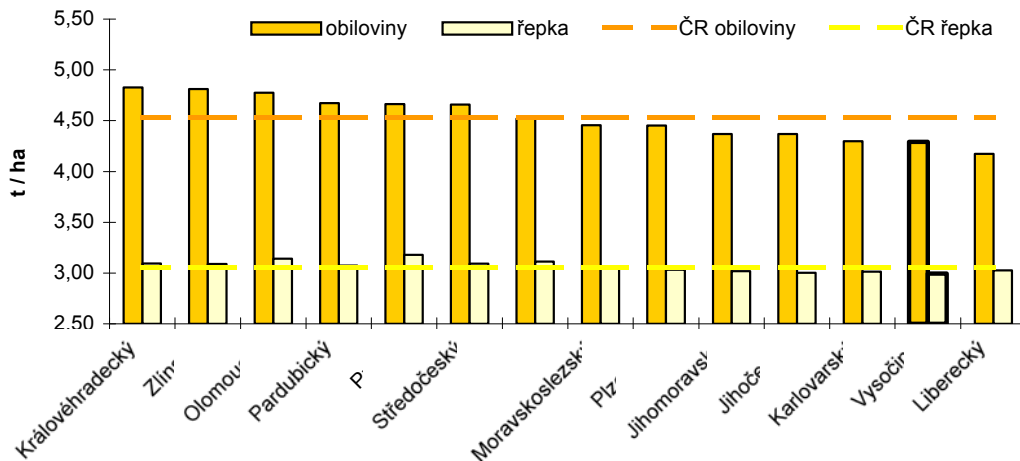

Pramen: Statistická ročenka půdního fondu ČR. ČZÚK Praha, 2008.

K celkovému hodnocení přírodních podmínek pro zemědělství nepatří jen klima, nadmořská výška, sklonitost území a jeho expozice, ale i hloubka a skeletovitost půdního profilu. Všechna tato kritéria se pak promítají do tzv. **produkční schopnosti zemědělské půdy**. Podle této charakteristiky má území kraje podprůměrné přírodní podmínky pro rostlinou výrobu.

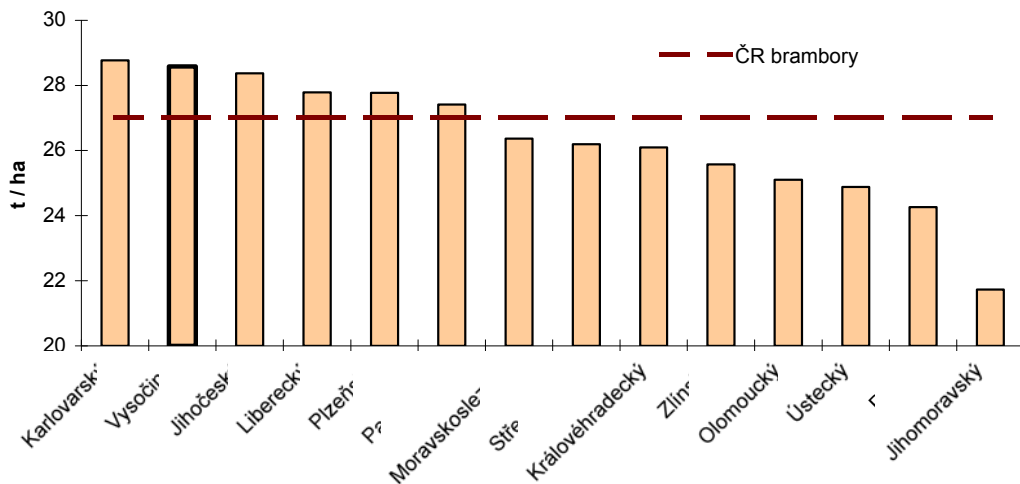
Nízká produkční schopnost půdy na Vysočině se odráží také v nízkých hektarových výnosech u nejdůležitějších zemědělských plodin. Produkce obilovin v tunách na hektar byla v roce 2007 v kraji Vysočina druhá nejnižší po Libereckém kraji. Hektarové výnosy řepky byly na Vysočině vůbec nejnižší. Velmi vhodnou plodinou jsou tak z pohledu zdejších přírodních podmínek především brambory (viz obr. 6.4.4.).

Obr. 6.4.3: Hektarové výnosy obilovin a řepky v krajích ČR v roce 2007

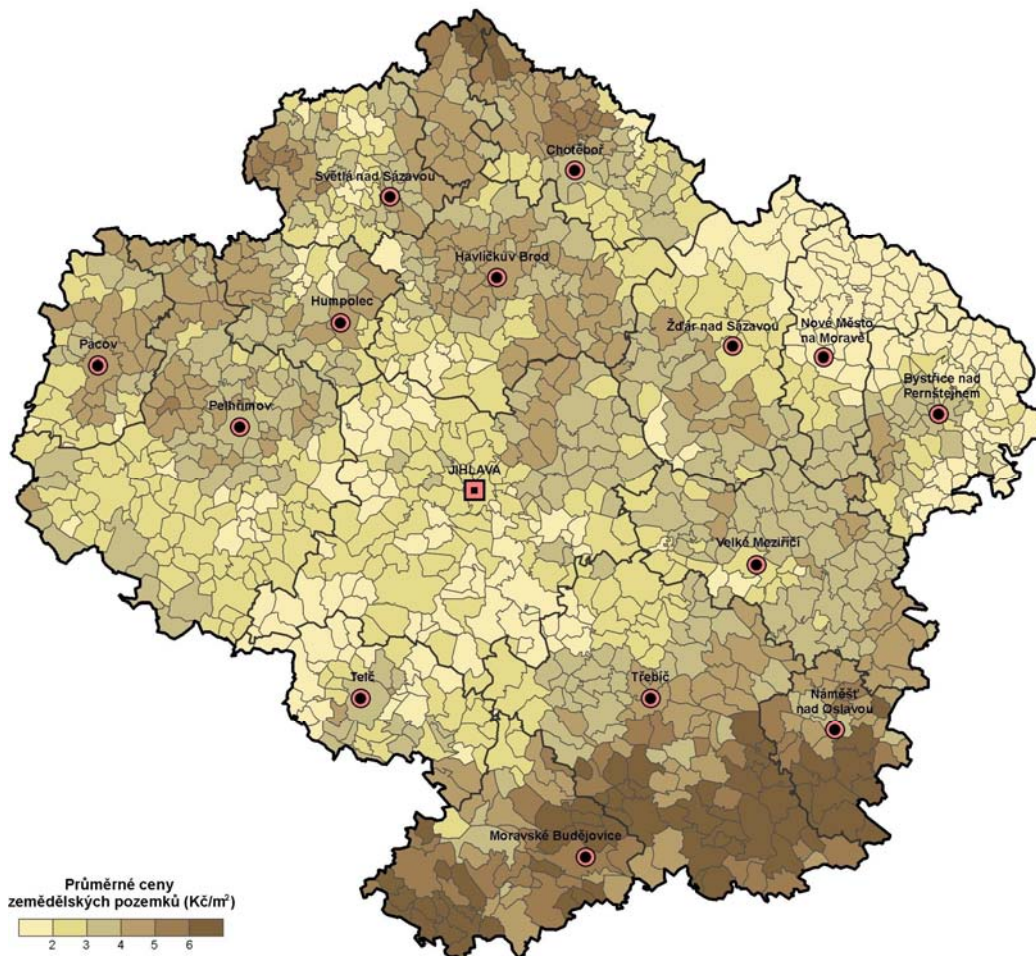
Zdroj dat: Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin za rok 2007. ČSÚ Praha, 2008.

Obr. 6.4.4: Hektarové výnosy brambor v krajích ČR v roce 2007

Zdroj dat: Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin za rok 2007. ČSÚ Praha, 2008.

Obr. 6.4.5: Průměrné základní ceny zemědělských pozemků (Kč/m²) dle katastrálních území kraje Vysočina

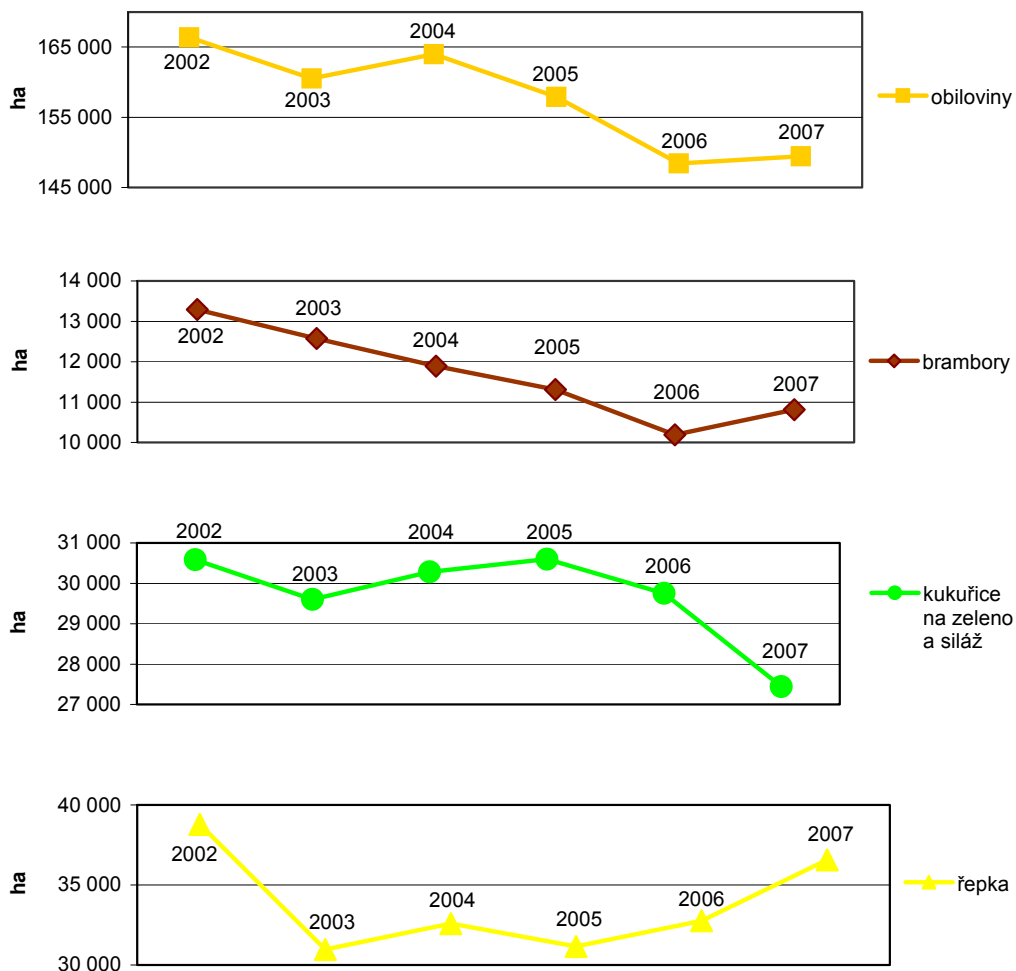
Zdroj dat: Vyhláška 287/2007 Sb., o stanovení seznamu katastrálních území s přiřazenými průměrnými základními cenami zemědělských pozemků.

V kraji Vysočina dochází každoročně ke snižování velikosti osevních ploch, mezi roky 2007 a 2005 to bylo o 9,9 tis. ha (3,4 %). Snižování ploch osevů je v kraji Vysočina výraznější než v ČR (2,7 %). Podle velikosti osevních ploch dominují na Vysočině v rostlinné výrobě **obiloviny**, jejichž podíl na celkové osevní ploše činí 53,3 %, což je však výrazně méně než průměrná hodnota za ČR (60,3 %). V zastoupení jednotlivých druhů dominuje pšenice, ovšem v roce 2006 měl z obilovin nejvyšší zastoupení ječmen. Mezi roky 2007 a 2005 došlo v kraji ke snížení osevních ploch obilnin o 5,3 % (v ČR o 2,0 %), podíl kraje Vysočina na celkové osevní ploše obilnin v ČR klesl ve sledovaném období z 9,9 % na 9,6 %.

Vzhledem k přírodním podmínkám a také tradici se na území kraje pěstuje velké množství okopanin, z toho především brambor. V kraji Vysočina se nachází zhruba třetina všech osevních ploch brambor v ČR. Zejména v okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov jejich podíl na orné půdě výrazně převyšuje celostátní průměr. Ve srovnání s rokem 2005 došlo v roce 2007 v kraji Vysočina ke snížení osevních ploch brambor o 498 ha, tj. o 4,4 % (v ČR o 11,5 %). Významnými jsou pro zemědělství kraje Vysočina rovněž technické plodiny, jejichž osevní plochy pokrývají více než 16 % celkové výměry osevních ploch. U těchto plodin dochází k meziročním nárůstům osevu, přičemž mezi lety 2007 a 2005 to bylo o 10,6 % (v ČR o 11,1 %). Ve skupině technických plodin má na Vysočině své specifické postavení len setý předný. Podíl kraje Vysočina na ČR činí u této plodiny 54 %, což je téměř o 17 procentních bodů více než v roce 2005.

Nové ekonomické podmínky se v období transformace projevily některými výraznými změnami v rostlinné výrobě, mezi něž patří především snížení podílu pícnin na orné půdě v důsledku snížení početního stavu skotu. Z pícnin si stále udržuje významné postavení jetel červený, jehož osevní plocha v kraji představuje téměř čtvrtinu osevů této plodiny v celé ČR.

Obr. 6.4.6: Vývoj osevních ploch vybraných plodin v kraji Vysočina v letech 2002 - 2007 (v letech 2002 - 2004 dle hranic kraje před 1. 1. 2005)

Pramen: Soupis ploch osevů k 31.5.2003, 31.5.2004, 31.5.2005, 31. 5. 2006 a 31. 5. 2007. ČSÚ Praha, 2003 - 2007

Tab. 6.4.3: Srovnání struktury osevních ploch vybraných plodin v kraji Vysočina k 31.5.2005 a 31.5.2007

Plodina	31. 5. 2007		31. 5. 2005		Index 07/05 v %	
	ha	podíl na ČR (v %)	ha	podíl na ČR (v %)	Vysočina	ČR
obiloviny	149 458	9,6	157 875	9,9	94,7	98,0
z toho: pšenice	67 910	8,4	67 699	8,3	100,3	98,8
ječmen	59 869	12,0	64 615	12,4	92,7	95,6
luskoviny	4 187	13,7	4 974	12,7	84,2	78,1
okopaniny	11 068	12,7	11 574	11,2	95,6	84,9
z toho: brambory	10 811	33,9	11 309	31,3	95,6	88,5
technické plodiny	46 575	10,1	42 096	10,1	110,6	111,1
z toho: řepka	36 562	10,8	31 162	11,7	117,3	126,4
mák	7 038	12,4	5 149	11,5	136,7	127,6
len setý přadný	380	54,0	1 668	37,1	22,8	15,7
pícniny na orné půdě	69 019	16,1	73 603	15,0	93,8	87,1
z toho: kukuřice na zeleno a siláž	27 443	15,2	30 601	14,5	89,7	85,7
jetel červený	13 690	24,6	12 776	22,2	107,2	96,6
osevní plocha úhrnem	280 614	10,8	290 511	10,9	96,6	97,3

Pramen: Soupis ploch osevů k 31.5.2005 a 31.5.2007. ČSÚ Praha, 2005 a 2007

Pro zemědělství kraje Vysočina je více než rostlinná výroba důležitá **výroba živočišná**. Po roce 1990 byl však chov dobytka poznamenán výrazným snížením početních stavů, a to zejména **skotu**. Přesto byl tento pokles v kraji Vysočina nejnižší v ČR a kraj si tak v rámci celé ČR ponechal specializaci na chov skotu. Tato situace byla způsobena jednak charakterem přírodních podmínek, ale i existencí a rozmístěním zpracovatelského průmyslu, především mlékáren a masokombinátů. Na celkovém počtu kusů skotu v ČR se kraj podílí 15,3 %, na počtu kusů prasat 15,1 % (zde dominuje okres Třebíč, který má nejhodnější podmínky pro produkci krmných obilovin). Stavby prasat jsou meziročně poměrně rozkolísané, neboť v roce 2007 byl v kraji evidován nejvyšší počet kusů za posledních 7 let o rok později bylo ve sledovaném období dosaženo minima (viz obr. 6.4.7). Stavby drůbeže se propadaly až do roku 2005, od té doby počet kusů drůbeže na Vysočině mírně roste. Stále oblíbenější se u českých chovatelů stávají ovce, v kraji Vysočina stav tohoto dobytka v roce 2008 meziročně významně vzrostl.

Tab. 6.4.4: Srovnání stavu hospodářských zvířat v kraji Vysočina k 1. 4. 2005 a 1. 4. 2008

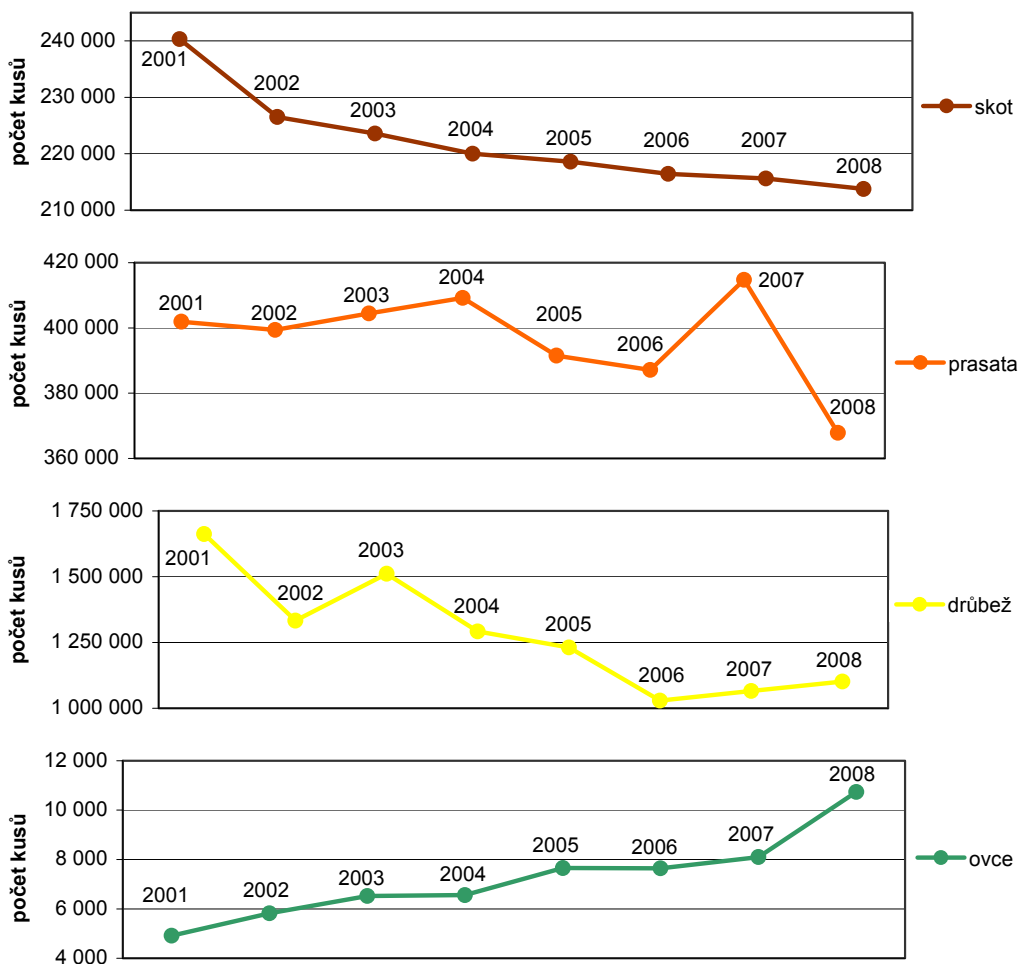
Hospodářská zvířata	1. 4. 2008		1. 4. 2005		Index 08/05 v %	
	kusy	podíl na ČR v %	kusy	podíl na ČR v %	Vysočina	ČR
skot	213 770	15,3	218 625	15,6	97,8	100,3
z toho krávy	83 518	14,7	86 364	15,1	96,7	99,1
prasata	367 876	15,1	391 482	13,6	94,0	84,6
z toho prasnice	27 678	15,4	30 245	13,0	91,5	77,1
drůbež	1 101 564	4,0	1 231 383	4,9	89,5	107,7
ovce	10 735	5,8	7 655	5,5	140,2	131,0

Pramen: Soupis hospodářských zvířat k 1. 4. 2005 a 1. 4. 2008. ČSÚ Praha, 2005, 2008.

V období 2005 - 2008 nastaly v počtu kusů hospodářských zvířat v kraji Vysočina určité změny. Většinou se jednalo o pokles stavů hospodářských zvířat. Pouze stav ovcí vzrostl a to výrazněji než v celé ČR.

V souvislosti s tím, že má v kraji Vysočina chov skotu významné postavení, dominuje kraj v produkci mléka. Na Vysočině bylo v roce 2007 vyrobeno 450 mil. litrů mléka. To bylo nejvíce ze všech krajů ČR, přičemž podíl kraje Vysočina na celkové produkci mléka v ČR činil 16,8 %.

Obr. 6.4.7: Vývoj stavu skotu, prasat, drůbeže a ovcí v kraji Vysočina v období 1. 3. 2001 – 1. 4. 2008 (v letech 2001 – 2004 dle hranic kraje před 1. 1. 2005)

Pramen: Soupis hospodářských zvířat 2001 – 2008 (vždy k 1. 4., v roce 2001 a 2002 k 1. 3.). ČSÚ Praha, 2001 – 2008.

Z hlediska subjektů působících v zemědělství kraje Vysočina mají na zemědělské výrobě rozhodující podíl stále především transformovaná **zemědělská družstva** a dále různé obchodní společnosti typu a.s., s.r.o. apod., které vznikly privatizací bývalých státních statků a částí zemědělských družstev a od druhé poloviny devadesátých let lze sledovat nárůst jejich počtu na úkor zemědělských družstev. Podniky fyzických osob (samostatně hospodařící rolníci - SHR) mají stejně jako v celé ČR spíše doplňkový význam. Podle zaměření zemědělské výroby vykazuje nejvíce zemědělských podniků kombinaci rostlinné a živočišné výroby. Větší specializaci jen na některou část zemědělské výroby je možné sledovat především u menších výrobních jednotek, zvláště pak typu SHR.

6.5 Lesnictví

Lesnictví se na rozdíl od zemědělství vyznačuje zejména dlouhodobostí svého hospodaření. Veškeré vlivy, ať již přírodní nebo antropogenní, se zde téměř vždy projevují s určitým zpožděním, o to hůře odstranitelné jsou následky chybných kroků a opatření. Význam lesního hospodářství jako dodavatele suroviny z obnovitelného přírodního zdroje stále vzrůstá.

Tab. 6.5.1: Přehled základních údajů o lesích v krajích České republiky k 31. 12. 2006

Kraj	Lesnatost (% z porostní plochy)	Porostní plocha celkem (ha)	Hospodářské lesy (ha)	Ochranné lesy (ha)	Lesy zvláštního určení (ha)	Jehličnaté lesy (%)	Porostní zásoba (m ³ b.k.)	Zásoba (m ³ b.k./ha)
Praha	9,5	4 711	91	402	4 218	34,4	847 430	181,0
Středočeský	27,2	299 500	217 120	8 965	73 415	72,3	69 603 821	234,9
Jihočeský	36,8	370 001	291 906	6 025	72 070	87,2	103 883 306	283,5
Plzeňský	38,9	294 201	240 340	4 536	49 324	87,1	74 137 649	253,8
Karlovarský	42,1	139 622	73 384	4 224	62 013	84,0	33 483 231	241,8
Ústecký	29,3	156 261	91 172	7 748	57 341	58,4	24 751 635	161,1
Liberecký	42,7	135 177	85 841	11 748	37 588	79,4	29 894 871	223,0
Královéhradecký	30,2	143 934	97 022	12 726	34 186	77,7	35 601 683	249,4
Pardubický	28,8	130 322	115 146	2 136	13 040	82,0	35 252 980	274,3
Vysočina	29,8	202 622	187 964	1 301	13 357	90,0	62 341 462	311,1
Jihomoravský	27,3	196 597	135 298	3 946	57 354	50,3	46 736 774	240,0
Olomoucký	34,0	179 017	136 367	5 814	36 835	71,5	50 310 221	283,8
Zlínský	39,0	154 552	136 312	120	18 120	57,6	46 808 419	306,1
Moravskoslezský	34,4	186 439	158 142	2 079	26 218	73,1	54 182 364	293,5
Česká republika	32,9	2 592 955	1 966 106	71 770	555 079	75,8	667 835 846	260,2

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2007

Tab. 6.5.2: Základní údaje o lesích v obvodech obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2006

ORP	Lesnatost (% z por. půdy)	Plocha dřevin				Střední věk porostu	Porostní zásoba (m ³ b.k./ha)
		jehličnaté		listnaté			
		ha	%	ha	%		
Bystřice nad Pernštejnem	32,9	9 991	87,3	1 253	10,9	63	302,0
Havlíčkův Brod	24,0	13 436	88,5	1 584	10,4	61	298,8
Humpolec	30,8	6 327	90,3	608	8,7	68	329,7
Chotěboř	29,0	8 107	84,9	1 374	14,4	62	292,9
Jihlava	30,6	25 760	91,2	2 192	7,8	63	333,7
Moravské Budějovice	24,2	8 173	81,6	1 684	16,8	59	274,1
Náměšť nad Oslavou	32,5	4 680	68,1	2 088	30,4	66	247,4
Nové Město na Moravě	34,9	9 658	94,4	479	4,7	60	312,9
Pacov	30,2	6 620	93,6	400	5,6	72	388,6
Pelhřimov	28,9	21 999	92,0	1 690	7,1	67	348,1
Světlá nad Sázavou	35,5	9 205	89,3	1 020	9,9	68	357,5
Telč	30,8	8 066	89,8	835	9,3	62	327,8
Třebíč	26,3	18 713	85,0	2 990	13,6	61	253,0
Velké Meziříčí	28,0	12 187	91,9	878	6,6	55	264,1
Žďár nad Sázavou	39,8	17 415	94,1	964	5,2	61	328,3
Vysočina	29,8	180 337	89,0	20 037	9,9	63	311,1

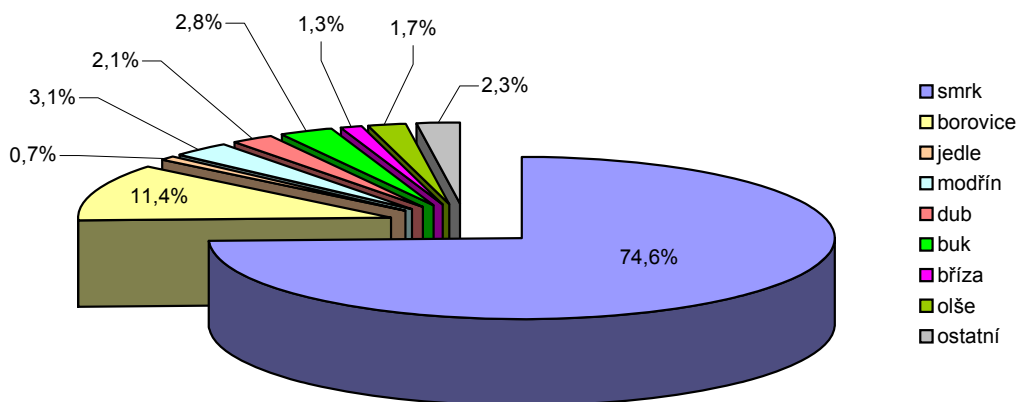
Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2007

Průměrná lesnatost kraje Vysočina dosahuje 29,8 % a je tedy o něco nižší než činí celostátní průměr. Nejvyšší lesnatost vykazuje správní obvod ORP Žďár nad Sázavou (39,8 %). Nejméně zalesněný je správní obvod ORP Havlíčkův Brod s 24,0 %. Nejvíce zalesněná území se nacházejí zejména na území Žďárských a Jihlavských vrchů. Na druhé straně v některých níže položených a méně členitých územích je lesnatost velmi nízká. V absolutních číslech je největší výměra lesních porostů ve správním obvodu ORP Jihlava (28 240 ha), nejmenší na Náměšťsku (6 868 ha).

Ve srovnání s celostátním průměrem je na území kraje Vysočina nižší zastoupení lesů zvláštního určení, průměr pro celou ČR činí 21,4 %, kdežto v kraji je tento podíl 6,6 %. V rámci nové kategorizace lesů podporuje stát mimoprodukční funkce lesa mimo jiné tím, že lesy ochranné a lesy zvláštního určení nejsou předmětem daně z nemovitostí. Průměrná zásoba dřevní hmoty na 1 ha porostní půdy je v kraji Vysočina mnohem vyšší než celostátní průměr a dosahuje nejvyšší hodnoty mezi kraji České republiky.

V druhovém složení lesů na Vysočině výrazně převládá podíl lesů jehličnatých, jejichž podíl je zde nejvyšší ze všech krajů ČR. Dominantní dřevinou v kraji je smrk, následuje borovice a modřín. Z listnatých dřevin jsou v kraji Vysočina podle porostní plochy nejvíce zastoupeny bučiny. Zastoupení jehličnanů výrazně stoupá s nadmořskou výškou, takže vyšší podíl listnatých dřevin se nachází především v nižších polohách nebo podél vodních toků. Lesní společenstva, zejména na návětrných polohách, bývají často poškozena dálkovým přenosem škodlivin v ovzduší, což má díky skutečnosti, že jsou zde vyšším podílem zastoupeny smrkové monokultury, za následek vyšší citlivost těchto porostů vůči některým druhům kalamit (především větrné).

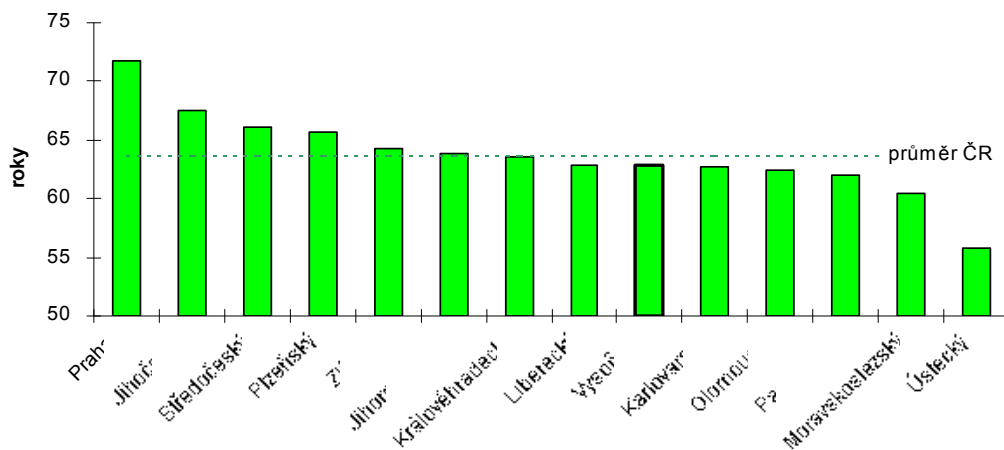
Obr. 6.5.1 : Druhová skladba lesů kraje Vysočina dle porostní plochy (ha) k 31. 12. 2006

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2007

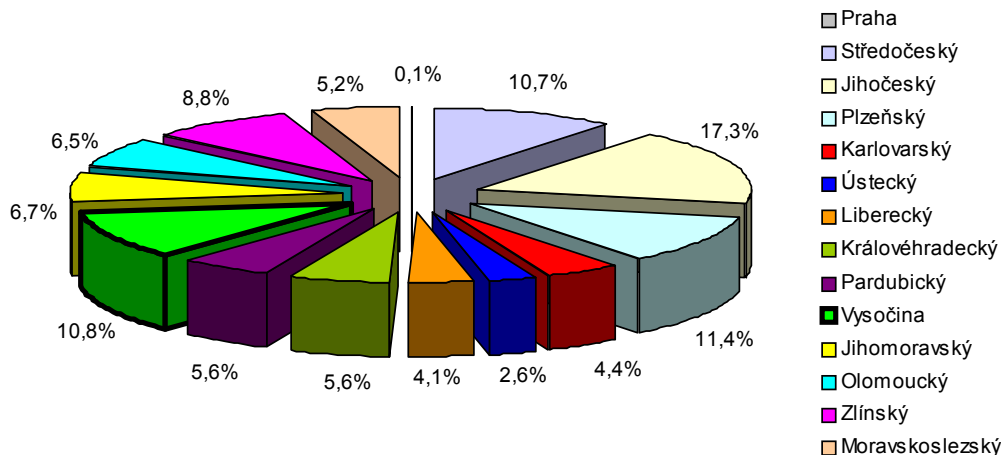
Průměrné stáří lesních porostů v kraji Vysočina je 62,9 let, což je o něco pod úrovní průměru ČR (63,8 let). V rámci kraje však existují značné regionální rozdíly. Nejvyšší střední věk lesního porostu je na Pacovsku, kde dosahuje v průměru 71,9 let. Naproti tomu v ORP Velké Meziříčí je to jen 55,2 let.

Obr. 6.5.2: Průměrný věk lesů v krajích ČR k 31. 12. 2006

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2007

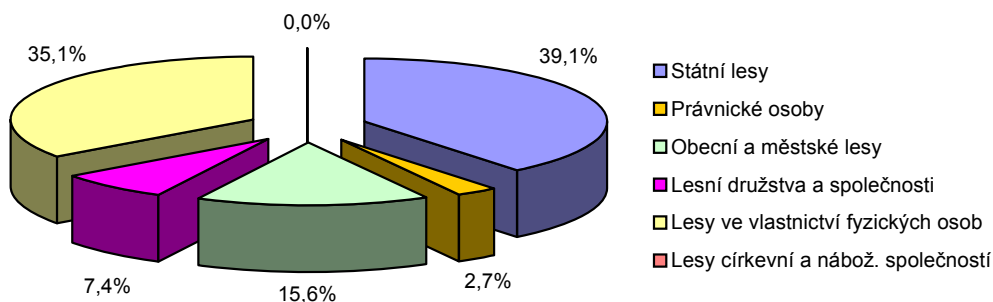
Obr. 6.5.3: Podíl krajů ČR na roční umístěné těžbě dřeva v roce 2006

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2007

Umístěná těžba v kraji Vysočina činila v roce 2006 absolutně celkem 1 000 002 m³, což je 10,8 % z umístěné těžby v celé ČR. Na Vysočině se tedy vyprodukuje nejvíce dřevní hmoty v ČR po Jihočeském a Plzeňském kraji.

Obr. 6.5.4: Vlastníci lesů v kraji Vysočina dle porostní plochy lesů (ha) k 31. 12. 2006

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2007

Po roce 1990 se rovněž výrazně změnila držba lesů a jejich vlastnictví. Do roku 1990 v České republice naprosto převládala držba státní – 95,8 %, 4,1 % lesů patřilo tehdejšímu JZD a jen 0,1 % bylo lesů soukromých. V současnosti v rámci ČR sice nadále dominuje podíl lesů státních (62,9 % porostní plochy, na Vysočině 39,1 %), ale je zde i mnoho soukromých vlastníků lesa. Právo hospodaření s lesy ve vlastnictví státu má několik státních organizací, přičemž dominantní postavení mají Lesy ČR s.p., které spravují téměř 75,6 % (Vysočina – 83,5 %) rozlohy státních lesů.

Na lesnickou výrobu v kraji Vysočina navazují významné dřevozpracující či papírenské kapacity, z nichž do mnohých vstoupili zahraniční investoři. Jedná se např. o společnosti Dřevozpracující družstvo Lukavec, Stora Enso Timber Ždírec s. r. o. Ždírec nad Doubravou, Uno interiér spol. s r.o. Havlíčkův Brod, Kronospan ČR, spol. s r.o. Jihlava, DH Dekor spol. s r.o. Humpolec, Kronodoor CZ, spol. s r.o. Jihlava, Sapeli spol. s r.o. Polná, SWN Moravia, s.r.o. Jemnice, Böhm, spol. s r.o. Jihlava, Dřevozpracující výrobní družstvo Jaroměřice nad Rokytnou. Z papírenských podniků jmenujme např. společnosti CEREPa, a. s. Červená Řečice, MANN + HUMMEL (CZ) s.r.o. Nová Ves, Huhtamaki Česká republika, a.s. Příbram, MB KARTON s.r.o. Moravské Budějovice.

Myslivost

Orgány státní správy myslivosti provádí opatření, která vedou k zachování všech druhů zvěře v přírodě a ochraně a podpoře geograficky původních druhů. Cílem je zachování rovnováhy mezi stavy zvěře a prostředím, udržování přírodní kvality genofondu zvěře, zvyšování chovné kvality zvěře a úprava stavů zvěře na optimální stav.

V kraji Vysočina existuje celkem 523 honiteb, které jsou spravovány buď v režii vlastníka nebo v rámci honebního společenstva. Celková výměra honební plochy činí 618 118 ha, na kterých provozuje myslivost 8 123 držitelů loveckých lístků. Zaregistrováno je 2 721 lovecky upotřebitelných psů. Podrobnější údaje za obvody obcí s rozšířenou působností přináší následující tabulka.

Tab. 6.5.3: Základní údaje o myslivosti v obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina v roce 2004 (dle hranic kraje před 1. 1. 2005)

ORP	Počet honiteb		Celková výměra honební plochy		Počet držitelů platných loveckých lístků	
	absolutně	%	ha	%	absolutně	%
Bystřice nad Pernštejnem	25	4,8	30 091	4,9	466	5,7
Havlíčkův Brod	53	10,1	58 624	9,5	818	10,1
Humpolec	17	3,3	20 842	3,4	233	2,9
Chotěboř	23	4,4	27 829	4,5	436	5,4
Jihlava	74	14,1	81 060	13,1	1009	12,4
Moravské Budějovice	26	5,0	37 884	6,1	531	6,5
Náměšř nad Oslavou	20	3,8	18 077	2,9	317	3,9
Nové Město na Moravě	28	5,4	29 347	4,7	345	4,2
Pacov	15	2,9	21 618	3,5	262	3,2
Pelhřimov	52	9,9	77 892	12,6	914	11,3
Světlá nad Sázavou	23	4,4	24 284	3,9	314	3,9
Telč	29	5,5	29 181	4,7	345	4,2
Třebíč	64	12,2	79 048	12,8	1003	12,3
Velké Meziříčí	41	7,8	41 860	6,8	643	7,9
Žďár nad Sázavou	33	6,3	40 481	6,5	487	6,0
Vysočina	523	100,0	618118	100,0	8 123	100,0

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina

Z hlediska vhodného přírodního prostředí pro zvěř se na většině území kraje Vysočina nachází honitby s dobrými předpoklady pro chov srnčí zvěře, dříve zde byly i podmínky pro chov drobné polní zvěře. V některých honitbách lze hovořit i o podmínkách pro chov černé zvěře, jejíž stavy v posledních letech vlivem špatné spolupráce myslivců s podnikatelskými subjekty a vlivem nedodržování správných chovatelských zásad nebezpečně narůstají. Divočáci mohou představovat vážné nebezpečí nejen působením škod na zemědělských plodinách, ale i zvýšeným tlakem na ostatní druhy v přírodě žijících živočichů. Oblasti s výskytem jelení, daňčí a mufloní zvěře nejsou v kraji Vysočina příliš rozsáhlé

6.6 Hospodaření obcí

Celkové konsolidované příjmy obcí v kraji vysočina činily v roce 2007 téměř 10 miliard Kč. Celkové příjmy přesáhly výdaje o 172,8 mil. Kč (v roce 2005 přesáhly výdaje obcí příjmy o 120 mil. Kč). V roce 2007 přesáhly celkové příjmy obcí jejich výdaje nejvíce v okrese Jihlava (o více než 160 mil. Kč). Záporné saldo příjmů a výdajů v roce 2007 v průměru vykázaly obce okresů Havlíčkův Brod a Žďár nad Sázavou.

Tabulka 6.6.1 podává informaci také o daňových příjmech obcí za okresy a kraj. Ty v souhrnu představují pětinu celkových konsolidovaných příjmů obcí. Dále obce naplňují svůj rozpočet z účelových dotací, z příjmů z vlastní činnosti či z různých poplatků. Výdaje obcí se dělí na neinvestiční a kapitálové (investiční). V roce 2007 představovaly průměrné kapitálové výdaje v obcích kraje Vysočina 15 % všech výdajů, přičemž nejvyšší podíl kapitálových výdajů byl evidován u obcí okresu Havlíčkův Brod a Žďár nad Sázavou (16,5 %). V okrese Pelhřimov byl v rámci kraje Vysočina vykázán podíl kapitálových výdajů obcí v průměru nejnižší.

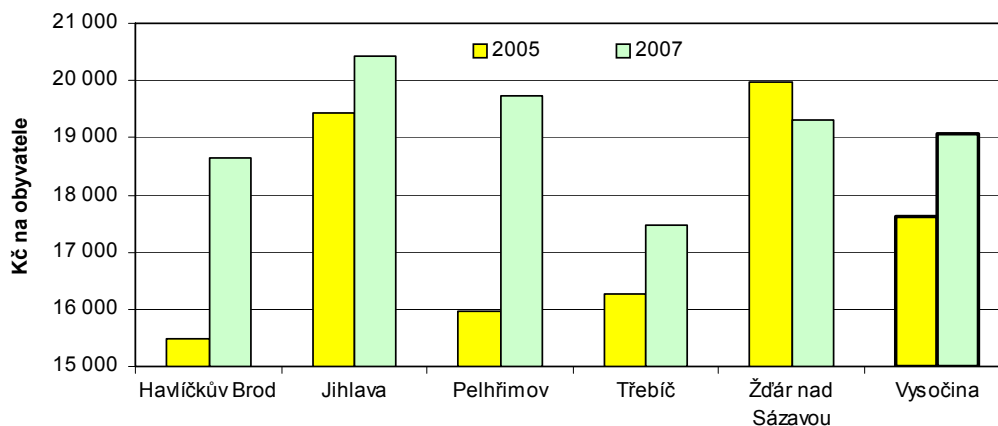
Tab. 6.6.1: Příjmy a výdaje obcí (v 1 000 Kč) v souhrnu za okresy kraje Vysočina v roce 2007

Okres	Celkové příjmy (tis. Kč)	Příjmy z daní (tis. Kč)	Podíl příjmů z daní (%)	Rozdíl příjmů a výdajů (tis. Kč)	podíl kapitálových výdajů (%)
Havlíčkův Brod	1 775 684	773 087	43,5	- 21 584	16,5
Jihlava	2 266 517	1 023 452	45,2	160 829	14,3
Pelhřimov	1 434 471	606 099	42,3	28 138	13,0
Třebíč	1 994 063	912 213	45,7	78 040	13,8
Žďár nad Sázavou	2 309 705	998 775	43,2	- 72 593	16,5
Vysočina	9 780 440	4 313 626	44,1	172 831	15,0

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina

Celkové průměrné příjmy obcí byly v roce 2007 a 2005 nejvyšší v okrese Žďár nad Sázavou. Ovšem jako v jediném byl v tomto okrese mezi roky 2005 a 2007 zaznamenán absolutní pokles průměrných příjmů obcí. Relativně měly v roce 2007 v průměru nejvyšší příjem obce okresu Jihlava, nejnižší obce okresu Třebíč. V roce 2005 tomu bylo zcela jinak, neboť prvenství patřilo Žďársku a poslední místo Havlíčkobrodsku. Nárůst celkových příjmů obcí (vztahených na počet obyvatel) byl nejvýraznější na Pelhřimovsku (o 23,5 %)

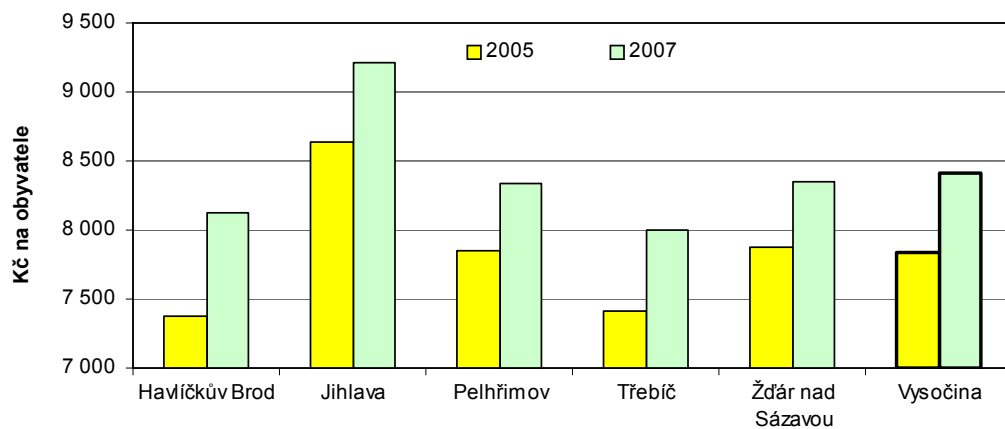
Obr. 6.6.1: Průměrné celkové příjmy obcí za okresy kraje Vysočina přepočtené na 1 obyvatele středního stavu v roce 2005 a 2007

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina

Absolutně i relativně plynou do pokladen obcí peníze z daní v průměru nejvíce v okrese Jihlava. V přepočtu na střední stav obyvatel vykázaly v roce 2007 nejnižší daňové příjmy obce okresu Třebíč, přičemž ještě v roce 2005 se na chvostu pomyslného žebříčku nacházel okres Havlíčkův Brod, kde mezi roky 2007 a 2005 rostly daňové příjmy obcí v relativním vyjádření nejrychleji (o 10,1 %).

Obr. 6.6.2: Průměrné daňové příjmy obcí za okresy kraje Vysočina přepočtené na 1 obyvatele středního stavu v roce 2005 a 2007

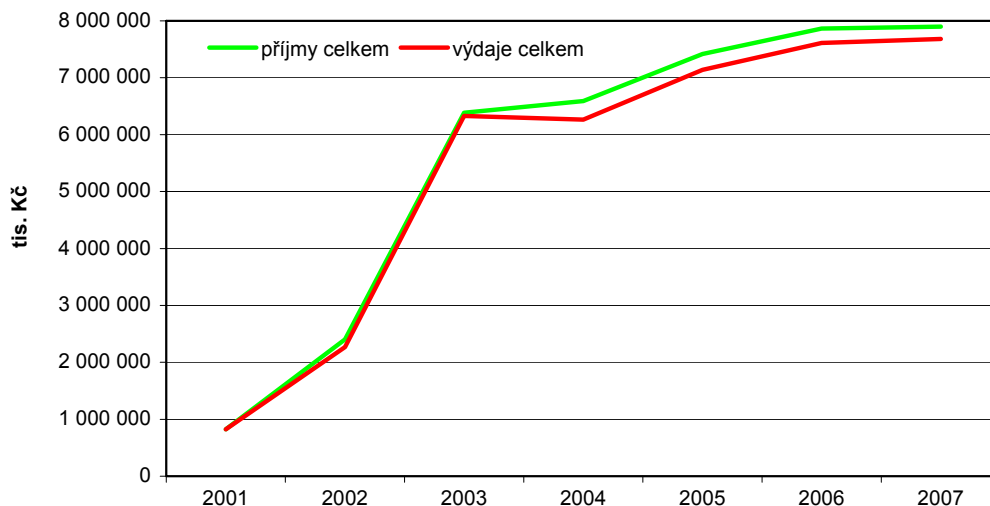

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina

6.7 Hospodaření kraje Vysočina

Zastupitelstvo kraje Vysočina od svého ustavení každoročně projednává návrh rozpočtu kraje, což představuje jeden z nejdůležitějších schvalovacích procesů v průběhu kalendářního roku. Výše i struktura příjmů a výdajů krajského rozpočtu se od roku 2001 vyznačuje velmi dynamickým vývojem, a to v závislosti na nárůstu agend, které kraj v rámci systému veřejné správy vykonává.

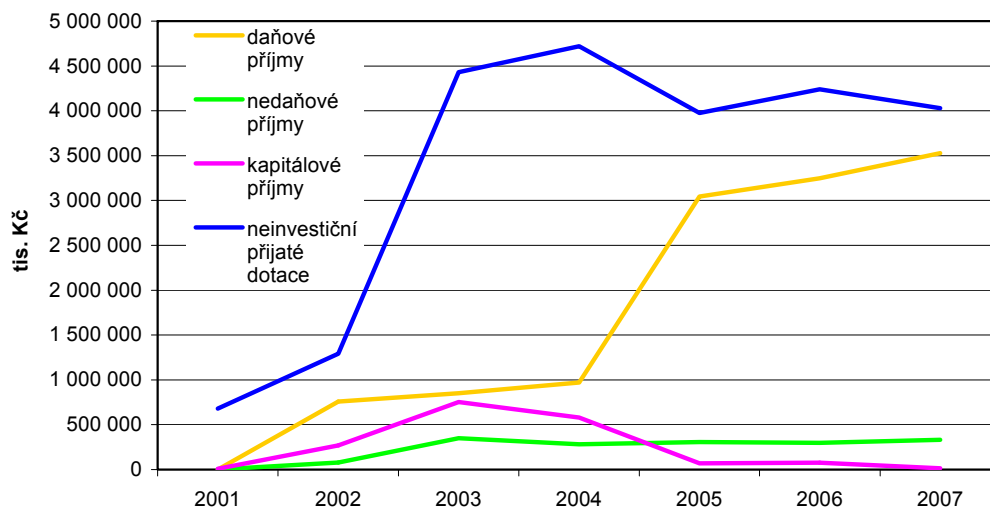
Obr. 6.7.1: Příjmy a výdaje rozpočtu kraje Vysočina v letech 2001 – 2007.

Zdroj dat: závěrečné účty kraje Vysočina v letech 2001 - 2007

Příjmy krajského rozpočtu lze rozdělit do čtyř základních kategorií. Nejvýznamnějším zdrojem v průběhu let 2001 – 2007 byly vždy neinvestiční dotace ze státního rozpočtu, přičemž nejvyšší položkou je hrazení přímých nákladů na vzdělávání pro obecní a krajské školy Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Skokový meziroční nárůst daňových příjmů v roce 2005 byl ovlivněn přijetím novely zákona 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní, kterou byl podíl krajů na sdílených daních zvýšen z 3,1 % na 8,92 %. Příjmy z pronájmu movitého majetku, bytů a nebytových prostor tvoří nejvýznamnější část nedaňových příjmů. Kapitálové příjmy plynou z prodeje pozemků, ostatních nemovitostí a dlouhodobého majetku ve vlastnictví kraje.

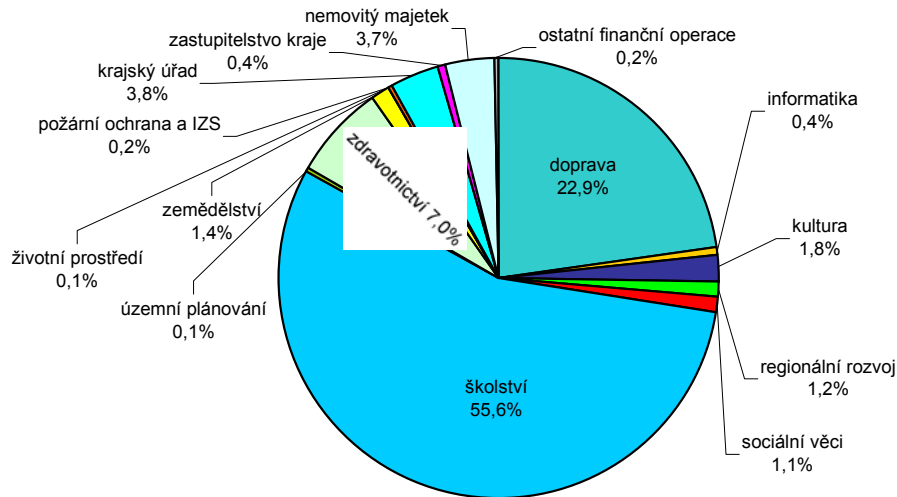
Obr. 6.7.2: Struktura základních skupin zdrojů příjmů rozpočtu kraje Vysočina v letech 2001 – 2007.

Zdroj dat: závěrečné účty kraje Vysočina v letech 2001 – 2007

Struktura výdajů rozpočtu kraje Vysočina je členěna do jednotlivých kapitol. Podle objemu finančních prostředků je největší kapitola školství, pod kterou spadá více než polovina výdajů kraje. Převážná část prostředků kapitoly doprava, která je druhou nejvýznamnější, plyne na souvislé opravy silnic II. a III. třídy, na provozní a investiční příspěvky pro Krajskou správu a údržbu silnic a na úhradu prokazatelných ztrát dopravců veřejné železniční a silniční dopravy. Z kapitoly zdravotnictví, objemově třetí nejvýznamnější, se hradí především zdravotnická záchraná služba. Dále jsou z této kapitoly dotovány krajské nemocnice

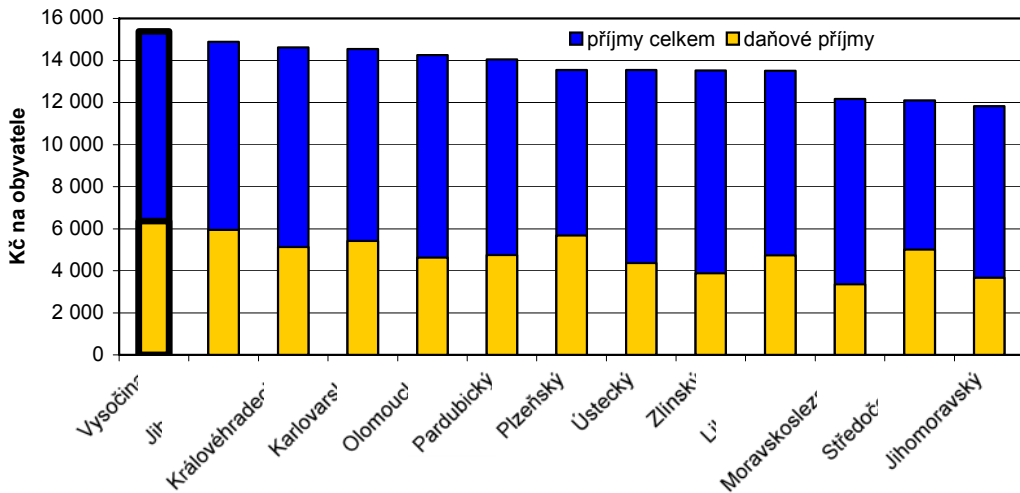
Obr. 6.7.3: Skladba výdajů rozpočtu kraje Vysočina dle jednotlivých kapitol v roce 2007

Zdroj dat: závěrečný účet kraje Vysočina za rok 2007

Příjmy krajského rozpočtu činily v roce 2007 7,9 miliard Kč. V mezikrajském srovnání, které nabízí obr. 6.7.4, byly v přepočtu na střední stav obyvatel příjmy kraje Vysočina v roce 2006 nejvyšší. Totéž platí v případě daňových příjmů.

Obr. 6.7.4: Výše celkových a daňových příjmů rozpočtů krajů ČR (bez Prahy) v přepočtu na střední stav obyvatel v roce 2006.

Zdroj dat: účetní uzávěrky hospodaření krajů ČR v roce 2006

7. Trh práce

7.1. Zaměstnanost v kraji Vysočina

7.1.1. Vývoj a struktura zaměstnanosti podle sektorů a odvětví ekonomické činnosti

V současnosti jsou základním zdrojem informací o celkové struktuře zaměstnanosti v krajích data Českého statistického úřadu (ČSÚ) pořizovaná v rámci Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS). Výsledky VŠPS zveřejňované za jednotlivé kraje je však nutné především z hlediska zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích národního hospodářství hodnotit velmi opatrně, neboť se v případě kraje Vysočina jedná o odhad založený na šetření u zhruba 3,1 tis. osob starších 15 let v 1,5 tis. domácnostech. Aktuální údaje o zaměstnaných za menší územní jednotky (okresy, ORP) již nejsou k dispozici.

Vývoj zaměstnanosti podle jednotlivých sektorů ekonomiky od počátku existence kraje Vysočina zachycuje následující tabulka. Jak je z ní patrné, po většinu let se počet zaměstnaných pohyboval těsně pod hranicí 240 tis. Mírný propad zaměstnanosti (pod 238 tis. pracujících) nastal v roce 2003, v roce 2004 pod touto hranicí zůstal a v roce 2005 se ještě prohloubil (v tomto roce dle VŠPS v kraji pracovalo 236,3 tis. osob). V roce 2006 pak došlo k nárůstu počtu pracujících na zhruba na stejné úrovni jako v roce 2000 (na 239,8 tis.) a během roku 2007 se nárůst počtu zaměstnaných ještě zrychlil a meziročně vzrostl o 8,4 tis., tj. o 3,5 %. Ke zvýšení počtu zaměstnaných došlo i na úrovni celé ČR, ale v poněkud menší míře (o 2,2 %). Od roku 2000 se tak počet zaměstnaných v kraji Vysočina zvýšil o 3,8 %.

Tab. 7.1: Sektorová struktura zaměstnanosti v kraji Vysočina v období 2000 - 2007

Rok	Celkem	I. sektor		II. sektor				III. sektor	
		abs.	%	průmysl		stavebnictví		abs.	%
				abs.	%	abs.	%		
2000	239,1	28,2	11,8	85,2	35,6	20,4	8,5	105,3	44,0
2001	239,2	27,4	11,5	87,4	36,5	20,8	8,7	103,6	43,3
2002	239,6	30,1	12,5	89,6	37,4	20,2	8,4	99,7	41,6
2003	237,7	24,6	10,4	85,3	35,9	20,1	8,5	107,7	45,3
2004	237,8	24,6	10,4	83,3	35,0	22,3	9,4	107,7	45,3
2005	236,3	24,5	10,4	82,8	35,0	23,7	10,0	105,3	44,6
2006	239,8	21,0	8,8	93,1	38,8	19,8	8,3	105,9	44,2
2007	248,2	20,5	8,2	98,4	39,6	21,8	8,8	107,5	43,3
Index růstu 2007/2000	103,8	72,7	69,5	115,5	111,2	106,9	103,5	102,1	98,4

Poznámka: Území kraje ve vymezení platném od 1.1.2005

Zdroj dat: Trh práce v České republice za roky 1993 – 2006. ČSÚ Praha, 2007, Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil za I., II., III. a IV. čtvrtletí 2007, ČSÚ Praha, 2007, 2008

Dle jednotlivých sektorů ekonomiky lze v daném období sledovat především výrazný pokles významu primárního sektoru pro zaměstnanost kraje. Zatímco v roce 2000 pracovalo v zemědělství, lesnictví a vodním hospodářství 28,2 tis. osob (11,8 % všech zaměstnaných), do roku 2006 klesl o čtvrtinu a k dalšímu poklesu, i když ne tak výraznému jako mezi roky 2005 a 2006, došlo i v roce 2007, kdy se počet zaměstnaných v priméru jen těsně udržel nad hranicí 20 tis. osob, což představovalo méně než tři čtvrtiny stavu z roku 2000. Podíl zemědělství na celkové zaměstnanosti v kraji Vysočina již v posledních dvou letech nepřesáhl hranici 10 %, i když byl stále **nejvyšší ze všech krajů ČR** a také výrazně vyšší než činil průměr České republiky (8,2 % v kraji, 3,8 % v ČR).

Počet pracovníků soustředěných do výrobních odvětví sekundárního sektoru ekonomiky kraje kolísal v období 2000 – 2005 v intervalu 105 – 110 tis., v roce 2006 pak činil téměř 113 tis. osob a v roce 2007 v sekundéru průměrně pracovalo již více než 120 tis. osob. Vývoj zaměstnanosti v průmyslu a ve stavebnictví se však lišil. V průmyslu počet pracujících rostl do roku 2002, kdy dosáhl téměř 90 tis., poté začal klesat a v roce 2005 dle VŠPS zaměstnával pouze 82,8 tis. osob. Ve stavebnictví až do roku 2003 zaměstnanost stagnovala mírně nad hranicí 20 tis., poté rychle vzrostla na 22,3 tis., v roce 2005 pak dokonce na 23,7 tis. pracovníků a stavebnictví tak koncentrovalo desetinu všech pracujících v kraji. Těžko lze proto uvěřit vývoji v roce 2006, kdy se podle výběrového šetření meziročně zvýšil

počet zaměstnaných v průmyslu o 10,3 tis. a ve stavebnictví klesl pod hranici 20 tis. a v roce 2007 znovu počet pracujících v průmyslu vzrostl, tentokrát o 5,3 tis. a rovněž ve stavebnictví se meziročně o 2 tis. zvýšil. Změny mezi jednotlivými odvětvími již ve skutečnosti nejsou tak významné jako např. v polovině devadesátých let minulého století. V celém sledovaném období 2000 – 2007 podle VŠPS relativní význam průmyslu vzrostl o 11,2 %, ve stavebnictví o 3,5 %.

Zemědělsko-průmyslový charakter kraje Vysočina naznačuje, že terciární sektor je zde více než v jiných krajích stále poddimenzovaný. Terciér se stal nejvýznamnějším sektorem v ekonomice kraje až v roce 2003, ale doposud nikdy zde nepracovala více než polovina všech zaměstnaných (v ČR od roku 1994 vždy). Svoje prvenství však terciér v kraji Vysočina ztratil již v roce 2005 a dosud ji zpátky nezískal. Počet osob zaměstnaných v terciéru klesl pod hranici 100 tis. pouze v roce 2002, nad hranici 105 tis. se trvale udržuje od roku 2003 a v roce 2007 znovu překročil hodnotu 107 tis., tedy nejvíce od roku 2004. Celkově se od roku 2000 zvýšil absolutní počet zaměstnaných v sektoru služeb o 2,1 %, ale jeho relativní význam pro zaměstnanost kraje mírně klesl (o 1,6 %).

Aktuální odvětvová struktura zaměstnanosti v kraji Vysočina je zachycena v tabulce č. 7.2. Téměř polovina všech pracujících v kraji Vysočina byla na konci 4. čtvrtletí 2007 soustředěna do sekundárního sektoru ekonomiky (119,9 tis., tj. 47,7 %). Výrazně vyšší než v ČR byl v kraji podíl pracujících v primárním sektoru (8,3 %, v ČR 3,5 %). Stále poddimenzovaný zůstal však terciární sektor ekonomiky, kde pracovalo pouze 44,0 % všech zaměstnaných, tedy výrazně méně než v ČR (55,9 %).

Z hlediska jednotlivých odvětví bylo nejvíce osob dle VŠPS zaměstnáno ve zpracovatelském průmyslu, a to 38,5 %, tedy více než na úrovni celé ČR (31,4 %). Naopak pod průměrem ČR byla kromě odvětví veřejné správy a obrany všechna odvětví terciéru a také odvětví těžby nerostných surovin (0,4 %, v ČR 1,1 %).

Tab. 7.2: Odvětvová struktura zaměstnanosti v kraji Vysočina ve 4. čtvrtletí 2007

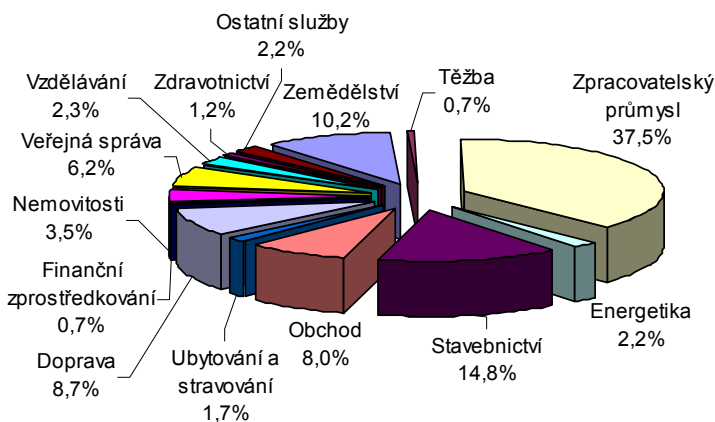
Odvětví NH	Počet zaměstnaných v kraji Vysočina (v tis.)						Celkem ČR (%)
	celkem		muži		ženy		
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	
I. sektor	20,8	8,3	15,1	10,2	5,7	5,5	3,5
II. sektor	119,9	47,7	81,3	55,2	38,5	37,1	40,6
Průmysl	96,8	38,5	59,5	40,3	37,1	35,8	31,4
Těžba nerostných surovin	1,1	0,4	1,0	0,6	0,0	0,0	1,1
Zpracovatelský průmysl	91,4	36,3	55,4	37,5	36,0	34,7	28,8
Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	4,3	1,7	3,2	2,2	1,1	1,1	1,5
Stavebnictví	23,2	9,2	21,8	14,8	1,3	1,3	9,2
III. sektor	110,6	44,0	51,0	34,6	59,6	57,4	55,9
Obchod, opr. motor. vozidel a spotřebního zboží	25,3	10,1	11,8	8,0	13,5	13,0	12,5
Ubytování a stravování	6,7	2,7	2,5	1,7	4,2	4,1	3,5
Doprava, skladování a spoje	15,5	6,2	12,9	8,7	2,6	2,5	7,4
Finanční zprostředkování	3,3	1,3	1,1	0,7	2,2	2,1	2,2
Nemovitosti a pronájem, podnikatelské činnosti	9,3	3,7	5,2	3,5	4,1	4,0	7,3
Veřejná správa a obrana, povinné soc. zabezp.	17,1	6,8	9,1	6,1	8,0	7,7	6,6
Vzdělávání	13,0	5,2	3,4	2,3	9,6	9,2	5,7
Zdravotní a sociální péče, veterin. činnosti	13,0	5,2	1,8	1,2	11,2	10,8	6,7
Ostatní veřejné, sociální a osobní služby	7,4	3,0	3,3	2,2	4,1	4,0	3,9
Celkem	251,4	100,0	147,5	100,0	103,8	100,0	100,0

Zdroj dat: Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice podle výsledků výběrových šetření pracovních sil, IV. čtvrtletí 2007. ČSÚ Praha, 2008, vlastní výpočty

Z výběrových šetření vyplývají určité diference v zastoupení mužů a žen v jednotlivých sektorech i odvětvích národního hospodářství. Sekundér zaměstnával na konci 4. čtvrtletí loňského roku 55,2 % všech pracujících mužů, ale jen 37,1 % všech pracujících žen. Logicky bylo velmi odlišné zastoupení mužů a žen ve stavebnictví (odvětví zaměstnávalo 14,8 % všech mužů a pouze 1,3 % všech zaměstnaných žen). Také v primárním sektoru byl podíl mužů výrazně vyšší než v případě žen: pracovalo zde 10,2 % zaměstnaných mužů a jen 5,5 % zaměstnaných žen. V terciéru byla situace

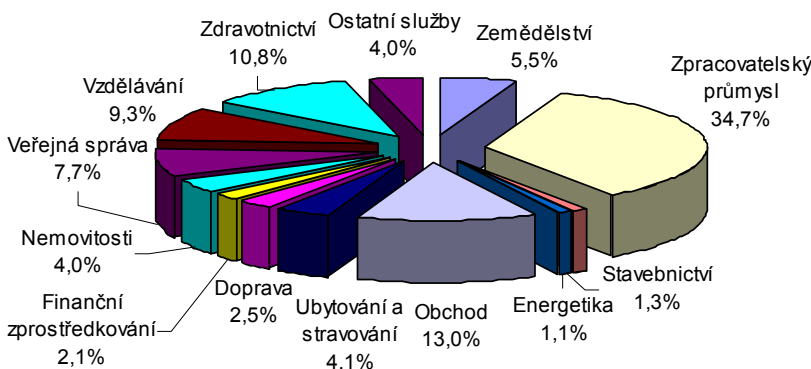
opačná – sektor zaměstnával 57,4 % pracujících žen a pouze 34,6 % pracujících mužů. Z jednotlivých odvětví terciéru převažovali muži pouze v odvětví doprava, skladování a spoje, ostatní odvětví byla charakteristická vyšší zaměstnaností žen, a to především odvětví zdravotnictví a sociální péče, vzdělávání a také odvětví obchod a opravy motorových vozidel.

Obr. 7.1: Odvětvová struktura zaměstnanosti v kraji Vysočina ve 4. čtvrtletí 2007 - muži

Zdroj dat: Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice podle výsledků výběrových šetření pracovních sil, IV. čtvrtletí 2007. ČSÚ Praha, 2008, vlastní výpočty

Obr. 7.2: Odvětvová struktura zaměstnanosti v kraji Vysočina ve 4. čtvrtletí 2007 – ženy

Zdroj dat: Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice podle výsledků výběrových šetření pracovních sil, IV. čtvrtletí 2007. ČSÚ Praha, 2008, vlastní výpočty

7.1.2. Cizinci na trhu práce

Na trhu práce v kraji Vysočina působí a zaměstnanost ovlivňují rovněž pracovníci ze zahraničí. Jejich počet je možno považovat za určitý indikátor situace na trhu práce v daném regionu. V roce 2000 působilo na území kraje Vysočina celkem 3,8 tis. zahraničních pracovníků, z toho téměř 1,5 tis. Slovenských občanů. Na pracovní povolení zde bylo zaměstnáno 1,4 tis. osob a 894 cizinců pak podnikalo na živnostenské oprávnění. Hranice 4 tis. pracujících cizinců byla překročena

v následujícím roce a po mírném snížení v roce 2003 nad ni vyšplhala i do konce roku 2004. V důsledku nového zákona o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb. se v roce 2005 zvýšil počet vydaných pracovních povolení (viz pozn. č. 2), ale vzrostl rovněž počet Slováků, a to téměř o 400 osob (podobně jako v případě cizinců s živnostenským oprávněním). Tento trend pokračoval i v roce 2006, přičemž počet cizinců s pracovním povolením překročil hranici 2 tis. (2,2 tis.). Na území kraje také na konci roku 2006 působilo 2,8 tis. občanů EU, z nichž bylo 2,4 tis. občanů Slovenska. Počet cizinců-živnostníků se meziročně mírně snížil na 1 350.

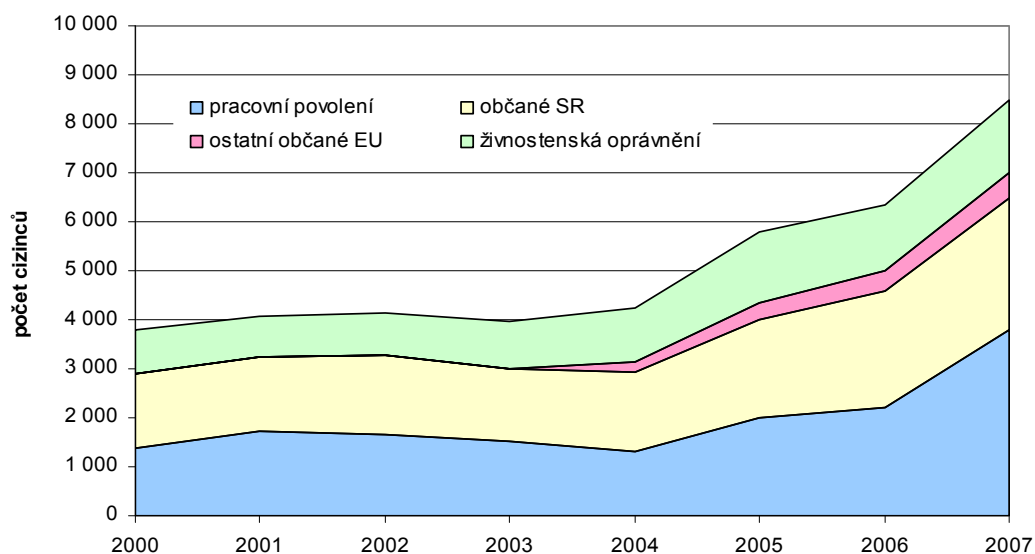
V roce 2007 došlo k velmi intenzivnímu nárůstu počtu cizinců působících v kraji Vysočina, a to téměř o 2 tis., tedy o 29,4 %, což bylo výrazně více než na úrovni celé ČR (23,2 %). V roce 2005 nastartovaný trend nárůstu počtu cizinců potřebujících k zaměstnání pracovní povolení pokračoval i v roce 2007, kdy jich na trhu práce v kraji přibýlo 1,2 tis., což představovalo meziroční nárůst o 56,4 % (v ČR 38,9 %). O více než 400 se zvýšil také počet cizinců ze zemí Evropské unie, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska, přičemž se na tomto nárůstu podíleli především občané Slovenska. Mírně vzrostl také počet cizinců podnikajících v kraji Vysočina na živnostenské oprávnění (o 118, tj. 8,7 %). Přibývá také tzv. ostatních cizinců, kteří nemají původ v zemích EU/EHP či Švýcarska, ale nepotřebují ani pracovní povolení (viz pozn. č. 1)

Tab. 7.3: Cizinci na trhu práce v kraji Vysočina v letech 2000 – 2007¹

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Pracovní povolení	1 392	1 709	1 660	1 502	1 325	1 997	2 207	3 451
Ostatní cizinci	-	-	-	-	13	53	196	344
Občané EU ⁴	-	-	-	-	1 814	2 342	2 804	3 219
z toho občané SR	1 492	1 516	1 627	1 481	1 616	2 012	2 394	2 680
Živnostenský list	894	842	867	976	1 096	1 463	1 350	1 468
Celkem	3 778	4 067	4 154	3 959	4 248	5 855	6 557	8 482

Zdroj dat: Mezinárodní pracovní migrace v ČR, Bulletin č. 20. VÚPSV Praha, 2008

Obr. 7.3: Cizinci na trhu práce v kraji Vysočina v letech 2000 - 2007

Zdroj dat: Mezinárodní pracovní migrace v ČR, Bulletin č. 20. VÚPSV Praha, 2008

¹⁾ Do konce roku 2003 byly rozlišovány pouze tři skupiny cizinců (cizinci pracující na pracovní povolení, občané SR a cizinci s živnostenským oprávněním). Po vstupu ČR do EU v květnu 2004 již nemají zaměstnavatelé cizinců pocházejících ze zemí EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska povinnost získávat pracovní povolení, pouze musí písemně informovat místně příslušný úřad práce. Ostatní cizinci (z tzv. „třetích zemí“) mohou být stále zaměstnáni pouze na povolení k zaměstnání. To se však již nevyžaduje k zaměstnání cizinců s trvalým pobytem a cizinců uvedených v § 98 písmeno a) až e) j) a k) zákona 435/2004 Sb. o zaměstnanosti. Tito cizinci tvoří na trhu práce v ČR novou, čtvrtou skupinu. Nově se podle tohoto zákona povinnost získat pracovní povolení vztahuje na členy zahraničních (v praxi především ukrajinských) družstev a společný zahraničních společností, kteří dříve vůči úřadům práce neměli ani oznamovací povinnost.

Ve sledovaném období 2000 - 2007 vzrostl celkový počet cizinců v kraji Vysočina o 4 704, tedy téměř o 124,5 %, avšak mezi okresy kraje Vysočina lze zachytit výrazné odlišnosti v chování cizinců. Zatímco v okrese Havlíčkův Brod a Pelhřimov se počet cizinců od roku 2000 ztrojnásobil a v okrese Jihlava se více než zdvojnásobil, v okrese Třebíč jejich počet ve sledovaném období klesl a v okrese Žďár nad Sázavou se zvýšil jen nepatrně. Okres Třebíč byl v roce 2007 šestým v pořadí okresů s nejmenším počtem působících cizinců a pátým s nejmenším podílem cizinců na pracovní síle okresu.

Nejvíce cizinců pracovalo na pracovní povolení na konci roku 2007 v okrese Pelhřimov (37,3 % všech cizinců s pracovním povolením v kraji a 55,3 % všech cizinců pracujících v okrese Pelhřimov). Na druhé straně nejvíce občanů EU vykonává svoji práci v okrese Jihlava (31,3 %) – občané EU tvoří téměř dvě pětiny všech cizinců pracujících v tomto okrese (38,8 %). Ze všech okresů kraje Vysočina zde pracuje také nejvíce zahraničních podnikatelů na živnostenské oprávnění (30,0 %) i tzv. ostatních cizinců (46,2 %). Více než polovinu z celkového počtu cizinců působících v okrese Třebíč tvořili na konci roku 2007 právě živnostníci (56,0 %). Okres Žďár nad Sázavou byl zase jediným z okresů kraje Vysočina, kde nadpoloviční většina všech cizinců pocházela ze zemí EU/EHP či Švýcarska (57,0 %).

Tab. 7.4: Cizinci na trhu práce v okresech kraje Vysočina k 31.12.2007

	Pracovní povolení	Živnostenská oprávnění	Občané EU*		Ostatní cizinci	Cizinci celkem
			celkem	z toho SR		
Havlíčkův Brod	809	220	617	550	49	1 695
Jihlava	991	440	1 009	811	159	2 599
Pelhřimov	1 288	177	807	674	58	2 330
Třebíč	143	357	91	67	47	638
Žďár nad Sázavou	220	274	695	578	31	1 220
Vysočina	3 451	1 468	3 219	2 680	344	8 482

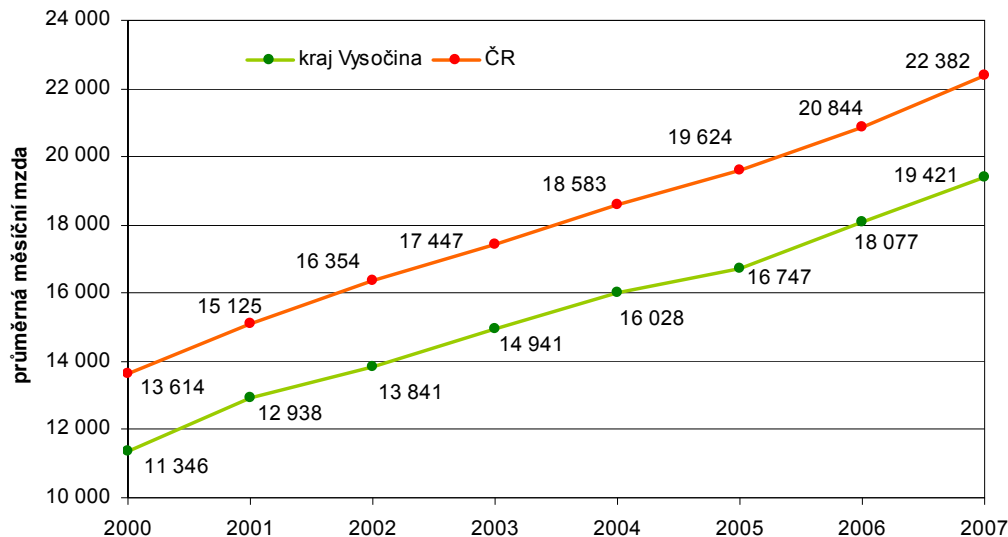
*Poznámka: občané zemí EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska

Zdroj dat: Mezinárodní pracovní migrace v ČR, Bulletin č. 20. VÚPSV Praha, 2008

7.1.3. Úroveň průměrných výdělků v kraji

Situaci na trhu práce lze rovněž charakterizovat z hlediska průměrných výdělků. Údaje o výši průměrných mezd lze získat ze zdrojů ČSÚ. Ty se opírají o statistické výkazy zahrnující podnikatelské subjekty s 20 a více zaměstnanci a lze pomocí nich charakterizovat vývoj průměrných mezd v kraji Vysočina od roku 2000 (viz následující obrázek).

Obr. 7.4: Vývoj průměrných měsíčních mezd v kraji Vysočina a v ČR v letech 2000 – 2007

Zdroj dat: Demografický, sociální a ekonomický vývoj kraje Vysočina v letech 2000 až 2004, ČSÚ 2005, Statistický bulletin - kraj Vysočina 2001 - 2007, ČSÚ 2002 - 2008

Vzhledem ke zvolené metodice výpočtu průměrné mzdy je však tato určitým způsobem v kraji Vysočina podhodnocena². Od roku 2000 byla průměrná mzda v kraji vždy nižší než činil průměr České republiky. Z výše uvedeného grafu vyplývá, že se rozdíl mezi průměrnou mzdou v kraji a republiky spíše zvětšuje – v roce 2000 činil dle údajů ČSÚ 2 268 Kč, v roce 2007 již 2 988 Kč. Nejmenší rozdíl byl zaznamenán v roce 2001, a to 2 187 Kč.

Ve 4. čtvrtletí roku 2007 bylo postavení kraje Vysočina v souboru krajů ČR stejně jako před rokem šesté nejhorší. Meziročně se zde mzda zvýšila o 1 525 Kč, zatímco v ČR o 1 549 Kč. **Nárůst výše mezd** v kraji Vysočina byl tedy v posledním roce o něco **rychlejší než v ČR** (7,7 %, v ČR 6,8 %). K průměrné mzdě v ČR dosahoval kraj Vysočina úrovně 87,7 %, tedy více než před rokem.

Tab. 7.5: Průměrné mzdy zaměstnanců v krajích ČR ve 4. čtvrtletí 2006 a 2007 (přepočtené stavy)

Území	4. čtvrtletí 2007		4. čtvrtletí 2006	
	Kč	Index (ČR=100)	Kč	Index (ČR=100)
Hlavní město Praha	29 650	122,5	28 138	124,2
Středočeský kraj	24 043	99,3	22 035	97,3
Jihočeský kraj	21 646	89,4	20 188	89,1
Plzeňský kraj	22 434	92,7	21 174	93,5
Karlovarský kraj	20 433	84,4	19 320	85,3
Ústecký kraj	21 902	90,5	20 329	89,7
Liberecký kraj	21 550	89,0	19 909	87,9
Královéhradecký kraj	20 872	86,2	19 356	85,4
Pardubický kraj	21 077	87,1	19 611	86,6
Vysočina	21 218	87,7	19 693	86,9
Jihomoravský kraj	22 560	93,2	21 027	92,8
Olomoucký kraj	20 795	85,9	19 179	84,6
Zlínský kraj	20 852	86,1	19 431	85,8
Moravskoslezský kraj	22 473	92,8	21 097	93,1
Česká republika	24 206	100,0	22 657	100,0

Zdroj dat: Evidenční počty zaměstnanců a jejich mzdy v ČR v 1. - 4. čtvrtletí 2007. ČSÚ Praha, 2008

7.2. Rozsah a struktura nezaměstnanosti³

7.2.1. Vývoj nezaměstnanosti v letech 2000 - 2007

Z hlediska nezaměstnanosti patřil kraj Vysočina vždy mezi méně problematická území v České republice. Počet uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadech práce sice dosáhl na konci roku 1991 celkem 15,8 tis. osob, ale poté se snižoval až do roku 1995, kdy bylo dosaženo dosavadního minima (8,7 tis. osob). Zhoršující se ekonomická situace a neschopnost sektoru služeb absorbovat další pracovníky uvolněné z průmyslu a zemědělství měla podíl na prudkém růstu uchazečů (nejvýraznější zvýšení nastalo v roce 1998, kdy přibýlo téměř 5 tis. nezaměstnaných a meziročně tak počet uchazečů vzrostl o 34,6 %). Po dosažení maxima v roce 1999 (23,2 tis. uchazečů) došlo v následujících dvou letech k mírnému poklesu počtu evidovaných osob, avšak od roku 2002 počet uchazečů opět rostl: na konci roku 2003 bylo registrováno celkem 23,8 tis., o rok později dokonce 24,5 tis. osob bez práce. Během roku 2005 se počet nezaměstnaných pozvolna snižoval (meziročně o 7,0 %) a ještě výraznější pokles nastal v roce 2006; meziročně se počet uchazečů o zaměstnání snížil

²⁾ Územní třídění průměrné měsíční mzdy (hrubá mzda) je provedeno podle okresu sídla vykazujícího ekonomického subjektu (tzv. podniková metoda). V praxi to znamená, že i když má ekonomický subjekt nižší organizační složky (závody, provozovny apod.) dislokované v jiném okrese, je celý zařazen do okresu, v němž sídlí jeho ústředí. Poslední výsledky získané do úrovně okresů pracovištní metodou (dle lokalizace pracoviště) jsou z roku 2001. Lze tedy předpokládat, že vzhledem k nízkému počtu organizací se sídlem v kraji Vysočina, které spadají do odvětví vykazujících nadprůměrné mzdy (např. peněžnictví, pojišťovnictví, výroba energie), je výše průměrné mzdy v kraji Vysočina dle výsledků ČSÚ nižší než ve skutečnosti (např. mzdy zhruba 1,2 tis. zaměstnanců Jaderné elektrárny Dukovany jsou započteny dle sídla společnosti ČEZ a.s. do Prahy). Počínaje 1. čtvrtletím 2007 nejsou již zpracovávány a publikovány údaje o počtu zaměstnanců a jejich průměrných měsíčních mzdách za jednotlivé kraje v členění podle odvětví převažující činnosti ekonomického subjektu.

³⁾ Vzhledem k tomu, že Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR nepodniklo v souvislosti se změnou hranic některých krajů a okresů k 1.1.2005 a 1.1.2007 žádné opatření týkající se srovnatelnosti dat, je v následujícím textu přístupováno při sledování vývoje nezaměstnanosti k jednotlivým územím tak, jako by k žádné územní změně nedošlo.

o 12,1 % a k 31.12. úřady práce evidovaly 20,1 tis. osob. V roce 2007 byl vývoj ještě příznivější – počet uchazečů klesl hluboko pod hranici 20 tis. a meziročně se tak snížil téměř o pětinu (19,2 %), tedy nejvíce od počátku ekonomické transformace.

Tab. 7.6: Vývoj základních ukazatelů trhu práce v kraji Vysočina v letech 2000 – 2007 (vždy k 31.12)

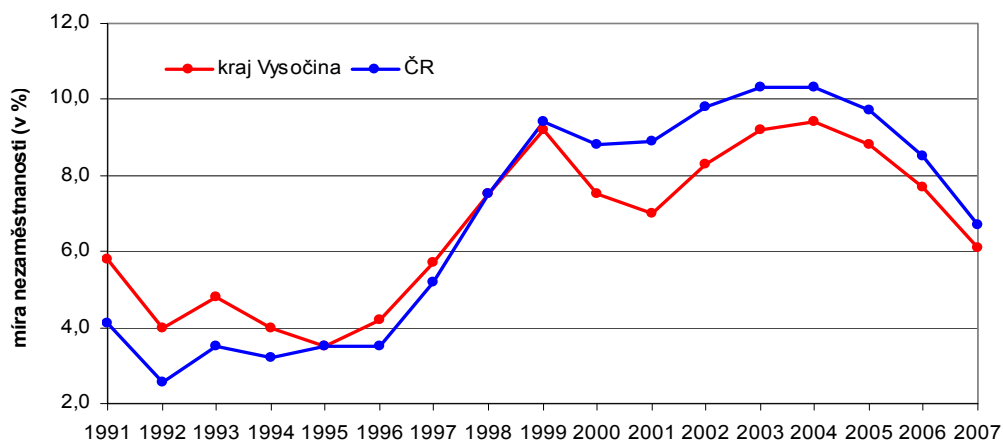
Období	Uchazeči o zaměstnání	Volná místa	Počet uchazečů na 1 volné místo	Míra nezaměstnanosti (v %)*
2000	19 402	2 638	7,4	7,5
2001	18 196	2 797	6,5	7,0
2002	21 548	2 267	9,5	8,3
2003	23 841	1 317	18,1	9,2
2004	24 531	1 273	19,3	9,4
2005	22 814	1 913	11,9	8,8
2006	20 060	4 071	4,9	7,7
2007	16 202	5 764	2,8	6,1

*Poznámka: Z důvodu srovnatelnosti je za rok 2004, 2005, 2006 a 2007 uvedena míra nezaměstnanosti vypočtená původní metodou – viz pozn. 4 (dle nové metody byla následující: 2004: 8,8 %, 2005: 8,2 %, 2006: 7,1 %, 2007: 5,6 %).

Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 1992 - 2008

Měřeno mírou registrované nezaměstnanosti ke konci jednotlivých let (podíl uchazečů o zaměstnání z celkové pracovní síly okresu) vykazoval kraj Vysočina nadprůměrnou nezaměstnanost do roku 1999. V tomto roce bylo dosaženo do té doby nejvyšší hodnoty míry nezaměstnanosti (9,2 %), která však zároveň byla poprvé nižší než republikový průměr. Ovšem hned v následujícím roce došlo ke snížení na 7,5 % a v roce 2001 klesla míra nezaměstnanosti na nejnižší hodnotu od roku 1997 (7,0 %). Pod republikovým průměrem zůstala míra nezaměstnanosti i po následném růstu v roce 2002 (8,3 %) a 2003 (9,2 %). V roce 2004 dosáhla míra nezaměstnanosti svého maxima od počátku devadesátých let, a to 9,4 %. I když tato hodnota byla ve srovnání s předchozím vývojem míry nezaměstnanosti v kraji rekordní, zůstala stále nižší než byl průměr ČR (10,3 %). Zlepšující se situace na trhu práce vedla k tomu, že do konce roku 2005 klesla míra nezaměstnanosti pod 9 % a k 31.12.2006 činila již pouze 7,7 %. K dalšímu intenzivnímu poklesu došlo i během roku 2007 a míra nezaměstnanosti se snížila až na 6,1 %, tedy opět na podstatně nižší hodnotu než v celé ČR (6,7 %), i když rozdíl již není tak zřejmý jako v prvních pěti letech nového tisíciletí.

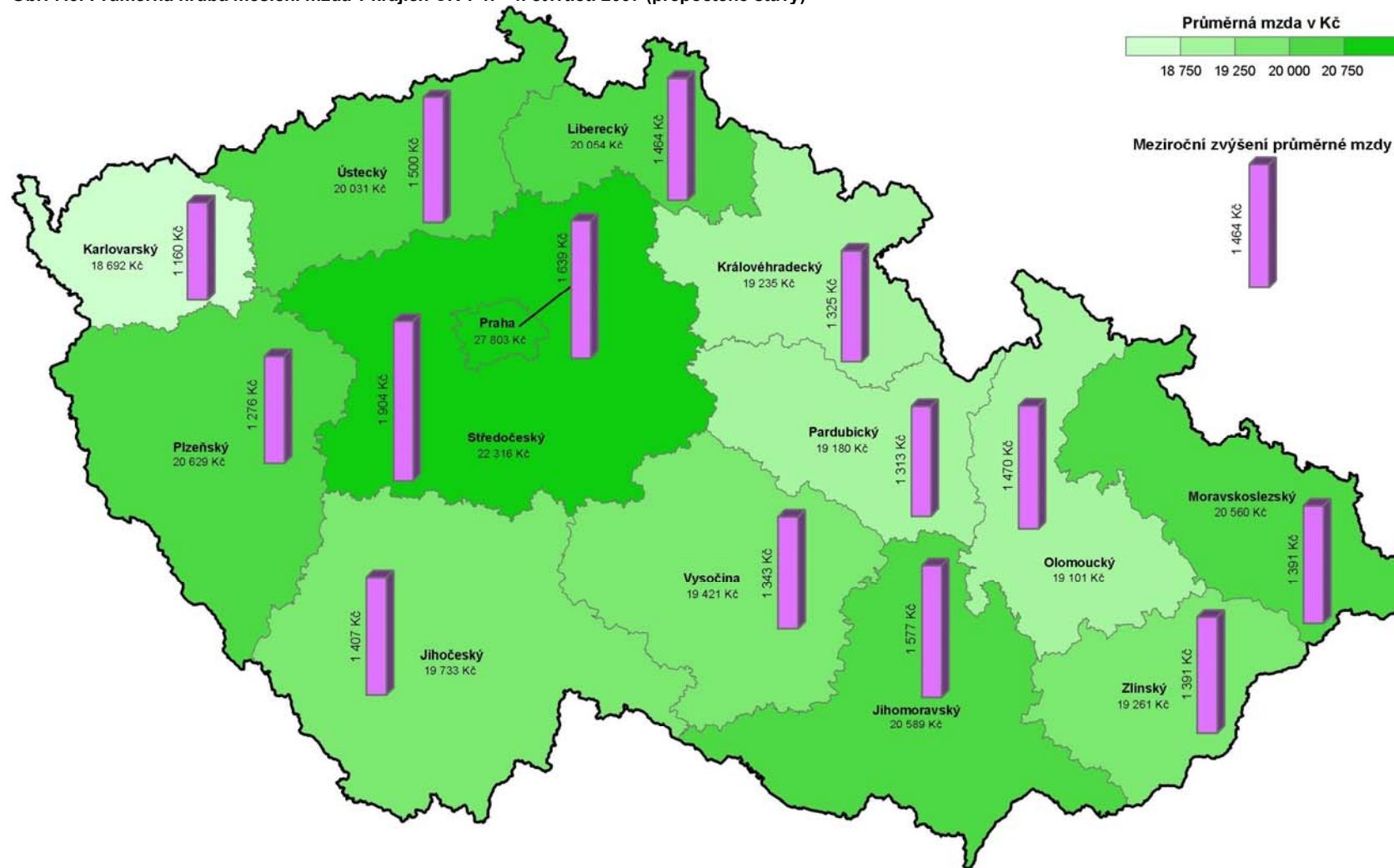
Obr. 7.6: Míra nezaměstnanosti⁴ v kraji Vysočina a v ČR v letech 1991 – 2007 (vždy k 31.12.)

Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 1992 – 2008

⁴⁾ Od července 2004 došlo ke změně výpočtu míry nezaměstnanosti, ale pro potřeby kapitoly 7.2.1 a z důvodu zachování srovnatelnosti byla použita původní metodika výpočtu. Míra nezaměstnanosti se podle nové metodiky počítá jako podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání, tedy těch, kteří mohou okamžitě nastoupit do zaměstnání (nejsou v pracovní neschopnosti, na vojenské či civilní službě, v rekvalifikaci apod.) z celkové pracovní síly v území, do níž jsou však zahrnuti i cizinci.

Obr. 7.5: Průměrná hrubá měsíční mzda v krajích ČR v 1. - 4. čtvrtletí 2007 (přepočtené stavy)

Zdroj dat: Evidenční počty zaměstnanců a jejich mzdy v ČR v 1. - 4. čtvrtletí 2007. ČSÚ Praha, 2008.

Důležitým ukazatelem situace na trhu práce je také počet volných pracovních míst registrovaných na úřadech práce. Zatímco v roce 1991 bylo v kraji Vysočina hlášeno pouze 659 míst, v roce 1996 to bylo již 5 060 a existoval téměř soulad mezi poptávkou a nabídkou (počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo činil 2,1). V dalších letech počet uchazečů rostl, ale počet hlášených volných míst se snižoval a v roce 1999 bylo registrováno pouze 1 877 míst, čímž na jedno volné místo připadalo více než 12 uchazečů. Po mírném nárůstu počtu míst v letech 2000 – 2002 klesl jejich počet do konce roku 2003 na nejnižší hodnotu od roku 1991 (1,3 tis.). Nedostatek volných míst v kraji přetrvával i v roce 2004. V roce 2005 došlo k intenzivnějším projevům ožívajícího trhu práce a nabídka volných míst vzrostla až na 1,9 tis. Rok 2006 byl pak charakteristický prudkým nárůstem počtu volných míst; ten se meziročně více než zdvojnásobil a k 31.12.2006 tak bylo registrováno 4,1 tis. míst. Také v roce 2007 pokračoval nárůst jejich počtu a meziročně tak v nabídce volných míst přibývalo téměř 1,7 tis. míst. Na jednoho volné místo připadalo na konci roku 2007 pouze 2,8 uchazečů o zaměstnání, což bylo nejméně od vzniku kraje a pouze nepatrně více než v celé ČR (2,5).

7.2.2. Vývoj nezaměstnanosti v roce 2008

Po obvyklém nárůstu počtu uchazečů v lednu roku 2008 (o 904 osob) docházelo v kraji Vysočina v dalších měsících k rychlému poklesu jejich počtu až na dubnových 14 002 osob. Na konci dubna tak bylo registrováno o 3 557 (tj. o 20,3 %) méně než před rokem. Přestože počet nezaměstnaných žen postupně během roku 2008 klesal, rychle rostl jejich podíl na celkovém počtu uchazečů. Sezónních prací např. v zemědělství nebo ve stavebnictví, kterých během jara a léta přibývá, využívají především muži. V lednu tedy podíl žen na celkovém počtu uchazečů činil 52,0 %, na konci dubna již 56,4 %.

Tab. 7.8: Vývoj vybraných skupin uchazečů o zaměstnání a míra nezaměstnanosti podle pohlaví v kraji Vysočina v roce 2008

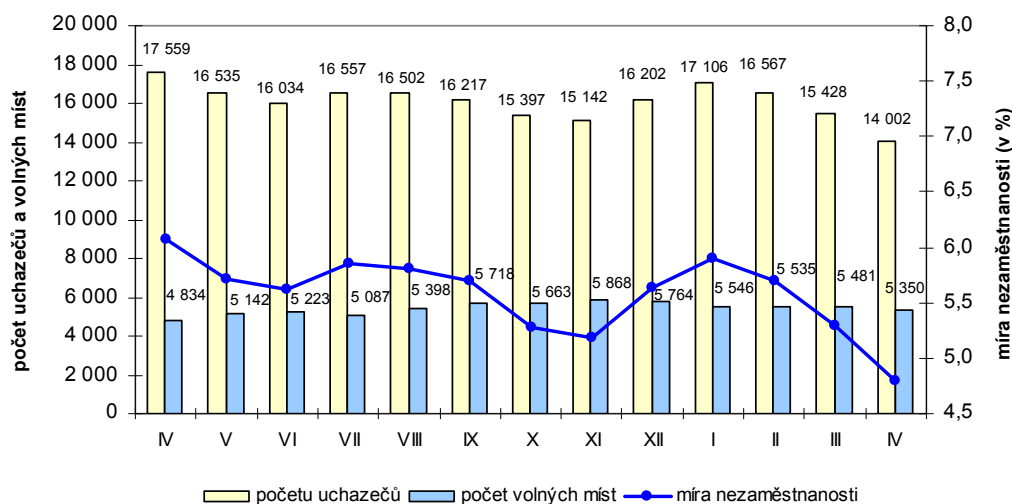
Měsíc	Počet uchazečů				Volná místa	PU/VM	Míra nezaměstnanosti*		
	celkem	ženy	absolventi	OZP			celkem	ženy	muži
leden	17 106	8 888	1 262	3 373	5 546	3,1	5,9	7,1	5,0
únor	16 567	8 659	1 214	3 328	5 535	3,0	5,7	6,9	4,8
březen	15 428	8 297	1 126	3 247	5 481	2,8	5,3	6,6	4,3
duben	14 002	7 893	1 038	3 108	5 350	2,6	4,8	6,3	3,7

* nová metodika výpočtu (viz pozn. 4)

Poznámka: OZP – osoby se zdravotním postižením, PU/VM – počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo, absolventi – osoby max. 2 roky po ukončení docházky do škol a mladiství do 18 let

Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2008

Obr. 7.7: Vývoj nezaměstnanosti v kraji Vysočina v roce 2007 - 2008

Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2007, 2008

Spolu s celkovým počtem uchazečů o zaměstnání klesal i počet absolventů škol evidovaných na úřadech práce. Jejich počet na konci tzv. prvního absolventského pololetí (30.4.), kdy se předpokládá, že bude dosaženo minima v počtu absolventů za celý kalendářní rok, jen mírně překračoval hranici tisíc osob. V posledních letech však na Vysočině bývá minima v počtu absolventů dosahováno v červnu a bude tomu tak zřejmě i v roce 2008, přičemž hodnoty by mohly být ještě nižší než v loňském roce (896 osob). Počet absolventů klesal v průběhu roku 2008 zhruba stejně rychle jako počet všech nezaměstnaných, takže na konci ledna i na konci dubna jejich podíl na všech nezaměstnaných činil 7,4 %. Naopak velmi pomalu se snižoval v roce 2008 počet nezaměstnaných osob se zdravotním postižením; v evidenci úřadů práce jich bylo nejvíce registrováno v lednu (3 373), nejméně zatím na konci dubna (3 108). Zatímco na počátku roku se na celkové nezaměstnanosti v kraji podíleli zdravotně postižení 19,7 %, na konci dubna to bylo již 22,2 %. Zlepšující se situace na trhu práce v kraji Vysočina nemá tak prozatím příliš velký vliv na zaměstnanost zdravotně postižených.

Počet volných pracovních míst se během roku 2008 sice pozvolna snižoval a na konci dubna dosáhl hodnoty 5 350, ale to bylo o 516 míst více než před rokem. Hodnota ukazatele „počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo“ se vlivem poklesu počtu uchazečů snižovala z lednových 3,1 na dubnových 2,6. Jednalo se tak o hodnoty nižší než před rokem (3,6).

Zlepšující se situaci na trhu práce v kraji Vysočina dokumentuje i vývoj míry nezaměstnanosti v roce 2008 (nová metodika). V lednu 2008 ještě dosahovala míra nezaměstnanosti 5,9 %, ale již v dubnu klesla pod 5 %. Z tabulky č. 7.8 jsou také patrné podstatné rozdíly v míře nezaměstnanosti mužů a žen. Míra nezaměstnanosti žen je zpravidla vyšší než míra nezaměstnanosti mužů a z výše uvedených důvodů (sezónní práce) se rozdíly zvětšují během jara a léta. Zatímco v lednu 2008 činil rozdíl v míře nezaměstnanosti mužů a žen 2,1 procentního bodu, v dubnu to bylo 2,7 procentního bodu.

7.2.3. Věková struktura uchazečů o zaměstnání

Jednou ze základních charakteristik souboru uchazečů o zaměstnání je jejich věková struktura. Během posledních osmi let (tab. č. 7.9) lze hovořit o pozvolném snižování podílu nezaměstnaných osob mladších 19 let. Zatímco v roce 2000 byla příčinou nízkého počtu nejmladších uchazečů reforma školství (prodloužení povinné školní docházky z osmi na devět tříd v roce 1997 vedlo k nízkému přílivu absolventů tříletých učňovských oborů), o rok později bylo uchazečů v této věkové kategorii více než 1,5 tis. a na celkovém počtu registrovaných nezaměstnaných se podíleli 8,3 %. Na konci roku 2006 pak jejich počet již nedosahoval ani jednoho tisíce a jejich podíl činil 4,6 %. Ještě méně jich bylo na konci roku 2007 (celkem 700, tj. 4,3 % všech uchazečů).

Od roku 2000 dochází rovněž k poklesu podílu osob ve věkové skupině od 20 do 29 let - na konci roku 2000 tato skupina představovala skoro dvě pětiny všech uchazečů, na konci roku 2007 to bylo pouze o něco více než pětina. To souvisí jednak s tím, že se na trh práce dostávají méně početné ročníky narozené v osmdesátých letech, ale také s větším zájmem mladých lidí o další formy studia po ukončení střední školy, ať už jde o studium na vyšších nebo vysokých školách, případně o jiné vzdělávací aktivity (jazykové školách, pracovní a studijní pobyty v zahraničí apod.).

Tab. 7.9: Věková struktura uchazečů o zaměstnání v kraji Vysočina v letech 2000 – 2007 (vždy k 31.12)

Rok	Uchazeči o zaměstnání										
	celkem	do 19 let		20 – 29 let		30 – 39 let		40 – 49 let		více než 50 let	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
2000	19 402	564	2,9	7 557	38,9	4 283	22,1	4 052	20,9	2 946	15,2
2001	18 196	1 517	8,3	6 126	33,7	3 886	21,4	3 747	20,6	2 920	16,0
2002	21 548	1 780	8,3	7 214	33,4	4 572	21,2	4 156	19,3	3 826	17,8
2003	23 841	1 705	7,2	7 596	31,8	5 219	21,9	4 644	19,5	4 677	19,6
2004	24 531	1 423	5,8	7 340	29,9	5 507	22,5	5 127	20,9	5 130	20,9
2005	22 814	1 190	5,2	6 237	27,3	5 322	23,3	4 886	21,4	5 179	22,7
2006	20 060	914	4,6	5 162	25,7	4 676	23,3	4 229	21,1	5 079	25,3
2007	16 202	700	4,3	3 655	22,6	3 771	23,3	3 440	21,2	4 636	28,6

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2001 - 2008, vlastní výpočty

Zatímco podíl mladších věkových kategorií mezi uchazeči se pozvolna snižuje, podíl nezaměstnaných ve vyšších věkových kategoriích roste, a to nejzřetelněji u osob starších 50 let. Celkový počet uchazečů se ve sledovaném období 2000 - 2007 snížil o 4,2 tis., avšak uchazečů starších 50 let přibýlo 1 690. V roce 2000 tyto osoby tvořily pouze 15,2 % všech nezaměstnaných, ale na konci roku 2007 již více než čtvrtinu (28,6 %). Do této skupiny již spadají silné generační ročníky narozené po II. světové válce, ale důvodem je také zákon o zaměstnanosti, který zohledňuje počet odpracovaných let při vyplácení dávek nezaměstnaným⁵, čehož využívají především lidé s blízkým odchodem do starobního důchodu. V případě věkových skupin 30 – 39 let a 40 – 49 let k výrazným změnám během sledovaného období nedošlo.

Z hlediska jednotlivých okresů lze k 31.3.2008 zaznamenat mírně nadprůměrné zastoupení uchazečů starších 50 let v okrese Havlíčkův Brod a Pelhřimov. Naopak podprůměrný byl podíl těchto uchazečů v okrese Žďár nad Sázavou (26,7 %). Významnější rozdíly mezi okresy byly rovněž ve skupině 20 – 29 let. Pod průměrem ČR byl podíl těchto uchazečů v okrese Havlíčkův Brod (19,9 %), nad průměrem v okrese Žďár nad Sázavou a Jihlava (oba 23,8 %). Všechny okresy kraje Vysočina s výjimkou okresu Jihlava (4,5 %) mají podprůměrný podíl nezaměstnaných mladších 20 let (nejméně okres Pelhřimov – 2,4 %). V ostatních věkových kategoriích významné meziokresní rozdíly ve věkové struktuře uchazečů o zaměstnání patrné nejsou (viz tabulka č. 7.10).

Tab. 7.10: Věková struktura uchazečů o zaměstnání v okresech kraje Vysočina k 31.3.2008

Území	Struktura uchazečů o zaměstnání podle věkových skupin										
	celkem	do 19 let		20 – 29 let		30 – 39 let		40 – 49 let		více než 50 let	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Havlíčkův Brod	2 171	82	3,8	432	19,9	509	23,4	426	19,6	722	33,3
Jihlava	3 185	143	4,5	758	23,8	709	22,3	649	20,4	926	29,1
Pelhřimov	1 350	32	2,4	297	22,0	305	22,6	285	21,1	431	31,9
Třebíč	4 944	169	3,4	1 102	22,3	1 187	24,0	1 095	22,1	1 391	28,1
Žďár nad Sázavou	3 778	146	3,9	899	23,8	864	22,9	859	22,7	1 010	26,7
Vysočina	15 428	572	3,7	3 488	22,6	3 574	23,2	3 314	21,5	4 480	29,0
ČR	336 297	14 777	4,4	69 770	20,7	75 148	22,3	70 108	20,8	106 494	31,7

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2008, vlastní výpočty

7.2.4. Vzdělanostní struktura uchazečů o zaměstnání

Mezi další významnou charakteristiku nezaměstnaných patří vzdělanostní skladba souboru uchazečů. V rámci kraje dlouhodobě tvoří největší skupinu osoby se středním vzděláním bez maturity; jejich podíl se pohybuje kolem 50 % (na konci roku 2007 to bylo 49,3 %, v ČR 42,4 %).

Tab. 7.11: Vývoj vzdělanostní struktury uchazečů o zaměstnání v kraji Vysočina v letech 2000 – 2007 (vždy k 31.12)

Rok	Uchazeči o zaměstnání								
	celkem	základní		střední bez maturity		střední s maturitou		vysokoškolské	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
2000	19 402	4 242	21,0	9 503	47,7	5 114	26,4	543	2,8
2001	18 196	3 928	21,9	8 866	49,0	4 811	26,4	591	3,2
2002	21 548	4 512	20,9	10 666	49,6	5 676	26,3	694	3,2
2003	23 841	5 049	21,2	11 999	50,3	6 085	25,5	708	3,0
2004	24 531	4 928	20,1	12 601	51,4	6 229	25,4	773	3,2
2005	22 814	4 549	19,9	11 676	51,2	5 841	25,6	748	3,3
2006	20 060	4 221	21,0	10 074	50,2	5 112	25,5	653	3,3
2007	16 202	3 469	21,4	7 982	49,3	4 118	25,4	633	3,9

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2001 - 2008, vlastní výpočty

⁵⁾ Od 1.10.2004 vešel v platnost nový zákon o zaměstnanosti č. 435/2004, který přiznává uchazečům o zaměstnání ve věku 50 – 55 vyplácení hmotného zabezpečení po dobu 9 měsíců, pro osoby starší 55 let po dobu 12 měsíců ode dne evidence (původně 6 měsíců pro všechny bez ohledu na věk).

Druhou nejsilnější skupinou jsou uchazeči se středním vzděláním s maturitou, jejichž podíl od roku 2000 představuje stabilně zhruba čtvrtinu všech uchazečů. Pětinu všech nezaměstnaných tvoří trvale osoby s pouze základním vzděláním (po Praze 2. nejnižší hodnota mezi kraji, v ČR tento podíl představuje zhruba třetinu). Vysokoškoláci tvoří mezi nezaměstnanými dlouhodobě pouze kolem 3 % z celkového počtu uchazečů o zaměstnání, avšak na konci roku byl o něco vyšší a činil 3,9 %, neboť počet vysokoškoláků v evidenci úřadů práce neklesal tak rychle jako v případě ostatních vzdělanostních kategorií.

Tab. 7.12: Vzdělanostní struktura uchazečů o zaměstnání v okresech kraje Vysočina k 31.3.2008

Území	Uchazeči o zaměstnání								
	celkem	základní		střední bez maturity		střední s maturitou		vysokoškolské	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Havlíčkův Brod	2 171	441	20,3	1 036	47,7	618	28,5	76	3,5
Jihlava	3 185	910	28,6	1 371	43,0	782	24,6	122	3,8
Pelhřimov	1 350	247	18,3	669	49,6	379	28,1	55	4,1
Třebíč	4 944	1 088	22,0	2 466	49,9	1 225	24,8	165	3,3
Žďár nad Sázavou	3 778	715	18,9	1 905	50,4	997	26,4	161	4,3
Vysočina	15 428	3 401	22,0	7 447	48,3	4 001	25,9	579	3,8
ČR	336 297	108 053	32,1	141 058	41,9	73 909	22,0	13 277	3,9

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2008, vlastní výpočty

Také dle vzdělání uchazečů lze sledovat určité meziokresní rozdíly. Největší podíl nekvalifikovaných uchazečů vykázal na konci I. čtvrtletí 2008 okres Jihlava (28,6 % z celkového počtu nezaměstnaných v okrese), nejnižší okres Pelhřimov (18,3 %, po okrese Praha-východ nejméně v ČR). Pouze v okrese Žďár nad Sázavou tvořili středoškoláci bez maturity více než 50 % všech uchazečů, v ostatních okresech kraje Vysočina to bylo méně, ale vždy více než v ČR. Středoškoláci s maturitou měli menší než čtvrtinové zastoupení mezi uchazeči v okrese Jihlava a Třebíč. Odchytky od průměru vykázaly jednotlivé okresy také v podílu nezaměstnaných vysokoškoláků – relativně nejvíce jich bylo v okrese Žďár nad Sázavou (4,3 %), nejméně pak v okrese Třebíč (3,3 %), což určitým způsobem odráží také celkovou vzdělanostní úroveň obyvatelstva daných okresů.

7.2.5. Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence

Vývoj nezaměstnanosti podle délky evidence v kraji Vysočina zachycuje tabulka č. 7.13. Z hlediska počtu uchazečů registrovaných déle než rok je situace v kraji o něco lepší než v republice, kde bylo déle než rok evidováno běžně více než 40 % uchazečů a až na konci roku 2007 jejich podíl klesl na 38,6 %.

Tab. 7.13: Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence v kraji Vysočina v letech 2000 – 2007 (vždy k 31.12)

Rok	Uchazeči o zaměstnání								
	celkem	do 3 měsíců		3 - 6 měsíců		6 - 12 měsíců		více než 12 měsíců	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
2000	19 402	5 522	28,5	3 567	18,4	3 202	16,5	7 111	36,7
2001	18 196	5 710	31,4	3 782	20,8	3 022	16,6	5 682	31,2
2002	21 548	6 246	29,0	4 911	22,8	3 963	18,4	6 428	29,8
2003	23 841	6 244	26,2	5 013	21,0	4 515	18,9	8 069	33,8
2004	24 531	7 356	30,0	4 732	19,3	3 834	15,6	8 609	35,1
2005	22 914	6 542	28,7	4 047	17,7	3 619	15,9	8 606	37,7
2006	20 060	5 924	29,5	3 402	17,0	2 923	14,6	7 811	38,9
2007	16 202	5 360	33,1	2 787	17,2	2 409	14,9	5 646	34,8

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2001 - 2008, vlastní výpočty

S klesajícím počtem dlouhodobě nezaměstnaných osob registrovaných na úřadech práce se snižuje i průměrná délka nezaměstnanosti. Ta činila v kraji Vysočina na konci března 2007 přesně 600 dnů, o rok později již 598 dnů, což svědčí o tom, že dlouhodobý růst průměrné délky evidence se konečně zastavil, a to i na úrovni celé ČR, kde rovněž meziročně klesl o 2 dny (z 657 na 655). I z tohoto

hlediska je tedy situace na trhu práce v kraji Vysočina podstatně příznivější než v případě republikového průměru.

Tab. 7.14: Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence v okresech kraje Vysočina k 31.3.2008

Území	celkem	Délka nezaměstnanosti uchazečů							
		do 3 měsíců		3 - 6 měsíců		6 – 12 měsíců		více než 12 měsíců	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Havlíčkův Brod	2 171	722	33,3	358	16,5	330	15,2	761	35,1
Jihlava	3 185	1 117	35,1	662	20,8	551	17,3	855	26,8
Pelhřimov	1 350	545	40,4	356	26,4	194	14,4	255	18,9
Třebíč	4 944	1 295	26,2	920	18,6	721	14,6	2 008	40,6
Žďár nad Sázavou	3 778	1 028	27,2	704	18,6	613	16,2	1 433	37,9
Vysočina	15 428	4 707	30,5	3 000	19,4	2 409	15,6	5 312	34,4
ČR	336 297	100 325	29,8	57 382	17,1	51 220	15,2	127 370	37,9

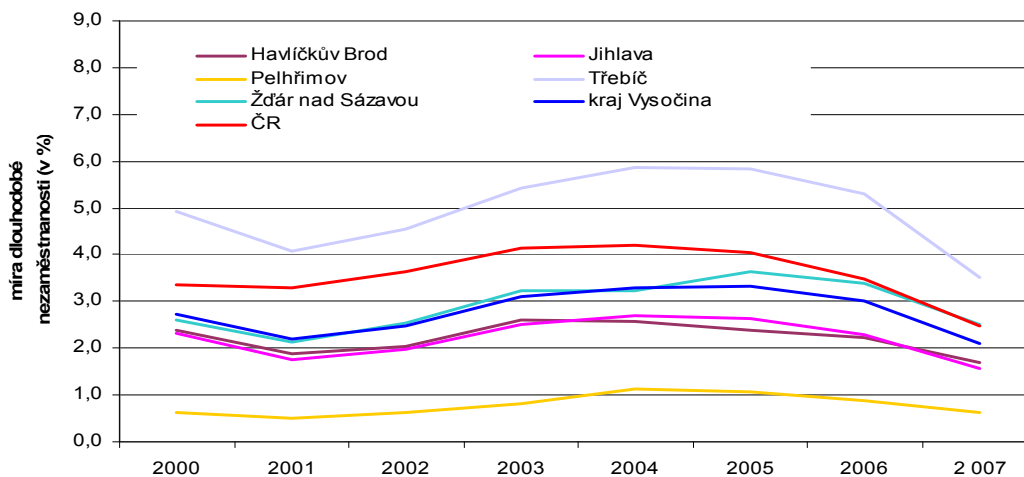
Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2008, vlastní výpočty

Na úrovni jednotlivých okresů lze opět upozornit na určité rozdíly, a to např. na stále vysoký počet i podíl dlouhodobě nezaměstnaných (2,0 tis., tj. 40,6 %) a zároveň průměrnou délku evidence v trvání 687 dnů v okrese Třebíč. Opačným extrémem je okres Pelhřimov, kde bylo na konci I. čtvrtletí 2008 pouze 18,9 % dlouhodobě nezaměstnaných, přičemž délka evidence činila jen 294 dnů (7. nejnižší délka nezaměstnanosti mezi okresy ČR). Na Pelhřimovsku byl 31.3.2008 naopak výrazně vyšší než republikový podíl osob nezaměstnaných kratší dobu než 3 měsíce (40,4 %, v ČR 29,8 %), což může souviset s nárázovitou prací sezónního charakteru.

Pro názornější představu o situaci dlouhodobě nezaměstnaných je možno použít ukazatel „míra dlouhodobě nezaměstnanosti“, tedy podíl uchazečů evidovaných déle než rok z pracovní síly daného území. Kraj Vysočina vykazoval míru dlouhodobě nezaměstnanosti od počátku jejího sledování vždy nižší než ČR, ale na konci roku 2003 již i zde překročila hranici 3 % (v ČR 4 %), nad kterou se udržela i v následujících třech letech. Na konci roku 2007 pak klesla na hodnotu 2,0 % (v ČR 2,3 %).

Nejhorší je, i přes výrazné meziroční zlepšení, stále situace v okrese Třebíč, kde se hodnota tohoto ukazatele pohybovala v posledních třech letech těsně pod 6 %, na konci roku 2007 se snížila na 3,5 % a k 31.3.2008 činila 3,4 %, což však byla stále 18. nejvyšší hodnota mezi okresy ČR. Naopak problémy s dlouhodobou nezaměstnaností nemá okres Pelhřimov, kde nezaměstnaní setrvávající v evidenci úřadů práce déle než rok tvořili na konci března 2008 pouze 0,6 % z celkové pracovní síly okresu (6. nejnižší hodnota z okresů ČR).

Obr. 7.8: Míra dlouhodobě nezaměstnanosti v okresech kraje Vysočina v letech 2000 – 2007

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2001 - 2008, vlastní výpočty

7.2.6. Aktuální situace na trhu práce v okresech kraje Vysočina (k 30.4.2008)

V meziokresním srovnání byla i nadále na konci dubna 2008 relativně nepříznivá, ale mnohem lepší než v předchozích letech, situace na trhu práce v okrese Třebíč. Míra nezaměstnanosti činila 7,0 % a byla tak 18. nejhorší ze všech 77 okresů ČR. Nad průměrem ČR byla míra nezaměstnanosti také v okrese Žďár nad Sázavou (5,4 %). V ostatních okresech kraje Vysočina se již míra nezaměstnanosti ustálila pod republikovým průměrem. V okrese Třebíč bylo k 30.4.2008 registrováno 4,4 tis. uchazečů o zaměstnání (téměř třetina z celkového počtu uchazečů v kraji). Pozitivní vývoj zde na rozdíl od ostatních okresů kraje nenastal ani v případě hlášených volných pracovních míst; zatímco na konci dubna 2007 jich v okrese Třebíč bylo registrováno 988, tedy po okrese Jihlava a Žďár nad Sázavou nejvíce ze všech okresů v kraji Vysočina, o rok později to bylo již pouze 785, tedy nejméně ze všech okresů. Na jedno volné místo tak připadalo 5,6 uchazečů, což byla 10. nejhorší hodnota v republice.

Vysokým podílem uchazečů se zdravotním postižením vyniká okres Havlíčkův Brod (27,2 %) a Žďár nad Sázavou (26,5 % všech uchazečů), což je 10. a 11. nejvyšší hodnota mezi okresy ČR. Důvodem může být vyšší podíl osob pracujících dříve při těžbě uranu v Dolní Rožínce, ale také ve strojírenském průmyslu. Tradičně „bezproblémová“ je situace na trhu práce v okrese Pelhřimov, kde míra nezaměstnanosti 2,7 % byla dokonce 8. nejnižší v ČR. Okres Pelhřimov vykazoval na konci dubna 2008 i relativně vysoký počet volných pracovních míst (910), čímž na jedno volné místo připadalo pouze 1,3 uchazečů (12. nejnižší v ČR).

Tab. 7.15: Základní charakteristiky trhu práce v okresech kraje Vysočina k 30.4.2008

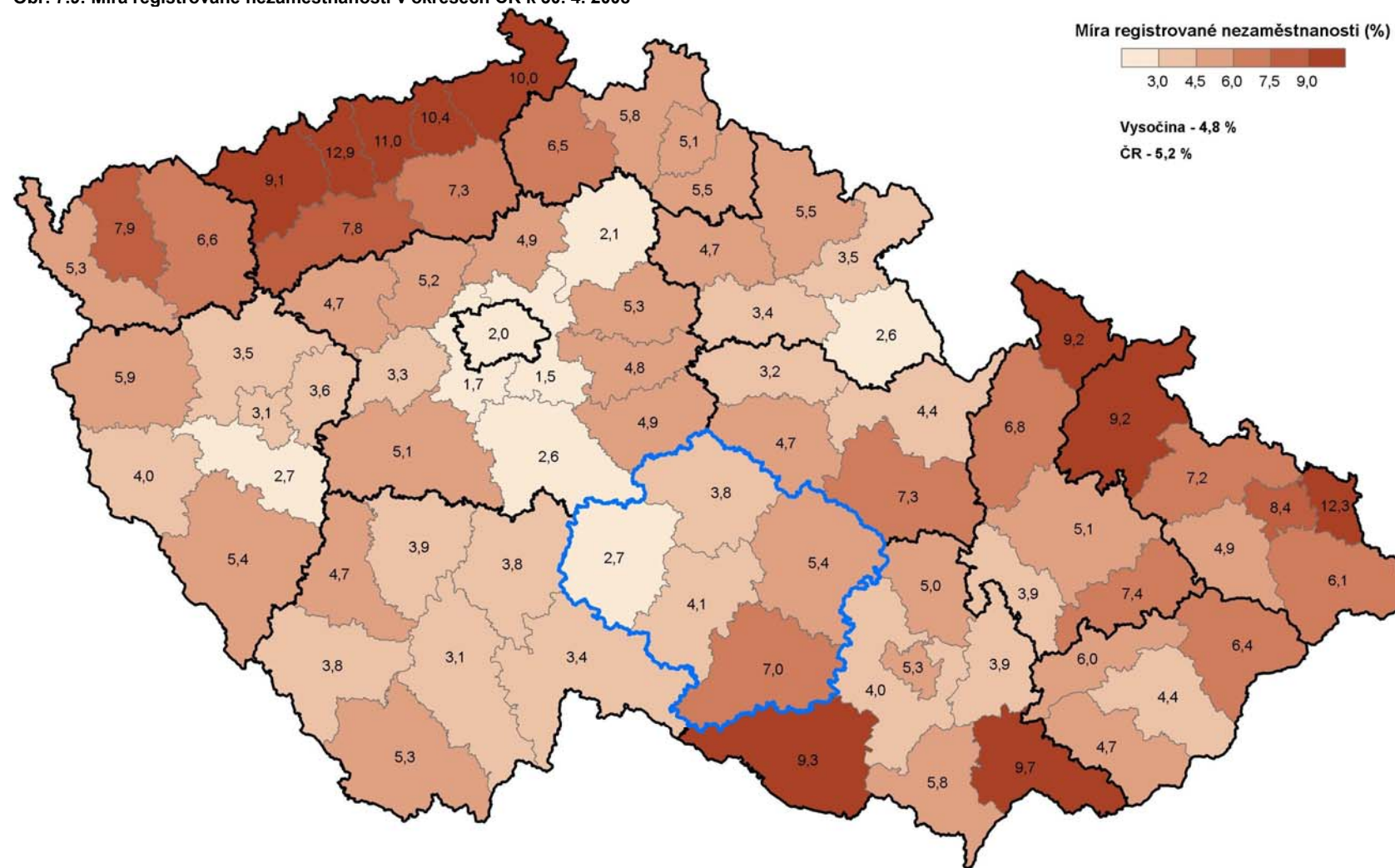
Území	Počet uchazečů				Volná místa	PU/VM	Míra nezaměstnanosti*		
	celkem	ženy	absolv.	OZP			celkem	ženy	muži
Havlíčkův Brod	2 010	1 226	141	547	1 102	1,8	3,8	5,6	2,5
Jihlava	2 813	1 515	244	560	1 232	2,3	4,1	5,1	3,4
Pelhřimov	1 204	657	68	296	910	1,3	2,7	3,5	2,2
Třebíč	4 428	2 581	309	765	785	5,6	7,0	9,5	5,2
Žďár n. Sázavou	3 547	1 914	276	940	1 321	2,7	5,4	6,7	4,5
Vysočina	14 002	7 893	1 038	3 108	5 350	2,6	4,8	6,3	3,7
ČR	316 118	173 049	19 144	62 312	152 267	2,1	5,2	6,6	4,2

* nová metodika výpočtu (viz pozn. 4)

Poznámka: absolv. – absolventi a mladiství, OZP – osoby se zdravotním postižením, PU/VM – počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo,

Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa k 30.4.2008. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2008

Obr. 7.9: Míra registrované nezaměstnanosti v okresech ČR k 30. 4. 2008

Zdroj dat: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2008

8. Vzdělávací, sociální a kulturní infrastruktura

8.1 Vzdělávání

Jedním z významných faktorů, který ovlivňuje vývoj v oblasti vzdělávání, je demografický vývoj. V roce 1996 klesl počet narozených v kraji Vysočina pod hranici 5 000 dětí. Minimum bylo zaznamenáno v roce 2001 (4 568), historické maximum pak v roce 1975 (9 513). V roce 2007 (5 373 živě narozených) byl počet narozených dětí nejvyšší od roku 1994.

Demografickým poklesem poloviny 90. let jsou dnes nejvíce zasaženy základní školy. Pokles počtu jejich žáků, pozorovaný již od konce 90. let, se v současnosti prohlubuje tím, jak slabé ročníky postupují do vyšších tříd. Lze očekávat, že tento trend bude ukončen kolem roku 2010. V roce 2008 se v základních školách vzdělává o cca 11 tis. žáků méně než v roce 2001 (toto číslo odpovídá počtu žáků připadajících na téměř 65 průměrně velkých základních škol v kraji Vysočina). V mateřských školách se již projevuje určitá stabilizace počtu narozených a pokles počtu dětí již dále nepokračuje.

Na střední školy se již dostává začátek zlomu demografické křivky (rozdíl v počtu patnáctiletých mezi lety 2005 a 2008 činí cca 420) a v roce 2009 bude dále pokračovat. Výrazný zlom zasáhne střední školství (s výjimkou oborů víceletých gymnázií jejichž nižší ročníky byly tímto vývojem zasaženy již v roce 2005) poprvé v roce 2009, kdy se střední školy budou vyrovnávat s meziročním poklesem nejprve o 900, posléze pak o 500 až 100 žáků ročně. V roce 2012 tak bude deficit počtu žáků ve věku 15 let ve srovnání s rokem 2005 představovat téměř 30%. Minimum počtu patnáctiletých lze očekávat kolem roku 2016.

Následující tabulka 8.1.1 naznačuje početní stavy osob ve věkových kategoriích na konci roku 2007 a rok jejich vstupu do mateřských škol, základních škol a středních škol v jednotlivých okresech kraje Vysočina.

Tab. 8.1.1: Počet obyvatel v okresech kraje Vysočina podle věkových skupin k 31. 12. 2007

Rok narození	Rok vstupu do MŠ	Rok vstupu do ZŠ	Rok vstupu do SŠ	Kraj Vysočina	HB	JI	PE	TR	ZR
2007	2010	2013	2022	5 371	1 029	1 198	678	1 184	1 282
2006	2009	2012	2021	5 083	919	1 179	687	1 084	1 214
2005	2008	2011	2020	5 082	939	1 118	669	1 144	1 212
2004	2007	2010	2019	4 769	856	1 044	660	1 016	1 193
2003	2006	2009	2018	4 771	869	1 032	656	1 096	1 118
2002	2005	2008	2017	4 689	876	1 002	670	984	1 157
2001	2004	2007	2016	4 506	788	934	641	1 065	1 078
2000	2003	2006	2015	4 688	878	994	670	1 024	1 122
1999	2002	2005	2014	4 615	841	979	646	1 029	1 120
1998	2001	2004	2013	4 848	868	996	709	1 107	1 168
1997	2000	2003	2012	4 902	857	1 021	694	1 059	1 271
1996	1999	2002	2011	4 844	909	979	650	1 119	1 187
1995	1998	2001	2010	5 258	945	1 086	693	1 201	1 333
1994	1997	2000	2009	5 831	1 059	1 249	776	1 310	1 437
1993	1996	1999	2008	6 645	1 150	1 405	900	1 572	1 618
1992	1995	1998	2007	6 568	1 167	1 370	880	1 554	1 597
1991	1994	1997	2006	6 775	1 194	1 378	896	1 596	1 711
1990	1993	1996	2005	7 069	1 227	1 511	925	1 661	1 745
1989	1992	1995	2004	6 717	1 215	1 362	902	1 559	1 679
1988	1991	1994	2003	7 026	1 299	1 460	923	1 632	1 712
1987	1990	1993	2002	6 817	1 311	1 396	927	1 529	1 654
1986	1989	1992	2001	7 199	1 309	1 531	955	1 645	1 759

Zdroj dat: Věkové složení obyvatelstva v roce 2007. ČSU Praha, 2008.

Předškolní vzdělávání

Ve školním roce 2007/08 bylo v kraji Vysočina v provozu 337 míst, ve kterých vykonává činnost mateřská škola. Příspěvkových organizací s právní subjektivitou bylo 120 (některé vykonávají činnost na více místech), 154 mateřských škol bylo součástí základních škol. Zřizovatelem většiny MŠ jsou obce, jedna byla zřízena soukromým zřizovatelem a jedna církví. Předškolní zařízení navštěvovalo necelých 15 tis. dětí (viz tabulku 8.1.2).

Tab. 8.1.2.: Mateřské školy v okresech kraje Vysočina ve školním roce 2007/08

Okres	Počet škol (celkem)	Počet tříd	Počet dětí	Počet pedagog. pracovníků	Dětí na 1 třídu	Dětí na 1 pedagog. zam.
Havlíčkův Brod	62	112	2 552	209	22,8	12,2
Jihlava	61	130	2 917	238	22,4	12,3
Pelhřimov	44	98	2 228	159	22,7	14,0
Třebíč	79	143	3 281	265	22,9	12,4
Žďár nad Sázavou	91	163	3 637	276	22,3	13,2
Kraj Vysočina 07/08	337	646	14 615	1 147	22,6	12,8
Kraj Vysočina 06/07	336	658	14 722	1 155	22,8	12,5
Kraj Vysočina 05/06	336	660	14 743	1 169	22,2	12,7
Kraj Vysočina 04/05	349	686	15 254	1 205	22,2	12,7
Kraj Vysočina 03/04	353	687	15 336	1 242	22,3	12,3
Kraj Vysočina 02/03	363	692	15 341	1 301	22,2	11,8

Zdroj dat: Výroční zpráva o stavu koncepce a rozvoje sítě vzdělávací soustavy v kraji Vysočina za školní rok 2002/03, 2003/04, 2004/05, 2005/06, 2006/07. Statistická ročenka školství 2000/01, ÚIV Praha.

Základní vzdělávání

Ve školním roce 2007/08 působilo v kraji Vysočina 282 základních škol, ovšem základních škol se statutem právnické osoby bylo pouze 267, neboť několik základních škol ve větších městech v kraji bylo sloučeno pod jednu právnickou osobu. Z celkového počtu základních škol (právnických osob) bylo 151 plně organizovaných (devítiletých) škol, tj. 56%, a 116 malotřídních škol s jedním až pěti ročníky. Ve srovnání se školním rokem 2002/2003 se počet škol snížil o 8, tj. o 2,8%, poněkud větším tempem se snížil počet tříd: o 24 %. Počet žáků, kteří navštěvovali ZŠ, bylo 43 680, oproti roku 2002/2003 došlo k poklesu o 21,98 % (viz tabulku 8.1.3). Zřizovatelem jedné základní školy byla církev, ostatní byly zřízeny obcí.

Tab. 8.1.3.: Základní školy v okresech kraje Vysočina ve školním roce 2007/08

Okres	Počet škol (celkem)	Počet tříd	Počet žáků	Počet pedagog. pracovníků	Žáků na 1 třídu	Žáků na 1 pedagog. zam.
Havl. Brod	53	388	7 817	558	20,1	14,0
Jihlava	47	436	9 091	651	20,9	14,0
Pelhřimov	34	293	6 202	422	21,2	14,7
Třebíč	66	485	9 975	715	20,6	14,0
Žďár nad Sázavou	82	519	10 595	777	20,4	13,6
Kraj Vysočina 07/08	282	2 121	43 680	3 123	20,6	14,1
Kraj Vysočina 06/07	283	2 380	47 269	3 372	19,9	14,0
Kraj Vysočina 05/06	284	2 459	49 443	3 444	20,1	15,0
Kraj Vysočina 04/05	284	2 568	52 036	3 533	20,3	14,7
Kraj Vysočina 03/04	285	2 706	53 952	3 615	19,9	14,9
Kraj Vysočina 02/03	290	2 785	55 987	3 808	20,1	14,7

Zdroj dat: Výroční zpráva o stavu koncepce a rozvoje sítě vzdělávací soustavy v kraji Vysočina za školní rok 2002/03, 2003/04, 2004/05, 2005/06, 2006/07. Statistická ročenka školství 2000/01, ÚIV Praha.

Střední vzdělávání

V kraji Vysočina je nabídka středoškolského vzdělání v důsledku přirozených spádových oblastí koncentrována do větších měst. Takovými středisky jsou okresní města, v nichž ve školním roce 2007/08 studovaly nebo se učily více než tři pětiny z celkového počtu studentů kraje. Mezi nimi vyniká Jihlava s podílem 25 %.

V kraji Vysočina bylo ve školním roce 2007/08 zařazeno ve školském rejstříku celkem 65 právnických osob vykonávajících činnost středních škol. Z celkového počtu škol poskytujících střední vzdělávání byly na 18 školách vyučovány obory typu gymnázií, na 39 školách obory typu středních odborných škol, na 29 školách obory typu středních odborných učilišť a na 5 školách obory s upravenými učebními plány.

Střední školy – obory se všeobecným zaměřením

Gymnázia nabízejí různou délku studia – nejběžnější formou je studium osmileté a čtyřleté, pouze dvě gymnázia jsou šestiletá. Celkový počet studentů na 18 gymnáziích činil ve školním roce 2007/08 6 936 osob. V posledních letech se začíná rozvíjet další typ středoškolského vzdělávání – lycea. Jedná se o čtyřleté všeobecné vzdělávání s určitým obecně odborným zaměřením, např. lycea technická, ekonomická, přírodovědná, pedagogická. Stejně jako v případě gymnázií jsou v nich mladí lidé připravováni zejména ke studiu na vyšších odborných a vysokých školách. Ve školním roce 2007/08 činil podíl patnáctiletých ve všeobecném studiu 23,0% (gymnázia 18,5%, lycea 4,5%).

Tab. 8.1.4: Přehled studentů na gymnáziích v okresech kraje Vysočina ve školním roce 2006/07

Studijní obor	HB	Jl	PE	TR	ZR	Kraj 2007/08	Kraj 2006/07	Kraj 2005/06	Kraj 2004/05	Kraj 2003/04
Gymnázium 4-leté	487	546	350	631	860	2 874	2 857	2 753	2 687	2 577
Gymnázium 6-leté			165	177		342	341	337	330	333
Gymnázium 8-leté	878	824	456	458	1 104	3 720	3 751	3 781	3 796	3 954
Celkem	1 365	1 370	971	1 266	1 964	6 936	6 949	6 871	6 813	6 864

Pramen: Krajský úřad kraje Vysočina

Střední školy – odborně zaměřené studijní a učební obory**Tab. 8.1.5: Počty studentů v nejfrekventovanějších oborech typu středních odborných škol v okresech kraje Vysočina ve školním roce 2007/08 (v denním studiu)**

Studijní obor	HB	Jl	PE	TR	ZR	Kraj 2007/08	Kraj 2006/07	Kraj 2005/06	Kraj 2004/05	Kraj 2003/04
Strojírenství, stroj. výroba	100	115	203	107	122	647	666	663	666	663
Gastro., hotelnictví, turismus	62		159	144	463	828	772	746	781	786
Zemědělství a lesnictví		107	349	109	81	653	636	629	651	645
Elektrotech., telekom. a VT		354	50	306	130	840	802	750	786	835
Staveb., geodézie, kartograf.	218	193		237	107	755	785	817	841	896
Zdravotnictví	153	239		227	203	822	884	928	999	1 023
Ekonomika a administrativa	607	578	259	419	321	2 184	2 187	2 167	2 129	2 042
Podnikání v oborech, odvětv.	51	527		73	407	1 058	1 173	1 184	1 204	1 165
Pedag., učit., soc.péče		246	118	92		456	446	447	459	456
Právo, veřejnosp.činnosti		247		235	102	584	542	530	532	500
Umění a užité umění	40	458				498	504	464	447	418
Ostatní	192	491	111	385	148	1 327	1 224	1 061	930	805
Celkem obory	1 423	3 555	1 249	2 334	2 091	10 652	10 621	10 386	10 425	10 234

Pramen: Krajský úřad kraje Vysočina

Počet studentů odborně zaměřených středních škol přesahuje 10 tisíc. Největšímu zájmu se těší obory které jsou orientovány na ekonomiku a administrativu, podnikání v oborech, v jednotlivých odvětvích a obory orientované na elektrotechniku, zdravotnictví (viz tabulku 8.1.5). Jejich rozmístění není v kraji zcela rovnoměrné, to však neznamená, že není v současných podmínkách vyhovující. Podíl patnáctiletých v odborném maturitním studiu činil ve školním roce 2007/08 44,5 %.

Tab. 8.1.6: Počty studentů v nejfrekventovanějších učebních a studijních oborech typu středních odborných učilišť v okresech kraje Vysočina ve školním roce 2007/08 (v denním studiu)

Učební obor	HB	JI	PE	TR	ZR	Kraj 2007/08	Kraj 2006/07	Kraj 2005/06	Kraj 2004/05	Kraj 2003/04
Strojírenství, stroj. výroba	234	529	284	355	580	1 982	1 919	1 867	1 773	1 839
Gastronomie, hotelnictví, turismus	219	305	148	306	395	1 373	1 423	1 341	1 353	1 393
Obchod	33	188	278	214	69	782	904	891	896	867
Zpracování dřeva	121	194	132	92	69	608	632	613	674	669
Zemědělství a lesnictví		134	212	143	180	669	632	517	537	579
Elektrotechnika telekomunikace a VT	41	184	223	338	153	939	903	1 086	1 143	1 154
Osobní a provozní služby		218	113	90	227	648	721	606	556	567
Stavebnictví, geodézie, kartograf.	12	206	100	133	70	521	531	464	570	531
Potravinářství, potr. chemie	81	151	18	80	104	434	400	349	393	425
Textilní výroba a oděvnictví	31	16	68	28	6	118	217	264	397	458
Podnikání v oborech, odvětvích		63	243	167	205	678	677	637	638	606
Ostatní	165	168	15	107	125	580	607	641	658	646
Celkem obory	906	2 356	1 834	2 109	2 183	9 332	9 566	9 276	9 588	9 734

Pramen: Krajský úřad kraje Vysočina

Počet studentů středních odborných učilišť přesahuje 9 tisíc. Největší zájem je o obory strojírenství, gastronomie, hotelnictví a turismus, elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika a obchod a služby. Počty studentů v těchto oborech tvořily ve sledovaném školním roce téměř polovinu studentů všech učebních a studijních oborů typu středních odborných učilišť (viz tabulku 8.1.6). Podíl patnáctiletých v učebních oborech činil ve školním roce 2007/08 32,5 %.

Vyšší odborné školy

Přestože s nárůstem kapacit vysokých škol postupně zájem o vyšší odborné vzdělání klesá, zůstává v našem kraji stále významným prvkem terciárního vzdělávání; důvody jsou různé: nenalezení pracovního místa, zvyšování kvalifikace, neúspěšné vykonání přijímacích zkoušek na vysokou školu aj. Na území kraje Vysočina působí 13 vyšších odborných škol, z nichž pouze jedna je samostatná, ostatní jsou spojeny s různými typy středních škol. V červenci 2007 ukončila po transformaci na vysokou školu svoji činnost VOŠ Jihlava, která byla největší vyšší odbornou školou v kraji. Z pohledu jednotlivých oborů jsou VOŠ nejčastěji zaměřené na zdravotní a sociální péči, ekonomiku a administrativu, informatiku a techniku, turismus a hotelnictví, specifickým oborem je grafika a propagační výtvarnictví a sklářství. Rozložení VOŠ i oborů v kraji lze označit za poměrně rovnoměrné, rozložení počtu studentů jednotlivých oborů se koncentruje více na obory ekonomického, technického a sociálně zdravotního zaměření. Následující tabulka 8.1.7 nabízí oborovou skladbu a počty studentů vyšších odborných škol kraje Vysočina.

Tab. 8.1.7: Obory a počty studentů vyšších odborných škol v jednotlivých okresech kraje Vysočina ve školním roce 2007/08

Okres	Název školy	Studijní obor	Počet studentů					
			2007/08	2006/07	2005/06	2004/05	2003/04	2002/03
Havl. Brod	VOŠ a OA Chotěboř	Pojišťovnictví	18	29	61	72	74	71
		Ekonomika a management podniku	41	78	81	67	66	62
		Řízení bezpečnosti práce	51	31				
	SZŠ a VOŠ zdravotnická Havlíčkův Brod	Zdravotnictví	152	119	112	99	94	89
	G, SOŠ a VOŠ Ledeč nad Sázavou	Ekonomika a management podniku	85	88	86	76	92	73
	Akademie – VOŠ, G a SOŠ uměleckoprůmyslová Světlá nad Sázavou	Sklářství	14	45	26			
Řízení sklářské a keramické výroby		47						
Pelhřimov	VOŠ a SŠ hotelová SČMSD Pelhřimov, s.r.o.	Management hotelového provozu	36	41	25	18		
	FARMEKO - Vyšší odborná škola zdravotnická a Střední odborná škola, s.r.o.	Diplomovaný farmaceutický asistent	35	22	11			
	SZŠ a VOŠ zdravotnická Jihlava	Zdravotnictví	94	68	95	106	102	67
	VOŠG a SUŠG, s.r.o., Jihlava	Multimediální umělecká tvorba	30	50	58	60	37	18
	Soukromá vyšší odborná škola sociální, o.p.s.	Sociální práce	119	119	120	120	120	120
Třebíč	VOŠ a SŠ veterinární, zemědělská a zdravotnická Třebíč	Ekonomika a administrativa	55	72	73	67	73	49
		Zdravotnictví	58	48	63	59	44	33
Žďár nad Sázavou	VOŠ, střední zemědělsko-technická škola Bystřice nad Pernštejnem	Agroturistika	80	83	90	88	94	76
	VOŠ a SPŠ Žďár nad Sázavou	Ekonomika strojírenství	43	49	51	71	61	43
		Elektrotechnika, telekomunikace a VT	67	82	80	72	80	62
SZŠ a VOŠ zdravotnická Žďár nad Sázavou	Zdravotnictví	78	68	71	70	70	51	
Kraj Vysočina			1 103	1 167	1 482	1 873	1 926	1 669

Pramen: Krajský úřad kraje Vysočina

Speciální školství

S platností nového školského zákona došlo i ve speciálním školství ke změnám. Mimo jiné došlo k přiblížení formálního označování škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami s běžnými školami - dřívější zvláštní školy jsou základními školami, dřívější pomocné školy jsou základními školami speciálními. Speciální školství je tvořeno mateřskými a základními školami pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, základními školami speciálními, speciálními školami při zdravotnických zařízeních, odbornými učilišti a praktickými školami. Síť těchto zařízení je v kraji Vysočina stabilizovaná, přičemž některá z nich mají nadregionální působnost. Pro doplnění informací uvádíme tabulku 8.1.8 s počtem individuálně integrovaných žáků v ZŠ. Stejně jako v základním školství, projevuje se i segmentu speciálního vzdělávání výrazný pokles počtu žáků. Řada škol se speciálním zaměřením zajišťuje ve větší míře vzdělávání žákům s těžšími formami zdravotního handicapu, a to i mentálního typu.

Vzdělávací systém doplňuje výchovné, pedagogicko-psychologické a speciálně pedagogické poradenství. Tyto služby poskytují v kraji Vysočina výchovní poradci (pozice ustavena zpravidla na každé úplné základní škole a na středních školách), pět pedagogicko-psychologických poraden (včetně dalších čtyř odloučených pracovišť) a tři speciálně pedagogická centra.

Tab. 8.1.8: Individuálně integrovaní zdravotně handicapovaní žáci v ZŠ v kraji Vysočina

Druh postižení	Školní Rok					
	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08
Mentálně postižení	22	30	43	58	63	87
Sluchově postižení	17	21	18	21	25	28
Zrakově postižení	25	31	32	36	35	28
S vadami řeči	12	11	17	9	7	10
Tělesně postižení	49	50	45	39	48	50
S více vadami	39	42	41	52	42	26
S vývoj. poruchami učení a chování	2627	2664	2314	1874	1563	1402
Autisté					13	13
Celkem	2791	2849	2510	2089	1796	1644

Pramen: Krajský úřad kraje Vysočina

Vysoké školy

V kraji Vysočina mají sídlo 2 vysoké školy a dále působí na území kraje odloučená pracoviště vysokých škol.

V akademickém roce 2007/08 studovalo v prezenčních vysokoškolských programech na území kraje 1 850 studentů v 11 oborech, z toho 1 707 studentů ve 4 oborech na dvou vysokých školách se sídlem na území kraje: Západomoravská vysoká škola Třebíč, o.p.s. (170 studentů) a Vysoká škola polytechnická v Jihlavě (1 537 studentů). Dalších 989 studentů navštěvovalo distanční či kombinovanou formu vysokoškolského studia.

V akademickém roce 2007/08 mělo v kraji Vysočina odloučené pracoviště 8 vysokých škol: Vysoké učení technické Brno, Technická univerzita v Liberci, Univerzita Palackého Olomouc, Masarykova univerzita Brno, Česká zemědělská univerzita Praha, Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, Univerzita J. A. Komenského, s.r.o., Praha, Univerzita Hradec Králové.

Prezenční bakalářské studium nabízely následující vysoké školy v uvedených programech:

- Vysoká škola polytechnická, Jihlava, Tolstého 16
Elektrotechnika a informatika - obor: Počítačové systémy, Aplikovaná informatika;
Ekonomika a management - obor: Finance a řízení, Cestovní ruch
- Západomoravská vysoká škola Třebíč, o.p.s.
Aplikované informační technologie
Informační management)
Veřejnoprávní studium.

Dále detašovaná pracoviště VŠ:

- Technická univerzita v Liberci, Fakulta strojní, pracoviště: VŠP Tolstého 16, Jihlava Strojirensství (obor Strojirenské technologie);

- Česká zemědělská univerzita Praha, Praha-Suchbát, Kamýčká 129, Fakulta agrobiologie, přírodních a potravinářských zdrojů – pracoviště Česká zemědělská akademie v Humpolci, střední škola, obor Chov koní;
- Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, Technická 5, Praha 6 – Dejvice, Fakulta chemicko-technologická – pracoviště Akademie - VOŠ, G, SOŠ umělecko-průmyslová Světlá nad Sázavou, obor Konzervování-restaurování umělecko-řemeslných děl;
- Technická univerzita Liberec, Hálkova 917/6, Střední uměleckoprůmyslová škola Jihlava - pracoviště Helenín, Hálkova 42, obor Textilní a oděvní návrhářství.

Pobočky s distančním a kombinovaným studiem otevírá:

- Vysoké učení technické Brno, Fakulta strojního inženýrství (pracoviště: VOŠ a SPŠ, Studentská 1, Žďár n/S, obor Strojírenská technologie);
- Technická univerzita v Liberci, Fakulta strojní (pracoviště: VŠP Tolstého 16, Jihlava, obor Strojírenské technologie);
- Universita Palackého Olomouc, Filosofická fakulta (pracoviště: Vzdělávací a konferenční centrum MŠMT Telč, obor Andragogika);
- Univerzita J. A. Komenského, s.r.o., Praha (pracoviště: Školící středisko VŠ JAK, Obrataň 148, Pedagogické studium - učitelství a vychovatelství, Speciální pedagogika – obor psychopedie – etopedie (volitelná logopedie), Speciální pedagogika – vychovatelství, Speciální pedagogika – poradenství; pracoviště: Krajské ředitelství hasičů, Jihlava, obor andragogika);
- Masarykova univerzita Brno, Ekonomicko-správní fakulta a Filosofická fakulta (dislokované pracoviště: Univerzitní centrum Telč, nám. Zachariáše z Hradce 2, Telč, obory: Veřejná ekonomika a správa, Regionální rozvoj a správa, Regionální rozvoj a cestovní ruch, Management, Dějiny umění se zaměřením na památkovou péči a kulturní dědictví, Dějiny umění a vizuální kultury).

Celoživotní vzdělávání

Realizace konceptu celoživotního vzdělávání znamená užší propojení existujícího školského systému se sektorem dalšího vzdělávání, s politikou zaměstnanosti a se sociální politikou. Zdůrazňuje se význam učení mimo rámec vzdělávací soustavy (vzdělávání na pracovišti, uznávání předchozí pracovní zkušenosti), tedy co největší prostupování oblasti učení a práce. Zvyšuje se úloha sociálních partnerů, zdůrazňuje se osobní volba každého jedince a propojení individuální poptávky se společenskou.

Ve školním roce 2006/07 se střední školy podílely na organizaci 95 vzdělávacích aktivit a 75 akcí probíhalo přímo v prostorách středních škol. Rozsah hodin byl 27 986 a počet účastníků jednotlivých kurzů, seminářů, přednášek byl 5 744. Školy mimo jiné spolupracují s úřady práce a na základě jejich požadavků zajišťují kvalifikační a rekvalifikační kurzy pro veřejnost a kurzy pro zaměstnance škol a školských zařízení zakončené odborným přezkoušením nebo státní zkouškou. Mezi kurzy, které pořádaly zmíněné školy, převažovaly především rekvalifikační kurzy pro uchazeče o zaměstnání, dále pak kurzy jazykové, kurzy pro rozšíření znalostí v řemeslných živnostech, kurzy autoškol, sportovní kurzy, svářečské školy, kurzy práce s výpočetní technikou či další odborné kurzy technického, obchodního, ekonomického nebo uměleckého charakteru. Roste také zájem o kurzy pro seniory.

Dle údajů z Registru ekonomických subjektů z jara roku 2007 vykazovalo v kraji Vysočina činnost zaměřenou na vzdělávací služby pro dospělé 251 právnických osob (z toho 107 škol a školských zařízení) a 978 fyzických osob. Podrobnější informace o účasti dospělých v dalším vzdělávání nejsou s výjimkou informací ze škol k dispozici.

8.2 Zdravotnictví

Ve zdravotnictví v kraji Vysočina pracovalo na konci roku 2006 celkem 9 986 osob (evidenční počet, viz tab. č. 8.2.1). Z celkového evidenčního počtu odborných zdravotnických pracovníků (8 299) činil podíl lékařů 17 %, zubních lékařů 3 %, farmaceutů 3 %, zdravotnických pracovníků nelékařů bez odborného dohledu po získání odborné způsobilosti (ZPDB) 57 %, zdravotnických pracovníků nelékařů s odbornou a specializovanou způsobilostí (ZPSZ) 4 %, zdravotnických pracovníků nelékařů pod odborným dohledem nebo přímým vedením (ZPOD) 14 % a jiných odborných pracovníků nelékařů s odbornou způsobilostí (JOP) 2 %.

V roce 2006 pracovalo nemocnicích 4 437,76 zaměstnanců (včetně ambulantních částí), přibližně tedy 44 % všech pracovníků ve zdravotnictví v kraji. V samostatných ambulantních zařízeních pracovalo 2 538,86 pracovníků, tzn. cca 25 % z celkového počtu zdravotnických pracovníků v kraji Vysočina.

Tab. 8.2.1: Pracovníci ve zdravotnictví podle kategorií (evidenční počet pracovníků) – stav k 31. 12. 2006

Okres	Lékaři	Farmaceuti	ZPDB	ZPSZ	ZPOD	JOP	Ostatní	Celkem
Havlíčkův Brod	327,09	44,30	1 072,92	66,66	331,50	19,95	460,21	2 322,63
Jihlava	430,23	51,46	1 347,47	85,29	332,29	116,54	467,33	2 830,61
Pelhřimov	231,30	33,55	603,18	46,54	156,76	14,00	251,00	1 336,33
Třebíč	340,93	49,50	840,07	49,61	162,22	12,27	175,83	1 630,43
Žďár nad Sázavou	356,89	64,64	888,75	58,95	161,43	2,40	332,77	1 865,83
Vysočina	1 686,44	243,45	4 752,39	307,05	1 144,20	165,16	1 687,14	9 985,83

Pozn.: ZPDB – zdravotničtí pracovníci nelékaři s odbornou způsobilostí

ZPSZ – zdravotničtí pracovníci nelékaři s odbornou a specializovanou způsobilostí

ZPOD – zdravotničtí pracovníci nelékaři pod odborným dohledem nebo přímým vedením

JOP – jiní odborní pracovníci nelékaři s odbornou způsobilostí

Zdroj dat: Zdravotnictví kraje Vysočina 2006. ÚZIS 2007

V kraji je šest nemocnic. Zřizovatelem pěti z nich je kraj Vysočina. Celková kapacita nemocnic je 2 949 lůžek.

Tab. 8.2.2: Počet lékařů (přepočtený počet) – stav k 31. 12. 2006

Okres	Lůžková péče celkem		Lůžková část nemocnic		Ambulantní péče celkem ¹⁾		Samostatná ambul. zařízení		Celkem ²⁾	
	počet	rel.	počet	rel.	počet	rel.	počet	rel.	počet	rel.
Havlíčkův Brod	117,18	12,34	69,02	7,27	209,53	22,07	154,71	16,30	326,71	34,42
Jihlava	132,03	12,06	105,02	9,60	257,07	23,49	209,66	19,16	389,1	35,55
Pelhřimov	69,61	9,60	50,86	7,02	160,69	22,17	121,73	16,79	230,3	31,77
Třebíč a Žďár nad Sázavou	170,61	7,27	149,5	6,37	527,01	22,44	428,68	18,26	697,62	29,71
Vysočina	489,43	9,57	374,4	7,32	1 154,3	22,56	914,78	17,88	1 643,73	32,13

rel. – počet lékařů na 10 000 obyvatel

¹⁾ včetně ambulantních částí nemocnic

²⁾ včetně ostatních zdravotnických zařízení s 42,71 lékaři v kraji Vysočina

Zdroj dat: Zdravotnictví kraje Vysočina 2006. ÚZIS 2007

Tab. 8.2.3: Kapacita lůžkových zdravotnických zařízení - stav 31. 12. 2006

Okres	Počet lůžek celkem	Nemocnice	LDN	Léčebny TRN	Psychiatrické léčebny	Ostatní lůžková zařízení
Havlíčkův Brod	1 547	561	96	0	850	40
Jihlava	1 358	758	0	0	600	0
Pelhřimov	654	350	224	80	0	0
Třebíč	738	543	135	0	0	60
Žďár nad Sázavou	947	737	60	100	50	0
Vysočina	5 244	2 949	515	180	1 500	100

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina, Zdravotnictví kraje Vysočina 2006. ÚZIS 2007

V kraji působí 3 samostatná zařízení a dvě detašovaná oddělení nemocnic poskytující následnou péči, 3 psychiatrické léčebny, léčebna TRN a rehabilitační ústav. Nadregionální působnost má zejména

léčebna tuberkulózy a respiračních onemocnění v Humpolci a oddělení TRN Nemocnice Nové Město na Moravě (Buchtův kopec), Rehabilitační ústav pro cévní choroby mozkové Chotěboř a psychiatrické léčebny v Havlíčkově Brodě, Jihlavě a Dětská psychiatrická léčebna Velká Bíteš.

Tab. 8.2.4: Nemocnice v kraji Vysočina - stav k 31. 12. 2006

Okres	Název	Adresa	Zřizovatel	Počet lůžek	Detailovaná pracoviště
Havlíčkův Brod	Nemocnice Havlíčkův Brod, příspěvková organizace	Havlíčkův Brod, Husova 2624	kraj Vysočina	561	-
Jihlava	Nemocnice Jihlava, příspěvková organizace	Jihlava, Vrchlického 59	kraj Vysočina	758	-
Pelhřimov	Nemocnice Pelhřimov, příspěvková organizace	Pelhřimov, Slovanského bratrství 710	kraj Vysočina	350	-
Třebíč	Nemocnice Třebíč, příspěvková organizace	Třebíč, Purkyňovo nám. 2	kraj Vysočina	678	Mor. Budějovice, nám. Svobody 358
Žďár nad Sázavou	Nemocnice Nové Město na Moravě, příspěvková org.	Nové Město na Moravě, Žďárská 600	kraj Vysočina	762	Sněžné, Buchtův kopec
	Nemocnice sv. Zdislavy, a.s. Mostiště	Velké Meziříčí, Mostiště 93	nestátní	135	-

Zdroj dat: Zdravotnictví kraje Vysočina 2006. ÚZIS 2007

V celkem 1 079 samostatných ambulantních zařízení (konec roku 2006) působí v kraji 915 lékařů (přepočtený počet). Z nich bylo 217 praktických lékařů pro dospělé, 105 praktických lékařů pro děti a dorost, 256 zubních lékařů a 50 praktických ženských lékařů.

Obyvatelé kraje měli koncem roku 2006 k dispozici 112 lékáren a 6 výdejen zdravotnických prostředků. Na jednu lékárnu připadalo v průměru 4 568, to je o 48 více než v roce 2005.

Tab. 8.2.5: Praktičtí lékaři v ambulantních zařízeních podle oborů – stav k 31. 12. 2006

území	Počet lékařů (přepočtený počet)				Počet registrovaných pacientů na 1 lékaře			
	pro dospělé	pro děti a dorost	zubní lékař	ženský lékař	pro dospělé	pro děti a dorost	zubní lékař ¹⁾	ženský lékař
Havlíčkův Brod	37,52	17,20	44,80	8,35	1 789,6	1 070,8	2 104,8	3 785,4
Jihlava	46,15	23,00	58,38	11,60	1 759,5	990,6	1 868,2	3 349,6
Pelhřimov	34,40	15,20	32,06	6,90	1 571,8	919,6	2 015,6	3 199,4
Třebíč	51,80	25,20	64,88	12,60	1 615,3	1 021,8	1 885,5	3 348,9
Žďár nad Sázavou	46,84	24,70	55,95	10,20	1 769,3	1 020,1	1 941,1	3 807,7
Vysočina	216,71	105,30	256,07	49,65	1 702,8	1 007,2	1 950,1	3 514,5

Poznámka 1) počet obyvatel území na jedno zubního lékaře

Zdroj dat: Zdravotnictví kraje Vysočina 2006. ÚZIS 2007; Primární péče v kraji Vysočina 2006. ÚZIS 2007

Tab. 8.2.6: Lékárenská péče v kraji Vysočina - stav k 31. 12. 2006

Okres	Počet lékáren a výdejen (vč. odloučených pracovišť)	Farmaceuti (přep. počet)	Farmaceut. asistenti (přep. počet)	Počet obyvatel na 1 lékárnu a výdejnu	Tržby za léčiva a zdravotnické prostředky na 1 obyvatele (Kč)	Počty expedovaných receptů a poukazů
Havlíčkův Brod	21	43,30	42,43	4 996	4 573	792 443
Jihlava	27	53,71	55,73	4 758	5 728	865 530
Pelhřimov	20	33,55	26,50	3 624	3 899	560 683
Třebíč	25	48,20	47,19	4 652	4 213	992 585
Žďár n.ad Sázavou.	25	64,72	43,63	4 740	4 599	1 121 625
Vysočina	118	243,48	215,48	4 568	4 648	4 332 866

Zdroj dat: Zdravotnictví kraje Vysočina 2006. ÚZIS 2007

Rozdíly v kapacitě zařízení zdravotnické péče mezi okresy kraje nejsou celkově příliš výrazné. Odrážejí rozdílnou sídelní strukturu a také regionální působnost zdravotnických zařízení.

Zdravotní stav obyvatelstva

Zdravotní stav obyvatelstva je výsledkem působení komplexu faktorů, mezi něž patří životní styl, sociální struktura obyvatelstva, dostupnost a kvalita zdravotnické péče, stav životního prostředí, péče obyvatel o vlastní zdraví a další. Zdravotní stav obyvatel kraje Vysočina je v rámci ČR mírně nadprůměrný. Nepřímo to můžeme usuzovat z úmrtnostních poměrů, které jsou v kraji relativně dobré a od počátku 90. let mají dlouhodobou výraznou tendenci se zlepšovat.

Střední délka života (naděje dožití při narození) je u mužů o 0,8 roku a u žen o 0,5 roku vyšší než činí průměr ČR. Kraj se tak řadí v tomto velice důležitém ukazateli zdravotního stavu mezi kraje s nejdělní střední délkou života. Ženy v kraji Vysočina žijí v průměru o více než 6 let déle než muži. Střední délka života mužů na Vysočině je třetí nejvyšší po Praze a Královéhradeckém kraji. U žen je pátá nejvyšší po Praze, Jihomoravském, Zlínském a Královéhradeckém kraji.

Tab. 8.2.7: Vybrané charakteristiky úmrtnosti obyvatelstva v okresech kraje Vysočina

Okres	Naděje na dožití při narození (průměr let 2001-2005)		Úmrtnost (průměr let 2002-2006)	
	muži	ženy	kojenecká	novorozenecká
Havlíčkův Brod	73,0	79,1	2,1	1,6
Jihlava	73,4	79,5	3,9	3,1
Pelhřimov	73,0	78,6	2,4	1,2
Třebíč	73,0	79,4	4,1	3,0
Žďár nad Sázavou	73,1	79,4	4,1	3,4
Vysočina	73,1	79,2	3,5	2,6
ČR	72,3	78,7	3,7	2,3

Poznámka: 1) novorozenecká úmrtnost = počet zemřelých ve věku 0 – 28 dní / počet živě narozených

2) kojenecká úmrtnost = počet zemřelých ve věku 0 – 354 dní / počet živě narozených

Zdroj dat: Úmrtnostní tabulky za okresy ČR v období 2001 až 2005. ČSÚ Praha, 2007.; Demografická ročenka okresů České republiky 1991 až 2006. ČSÚ Praha, 2007.; Demografická ročenka krajů České republiky 1991 až 2006. ČSÚ Praha, 2007.

V roce 2006 bylo v kraji Vysočina nově nahlášeno více než 127 tisíc případů pracovní neschopnosti (o 18,4 tis. případů méně než v roce 2005), což představovalo 64,43 hlášených případů na 100 pojištěnců regionu. Průměrná doba jedné pracovní neschopnosti činila 34 dnů, v roce 2005 to bylo 31 dnů.

Tab. 8.2.8: Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz v okresech kraje Vysočina v roce 2006

Okres	Průměrný počet osob nemocensky pojištěných	Nově hlášené případy pracovní neschopnosti na 100 nemocensky pojištěných	Průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschopnosti (kalendářní dny)	Průměrné procento pracovní neschopnosti
Havlíčkův Brod	34 714	67,68	33,2	6,15
Jihlava	53 650	62,70	32,0	5,50
Pelhřimov	28 469	67,79	33,3	6,19
Třebíč	36 836	61,41	35,9	6,05
Žďár nad Sázavou	43 732	64,32	35,3	6,22
Vysočina	197 401	64,43	33,8	5,97
ČR	4 497 033	60,19	35,3	5,81

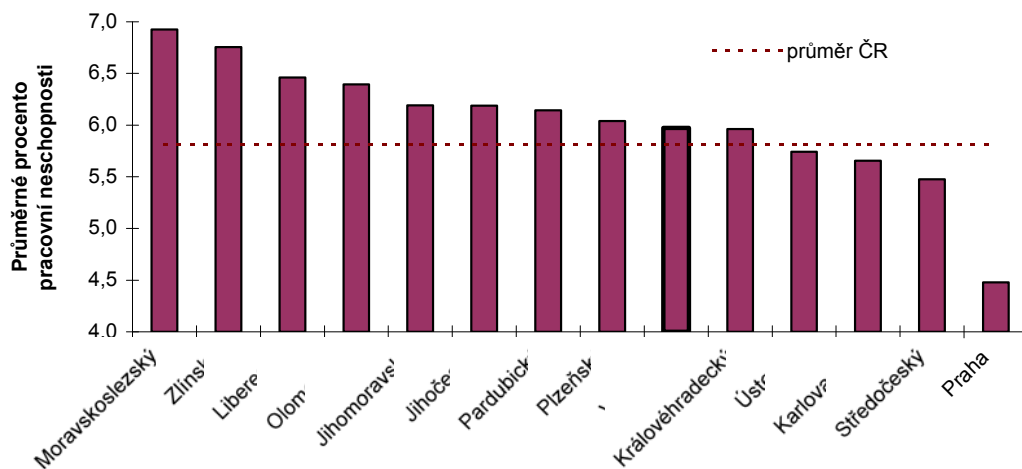
Poznámka: průměrné procento pracovní neschopnosti = kalendářní dny pracovní neschopnosti x 100 / (průměrný počet osob nemocensky pojištěných x počet kalendářních dnů ve sledovaném období)

Zdroj dat: Statistická ročenka kraje Vysočina 2007. ČSÚ Jihlava, 2007.

Průměrné procento pracovní neschopnosti je v meziokresním srovnání v rámci kraje Vysočina daleko nejnižší v okrese Jihlava, který jediný vykázal v roce 2006 z hlediska celorepublikového průměru nižší hodnoty. Na Jihlavsku je rovněž nejnižší průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschopnosti, přičemž hodnota tohoto ukazatele je u všech okresů Vysočiny pod republikovým průměrem s výjimkou okresu Třebíč. Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 nemocensky pojištěných je nejvyšší v okrese Pelhřimov a Havlíčkův Brod. V ostatních okresech byl tento podíl v roce 2006 pod průměrem ČR.

V mezikrajském porovnání bylo v roce 2006 průměrné procento pracovní neschopnosti na Vysočině šesté nejnižší. Jeho výše však překročila celostátní průměr, na čemž měla hlavní podíl nízká hodnota za Hlavní město Prahu.

Obr. 8.1.1: Průměrné procento pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v krajích ČR v roce 2006

Poznámka: průměrné procento pracovní neschopnosti = kalendářní dny pracovní neschopnosti x 100 / (průměrný počet osob nemocensky pojištěných x počet kalendářních dnů ve sledovaném období)

Zdroj dat: Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz v České republice v roce 2006. ČSÚ Praha, 2007.

8.3 Sociální zabezpečení a sociální služby

8.3.1. Sociální zabezpečení

Průměrná výše všech typů důchodů v kraji Vysočina je pod průměrem ČR, i když rozdíl mezi výší důchodů v kraji a ČR je však poměrně malý, podobně jako rozdíly mezi okresy (tabulka 8.3.2). Také územní rozložení příjemců důchodů odpovídá počtu obyvatel. Výjimkou je významněji vyšší počet vyplácených invalidních důchodů v okrese Žďár nad Sázavou, což pravděpodobně souvisí se zaměstnaností v uranovém průmyslu.

Tab. 8.3.1: Počet příjemců důchodů v okresech kraje Vysočina v prosinci 2006

Okres	Celkem	z toho						
		starobní plné	starobní poměrné	invalidní plné	invalidní částečné	vdovské ¹⁾	vdovecké ¹⁾	sirotčí
Havlíčkův Brod	25 241	13 435	18	3 328	1 369	5 786	842	463
Jihlava	27 811	15 484	16	2 895	1 708	6 234	999	474
Pelhřimov	20 197	10 857	8	2 338	1 209	4 726	737	322
Třebíč	29 449	16 324	25	3 159	1 693	6 640	1 061	547
Žďár nad Sázavou	34 255	16 397	16	5 918	3 143	7 053	1 115	613
Vysočina	136 953	72 498	83	17 638	9 122	30 439	4 754	2 419
ČR	2 683 784	1 420 019	3 966	334 746	190 284	592 998	90 803	50 968

Poznámka: ¹⁾včetně kombinovaných

Zdroj dat: Statistická ročenka kraje Vysočina 2007. ČSÚ Jihlava, 2007

Za pozornost stojí významný rozdíl mezi počtem příjemců vdovských (pro ženy) a vdoveckých (pro muže) důchodů. Tato situace je ovlivněna demografickým faktorem - naděje na dožití je u žen všeobecně vyšší než u mužů. Na druhé straně výše příjmu v Kč je u těchto důchodů rovněž rozdílná, zde je však vyšší průměrná výše vdoveckých důchodů než vdovských, což souvisí s přetrvávajícím dlouhodobým trendem rozdílného odměňování mužské a ženské práce.

Tab. 8.3.2: Průměrná výše důchodů v okresech kraje Vysočina (v Kč) v prosinci 2006

Okres	Celkem	z toho						
		starobní plné	starobní poměrné	invalidní plné	invalidní částečné	vdovské ¹⁾	vdovecké ¹⁾	sirotčí
Havlíčkův Brod	7 921	7 983	4 375	7 845	4 881	8 647	9 406	3 999
Jihlava	7 829	7 847	4 673	7 853	4 780	8 658	9 364	4 031
Pelhřimov	7 934	7 971	4 727	7 909	4 866	8 703	9 319	4 008
Třebíč	7 800	7 824	4 826	7 769	4 787	8 608	9 302	4 008
Žďár nad Sázavou	7 938	8 100	5 157	8 262	4 954	8 696	9 631	4 045
Vysočina	7 882	7 943	4 753	7 981	4 868	8 661	9 411	4 020
ČR	8 010	8 187	4 697	7 962	4 847	8 736	9 696	3 999

Poznámka: ¹⁾včetně kombinovaných

Zdroj dat: Statistická ročenka kraje Vysočina 2007. ČSÚ Jihlava, 2007

8.3.2 Sociální služby

Významnou změnou v oblasti sociálních služeb bylo v souvislosti s reformou územní veřejné správy přenesení zodpovědnosti za zajištění těchto služeb ze státu (reprezentovaného okresními úřady) na územní samosprávné orgány. Zřizovateli zařízení sociálních služeb jsou buď samy samosprávné orgány (města, obce, kraj) nebo nestátní neziskové organizace.

Současně se sociálními a ekonomickými změnami ve společnosti a mění se socioekonomická a demografická struktura společnosti se mění struktura poptávky po jednotlivých druzích sociálních služeb. Obecným trendem je zvyšování rozmanitosti typů sociálních služeb (na straně poptávky i nabídky), a to jak v oblasti služeb sociální péče, tak především v oblasti služeb sociální intervence. Vývoj a současný stav zabezpečení poptávky po sociálních službách v kraji Vysočina celkově odpovídá těmto trendům. Zajištění některých typů služeb je však nedostatečné, jiné služby chybí zcela, problémem je také regionální rozmístění a dostupnost zařízení služeb.

Z hlediska rozmístění a struktury zařízení sociální péče pro seniory existuje rozdíl mezi okresy Jihlava a Žďár nad Sázavou na jedné straně s podprůměrnou kapacitou domovů důchodců, která je však kompenzována poněkud vyšší kapacitou bytů v domech s pečovatelskou službou, a okresy Pelhřimov a Třebíč na straně druhé s vyšší kapacitou domovů důchodců, ale méně domy s pečovatelskou službou. Výrazně nadprůměrný počet lůžek v domovech důchodců v okrese Třebíč je podmíněn tím, že tato zařízení jsou využívána i obyvateli sousedních okresů. Rozdíly mezi okresy nejsou příliš výrazné, relativně nejnižší vybavenost je z hlediska ukazatelů použitých v tab. č. 8.3.3 v okrese Havlíčkův Brod. Počet žádostí o umístění ve všech okresech převyšuje existující kapacitu.

Tab. 8.3.3: Zařízení sociálních služeb pro seniory v kraji Vysočina (stav k 31. 12. 2007)

Okres	Počet obyvatel ve věku 65+ let	Domovy důchodců			Domy s pečovatelskou službou		
		počet zařízení	počet lůžek	lůžka na 1 000 obyvatel 65+	počet zařízení	počet bytů	byty na 1 000 obyvatel 65+
Havlíčkův Brod	14 354	3	277	19,3	14	379	24,0
Jihlava	15 709	3	325	20,7	15	453	27,8
Pelhřimov	11 508	6	479	41,6	17	320	16,3
Třebíč	16 701	6	795	47,6	17	486	23,3
Žďár nad Sázavou	16 653	5	446	26,8	20	558	30,7
Vysočina	74 925	23	2 322	30,9	83	2 196	24,9

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina; Okresy České republiky za rok 2006. ČSÚ Praha, 2007

Počet klientů terénní pečovatelské služby téměř dvojnásobně přesahuje počet seniorů v DD a DPS. Terénní pečovatelská služba je z hlediska klientů i nákladů na její poskytování moderní formou sociální služby. V současné době jsou všechny požadavky na tuto službu uspokojeny. Nejvyšší počet klientů je v okrese Třebíč. V budoucnu se dá očekávat nárůst počtu těchto požadavků. V kraji Vysočina je poskytování terénní pečovatelské služby ztíženo roztržštěnou sídelní strukturou. Přitom je důležité, aby tato služba byla dostupná pro klienty ve všech sídlech.

Tab. 8.3.4: Počet klientů terénní pečovatelské služby a ústavů sociální péče v kraji Vysočina (stav k 31. 12. 2007)

Okres	Terénní pečovatelská služba		Ústavy sociální péče	
	počet klientů	na 1 000 obyvatel ve věku 65+	počet zařízení	počet lůžek
Havlíčkův Brod	797	61,4	3	220
Jihlava	2 383	105,9	-	-
Pelhřimov	469	56,3	3	340
Třebíč	901	166,1	2	170
Žďár nad Sázavou	1 408	80,1	1	152
Vysočina	5 958	97,5	9	882

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina

Působnost ústavů sociální péče překračuje hranice kraje. V kraji jsou čtyři ústavy pro mentálně postižené (Ledeč nad Sázavou, Těchobuz, Lidmaň a Zboží) a jeden pro mentálně postiženou mládež (Křižanov), diagnostický ústav (Černovice), ústav sociální péče pro muže (Jinošov) a dva ústavy pro alkoholiky, psychopaty a psychotiky (Nové Syrovce, Věž). Všechny jsou lokalizovány mimo větší města.

V kraji je provozováno 9 azylových domů. S výjimkou okresu Pelhřimov působí v každém okrese. Z hlediska jejich zaměření jde o azylové domy pro matky (otce) s dětmi nebo pro muže. Chybí však azylové zařízení pro ženy. Počet zařízení pro práci s ohroženou mládeží a jejich odborné zaměření je poměrně široké. Neexistují však dostatečné informace o rozsahu potřeb těchto služeb, proto je obtížné stanovit, zda je stávající vybavenost kraje dostačující. Vybavenost kraje zařízení pro práci s mentálně, tělesně a smyslově postiženými odpovídá současnému standardu ČR, což však zdaleka neznamená, že je v každé oblasti dostačující.

Tab. 8.3.5: Vybraná zařízení služeb sociální intervence v kraji Vysočina (31. 12. 2007)

Okres	Azylové domy		Zařízení soc. služeb v oblasti		Poradny
	počet domů	počet lůžek	práce s ohroženou mládeží	práce s tělesně, mentálně a smyslově postiženými	
Havlíčkův Brod	2	32	5	11	8
Jihlava	2	34	4	9	9
Pelhřimov	-	-	2	1	7
Třebíč	3	81	7	9	7
Žďár nad Sázavou	2	54	5	12	8
Vysočina	9	201	23	42	39

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina

Oblast poskytování sociálních služeb je velmi různorodá, což souvisí jak s rozmanitou strukturou poptávky po těchto službách, tak i s množstvím různých aktérů zabezpečujících tyto služby (nejčastěji obce a neziskové organizace). Současně je to i značně dynamická oblast, neboť struktura poptávky se v průběhu socioekonomických změn ve společnosti s časem mění. To vytváří značné nároky na monitorování stavu nabídky sociálních služeb, včetně odhadu současných potřeb (poptávky) a jejich očekávaného vývoje. Tento monitoring, včetně systémové podpory kritických či prioritních oblastí, je jednou z klíčových rolí krajské samosprávy v oblasti sociálních služeb. Z toho důvodu uvedená problematika předmětem samostatného strategického dokumentu „Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb kraje Vysočina“.

8.4 Skupiny osob ohrožené sociálním vyloučením, kriminalita

Současné demografické a sociální změny ve společnosti jsou provázány kromě jiného i tím, že dochází k oddělování určitých skupin obyvatelstva od hlavního proudu společnosti, tzv. sociálnímu vyloučení některých skupin obyvatelstva. V České republice se tohoto pojmu začalo používat v souvislosti s přípravou na vstup do Evropské unie a přijetím dokumentu „Společné memorandum k sociálnímu začleňování“ v roce 2003. Převzetí tohoto pojmu (dříve se používalo převážně pojmu „chudoba“) je doprovázeno i rozšířením okruhu obyvatel, pro které je tento jev charakteristický. Česká republika i kraj Vysočina se řadí mezi státy (kraje) s nízkým, ne však zanedbatelným výskytem sociálně vyloučených. Značná část těchto obyvatel žije pod hranicí chudoby, sociální dávky jsou často jejich jediným příjmem, řadí se mezi skupinu osob, které se často dopouští trestné činnosti apod. Mezi sociálně vyloučené a ohrožené sociálním vyloučením se řadí část romského obyvatelstva, dlouhodobě nezaměstnaní, marginální skupiny obyvatel (osoby bez přístřeší, osoby vracející se z výkonu trestu, alkoholici ad.), osoby závislé na návykových látkách, apod. Odborníky jsou mezi obyvatele ohrožené sociálním vyloučením řazeny i některé sociální kategorie, např. zdravotně postižení ad. Obecně přijímaná definice je obsažena v zákoně o sociálních službách, který sociálním vyloučením rozumí vyloučení osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace.

Významným ukazatelem, který ovlivňuje okruh obyvatel sociálně vyloučených nebo ohrožených sociálním vyloučením je nezaměstnanost a celkový stav na trhu práce, zejména pak dlouhodobá nezaměstnanost (12 a více měsíců). Podrobně se nezaměstnaností zabývá kapitola 7 Trh práce.

Mezi početnou skupinu osob vyloučených nebo ohrožených sociálním vyloučením se řadí především část romského obyvatelstva. Dle údajů ČSÚ se na základě sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 hlásilo v kraji Vysočina k romské národnosti 258 obyvatel (v ČR 11 746). Na základě analýzy sociálně vyloučených romských lokalit, kterou nechalo v roce 2006 zpracovat Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, se v kraji Vysočina nachází celkem 11 romských lokalit (Havlíčkův Brod, Chotěboř, Jaroměřice nad Rokytinou, Jihlava – 3 lokality, Kojatice, Mirošov, Telč, Třebíč – 2 lokality) označených jako vyloučené. Dle této analýzy a podle odhadu romských poradců obcí s rozšířenou působností (ORP) se skutečný počet romského obyvatelstva v těchto lokalitách pohybuje mezi 1 800 až 2000. V České republice je evidováno na 310 romských lokalit označených jako vyloučených a odhaduje se, že v nich žije více než 70 000 romských občanů. Obyvatelstvo těchto lokalit (převážně romské) se vyznačuje nízkou vzdělaností, vysokou nezaměstnaností (80 - 100 %), vysokou porodností, nízkou úrovní bydlení, nízkými příjmy, zhoršeným zdravotním stavem apod. Sociálním vyloučením mohou být ohroženi i příslušníci dalších etnických menšin, případně imigranti. Tyto skupiny obyvatel jsou vystaveny riziku vyloučení z důvodu např. neznalosti možností čerpání sociálních dávek, využívání zdravotních služeb, dosažitelnosti vzdělání ad. V České republice je zaznamenán nárůst počtu cizinců s povoleným pobytem (trvalý a dlouhodobý). Následující tabulka ukazuje nárůst počtu cizinců ukrajinské, vietnamské a mongolské národnosti od roku 2004, kteří jsou v kraji Vysočina nejpočetněji zastoupeni:

Tab. 8.4.1: Počty cizinců s povoleným pobytem na území kraje Vysočina a ČR

	2004				2006			
	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko	celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko
Vysočina	5 881	2 588	528	409	7 025	2 918	709	626
ČR	254 294	78 263	34 179	2 052	321 456	102 594	40 779	3 280

Zdroj dat: Policie ČR

K osobám ohroženým sociálním vyloučením se řadí i některé další skupiny obyvatel, které označujeme jako marginalizované. Patří mezi ně například obyvatelé bez přístřeší, osoby vracející se z výkonu trestu, recidivisté, alkoholici ad. Základní údaje o této skupině obyvatel jsou uvedeny v následující tabulce:

Tab. 8.4.2: Základní údaje o marginalizovaných skupinách obyvatelstva v kraji Vysočina v roce 2005 a 2006

	Rok	
	2005	2006
Počet evidovaných občanů	1 848	1 558
Počet jednorázových peněžních příspěvků příslušníkům marginalizovaných skupin	552	566
Vyplaceno Kč	317 425	322 094
Počet občanů propuštěných z vězení	319	342

Zdroj dat: MPSV

O jednotlivých skupinách těchto obyvatel se nevedou oficiální statistické údaje. Odhaduje se, že v kraji Vysočina je více než 100 obyvatel bez přístřeší a zejména v zimním období nedostačuje kapacita zařízení (azylové domy apod.), která přístřeší těmto osobám poskytují.

Specifickou skupinou osob ohrožených sociálním vyloučením jsou bývalí svěřenci zařízení pro výkon ústavní výchovy. Jedná se o osoby, které byly odňaty z péče rodičů, většinou z důvodu zanedbané péče, a prožily několik let v dětském domově. Tyto děti se po propuštění z ústavního zařízení po dosažení zletilosti obtížně integrují do společnosti. Nepoznaly model normální fungující rodiny a často se po zletilosti vracejí do závadového rodinného prostředí, z něhož byly před lety odebrány. Obtížně navazují zpřetrhané vazby s příbuznými, vrstevníky i s celou komunitou. Tato skupina mladých lidí se na pokraji sociálního vyloučení ocitla většinou ne vlastní vinou a neměla by tedy nést důsledky negativního přístupu svých rodičů. Ročně opouští ústavní zařízení po dosažení zletilosti přibližně 30 dětí z kraje Vysočina. Riziko jejich selhání je velké právě z důvodu absence kvalitního rodinného zázemí. Kraj si je vědom toho, že je nutné této ohrožené skupině mladých osob pomoci. Optimální by bylo zajištění ubytování a zaměstnání, např. v příspěvkových organizacích kraje Vysočina.

8.4.1 Protidrogová prevence a péče o uživatele drog

Mezi specifické skupiny v současné době stále více ohrožené sociálním vyloučením patří osoby závislé na návykových látkách, které se sdružují v uzavřených komunitách. Nejsou zpravidla motivováni k životu bez drogy, jsou nositeli zdravotních rizik pro společnost, zvýšeně se dopouští trestné činnosti.

Na území kraje Vysočina jednoznačně převažuje zneužívání legálních látek (alkohol, nikotin) nad nelegálními, avšak ani zneužívání této skupiny látek a jeho důsledky nejsou zanedbatelné.

Nejužívanější primární nelegální drogou je marihuana, na druhé místo se řadí pervitin, na třetí místo heroin (tabulka 8.4.3). Nadále trvá obliba halucinogenních látek, především lysohlávek, jejíž výskyt je v regionu poměrně hojný. U většiny uživatelů není výjimkou kombinace všech jmenovaných skupin návykových látek. Počet problémových uživatelů drog je relativně stabilní, výrazně nenarůstá. Rozrůstá se otevřená drogová scéna, zvyšuje se počet experimentátorů a víkendových uživatelů mezi dospívající mládeží ve věku 15 - 19 let. Mezi nejmladší populací je také oblíbená konzumace alkoholu v kombinaci s volně prodejnými léky.

Tab.č. 8.4.3: Počet vykázaných uživatelů drog v okresech

Okres	Muži	Ženy	Celkem	%	Z celkového počtu nově evidovaní
Havlíčkův Brod	23	6	29	8,3	16
Jihlava	74	39	113	32,5	22
Pelhřimov	5	4	9	2,6	0
Třebíč	94	45	139	39,9	56
Žďár nad Sázavou	38	20	58	16,7	17
Celkem	234	114	348	100,0	111

Zdroj dat: Krajská hygienická stanice Jihlava, 2007

Tab. 8.4.4: Největší poskytovatelé služeb v okresech kraje Vysočina: struktura podle typu poskytovaných služeb (2007)

Typ poskytovaných služeb	Zařízení	Okres
Primární prevence	Všechny typy škol (MŠ, ZŠ, ZvŠ, SOŠ a gymnázia, OU a SOU, VOŠ)	Celý region
	Školská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, výchovné ústavy, dětské domovy)	Celý region
	Nadosah - Centrum prevence v Bystřici n.P.	Žďár nad Sázavou
	Ponorka - Centrum prevence, Žďár nad Sázavou	Žďár nad Sázavou
	Klub Zámek – Centrum prevence Třebíč	Třebíč
	Zdravotní ústav v Jihlavě	Jihlava
Harm reduction	Centrum prevence – Klub VRAKBAR Jihlava	Jihlava
	Centrum u Větrníku – kontaktní a poradenské centrum pro osoby ohrožené závislostí Jihlava	Jihlava
	K-centrum Havlíčkův Brod, k 30. 12. 2005 zrušeno	Havlíčkův Brod
	KC pro drogově závislé VIA, k 30. 12. 2005 zrušeno	Pelhřimov
	Spektrum – kontaktní nízkoprahové centrum	Žďár nad Sázavou
Léčba a resocializace	K-centrum NOE – víceúčelové regionální zařízení pro problematiku drog Třebíč	Třebíč
	Psychiatrické léčebny a nemocnice	Celý region
	AT ambulance a psychiatrické ambulance	Celý region
	Circle of Life (doléčování - následná péče, pracovní programy a rekvalifikace, chráněné bydlení) v Koněšíně	Třebíč
Represe	Terapeutická komunita Sejřek	Žďár nad Sázavou
	Police ČR a další orgány činné v trestním řízení	Celý region
	Městské policie	Celý region

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina

V současné době je patrný vzestupný trend zneužívání nealkoholových drog mezi dospívající mládeží v důsledku masové popularizace taneční scény (tzv. taneční drogy), který se odráží i na místní drogové scéně (nárůst pravidelných konzumentů extáze a dalších syntetických drog, kteří nejsou evidováni v žádném L/K centru).

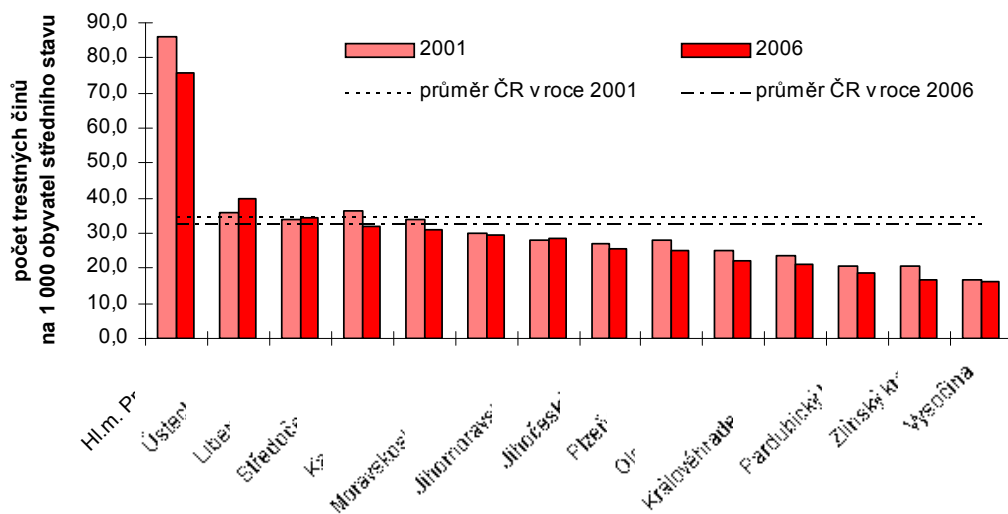
Drogová centra jsou rozptýlena do spádových center, ve kterých se uživatelé izolují v menších vzájemně propojených komunitách (zachování anonymity), drogová scéna je tedy převážně uzavřená.

V rámci regionu je oblast protidrogové prevence a péče o uživatele drog zajišťována státními institucemi, samosprávou a nestátními neziskovými institucemi. Výjimku tvoří okresy Havlíčkův Brod a Pelhřimov. Zde je absence kontaktních a poradenských center pro osoby ohrožené závislostí. Cílová skupina tak vyhledává službu u nejbližšího poskytovatele. Z tohoto důvodu se zvýšil počet klientů v přílehlých okresech (Jihlava, Třebíč).

8.4.2 Kriminalita

V roce 2006 bylo v kraji Vysočina zjištěno 8 184 trestných činů. V přepočtu na počet obyvatel tak Vysočina vykazuje nejnižší míru kriminality ze všech krajů České republiky. Ve srovnání s rokem 2001 došlo k poklesu počtu trestných činů u většiny krajů, v případě Vysočiny to bylo o 251 případů.

Obr. 8.4.1: Počet trestných činů na 1 000 obyvatel středního stavu v krajích ČR v roce 2001 a 2006

Zdroj dat: Policie ČR

Na úrovni nižších územních celků kraje Vysočina bylo v přepočtu na střední stav obyvatel v roce 2006 evidováno nejméně trestných činů v okrese Třebíč. V tomto okrese jako jediném nebyla spáchána žádná vražda. Naopak v okrese Havlíčkův Brod byl v roce 2006 evidován nevidaně vysoký počet vražd. Zatímco v celém kraji bylo spácháno 23 vražd, na Havlíčkobrodsko připadalo 17 případů (74 %), přičemž v roce 2005 byly v tomto okrese zaznamenány pouhé 4 případy zavraždění. Na extrémně vysokém čísle v roce 2006 má nejvýznamnější podíl kauza tzv. „heparinového vraha“, jež se odehrála v nemocnici v Havlíčkově Brodě.

Celkově nejhorší situace v páčání trestných činů panuje na Jihlavsku, přesto je zde míra kriminality hluboko pod celostátním průměrem, který ovšem výrazně navyšují extrémní hodnoty za Hlavní město Prahu. Třeboze je po jihlavském okrese druhá nejvyšší míra kriminality na Pelhřimovsku, tak při pohledu na tabulku (viz níže) v případě tohoto regionu překvapí velmi nízké počty trestných činů v oblasti hospodářské kriminality, loupeží či vloupání.

Tab 8.4.5: Struktura kriminality (počty zjištěných trestných činů) v okresech kraje Vysočina v roce 2006

	HB	JL	PE	TR	ZR	Vysočina
Obečná kriminalita	1 101	1 759	820	1 095	1 227	6 002
Hospodářská kriminalita	222	233	166	266	276	1 163
Loupeže	10	26	6	15	14	71
Vloupání do bytů a rodinných domků	41	55	22	38	36	192
Znásilnění	2	4	1	1	2	10
Vraždy	17	2	1	-	3	23
Trestné činy celkem	1 498	2 248	1 172	1 568	1 698	8 184
Počet trestných činů na 1 000 obyvatel středního stavu	15,8	20,6	16,2	13,5	14,3	16,0

Zdroj dat: Okresy České republiky za rok 2006. ČSÚ Praha, 2007.

8.5 Volnočasové aktivity a sport

Mimoškolní výchovu a organizované využití volného času poskytuje z velké části síť základních uměleckých škol a domů dětí a mládeže, jejichž zřizovatelem je především kraj a obce. V kraji Vysočina existuje 25 základních uměleckých škol (7 zřizovaných krajem a 17 zřizovaných obcemi, jedna ZUŠ je soukromá), které k 31. 12. 2007 v pravidelné výuce navštěvovalo 10 814 žáků. ZUŠ jsou většinou umístěny ve větších městech, ale zřizují i detašovaná pracoviště v dalších obcích. Další organizovaná zájmová činnost dětí probíhá v domech dětí a mládeže. K 31. 12. 2007 existovalo v kraji 20 středisek volného času, tzv. domů dětí a mládeže (8 zřizovaných krajem, 10 obecních, jedno středisko volného času zřizuje Biskupství českobudějovické a jedno pracuje při středisku pro vzdělávání a výchovu v přírodě Chaloupky, o.p.s.). Pravidelnou zájmovou činnost těchto školských zařízení navštěvovalo 14,5 tis. účastníků. Dalším velmi významným organizátorem volnočasových aktivit v kraji Vysočina jsou nestátní neziskové organizace (NNO) působící v oblasti volného času dětí a mládeže.

Vybavenost sportovišti pro širší veřejnost je kraj Vysočina ve srovnání s celou Českou republikou mírně nadprůměrná. Mírně nadprůměrná je jak vybavenost tělocvičnami, včetně školních s přístupem veřejnosti, tak i krytých zimních stadiónů. Tato zařízení se však koncentrují do okresních měst a jejich přístupnost ze vzdálenějších míst je omezená dopravní dostupností. Mimo okresní města je důležitá činnost sportovních jednot a klubů, které jsou především na venkově základem veřejné tělovýchovy, ale také organizátorem společenského a kulturního života.

Tab. 8.5.1: Přehled vybraných sportovních zařízení v okresech kraje Vysočina k 31. 12. 2006

Okres	Tělocvičny vč. škol. s přístupem veřejnosti	Stadióny celkem	Zimní stadióny kryté i otevřené	Kryté bazény
Havlíčkův Brod	62	6	5	1
Jihlava	58	6	2	3
Pelhřimov	42	11	2	1
Třebíč	74	11	3	4
Žďár nad Sázavou	82	9	6	6
kraj Vysočina	318	43	18	15
na 10 000 obyvatel	6,22	0,84	0,35	0,29
Česká republika	5 288	974	221	342
na 10 000 obyvatel	5,15	0,95	0,22	0,33

Zdroj dat: Statistická ročenka kraje Vysočina 2007. ČSU, Praha 2007

8.6 Kultura a památková péče

8.6.1 Kultura

Kultura je nedílnou součástí života společnosti. Je odrazem životní úrovně obyvatelstva, plní důležitou sociální funkci, výchovně vzdělávací funkci a je i významným hospodářským odvětvím.

Na území kraje Vysočina se nachází stabilní síť kulturních zařízení, která je srovnatelná s průměrem ČR a odpovídá postavení regionu v rámci České republiky.

Kraj Vysočina spoluvytváří finanční, koncepční a legislativní předpoklady pro rozvoj kultury v kraji a reaguje na aktuální potřeby v souladu s koncepcemi vlády ČR a doporučením Ministerstva kultury ČR (Strategie účinnější státní podpory kultury, Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví, Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu, Koncepce rozvoje knihoven).

Tab. 8.6.1: Nejvýznamnější hudební festivaly v kraji Vysočina

Hudební festival	Místo konání
Concentus Moraviae - mezinárodní hudební festival	kraj Vysočina
Mahler – Jihlava, Hudba tisíců	Jihlava, Kaliště
Mezinárodní hudební festival Petra Dvorského	Jaroměřice nad Rokytnou, kraj Vysočina
Festival sborového umění Jihlava	Jihlava
Hudební festival Vysočina	kraj Vysočina
Francouzsko-česká hudební akademie v Telči	Telč
Hudební slavnosti	kraj Vysočina
Stamicovy slavnosti	Havlíčkův Brod
Třebíčský operní festival	Třebíč
Hasičský festival dechových hudeb a dny záchranářů	Pelhřimov
Mezinárodní přehlídka dechových hudeb M. Kratochvíla	Moravské Budějovice

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina

Velká pozornost je věnována rozvoji aktivit volného času s důrazem na stimulaci rozvoje mezinárodní kulturní spolupráce. Nezastupitelnou roli zde představuje spolková a zájmová činnost obyvatel. Ta je v rámci kraje pravidelně podporována zejména grantovými programy Fondu Vysočiny, přímou podporou významných kulturních a společenských akcí (tabulka 8.6.1). Zvlášť je udělována podpora regionálním postupovým a národním přehlídkám v oblasti neprofesionálního umění (tabulka 8.6.2)

Tab. 8.6.2: Regionální postupové a národní přehlídky v oblasti neprofesionálního umění v kraji Vysočina

Regionální postupové přehlídky	Pořadatel
Pohádkový mlejnec	Dům kultury Žďár nad Sázavou
Tanec, tanec	ZUŠ F. Drdly Žďár nad Sázavou
Videofestival	Společnost pro podporu lidí s ment. postižením v ČR
Třeštské divadelní jaro	MéKS Třešť – město Třešť
JID 20–08 – amatérské divadlo	OS při Gymnáziu v Jihlavě
Třebíčské loutkářské jaro	KVIZ Třebíč – město Třebíč
Dospělí dětem	ADIVADLO Havlíčkův Brod
Wolkrův Prostějov	De Facto Mimo Jihlava
Zpěváčci 2008	Horácké folklorní sdružení Jihlava
Porta	Česká táborská unie – T.K. Porta Vysočina
Národní přehlídky	Pořadatel
Divadelní Třebíč 2008	KVIZ Třebíč – město Třebíč
Neprofesionální komorní symfonické orchestry	KVIZ Třebíč – město Třebíč
Republikové finále Sedmikvítku	Krajská organizace Pionýra kraje Vysočina
Porta	Občanské sdružení Porta

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina

V zájmu kraje je podpora lidových tradic, která je významná jak pro identifikaci obyvatel s územím, tak pro zvýšení atraktivity z hlediska cestovního ruchu. V kraji Vysočina působí více než 40 folklorních souborů a vesnických skupin, které prezentují lidové tradice, zvyky a obyčeje regionu (tabulka 8.6.3). V souladu s Koncepcí účinnější péče o tradiční lidovou kulturu bylo zřízeno při Muzeu Vysočiny

Třebíč, příspěvkové organizaci, Regionální pracoviště pro péči o tradiční lidovou kulturu pro kraj Vysočina.

Tab. 8.6.3: Nejvýznamnější folklorní akce v kraji Vysočina

Název	Místo konání
Bramborobraní	Třebíč
Evropské setkání souborů	Telč, Třešť
Folklor v máji	Telč
Horácko zpívá a tančí	Světlá nad Sázavou
Jihlavské folklorní léto	Jihlava
Královničky	Jestřabí (Velká Bíteš)
Mezinárodní festival cimbálových muzik	Sádek (Kojetice na Moravě)
Mladé Bítešsko	Velká Bíteš
Národní krojový ples Folklorního sdružení ČR	Žďár nad Sázavou
Otvírání studánek na Třech Studních	Tři Studně
Přehlídka souborů Prameny	Jihlava
Setkání na Podhorácku	Velká Bíteš

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina

V kraji Vysočina je registrováno cca 80 divadelních spolků, z toho cca 30 aktivních, se zaměřením na činohru, muzikál, kabaret, divadlo poezie. Počty se stále mění, zejména dětské a studentské kolektivy rychle vznikají a zanikají, často se zakládají za účelem uskutečnění jednoho představení. Nadregionální působnost má Divadlo T. E. J. P. – divadlo mimořádné nonverbální produkce, které koresponduje s prvky tzv. nového cirkusu, tedy akrobacií a rytmikou. Jedinou stálou profesionální divadelní scénou v kraji představuje Horácké divadlo Jihlava s kapacitou 305 míst, od roku 2003 příspěvková organizace kraje Vysočina. Ročně se zde odehraje více než 230 představení, průměrná návštěvnost se pohybuje kolem 280 osob, roční návštěvnost je cca 55 tis. diváků. V kraji Vysočina jsou pravidelně pořádány regionální postupové a národní přehlídky (tabulka 8.6.2).

Významným způsobem se na kulturních a vzdělávacích aktivitách podílejí knihovny (tabulka 8.6.4). V kraji Vysočina odevzdalo za rok 2007 statistický výkaz Kult (MK) 12-01 celkem 616 knihoven, z nichž 40 je profesionálních, 513 neprofesionálních a 63 poboček (53 poboček funguje jako neprofesionální knihovny v obcích, kde není obecní úřad). V porovnání s rokem 2006 byly zrušeny 3 neprofesionální knihovny (2 v okrese Žďár nad Sáz., jedna v okrese Havlíčkův Brod), jedna neprofesionální knihovna vznikla nově v regionu Pelhřimov. Pět profesionálních knihoven – Krajská knihovna Vysočiny v Havlíčkově Brodě, příspěvková organizace kraje Vysočina a pověřené knihovny v Jihlavě, Pelhřimově, Třebíči a Žďáru nad Sázavou - vykonávají tzv. regionální funkce, tj. poskytují základním knihovnám v kraji poradenské a vzdělávací služby, budují výměnné fondy, zapůjčují výměnné soubory knihovních dokumentů a zajišťují další nezbytné činnosti napomáhající rozvoji knihoven a jejich veřejných knihovnických a informačních služeb. V roce 2007 bylo obsluhováno celkem 575 knihoven.

Tab. 8.6.4: Počet knihoven v kraji Vysočina

Okres	Profesionální	Neprofesionální	Pobočky	Knihovny celkem	Počet svazků
Havlíčkův Brod	11	108	15	134	572 752
Jihlava	6	81	17	104	434 248
Pelhřimov	8	84	0	92	419 265
Třebíč	10	135	18	163	650 474
Žďár nad Sázavou	5	105	13	123	573 766
Vysočina	40	513	63	616	2 650 505

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina

Tab. 8.6.5: Příspěvkové organizace zřizované krajem Vysočina na úseku kultury

Muzeum Vysočiny Havlíčkův Brod
Muzeum Vysočiny Jihlava
Muzeum Vysočiny Pelhřimov
Muzeum Vysočiny Třebíč
Galerie výtvarného umění v Havlíčkově Brodě
Horácká galerie v Novém Městě na Moravě
Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě
Hrad Kámen
Horácké divadlo Jihlava
Krajská knihovna Vysočiny v Havlíčkově Brodě

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina

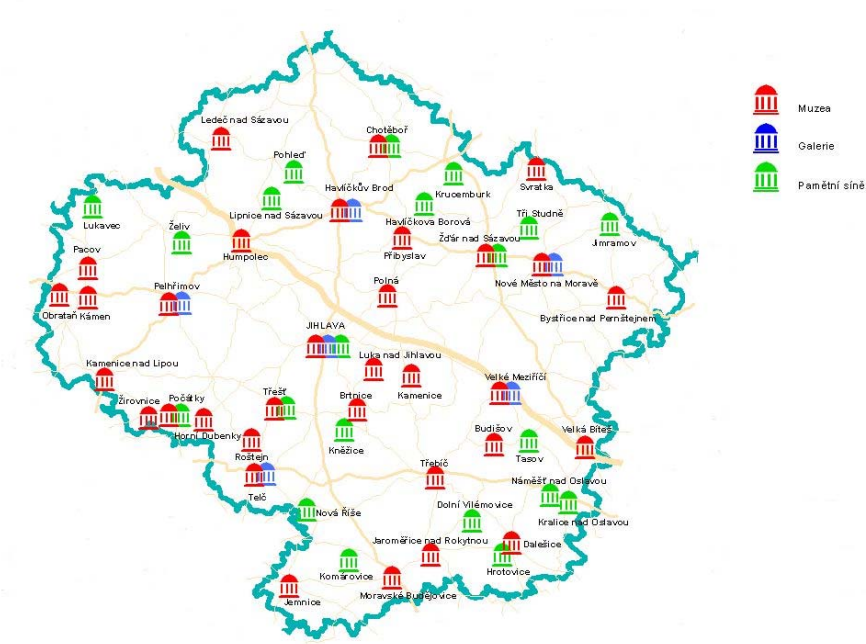
Tab. 8.6.6: Kulturní střediska v kraji Vysočina

Název	Město
Kulturní dům	Bystřice nad Pernštejnem
Kulturní dům OSTROV, spol. s r.o.	Havlíčkův Brod
Městské kulturní a informační středisko v Humpolci	Humpolec
Městské kulturní středisko	Jaroměřice nad Rokytnou
DKO s.r.o.	Jihlava
Správa kulturních zařízení města Kamenice nad Lipou - KD	Kamenice nad Lipou
Městské kulturní středisko BESEDA	Moravské Budějovice
Městské kulturní středisko Náměšť nad Oslavou	Náměšť nad Oslavou
Městské kulturní středisko Pacov	Pacov
Kulturní zařízení města Pelhřimova - KD Máj	Pelhřimov
Kulturní zařízení města Počátky	Počátky
Kulturní středisko	Polná
Kulturní zařízení města Přibyslav - KD	Přibyslav
KyTICe - Kulturní zařízení města Světlá nad Sázavou	Světlá nad Sázavou
KVIZ Třebíč	Třebíč
Městské kulturní středisko Třešť	Třešť
Novoměstské kulturní zařízení –Kulturní dům	Nové Město na Moravě
Inf. centrum města a Klub kultury města Velké Bíteše	Velká Bíteš
Jupiter club, s.r.o.	Velké Meziříčí
Dům kultury Žďár nad Sázavou	Žďár nad Sázavou

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina

Spolu s muzei a galeriemi zřizovanými krajem Vysočina (tabulka 8.6.5) působí na území kraje cca 70 muzeí a galerií, které uchovávají a prezentují kulturní dědictví, historické a lidové tradice i současné umělecké směry. Jejich zřizovatelem jsou obce, města, občanská sdružení, soukromé fyzické i právnické osoby.

Obr. 8.6.1: Přehled muzeí, galerií a pamětních síní

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina

Mezi současné priority podporované krajem Vysočina na úseku kultury patří výstavba sídla Krajské knihovny Vysočiny, spolupráce na mezinárodních výstavních projektech, účinnější prezentace kulturního dědictví s mezinárodním přesahem a prezentace regionálních umělců, zejména malířů, sklářů, kovářů či fotografů atd. na celostátních a mezinárodních výstavách a kulturních misích.

Důležitým partnerem zejména v oblasti propagace kulturních akcí a aktivit v kraji jsou kulturní centra a informační střediska (tabulka 8.6.6).

8.6.2 Památková péče

Na území kraje Vysočina se nachází množství kulturních památek, hradů, zámků, církevních staveb, domů, kapliček a soch světců, pokrývajících v podstatě celé jeho území. Na území kraje Vysočina se v současné době nachází osm nemovitých národních kulturních památek a dvě movité národní kulturní památky (prohlášené za národní kulturní památky v rámci souboru gotických soch z období krásného slohu v českých zemích).

Nařízením vlády č. 170/2008 Sb. ze dne 28. dubna 2008 o prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky byly (z platností od 1. července 2008) v kraji Vysočina prohlášené dvě nové nemovité národní kulturní památky - kostel sv. Jakuba Většího v Jihlavě, kostel Nanebevzetí Panny Marie v Polné.

Na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví byly zapsány tři památky UNESCO.

Výjimečným kulturním bohatstvím kraje jsou také městské a vesnické památkové rezervace, městské a vesnické památkové zóny, krajinné památkové zóny a ochranná pásma.

Památkové rezervace jsou území, jejichž charakter a prostředí určuje soubor nemovitých kulturních památek, popřípadě archeologických nálezů. Vláda České republiky nařízením prohlašuje tato území jako celek za památkovou rezervaci a stanovuje podmínky pro zabezpečení její ochrany. Tyto podmínky se mohou v potřebném rozsahu vztahovat i na nemovitosti na území památkové rezervace, které nejsou kulturními památkami.

Památkové zóny jsou území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty, jež může Ministerstvo kultury České republiky po projednání s orgánem kraje v přenesené působnosti prohlásit za památkovou zónu a určit podmínky její ochrany.

Tab. 8.6.7: Přehled památek UNESCO a národních kulturních památek v kraji Vysočina k 19. 5. 2008

Kulturní památky na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO	
Telč, historické jádro města	
Žďár nad Sázavou, poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře	
Třebíč, židovská čtvrť a basilika sv. Prokopa	

Národní kulturní památky - nemovité	
Rodný dům Karla Havlíčka Borovského	
Zámek Telč	
Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře	
Zřícenina hradu Lipnice nad Sázavou	
Zámek Jaroměřice nad Rokytinou	
Zámek Náměšť nad Oslavou	
Klášter s kostelem sv. Prokopa v Třebíči	
Židovský hřbitov v Třebíči	
Kostel sv. Jakuba Většího v Jihlavě*	
Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Polné*	

* s účinností od 1. července 2008

Národní kulturní památky - movité	
Soubor gotických soch z období krásného slohu v českých zemích	Svatá Kateřina z Jihlavy (kamenná socha) Jihlavská Pieta (kamenné sousoší Panny Marie s mrtvým tělem Ježíše Krista)

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina

Tab. 8.6.8: Přehled městských a vesnických památkových rezervací, městských a vesnických památkových zón, krajinných památkových zón a ochranných pásem k 19. 5. 2008

Městské památkové rezervace	
Městská památková rezervace Jihlava	
Městská památková rezervace Pelhřimov	
Městská památková rezervace Telč	
Vesnické památkové rezervace	
Vesnická památková rezervace Dešov	
Vesnická památková rezervace Krátká	
Vesnická památková rezervace Křížánky	
Krajinné památkové zóny	
Krajinná památková zóna Náměšťsko	
Krajinná památková zóna Vranovsko –Bítovsko	
Městské památkové zóny	
Městská památková zóna Brtnice	
Městská památková zóna Červená Řečice	
Městská památková zóna Havlíčkova Borová	
Městská památková zóna Havlíčkův Brod	
Městská památková zóna Chotěboř	
Městská památková zóna Jaroměřice nad Rokytinou	
Městská památková zóna Jemnice	
Městská památková zóna Jimramov	
Městská památková zóna Kamenice nad Lipou	
Městská památková zóna Ledeč nad Sázavou	
Městská památková zóna Moravské Budějovice	
Městská památková zóna Náměšť nad Oslavou	
Městská památková zóna Nové Město na Moravě	
Městská památková zóna Pacov	
Městská památková zóna Počátky	

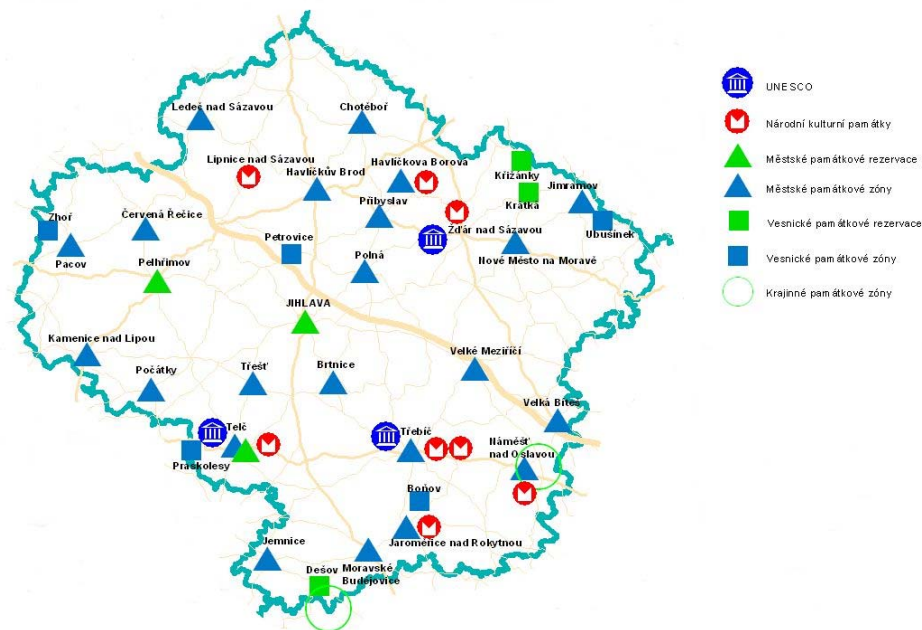
Městská památková zóna Polná
Městská památková zóna Přibyslav
Městská památková zóna Telč – Staré město
Městská památková zóna Třebíč
Městská památková zóna Třešť
Městská památková zóna Velká Bíteš
Městská památková zóna Velké Meziříčí
Vesnické památkové zóny
Vesnická památková zóna Boňov
Vesnická památková zóna Petrovice
Vesnická památková zóna Ubušín
Památková zóna s dochovanými soubory lidové architektury Praskolesy (Mrákotín)
Památková zóna s dochovanými soubory lidové architektury Zhoř (Pacov)
Ochranná pásma
Ochranné pásmo areálu bývalého cisterciáckého kláštera a poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáře nad Sázavou
Ochranné pásmo hradu Kámen
Ochranné pásmo hradu Žirovnice
Ochranné pásmo kostela sv. Anny a barokního kostela Narození Panny Marie v Přibyslavicích
Ochranné pásmo kostela svatých Kateřiny v Lázních svatých Kateřiny v Počátkách
Ochranné pásmo kostela sv. Michala ve Vítochově
Ochranné pásmo MPR Jihlava
Ochranné pásmo MPR Pelhřimov
Ochranné pásmo MPR Telč
Ochranné pásmo MPZ Jaroměřice nad Rokytnou
Ochranné pásmo MPZ Jemnice
Ochranné pásmo MPZ Jimramov
Ochranné pásmo MPZ Moravské Budějovice
Ochranné pásmo MPZ Polná
Ochranné pásmo MPZ Třebíč
Ochranné pásmo památníku „Bratrství“ Mnich
Ochranné pásmo pro historické jádro města Brtnice
Ochranné pásmo pro státní hrad Lipnice nad Sázavou
Ochranné pásmo zámku Krhov
Ochranné pásmo zámku ve Stránecké Zhoři
Ochranné pásmo zaniklé středověké osady Mstěnice v k. ú. Hrotovice
Ochranné pásmo kolem kostela sv. Víta a sochy Panny Marie v k. ú. Horní Paseka

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina

Ochranná pásma jsou vymezena k ochraně nemovité kulturní památky či jejího prostředí.

Stát chrání kulturní památky jako nedílnou součást kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelné bohatství státu. Kraj Vysočina proto může být právem hrdý na množství a význam kulturních památek na svém území. K tomu se však váže i povinnost chránit toto kulturní bohatství před nepříznivými vlivy. Jedním z aktuálních ohrožení, zejména ve smyslu společenského a estetického uplatnění kulturních památek, může být nadměrná a neregulovaná výstavba větrných elektráren, která zásadně změní charakter krajiny.

Obr. 8.6.2: Přehled památek zapsaných do seznamu Unesco, národních kulturních památek, městských a vesnických památkových rezervací, městských, vesnických a krajinných památkových zón a ochranných pásem k 19. 5. 2008

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina

Celkový počet kulturních památek v kraji Vysočina zapsaných v seznamu kulturních památek Ministerstva kultury ČR bylo k 19. 5. 2008 6 358. Těmito památkami mohou být nemovité i movité věci popř. jejich soubory, které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti.

Pro rozvoj památkové péče v kraji je významným přínosem zřízení odborné organizace státní památkové péče - Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště se sídlem v Telči (1. ledna 2008).

Tab. č. 8.6.9: Počet kulturních památek v správních obvodech obcí s rozšířenou působností kraje Vysočina k 19. 5. 2008

Obec s rozšířenou působností	Počet nemovitých KP	Počet movitých KP
Havlíčkův Brod	266	284
Světlá nad Sázavou	40	38
Chotěboř	70	94
Jihlava	673	549
Telč	264	217
Pelhřimov	335	368
Humpolec	78	122
Padov	94	153
Třebíč	287	412
Moravské Budějovice	199	196
Náměšť nad Oslavou	51	146
Velké Meziříčí	177	194
Nové Město na Moravě	237	173
Žďár nad Sázavou	166	207
Bystrice nad Pernštejnem	95	173
Celkem	3 032	3 326

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina

9. Životní prostředí

9.1 Ovzduší

9.1.1 Emise

Realizace a náplň zlepšování kvality ovzduší v kraji Vysočina byla vytyčena aktualizovaným Programem ke zlepšování kvality ovzduší v kraji Vysočina, který byl zpracován k 30. 6. 2006.

Celkově došlo u stacionárních i mobilních zdrojů znečišťování ovzduší v roce 2006 v kraji Vysočina opět k poklesu množství emisí hlavních sledovaných znečišťujících látek, kdy se jejich množství proti roku 2005 snížilo o 9,18 %, tj. o 8,38 kt celkové sumy těchto hlavních znečišťujících látek – tuhé znečišťující látky TZL, oxid siřičitý SO₂, oxidy dusíku NO_x, oxid uhelnatý CO, těkavé organické látky VOC a amoniak NH₃.

Oproti roku 2005 celkové množství emisí hlavních znečišťujících látek ze stacionárních zdrojů kleslo o 12,68 %. Toto snížení se týká prakticky všech emisí hlavní znečišťujících látek. Také je evidován mírný pokles emisí NH₃ a to asi o 5,44 %. Je a bude i nadále přísně uplatňováno plnění schválených plánů zavedení zásad správné zemědělské praxe a uplatňování snižujících a referenčních technologií a opatření ke snížení emisí NH₃, a to zejména u chovu prasat a drůbeže, tak aby byl do roku 2010 splněn krajský emisní strop pro NH₃ ve výši 7,5 kt/rok.

U mobilních zdrojů došlo oproti roku 2005 k mírnému snížení množství celkových emisí o 6,22 % ze všech hlavních znečišťujících látek. Podíl emisí hlavních znečišťujících látek z těchto zdrojů byl v roce 2006 skoro 56 % z celkových emisí kraje. Snížení emisního vlivu těchto zdrojů je dosažitelné zejména budováním obchvatů měst a snižováním možnosti opětného vnosu TZL (velikostní frakce PM₁₀ – prašný spad) prostřednictvím řádného čištění komunikací a zpevňováním jejich povrchů.

Porovnáním součtu množství emisí výše uvedených znečišťujících látek za všechny kategorie zdrojů znečišťování ovzduší emitovaných v kraji Vysočina v roce 2006 s doporučenými hodnotami krajských emisních stropů, které musí být do roku 2010 splněny, by v současné době došlo k překročení stanovené hodnoty krajského emisního stropu pro NH₃, a to zhruba o 1,56 kt.rok⁻¹ a pro NO_x o 1,21 kt.rok⁻¹.

U velkých stacionárních zdrojů zůstalo celkové množství hlavních znečišťujících látek ve srovnání s rokem 2006 prakticky na stejné úrovni, což souvisí s emisní stabilizací stávajících i nově vzniklých provozů zařazených do kategorie velkých zdrojů znečišťování ovzduší, jako jsou lakovny, dřevovýroba, kotelny spalující jiné druhy paliv než zemní plyn.

Hodnoty emisí hlavních znečišťujících látek u středních zdrojů znečišťování ovzduší za rok 2006 jsou proti roku 2005 mírně nižší, tj. o 0,57 kt.rok⁻¹.

Kvalita ovzduší v kraji Vysočina je kromě emisí mobilních zdrojů znečišťování ovzduší nejvíce ovlivňována emisemi z malých stacionárních zdrojů. Podíl emisí hlavních znečišťujících látek z těchto stacionárních zdrojů činil v roce 2006 skoro 30 %. Malé zdroje se podílí 48 % na celkových emisích TZL, 64 % na celkových emisích SO₂, 85 % na celkových emisích CO, 87 % na celkových emisích VOC a skoro 62 % na celkových emisích NH₃. Jde převážně o domácí topeniště na tuhá paliva s nevhodnými parametry, jejichž hlavním problémem je skutečnost, že vypouští emise v přízemní vrstvě atmosféry a jejich vliv na místní kvalitu ovzduší je proto velmi podstatný.

K nejvýznamnějším stacionárním zdrojům emisí znečišťujících látek v kraji lze zařadit i nadále velké provozy dřevozpracujícího průmyslu v okresech Jihlava (KRONOSPAN CR a KRONOSPAN OSB) a Pelhřimov (Dřevozpracující družstvo Lukavec a DH Dekor spol. s.r.o.), sklářského průmyslu v okrese Jihlava (BURSON PROPERTIES, a.s. – divize Antonínův Důl) a v okrese Havlíčkův brod (Sklo Bohemia, a.s., Světla nad Sázavou), dále strojírenského průmyslu v okrese Žďár nad Sázavou (ŽĐAS a.s. – metalurgie a teplárna a První brněnská strojírna Velká Bíteš, a.s.). K nim lze zařadit i velká zařízení na výrobu tepla v kraji (IROMEZ s.r.o. v Pelhřimově, TTS energo a.s. v Třebíči a JIHLAVSKÉ KOTELNY a.s. v Jihlavě) a lakovny s vysokou roční spotřebou nátěrových hmot.

Tabulka 9.1: Celkové emise hlavních znečišťujících látek ze zdrojů, podíly podle kategorií zdrojů znečišťování ovzduší (kt.rok⁻¹)

	Rok	REZZO	TZL	SO ₂	NO _x	CO	VOC	NH ₃
Emise celkem	2005	1-4	5,08	3,33	15,48	27,68	11,31	9,51
	2006	1-4	4,70	2,59	14,31	24,27	10,81	9,06
Velké zdroje	2005	1	0,67	0,73	1,81	0,57	0,73	1,50
	2006	1	0,64	0,65	1,47	0,62	0,74	1,50
Střední zdroje	2005	2	0,50	0,35	0,25	0,42	0,22	2,06
	2006	2	0,50	0,26	0,20	0,26	0,21	1,80
Malé zdroje	2005	3	1,38	2,20	0,86	6,72	6,42	5,29
	2006	3	1,07	1,63	0,65	4,99	6,25	5,56
Mobilní zdroje ¹⁾	2005 ²⁾	4	2,53	0,05	12,56	19,96	3,94	0,15
	2006	4	2,49	0,05	12,00	18,39	3,61	0,21

Poznámky: ¹⁾ Emise z dopravy rozpočítány do krajů dle metodiky CDV Brno

²⁾ Korigované údaje

Zdroj dat: ČHMÚ Praha, 2007, zpracovatel: CENIA.

Tabulka 9.2: Meziroční změna emisí hlavních znečišťujících látek 2006/2005 (kt.rok⁻¹)

	TZL	SO ₂	NO _x	CO	VOC	NH ₃
Emise celkem	-0,38	-0,74	-1,17	-3,41	-0,51	-0,45
Velké zdroje	-0,03	-0,08	-0,34	0,05	0,01	-0,01
Střední zdroje	0,00	-0,09	-0,05	-0,17	-0,02	-0,26
Malé zdroje	-0,31	-0,57	-0,21	-1,73	-0,17	0,27
Mobilní zdroje	-0,03	0,00	-0,56	-1,57	-0,33	0,05

Zdroj dat: ČHMÚ Praha, 2007, zpracovatel: CENIA.

9.1.2. Imise

Na území kraje Vysočina je umístěno 15 monitorovacích stanic, které provádějí pravidelné měření určitých znečišťujících látek v dané lokalitě. Z toho je 11 stanic provozováno ČHMÚ, 3 stanice jsou provozovány Zdravotním ústavem a jedna stanice je provozována soukromou společností EKOTOXA (EKX). Počet rozmístění stanic lze považovat za vyhovující, spektrum měřených látek by však mělo být přizpůsobeno aktuální imisní situaci v kraji. Kromě měření imisí se každoročně provádí modelové vyhodnocení kvality ovzduší (ČHMÚ), na jehož základě jsou vyhlášovány oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší, tj. místa s překročením imisních limitů a cílových imisních limitů na ochranu zdraví, ekosystémů a vegetace pro přízemní ozón.

Z vyhodnocení dat za rok 2006 vyplývá, že na území kraje Vysočina je největším problémem překračování limitních hodnot pro O₃ (přízemní ozón) a pro suspendované částice velikostní frakce PM₁₀. U ostatních znečišťujících látek nedošlo k podstatným změnám hodnot imisních koncentrací na vybraných jednotlivých měřících stanicích.

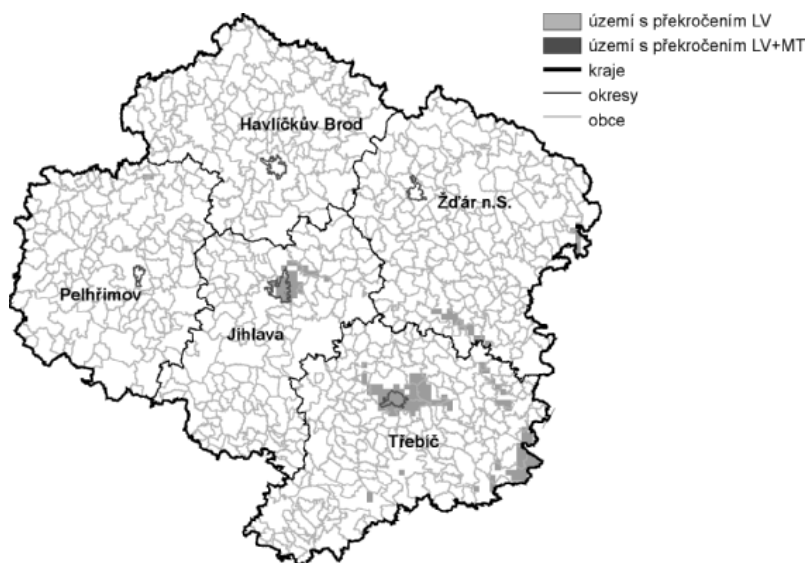
Hlavními původci vzniku imisního zatížení ve výše uvedených oblastech jsou mechanické procesy (víření usazeného prachu, obrus pneumatik, vozovek, odnos půdních částic), technologické procesy (hlavně stavební činnost), spalovací procesy, které dávají vznik primárním částicím a dále s tím spojené chemické procesy probíhající v atmosféře, kde díky prekursorům SO₂, NO_x, NH₃ a VOC dochází ke vzniku sekundárních částic. Řešení nadměrných koncentrací suspendovaných částic ve městech je třeba zejména zajišťovat opatřeními na snižování emisí spojených s dopravou včetně zlepšování úklidu komunikací a dostavbou silničních obchvatů těchto měst.

U ozónu je v kraji Vysočina prakticky na celém území překračován dlouhodobý imisní cíl pro lidské zdraví a cílový imisní limit pro ochranu ekosystémů a vegetace. Prioritou z hlediska imisí ozónu je postupné snížení výměry území kraje Vysočina, na kterém dochází u ozónu k celoplošnému překračování cílového imisního limitu pro lidské zdraví.

Celkové hodnocení meziroční změny kvality ovzduší v kraji (zóně) Vysočina vyznívá až na nepatrné odchylky stejně jako v roce 2005. Z hlediska znečištění ozónem je v kraji Vysočina vykazováno stále významné zatížení.

V roce 2006 se na území kraje Vysočina nevyskytla smogová situace ve smyslu stávající platné legislativy.

Obrázek 9.1.: Území, na kterém došlo v roce 2006 k překročení imisního limitu (LV) nebo imisního limitu navýšeného o mez tolerance (LV + MT) pro alespoň jednu ze sledovaných znečišťujících látek, bez zahrnutí ozonu

Zpracovatel: krajský úřad kraje Vysočina; ČHMÚ Praha, 2007.

9.2 Voda

Na území kraje Vysočina se nachází důležité evropské rozvodí mezi řekami Moravou, Vltavou a Labem. Z hlediska průměrného ročního průtoku jsou nejvýznamnějšími toky řeka Jihlava (11,4 m³/s), Sázava (9,9 m³/s), Želivka (7,2 m³/s) a Svatka (7,2 m³/s). Vzhledem ke stále nedostatečnému čištění odpadních vod vypouštěných do vod povrchových a dřívější intenzivní zemědělské produkci je v některých oblastech zhoršená kvalita povrchových i podzemních vod. Některé úseky řeky Jihlavy ve Vladislavi, Sázavy v Ledči nad Sázavou a Rokytné nad Příštipem vykazují silné znečištění. Stejně tak jsou znečištěny i některé malé toky, např. Bobruvka v okrese Žďár nad Sázavou. Postupně však dochází ke zlepšování stavu a to vzhledem k výstavbě nových čistíren odpadních vod (ČOV) a rekonstrukcím stávajících, zejména ve větších aglomeracích.

Nejvýznamnějšími znečišťovateli povrchových vod jsou z hlediska vypouštění komunálních odpadních vod prakticky všechna města v kraji, a to přestože jsou vybavena ČOV. Mezi hlavní producenty průmyslových odpadních vod patří např. Tanex Vladislav, a.s., Huhtamaki ČR, a.s. v Příbyslavicích, Žďas, a.s. ve Žďáře nad Sázavou, Vysočina, a.s. v Hodicích, ČEZ, a.s. Jaderná elektrárna Dukovany, Snaha, kožedělné družstvo v Brtnici, Koželužna Krucemburk, s.r.o., Cerepa, a.s. v Červené Řečici, Kostecké uzeniny, a.s.

9.3 Staré ekologické zátěže

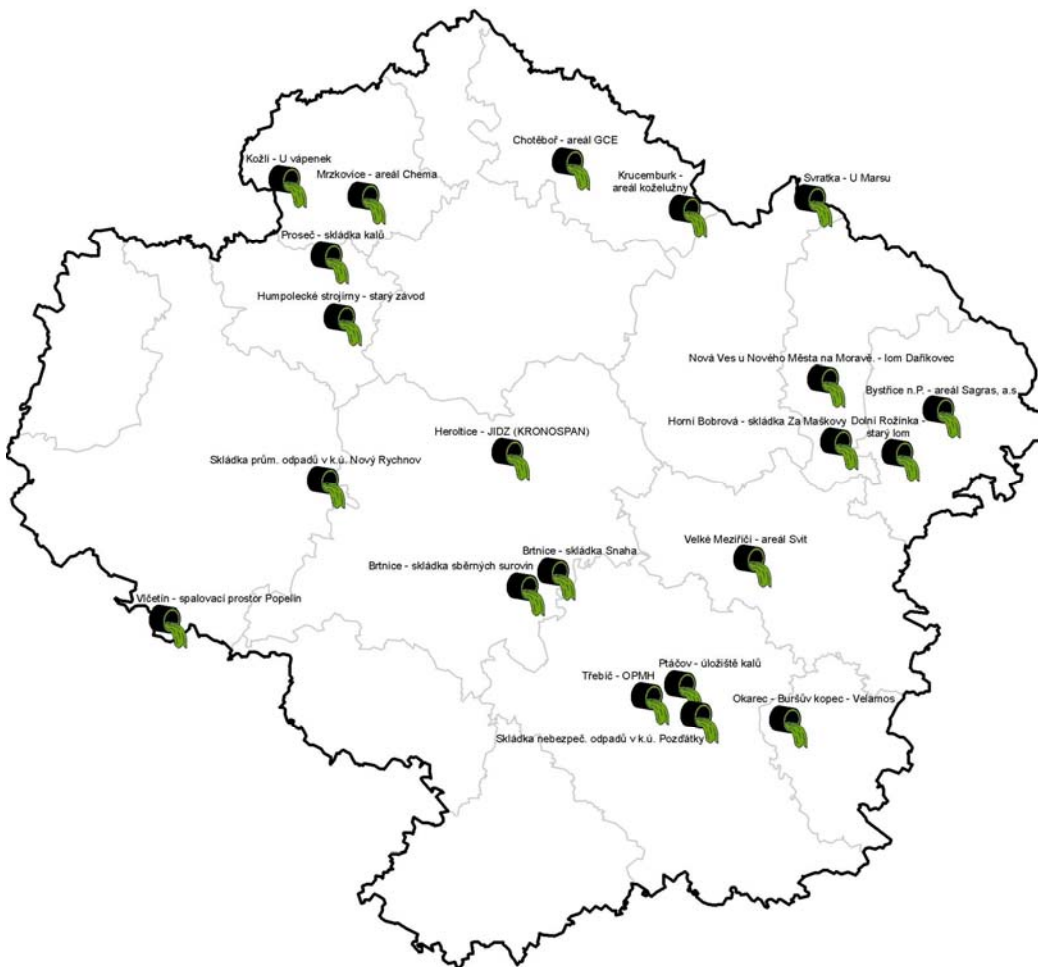
Jedním z největších problémů na území kraje Vysočina z hlediska ohrožení životního prostředí jsou staré ekologické zátěže. Na území kraje se nacházejí desítky starých ekologických zátěží a kontaminovaných míst charakteru starých skládek a průmyslových objektů. Nejzávažnější je situace u starých zátěží v okresech Pelhřimov a Třebíč, které navíc nebyly dosud sanovány. Řada ekologických zátěží zůstává neřešena především tam, kde náklady na sanaci přesahují cenu vlastních nemovitostí,

nejdou vyjasněna vlastnická práva nebo kde převod nemovitosti na nového vlastníka nebyl vázán na povinnost provedení sanace.

Na skládce nebezpečných odpadů v katastrálním území obce Pozdátky v okrese Třebíč pokračuje dlouhodobý únik skládkových vod s obsahem kyseliny sírové do horninového prostředí a do vod podzemních a následně i povrchových. Současný vlastník skládky, který není původcem ekologické zátěže, provedl dílčí opatření ke snížení, nikoliv však k odstranění negativního vlivu skládky na okolní životní prostředí (zejména monitoring kvality podzemních a povrchových vod, čerpání a zneškodnění skládkových vod a části znečištěných podzemních vod).

Na skládce průmyslových odpadů v k.ú. obce Nový Rychnov v okrese Pelhřimov trvá znečištění podzemních vod zejména chlorovanými uhlovodíky, čímž dochází k ohrožení blízkého vodního zdroje podzemní vody využívané k zásobování městysu Dolní Cerekev pitnou vodou a ohrožení jiných místních vodních zdrojů. Městys Dolní Cerekev, který není původcem této ekologické zátěže, v roce 2007 zahájil sanační práce, na které získal dotaci z Operačního programu Infrastruktura ve výši 30,4 mil. Kč. Kraj Vysočina rozhodl o dofinancování zbylých nákladů. Celkové náklady na sanaci jsou 40,0 mil. Kč. Ukončení sanačních prací bude v polovině roku 2008.

Obr. 9.2: Staré ekologické zátěže v kraji Vysočina

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina

9.4 Produkce odpadů a způsoby nakládání s nimi

9.4.1 Produkce odpadů

Podle informačního systému Centra pro hospodaření s odpady Výzkumného ústavu vodohospodářského T. G. Masaryka bylo v kraji Vysočina v roce 2006 vyprodukováno 1 300,09 tis. tun odpadů. V průměru připadá na jednoho obyvatele kraje 2,55 tuny vyprodukovaného odpadu ročně. Nebezpečného odpadu bylo na Vysočině vyprodukováno 74,05 tisíc tun.

Kraj Vysočina je nejběžnějším způsobem nakládání s odpadem vývoz odpadů k odstranění nebo využití do jiného kraje. Komunální odpady jsou převážně skládkovány (cca 80 %). Druhý nejběžnější způsob nakládání s komunálním odpadem je jeho recyklace, která se pohybuje kolem 15 %.

9.4.2 Technické vybavení kraje

Technické vybavení kraje dokládají následující kvantitativní údaje (stav – duben 2008):

- V kraji Vysočina se nachází 25 skládek odpadů, z toho je 11 skládek komunálního odpadu (S-OO) a 14 skládek inertního odpadu (S-IO). Není zde žádná skládka nebezpečného odpadu (S-NO).
- V kraji Vysočina jsou 3 povolené funkční spalovny nebezpečného odpadu. Jsou to: Rumpold s.r.o., Snaha Brtnice a Sporten a.s. Nově Město na Moravě.
- Biologický rozložitelný odpad je ukládán do zařízení, kde probíhá jeho stabilizace a hygienizace. V kraji Vysočina je 18 kompostáren schválených krajským úřadem. Jejich počet však bude narůstat.
- V kraji je dále schváleno 15 zařízení na recyklaci stavebních sutí. Většina z nich je na bázi mobilního dojezdu na deponii stavebního odpadu.
- V současnosti je v kraji Vysočina povoleno 24 zařízení, která jsou oprávněna odebírat autovraky. Vzhledem k požadované technologické vybavenosti se počítá s tím, že sice několik takových zařízení ještě přibude, ale významný nárůst nelze očekávat.
- V kraji existují také další zařízení na využívání odpadů, jako zařízení dekontaminační, deemulgační či jinak upravující a využívající odpad. Jako příklady je možné uvést detoxikační linku DIAMO, o.z. GEAM Dolní Rožínka, dekontaminační plochu Lineo v Čikově či deemulgační linku Agrostroje v Pelhřimově.

Vedle řady firem zabývajících se mobilním sběrem provádí v kraji sběr odpadů 45 sběrných dvorů a dalších 150 sběrných míst a výkupen odpadů.

9.5 Radonové riziko

Horninové složení regionu s převažujícím výskytem žul, a různých druhů rul dává předpoklad ke zvýšenému výskytu radioaktivního plynu radonu a tudíž ke zvýšenému riziku incidence rakoviny plic.

Území kraje Vysočina patří z hlediska výskytu radonu na 3. místo v republice (po kraji Středočeském a Karlovarském). Dvě třetiny území kraje leží na území vysokého radonového indexu a zbytek na středním a nízkém radonovém indexu. Nejvíce postiženým je okres Třebíč (třebíčský masív), Žďár n. S. (Žďárské vrchy) a Jihlava (část třebíčského masívu, Čeřínek, Javořice) s převažujícím vysokým radonovým indexem a možným průnikem radonu do obytných objektů.

Tato nebezpečná zátěž obyvatel kraje je postupně snižována formou protiradonových ozdravných opatření v bytech, školních a předškolních zařízeních, v budovách ve veřejném zájmu (DPS, DD) a ve veřejných vodovodech za pomoci účelové státní dotace v rámci Radonového programu ČR.

V kraji Vysočina se nachází celkem 101 627 trvale obydlených bytových objektů, přičemž zhruba v 35 000 z nich lze předpokládat zvýšený výskyt radonu. V kraji bylo dosud v rámci Radonového programu ČR z hlediska výskytu radonu prozkoumáno 31 873 objektů, z nichž bylo 5 181 shledáno závadnými a 597 z nich bylo za pomoci státního příspěvku v celkové výši 60 mil. Kč ozdraveno. Na veřejných vodovodech bylo vybudováno 121 odradonovacích zařízení celkovým nákladem 47 mil. Kč.

9.6 Ochrana půdního fondu

Vysoký podíl odnímaných ploch zemědělské půdy je v kraji Vysočina požadován k zalesnění, k výstavbě průmyslových zón a obchvatů obcí sloužících k napojení těchto zón na dálnici D1. Územní plány obcí a jejich časté změny požadují další plochy pro nezemědělské využití. V roce 2007 bylo krajským úřadem odejmuto 104 ha zemědělské půdy, z toho většina pro účely zalesnění zemědělských půd (jde o odnětí v rozsahu od 1 do 10 hektarů zemědělské půdy, v této sumě není započten údaj o odnětí půdy do 1 hektaru, což je v kompetenci jednotlivých pověřených obecních úřadů s rozšířenou působností).

Tab. 9.3: Vývoj v odnímání půdy ze zemědělského půdního fondu Krajským úřadem kraje Vysočina v letech 2003-2006

Účel odnětí půdy	2003	2004	2005	2006	2007	2003 - 2007
Zalesnění	125,5	122,1	129,9	63,5	42,2	483,2
Bydlení, RD	7,4	22,8	16,9	25,1	18,4	90,6
Vodní nádrže, rybníky	9,4	29,9	76,2	23,4	16,6	155,5
Průmyslová zóna, sklady	4,4	27,5	50,5	28,9	12,5	123,8
Ostatní	17,7	28,2	47,8	28,2	14,3	136,2
CELKEM	164,4	230,5	321,3	169,1	104,0	989,3

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina

Půdní fond na řadě míst ohrožuje vodní eroze, v poslední době zejména vlivem přívalových srážek dochází k poškození příznivých fyzikálních vlastností půdy. Vzrůstají plochy neobhospodařovaných pozemků. Ke kontaminaci zemědělských půd dochází lokálně, v návaznosti na některé stávající podniky a skládky.

9.7 Ochrana přírody a krajiny

9.7.1 Obecná ochrany přírody a krajiny

Území kraje Vysočina je charakteristické maloplošným střídáním celků lesní a zemědělské krajiny; rozsáhlejší lesní komplexy se nacházejí spíše v pramenné oblasti hlavního evropského rozvodí ve Žďárských vrších. Lesy mají nepříznivou druhovou skladbu, kdy převažují smrkové porosty s nízkou stabilitou. Následkem nízké stability je v lesním hospodářství velmi vysoký podíl nahodilých těžeb, vysoká ztrátovost při zalesňování a nemalé škody zvěří. Negativně se projevuje snaha o umělé zalesňování nelesních půd kulturami stanovištně nepůvodních jehličnatých dřevin. Kromě hospodářských ztrát při neujmutí sazenic vlivem přísušků je negativní i environmentální dopad, protože se mnohdy jedná o extenzivně využívané luční porosty s vysokým podílem dvouděložných rostlin, které se tak stávají vzácnými.

Krajina je dále charakteristická velkým množstvím menších rybníků, je zde řada pramenišť a drobných vodních toků. K tomu lze připočítat, že mnoho rybníků bylo v minulosti zrušeno pro získání většího množství zemědělské půdy, některé rybníky byly vážně poškozeny vlivem velkých vod, často způsobených nevhodným hospodařením v povodí. Neúměrné množství rybníků je ve špatném technickém stavu, zaneseno splachy z orné půdy (zabahněno). Řada vodních toků je nevhodně technicky upravených, nivní louky a prameniště jsou odvodněna. Revitalizace komplexně odvodněných pozemků naráží na neprůchodnost z hlediska vlastnických zájmů a setkává se zatím s jen mizivým zájmem o realizaci nápravných opatření v takto postižených pramenných oblastech. Potřeba revitalizačních opatření se týká podstatné části povodí i vlastních drobných vodotečí v oblastech přítoků Želivky, Jihlavy, Moravské Dyje. Negativně se projevuje uplatňování nevhodných způsobů odbahňování rybníků vyhrnováním břehů včetně litorálního pásma, ničení údolních niv vodních toků zavážením přebytečnými zeminami ze stavebních prací (včetně rybníčního bahna). Snahou o navržení a výstavbu některých nepřiměřeně projektovaných vodohospodářských děl jsou vodní toky vystaveny nebezpečí fragmentace.

K ochraně krajinného rázu, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitých místa či oblastí, je v kraji Vysočina v lokalitách s významnými soustředěnými estetickými a přírodními

hodnotami vyhlášeno devět přírodních parků (tab. 9.4). Pro stávající přírodní parky není k dispozici zhodnocení, zda dostatečně reprezentují všechny v kraji zastoupené krajinné typy (zejména s ohledem na jejich vzácnost, jedinečnost).

Tab. 9.4: Přírodní parky v kraji Vysočina k 31.12.2003 (dle hranic kraje před 1. 1. 2005)

Název	Výměra v kraji Vysočina (ha)	Rok vyhlášení	Poslání přírodního parku dle zřizovací listiny
Doubrava	65,00	1998	zachování krajinného rázu při umožnění únosného turistického využití a rekreace
Melechov	3 226,41	1995	zachování krajinného rázu s charakteristickou strukturou zemědělských kultur, lesních porostů, rozptýlenou zelení apod., při umožnění turistického využití
Rokytná	1 640,00	1996	zachovat krajinný ráz při umožnění turistického využívání a rekreace i únosné urbanizace
Svratecká hornatina	24 817,00	1988	účelem je ochrana krajinného rázu bez podstatného omezení stávající hospodářské činnosti, posláním je zachovat hodnoty krajiny s podmínkami pro individuální rekreaci
Třebíčsko	8 861,55	1982	zachování území a využít je k zotavení občanů a k poučení
Čeřínek	2 313,05	1985	zachování krajinných hodnot za účelem poučení, zotavení a aktivního odpočinku občanů
Bohdalovsko	6 041,38	2001	účelem je ochrana krajinného rázu bez podstatného omezení stávající hospodářské činnosti, posláním je zachovat hodnoty krajiny s podmínkami pro individuální rekreaci
Střední Pohlaví	800,00	1988	zachování málo narušeného přírodního prostředí pro rekreaci občanů a k poučení, osvěžení či zotavení
Balinské údolí	428,00	1984	zachování území pro jeho krajinné hodnoty a využít je k zotavení občanů i jejich poučení
Celkem	48 192,39		

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina

Koeficient ekologické stability, vyjadřující poměr výměry ekologicky stabilních ploch (např. louky, lesy, rybníky apod.) a ekologicky nestabilních ploch (orná půda, zastavěné plochy apod.), je za celý kraj Vysočina 1,08 (střední). Z hlediska dnes běžných a převažujících forem hospodaření v krajině je v současnosti pozornost ochrany přírody věnována zejména jednotlivým vybraným lokalitám nelesního charakteru. Z tohoto pohledu je třeba konstatovat, že negativně se projevuje přetrvávající tlak na výstavbu ve volné krajině, narušující jak krajinný ráz, tak cenné biotopy.

Nově je třeba řešit problematiku dotčení krajinného rázu stavbou vysokých větrných elektráren. První čtyři vysoké větrné elektrárny byly v roce 2006 postaveny a uvedeny do provozu v Pavlově (okres Jihlava) – 2 stožáry vysoké 105 m (rotor průměr 90 m) a 2 stožáry vysoké 65 m (rotor průměr 52 m).

Negativně se v krajině projevuje přetrvávající snaha o intenzivní produkční využití půdy na zorných katastrech, se všemi nepříznivými důsledky - erozní splachy, zvýšené užívání umělých hnojiv a ochranných chemických přípravků na plochách stejnorodých polních kultur (zejména při rozšířeném pěstování kukuřice). V krajině přibývá neobhospodařovaných postagrárních lad - dochází k samovolnému zarůstání opouštěných, hůře přístupných a dlouhodoběji neobhospodařovaných pozemků, což vnáší do krajiny dynamické sukcesivní prvky. Dosud se v kraji Vysočina neuplatňují agroenvironmentální programy, které by mohly tuto ne právě příznivou situaci napomoci částečně napravit. V kraji se rozšiřují agresivní druhy rostlin – bolševník velkolepý, křídlatka sibiřská a sachalinská (a jejich kříženci), netýkavka žlaznatá – *Impatiens glandulifera*. Přesná evidence šíření agresivních druhů rostlin neexistuje.

9.7.2 Zvláště chráněná území

Na území kraje leží podstatné části dvou chráněných krajinných oblastí - CHKO Žďárské vrchy a CHKO Železné hory, jejichž správy sídlí ve Žďáře nad Sázavou resp. v Nasavrkách. CHKO tvoří jen 8,8 % celkové rozlohy kraje Vysočina (průměr v ČR je 14,7 %).

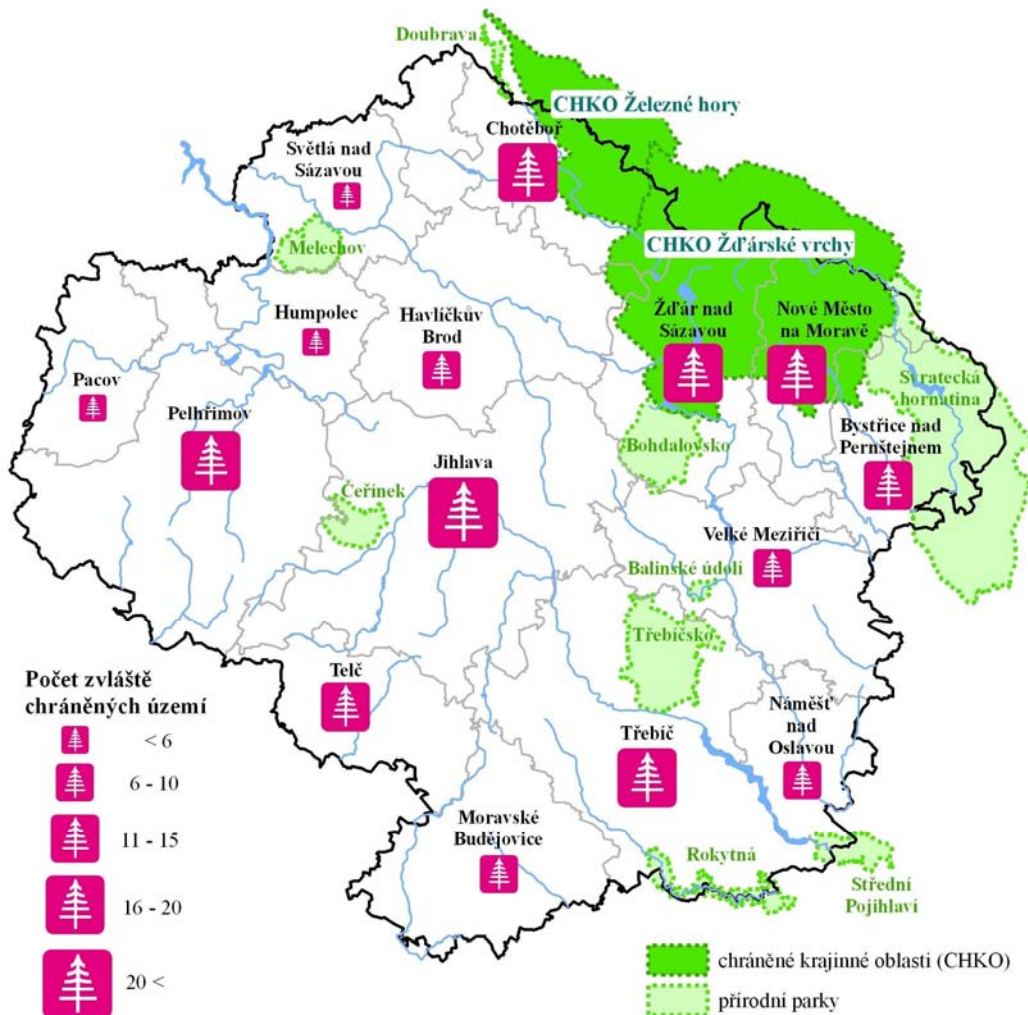
Tab. 9.5: Chráněné krajinné oblasti v kraji Vysočina

CHKO	Celková rozloha (ha)	Rozloha v kraji Vysočina (ha)	Rozloha v kraji Vysočina v %
Žďárské vrchy	70 605,5	51 318,9	72,7 %
Železné hory	28 632,3	9 397,1	32,8 %

Zdroj dat: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

V kraji Vysočina je k 1. 10. 2007 celkem 169 maloplošných chráněných území. Z toho 44 jich je v rámci CHKO.

Obr. 9.3: Zvláště chráněná území a přírodní parky v kraji Vysočina

Zdroj: Chráněná území ČR sv. VII. AOPK ČR Praha, 2002; Krajský úřad kraje Vysočina

Maloplošná zvláště chráněná území (přírodní památky a přírodní rezervace) se nacházejí ve velmi rozdílném stavu, od dobrého až ke zcela neuspokojivému. V minulosti byla péče okresních úřadů o zvláště chráněná území v některých případech natolik nedostatečná (podhodnocena finančně), že v několika případech je předmět ochrany ztracen, a bude-li tento stav potvrzen, bude muset být velikost chráněných území redukována, či ochrana zcela zrušena. Další existence význačných biotopů v těchto územích je v řadě případů přímo podmíněna zajištěním náhradní extenzivní podoby jejich pravidelného obhospodařování.

Tab. 9.6: Maloplošná zvláště chráněná území v okresech kraje Vysočina

OKRES	Havl. Brod		Jihlava		Pelhřimov		Třebíč		Žďár nad Sáz.		Vysočina	
	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)
NPR	1	695,4	2	72,9	0	0,0	1	48,1	3	130,8	7	947,2
NPP	0	0,0	1	4,9	1	72,5	0	0,0	1	8,8	3	86,2
PR	14	627,2	19	294,2	13	129,7	15	2361,1	9	116,4	67 ¹⁾	3528,6
PP	8	14,8	16	125,6	9	34,9	18	393,1	41	321,6	92	890
celkem	23	1 337,4	38	497,6	23	237,1	34	2802,3	54	577,6	169¹⁾	5 452,0

Vysvětlivky (kategorie):

NPR: národní přírodní rezervace

NPP: národní přírodní památka

PR: přírodní rezervace

PP: přírodní památka

¹⁾ Poznámka: tři maloplošná zvláště chráněná území se rozkládají na území dvou okresů, proto se počet za okresy liší od celkového počtu v kraji Vysočina

Zdroj dat: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

Zastoupení společenstev typických pro kraj Vysočinu je v maloplošných zvláště chráněných území vyrovnaný, o čemž svědčí následující tabulka (vztahující se jen k přírodním památkám a přírodním rezervacím mimo CHKO).

Tab. 9.7: Typická společenstva v kraji Vysočina (dle hranic kraje před 1. 1. 2005)

Společenstva	Počet (PP a PR)	Rozloha (ha)	Rozloha (% z celkové rozlohy)
Lesní	32	3 308	77,00%
Luční (od výsušných po mokřadní)	45	331	9,00%
Skalních útvarů	16	360	8,00%
Rašelinišť	21	146	3,00%
Vodní	5	35	1,00%
Břehová a mokřadní	5	85	2,00%

Zdroj dat: Krajský úřad kraje Vysočina

9.7.3 Soustava Natura 2000 a její ochrany

V kraji Vysočina nebyla vymezena žádná ptačí oblast pro ochranu populací ptáků v rámci Evropského společenství.

Národním seznamem bylo v kraji Vysočina vymezeno 57 evropsky významných lokalit, z toho do evropského seznamu pak bylo zařazeno 55 evropsky významných lokalit (tabulka 9.8).

Tab. 9.8: Seznam evropsky významných lokalit v kraji Vysočina

Baba	Mohelenská hadcová step	Suché skály
Babínský rybník	Na Oklice	Šimanovské rašeliniště
Biskupice – kostel	Náměšť nad Oslavou - zámeček	Šlapanka a Zlatý potok
Biskupice - škola	Náměšťská obora	Špilberk
Dářská rašeliniště	Nová Říše	Štíří důl – Řeka
Dědkovo	Obecník	Tmava
Dívka	Pod Kamenným vrchem	U Borovné
Dolní rybník u Újezda	Podvesník	Údolí Chlébského potoka
Ficků rybník	Ptáčovský kopeček	Údolí Oslavy a Chvojnice
Hodíšovský rybník	Ransko	V Kopaninách
Hroznětínská louka	Rašelinné jezírko Rosička	V Lisovech
Chrudimka	Rybník u Zadního Zhořce	Vatín
Jankovský potok	Rybníky u Rudolce	Velký Špičák
Jedlový les a údolí Rokytne	Rybníky V Pouštích	Vysoký kámen u Smrčné
Jeřišno-Heřmaň	Rychtářský rybník	Zhejral
Kobylinec	Řeka Rokytá	Znětínské rybníky
Koupaliště u Bohuslavic	Sázava	Žďár nad Sázavou - garáže
Loučka	Staviště	Želivka
Louky u Černého lesa		

Zdroj dat: příloha nařízení vlády č. 132/2005 Sb., sdělení č. č. 81/2008 Sb. a č. 82/2008 Sb.

9.7.4 Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů

V kraji se vyskytuje řada zvláště chráněných druhů (rostlin i živočichů) a to i mimo zvláště chráněná území. Příznivý je postupný návrat některých druhů zpět do krajiny (vydra říční – *Lutra lutra*, sýc rousný – *Aegolius funereus*), na druhou stranu zdecimované populace jiných druhů (sýček obecný – *Athene noctua*, sova pálená – *Tyto albus*) jsou i přes značné úsilí o jejich podporu v celém regionu nadále kriticky ohroženy. Bez odpovídající úpravy způsobu zemědělského hospodaření v krajině spolu s vytvořením vhodných biotopových podmínek nemůže být úspěšná ani snaha některých mysliveckých sdružení o zvýšení stavů drobné zvěře. Dochází tak však i nadále k případům záměrné likvidace některých druhů chráněných zákonem.

9.7.5 Aktivní úloha místních obyvatel v ochraně přírody a krajiny

Snaha o udržení rozmanitosti kulturní krajiny není bez podpory místní komunity obyvatel myslitelná. Mnohdy chybí nebo se teprve vytváří vazba na obce a jejich obyvatele, jichž se praktická péče o území bezprostředně týká. Malý je okruh aktivně činných nevládních organizací působících v oblasti ochrany přírody, životního prostředí a výchovy k enviromentálně příznivému životu. Nevládní organizace mají problém vyrovnat se s administrativní stránkou péče o přírodu a málo se zapojují do správních řízení. V některých regionech již tato spolupráce úspěšně probíhá (např. Sdružení Krajina Počítky, ČSOP Chotěboř, ČSOP Bory, ČSOP Jihlava, ČSOP Chaloupky Kněžice, ČSOP Třebíč, Hutí Brontosaurus Zvonek, Alternativa pro venkov, ad.).

10. Rekreační a cestovní ruch

Téměř celé území kraje Vysočina se nachází v geomorfologické podsoustavě Českomoravská vrchovina a jeho území je tak ve srovnání s ostatními kraji ČR jedním z nejvíce homogenních krajinných typů. Přesto je však území vnitřně diferencováno z hlediska své atraktivity a potenciálního celoročního turistického využití.

Z turistické nabídky (historická města, hrady, zámky, církevní památky, lázně, přírodní atraktivity, letní rekreace u vody, horská turistika, atraktivní kulturní krajina, aj.) nabízí kraj zejména příležitosti pro pobytovou letní a zimní turistiku a pro návštěvu hodnotných kulturně - historických památek (městská turistika).

Z atraktivit mezinárodního významu, nacházejících se na území kraje, lze uvést zejména městskou památkovou rezervaci Telč a areál národní kulturní památky poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře u Žďáru nad Sázavou, které jsou zapsány na Seznamu světového dědictví UNESCO. V roce 2003 byla na tento prestižní seznam zapsána třetí památka v kraji Vysočina: židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa v Třebíči. Dalšími významnými turistickými atraktivitami jsou městské památkové rezervace Jihlava a Pelhřimov a rodný dům Karla Havlíčka Borovského v Havlíčkově Borově. V kraji je velké množství dalších jedinečných kulturních a přírodních atraktivit. Velkou environmentální i estetickou hodnotu má jedinečná kulturní krajina Vysočiny, která sama o sobě vytváří atraktivní prostředí pro trávení volného času (skrze svoji reprezentaci v dílech výtvarných umělců a spisovatelů se stala známou i mimo území kraje). Pro svoji přírodní i kulturní hodnotu má krajina značné části Vysočiny statut chráněných území – největší z nich jsou CHKO Žďárské vrchy a CHKO Železné Hory, dále devět přírodních parků, řada národních přírodních rezervací, přírodních rezervací aj. V současnosti je velmi aktuálním tématem výstavba větrných elektráren na území kraje Vysočina. Jednalo by se o nesporný zásah do krajiny Vysočiny zvláště, pokud by šlo o územně nekonzistentní lokalizaci těchto zdrojů elektrické energie, přičemž riziko negativního dopadu na návštěvnost kraje Vysočina je poměrně vysoké.

Dominantní rekreační funkcí území je středně náročná pobytová i pohybová turistika s významnou letní sezónou. Značný rekreační potenciál mají zejména lokality v údolích řek Sázavy (Hamry nad Sázavou, Stvořidla), Doubravy (Bílek), Jihlavy (např. v lokalitách Rantířov, Luka nad Jihlavou, Čichov, Třebíč, Mohelno), Svratky (v celé délce od Svratky přes Jimramov a Vírskou nádrž k Nedvědicí), Oslavy (pod Velkým Meziříčím, Vaneč, Náměšť nad Oslavou, Kladeruby nad Oslavou), dále např. Balinské údolí, údolí Loučky/Bohrůvky, Bystřice, Chvojnice, Rokytne, Brtnice, Želetavky, Želivky a Hejlovky atd. Jejich turistická atraktivita je zvýšena četnými hradními zříceninami na ostrožkách nad údolními. Samotné prameny větších řek, např. Dyje a Svratky, jsou cílem turistických výletů. Charakter krajiny dotvářejí četné rybníky - nejvýznamnější z nich jsou v oblasti rozvodí Sázavy a Doubravy (Velké a Malé Dářko, rybník Řeka), v okolí Nového Veselí a Bohdalova (Matějovský, Veselský, Rendlíček), Medlov, Sykovec a Milovy ve Žďárských vrších, Velkopařezitý, Žibřid a další v Jihlavských vrších, dále rybníky na Křižanovsku, Náměšťsku, Kamenicku a Žirovnicku, vodní plochy v okolí Lipnice nad Sázavou, Domanínský rybník a mnoho dalších. Další vodní plochy vytvářejí údolní nádrže na Trnavě (Želiv), Hejlovce (Sedlice), Jihlavě (Dalešice), Svratce (Vír), Oslavě (Mostišť), Sázavě (Pílská nádrž) aj.

Pro zimní turistiku a sporty je vhodná většina území Českomoravské vrchoviny, zejména pro běžkové lyžařské sporty (v okresech Pelhřimov, Havlíčkův Brod, Jihlava a Třebíč ovšem jen lokální lyžařská střediska na Křemešnicku, u Křešína, Božejova, na Melechově, Javořici, Čeřínku aj.). Výjimečné je postavení chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy (hlavní střediska Nové Město na Moravě, Fryšava, Tři Studně, Rokytno, Sněžné), která je lyžařskou oblastí celostátního významu a má tradici pořádání mezinárodních závodů.

Z hlediska rozmístění atraktivit cestovního ruchu je patrná tendence územní koncentrace turistických zařízení a infrastruktury (ubytovacích a stravovacích zařízení, služeb) do několika nejvýznamnějších středisek, zejména do okresních a turisticky významných měst a rekreačních obcí.

V kraji existuje poměrně hustá síť turistických a cykloturistických tras, udržovaná Klubem českých turistů a některými místními neziskovými organizacemi. Nedostatečný je počet tematických tras,

zapojení existujících tras do turistických programů, terénní informační systém a drobný mobiliář na těchto trasách i podíl bezpečných úseků na existujících cyklotrasách.

Tab. 10.1: Přehled turistických informačních center v kraji Vysočina

Název TIC	Název TIC
Informační centrum Brtnice	Informační centrum Kulturních zařízení města Pelhřimova
Turistické informační centrum Bystřice nad Pernštejnem	Kulturní zařízení města Počátek – Informační centrum Počátky
Informační centrum Elektrárny Dukovany a Informační centrum vodní elektrárny Dalešice	Informační centrum Polná
Informační centrum - Lanete, spol. s r.o. Golčův Jeníkov	Informační centrum a Městské muzeum Přebyslav
Informační centrum Havlíčkův Brod	Informační kancelář Sněžné
Informační centrum – Chadimův mlýn Horní Dubenky	Ekologické informační centrum Krátká (obec Sněžné)
Informační centrum Hrotovice	Informační centrum Světlá nad Sázavou
Městské kulturní a informační centrum Humpolec	Informační centrum Svatka
Informační centrum – Městská knihovna Chotěboř	Turistické informační centrum Těchobuz
Informační centrum Kulturního střediska Jaroměřice nad Rokytinou	Informační středisko MěÚ Telč
Turistické informační centrum Jemnice	Informační a turistické centrum Třebíč
Turistické informační centrum Jihlava - Brána Matky Boží	Informační a turistické centrum Bazilika Třebíč
Turistické informační centrum Jihlava	Informační a turistické centrum Zadní synagoga Třebíč
Informační centrum města Kamenice nad Lipou	Informační centrum Třešť
Informační centrum Koněšín	Informační centrum – Klub kultury Velká Bíteš
Infocentrum a pamětní síň Jana Zrzavého Krucemburk	Informační centrum Velká Losenice
Informační centrum Ledeč nad Sázavou	Informační centrum MěÚ Velké Meziříčí
Informační, poradenské a vzdělávací centrum Loucko - Luka nad Jihlavou	Informační turistické centrum – cestovní kancelář SANTINI TOUR Žďár nad Sázavou
Turistické informační centrum Moravské Budějovice	Informační centrum – Zámek Žďár nad Sázavou
Kulturní a informační středisko Náměšť nad Oslavou	Městská knihovna – informační centrum Ždírec nad Doubravou
Městské informační centrum Nové Město na Moravě	Turistické informační centrum Žirovnice
Turistické informační centrum mikroregionu Stražiště - Pacov	

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina

Možnosti regionální statistiky cestovního ruchu jsou zatím dosti omezené. Stávající statistické informace nepostihují plošně všechna zařízení (údaje za chybějící zařízení se získávají dopočtem), chybí i sociologické průzkumy návštěvnosti v jednotlivých místech a oblastech.

Hrubý přehled o kapacitě zařízení cestovního ruchu v kraji Vysočina ve srovnání s ostatními kraji ČR je uveden v tab. 10.2 a 10.3, údaje o kapacitě zařízení v okresech kraje Vysočina v tab. 10.4 a informace o návštěvnosti tab. 10.5 až 10.6

Tab. 10.2: Hromadná ubytovací zařízení v krajích ČR k 31. 12. 2006

Kraj	Počet HUZ		Počet pokojů v HUZ		Počet lůžek v HUZ		Počet míst pro stany a karavany	
	abs.	% z ČR	abs.	% z ČR	abs.	% z ČR	abs.	% z ČR
Praha	619	8,1	32 122	19,2	69 650	15,8	1 260	2,4
Středočeský	548	7,2	10 779	6,4	29 179	6,6	6 804	12,8
Jihočeský	1 011	13,3	17 846	10,6	53 504	12,1	14 544	27,3
Plzeňský	417	5,5	7 566	4,5	21 313	4,8	3 489	6,5
Karlovarský	429	5,6	14 034	8,4	28 874	6,5	1 438	2,7
Ústecký	384	5,0	7 067	4,2	18 652	4,2	2 752	5,2
Liberecký	917	12,0	13 483	8,0	40 668	9,2	2 768	5,2
Královéhradecký	985	12,9	16 259	9,7	47 919	10,8	5 442	10,2
Pardubický	277	3,6	5 513	3,3	15 970	3,6	1 730	3,2
Vysočina	364	4,8	6 624	4,0	19 636	4,4	3 150	5,9
Jihomoravský	489	6,4	11 863	7,1	30 319	6,9	5 118	9,6
Olomoucký	343	4,5	7 005	4,2	19 122	4,3	1 060	2,0
Zlínský	368	4,8	8 015	4,8	21 758	4,9	1 555	2,9
Moravskoslezský	465	6,1	9 406	5,6	25 404	5,7	2 228	4,2
Česká republika	7 616	100,0	167 582	100,0	441 968	100,0	53 338	100,0

Zdroj dat: Statistická ročenka kraje Vysočina 2007. ČSÚ Jihlava, 2007.

Z dostupných statistických pramenů je přes jejich omezenou vypovídací schopnost možné přehledně charakterizovat ubytovací infrastrukturu kraje následovně:

- Podíl kraje na počtu hromadných ubytovacích zařízení (4,8 %), počtu pokojů (4,0 %) i lůžek (4,4 %) byl k 31. 12. 2006 nižší než jeho podíl na počtu obyvatel ČR (5,0 %). V rámci ČR tedy kraj v současné době nepředstavuje turistický region nadprůměrného významu.
- Průměrná velikost ubytovacího zařízení cestovního ruchu na Vysočině (18,2 pokojů na zařízení) byla menší než v ČR (22,0 pokojů na zařízení). Rovněž z hlediska počtu lůžek na jedno zařízení byly koncem roku 2006 hodnoty za Vysočinu (53,9 lůžek na zařízení) nižší než za ČR (58,0 lůžek).
- Průměrný počet lůžek v jednom pokoji (3,0) byl vyšší ve srovnání s ČR (2,6 lůžka na pokoj). To odráží rozdíly ve kvalitativní struktuře ubytovacích zařízení.
- Kraj Vysočina v roce 2006 disponoval nadprůměrným počtem míst pro stany a karavany.

Tab. 10.3: Srovnání ČR a kraje Vysočina z hlediska struktury hromadných ubytovacích zařízení (HUZ) k 31. 12. 2006

Typ zařízení (jen HUZ)	Kraj Vysočina			Česká republika		
	HUZ	Pokoje	Lůžka	HUZ	Pokoje	Lůžka
Hotely a podobná ubytovací zařízení	45,1	51,3	42,8	56,6	60,6	53,4
Kempy	8,5	4,5	5,6	6,7	5,0	7,0
Chatové osady a turistické ubyt.	17,0	12,7	16,3	12,4	9,0	12,9
Ostatní hrom.ubyt.zař. jinde nespecifikovaná	29,4	31,5	35,3	24,2	25,4	26,6
Ubytovací zařízení celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Poznámka: Pod pojem „ostatní hromadná ubytovací zařízení jinde nespecifikovaná“ se řadí např. léčebné lázně, rekreační zařízení podniků, školící střediska podniků, ubytování apartmánového typu a jiná ubytovací zařízení, která vyčleňují kapacitu pro cestovní ruch jako jsou domovy mládeže, vysokoškolské koleje, podnikové ubytovny. Od ubytování hotelového typu se liší službami jako je každodenní úklid či stlání.

Zdroj dat: Statistická ročenka kraje Vysočina 2007. ČSÚ Jihlava, 2007.; Statistická ročenka České republiky 2007. ČSÚ Praha, 2008.

- Struktura ubytovacích zařízení v kraji se na konci roku 2006 významně odlišovala od průměru ČR, a to především nižším podílem hotelů a "jim podobných ubytovacích zařízení" (především penziony).
- V hotelovém pokoji v kraji bylo průměrně 2,5 lůžka, tedy opět poněkud více než v ČR (2,3 lůžka).
- V kraji byl evidován významně vyšší podíl lůžek v chatových osadách a turistických ubytovnách a také v tzv. „ostatních ubytovacích zařízeních“.

Tab. 10.4: Hromadná ubytovací zařízení v okresech kraje Vysočina k 31. 12. 2006

Okres	Počet HUZ		Počet pokojů		Počet lůžek		Počet míst pro stany a karavany	
	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %
Havlíčkův Brod	51	14,0	735	11,1	2 201	11,2	987	31,3
Jihlava	59	16,2	1 203	18,2	2 231	11,4	288	9,1
Pelhřimov	66	18,1	1 059	16,0	3 460	17,6	420	13,3
Třebíč	64	17,6	1 133	17,1	3 339	17,0	620	19,7
Žďár nad Sázavou	124	34,1	2 494	37,7	7 405	37,7	835	26,5
Kraj Vysočina	364	100,0	6 624	100,0	19 636	100,0	3 150	100,0

Zdroj dat: Statistická ročenka kraje Vysočina 2007. ČSÚ Jihlava, 2007.

- Ubytovací kapacita zařízení cestovního ruchu je v kraji rozmístěna nerovnoměrně. Největší kapacita byla na konci roku 2006 koncentrována v okrese Žďár nad Sázavou, kde bylo soustředěno 34,1 % zařízení, 37,7 % pokojů a 37,7% lůžek z celkového počtu.
- V okrese Pelhřimov, který vykázal druhou nejvýznamnější koncentraci ubytovací kapacity, se nachází pouze 18,1 % zařízení, 16,0 % pokojů a 17,6 % lůžek z celkového počtu v kraji.
- Nejvíce míst pro stany a karavany bylo v roce 2006 evidováno v okrese Havlíčkův Brod, v okrese Jihlava byl počet těchto míst velmi nízký.
- Relativně nejkvalitnější ubytování bylo podle dostupných pramenů v okrese Jihlava, kde na jeden pokoj připadalo 1,9 lůžek. Nejvíce lůžek na jeden pokoj v průměru vykázaly ubytovací zařízení v okrese Pelhřimov (3,3)

Tab. 10.5: Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních podle krajů v roce 2007

Kraj	Počet příjezdů		Počet přenocování		Průměrný počet přenocování	
	celkem	z toho cizinci	celkem	cizinci	celkem	cizinci
Hl. město Praha	4 485 372	4 009 463	12 200 291	11 206 954	2,7	2,8
Středočeský	713 507	204 600	2 064 921	559 230	2,9	2,7
Jihočeský	978 717	315 629	3 127 834	779 492	3,2	2,5
Plzeňský	514 126	168 137	1 572 649	454 665	3,1	2,7
Karlovarský	679 102	472 635	4 381 614	3 158 384	6,5	6,7
Ústecký	376 140	147 566	1 245 705	435 660	3,3	3,0
Liberecký	709 225	211 999	2 530 537	833 789	3,6	3,9
Královéhradecký	909 319	287 933	3 499 508	1 151 739	3,8	4,0
Pardubický	388 240	63 724	1 159 879	202 476	3,0	3,2
Vysočina	418 701	63 059	1 137 765	210 198	2,7	3,3
Jihomoravský	1 178 114	432 318	2 353 525	783 502	2,0	1,8
Olomoucký	434 960	93 287	1 687 885	241 579	3,9	2,6
Zlínský	532 482	77 308	1 832 753	247 183	3,4	3,2
Moravskoslezský	642 916	132 046	2 036 206	345 335	3,2	2,6
Česká republika	12 960 921	6 679 704	40 831 072	20 610 186	3,2	3,1

Zdroj dat: Návštěvnost v hromadných ubytovacích zařízeních cestovního ruchu – kraje za 4. čtvrtletí 2007. ČSÚ Praha, 2008.

- V roce 2007 navštívilo hromadná ubytovací zařízení v kraji Vysočina bezmála 420 tis. turistů, tj. 3,2 % z celkového počtu turistů, kteří navštívili hromadná ubytovací zařízení v ČR, což byl třetí nejnižší podíl z krajů ČR (po Pardubickém a Ústeckém kraji).
- V roce 2007 navštívilo hromadná ubytovací zařízení v kraji Vysočina 63,1 tis. turistů s cizí státní příslušností, tj. 0,9 % z celkového počtu turistů-nerezidentů, kteří navštívili hromadná ubytovací zařízení v ČR, což znamenalo nejnižší podíl z krajů ČR.
- Cizinci tvořili v roce 2007 asi sedminu (15,1 %) všech návštěvníků hromadných ubytovacích zařízení kraje Vysočina, což bylo významně méně než v celé ČR, kde byl jejich podíl poloviční (51,5 %). Vysočina je tak turistickým regionem s výraznou převahou domácích návštěvníků. Menší podíl turistů-nerezidentů vykázal v roce 2007 pouze kraj Zlínský.
- Průměrný počet přenocování hostů (2,7) byl v roce 2007 na Vysočině nižší než činil průměr ČR (3,2) a druhý nejnižší ze všech krajů ČR (po Jihomoravském kraji).

- Průměrný počet přenocování hostů-cizinců (3,3) byl v roce 2007 o něco vyšší než v ČR (3,1) a čtvrtý nejvyšší mezi kraji ČR (po Karlovarském, Královéhradeckém a Libereckém kraji).
- Využití lůžkové kapacity je poměrně nízké: z podílu počtu přenocování a počtu lůžek vyplývá, že kapacita hromadných ubytovacích zařízení v kraji Vysočina byla v roce 2007 využita jen ze 16,6 % (v ČR 25,7 %).
- Návštěvnost kraje Vysočina je poměrně významně ovlivněna skutečností, že zde nebyly vybudovány lázně, pro což zde neexistují ani vhodné přírodní podmínky. Kraj Vysočina je jediným krajem v ČR, kde není lokalizováno ani jedno lázeňské zařízení.

Tab. 10.6: Hosté ze zahraničí v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2007

Země původu	Kraj Vysočina			ČR	
	abs.	v %	průměrný počet přenocování	v %	průměrný počet přenocování
cizinci celkem	63 059	100,0	3,3	100,0	3,1
z toho:					
Německo	17 904	28,4	2,2	23,2	3,6
Slovensko	13 780	21,9	6,9	4,6	2,8
Rakousko	3 712	5,9	1,9	2,7	2,0
Francie	3 100	4,9	1,8	3,5	2,1
Nizozemsko	3 043	4,8	2,3	3,7	3,7
Polsko	2 626	4,2	2,3	4,5	2,2
Itálie	2 145	3,4	2,0	6,2	2,9
Belgie	1 698	2,7	3,3	1,2	2,7
Velká Británie	1 619	2,6	3,0	8,5	2,7
USA	1 326	2,1	2,3	4,8	2,9
Maďarsko	1 096	1,7	1,9	1,5	2,3
Švédsko	905	1,4	2,0	1,1	2,7
Ukrajina	802	1,3	7,9	0,9	4,3
Japonsko	778	1,2	2,1	2,0	2,2
Rusko	732	1,2	2,6	4,8	5,3
Španělsko	681	1,1	3,2	3,8	3,2
Dánsko	600	1,0	1,9	1,6	3,2
Švýcarsko	590	0,9	1,6	1,2	2,6
ostatní státy	5 922	9,4	-	21,4	-

Zdroj dat: Návštěvnost v hromadných ubytovacích zařízeních cestovního ruchu – kraje za 4. čtvrtletí 2007. ČSÚ Praha, 2008.

- Mezi návštěvníky ze zahraničí tvořili v roce 2007 největší skupinu hosté z Německa. Průměrný počet přenocování těchto hostů byl v kraji Vysočina výrazně nižší než je průměr ČR, ovšem celkově se zahraniční hosté v kraji Vysočina zdržovali déle, než činí průměr ČR.
- S odstupem za turisty z Německa následovali hosté ze Slovenska. U nich byl průměrný počet přenocování ve srovnání s průměrem ČR naopak výrazně vyšší. Ještě vyšší průměrný počet přenocování vykazali hosté z Ukrajiny. V případě těchto hostů nešlo patrně o pobyt zaměřený na poznávání turistických atrakcí kraje Vysočina, nýbrž o pracovní pobyt. To ale naše statistika nerozlišuje.
- Ve srovnání z celorepublikovým průměrem navštěvovali kraj Vysočina v roce 2007 méně často hosté z Polska, Itálie, Velké Británie, USA, Japonska, Ruska, Španělska, Dánska a Švýcarska.

PŘÍLOHY

2. Osídlení, obyvatelstvo, bydlení

Tab. 2.1: Města kraje Vysočina podle počtu obyvatel v letech 1850 - 2007

Město	Počet obyvatel v roce 1850 ^{*)}	Počet obyvatel 3.3.1991	Počet obyvatel 1.3.2001	Počet obyvatel 31.12.2007	Index 2007/1850 (1850=100 ⁾	Index 2007/1991 (1991=100)
1. Jihlava	20 622	51 831	50 702	50 795	246,3	98,0
2. Třebíč	7 886	38 355	39 021	38 493	488,1	100,4
3. Havlíčkův Brod	4 987	24 472	24 375	24 506	491,4	100,1
4. Žďár n. Sázavou	3 072	23 191	24 289	23 717	772,0	102,3
5. Pelhřimov	3 909	16 480	16 590	16 610	424,9	100,8
6. Velké Meziříčí	5 308	11 518	11 811	11 804	222,4	102,5
7. Humpolec	5 050	11 122	10 929	11 112	220,0	99,9
8. Nové Město na Mor.	2 362	10 426	10 471	10 653	451,0	102,2
9. Chotěboř	3 814	9 352	9 870	9 907	259,8	105,9
10. Bystřice n. Pernšt.	3 081	9 304	9 068	8 778	284,9	94,3
11. Mor. Budějovice	2 550	7 884	8 004	7 905	310,0	100,3
12. Světlá n. Sázavou	1 876	7 853	7 188	6 972	371,6	88,8
14. Třešť	3 856	5 948	5 933	5 888	152,7	99,0
13. Ledeč n. Sázavou	2 104	6 540	6 127	5 831	277,1	89,2
15. Telč	4 556	6 049	6 053	5 716	125,5	94,5
18. Polná	5 195	4 691	4 869	5 158	99,3	110,0
16. Náměšť n. Oslavou	1 776	5 115	5 246	5 116	288,1	100,0
17. Pacov	2 920	5 201	5 232	5 045	172,8	97,0
19. Velká Bíteš	2 059	4 652	4 889	4 994	242,5	107,4
20. Jemnice	2 386	4 282	4 307	4 437	186,0	103,6
22. Jaroměřice n. Rokyt.	2 277	3 982	4 106	4 249	186,6	106,7
21. Kamenice n. Lipou	3 000	4 202	4 220	4 110	137,0	97,8
23. Přibyslav	2 433	4 028	3 982	3 964	162,9	98,4
24. Brtnice	4 004	3 592	3 656	3 733	93,2	103,9
25. Ždírec n. Doubravou	1 008	2 792	2 783	3 131	310,6	112,1
26. Žirovnice	2 034	3 127	3 056	3 110	152,9	99,5
27. Počátky	2 843	2 856	2 755	2 687	94,5	94,1
28. Golčův Jeníkov	2 708	2 746	2 604	2 639	97,5	96,1
29. Horní Cerekev	1 880	1 877	1 845	1 930	102,7	102,8
30. Černovice	2 236	1 901	1 846	1 852	82,8	97,4
31. Hrotovice	962	1 581	1 796	1 779	184,9	112,5
32. Svratka	1 681	1 675	1 592	1 491	88,7	89,0
33. Habry	2 039	1 317	1 298	1 337	65,6	101,5
34. Červená Řečice	1 877	1 073	987	989	52,7	92,2
Města celkem	118 474	299 942	300 513	300 438	253,6	100,2
Podíl na počtu obyvatel kraje	x	57,6**)	57,9**)	58,5	x	x

Pozn.: *)rok 1850 - města v hranicích roku 1850, ostatní roky - města v hranicích roku 2000; v roce 1991 a 2001 - výsledky sčítání lidu, v roce 2007 - průběžná evidence obyvatel k 31. 12. 2007.

Zdroj dat: Města České republiky v retrospektivě. ČSÚ, Praha 1996; Sčítání lidu, domů a bytů 1991 a 2001. ČSÚ, Praha 1992 a 2003; Stav a pohyb obyvatelstva za 1. - 4. čtvrtletí 2007. ČSÚ Praha, 2008.

Tab. 2.2: Počet živě narozených ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2000 – 2006

Správní obvod ORP	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bystřice nad Pernštejnem	185	190	213	206	172	197	192
Havlíčkův Brod	473	424	480	456	498	496	534
Humpolec	141	151	143	160	136	177	151
Chotěboř	210	199	207	216	171	238	227
Jihlava	864	836	913	920	943	989	1 061
Moravské Budějovice	234	244	205	231	206	213	206
Náměšť nad Oslavou	103	109	109	120	110	133	143
Nové Město na Moravě	204	156	203	192	215	211	203
Pacov	94	94	79	71	91	88	84
Pelhřimov	428	385	422	407	424	408	456
Světlá nad Sázavou	172	155	177	162	161	190	157
Telč	125	120	116	113	113	137	132
Třebíč	732	705	677	737	701	793	739
Velké Meziříčí	352	293	328	326	348	354	383
Žďár nad Sázavou	394	448	419	393	470	446	445
Vysočina	4 711	4 509	4 691	4 710	4 759	5 070	5 113
Česká republika	90 910	90 715	92 786	93 685	97 664	102 211	106 130

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991-2006. ČSÚ Praha, 2007; Databáze MOS, ČSÚ Praha

Tab. 2.3: Hrubá míra porodnosti (počet živě narozených na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2000 – 2006

Správní obvod ORP	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bystřice nad Pernštejnem	8,7	9,0	10,1	9,8	8,2	9,4	9,2
Havlíčkův Brod	9,2	8,2	9,3	8,9	9,7	9,6	10,3
Humpolec	8,2	8,9	8,5	9,5	8,1	10,5	8,9
Chotěboř	9,3	8,9	9,3	9,7	7,6	10,6	10,1
Jihlava	8,9	8,7	9,5	9,5	9,8	10,2	10,9
Moravské Budějovice	9,5	10,0	8,4	9,5	8,4	8,8	8,5
Náměšť nad Oslavou	7,6	7,9	8,0	8,8	8,1	9,9	10,7
Nové Město na Moravě	10,5	8,0	10,4	9,8	11,0	10,8	10,4
Pacov	9,1	9,1	7,7	7,0	9,0	8,7	8,4
Pelhřimov	9,3	8,4	9,3	8,9	9,3	9,0	10,0
Světlá nad Sázavou	8,2	7,4	8,6	7,9	7,9	9,3	7,7
Telč	9,1	8,7	8,4	8,3	8,3	10,1	9,8
Třebíč	9,5	9,2	8,9	9,7	9,2	10,4	9,7
Velké Meziříčí	10,1	8,4	9,4	9,4	10,0	10,2	10,9
Žďár nad Sázavou	8,9	10,2	9,5	9,0	10,7	10,2	10,1
Vysočina	9,2	8,8	9,2	9,2	9,3	9,9	10,0
Česká republika	8,8	8,9	9,1	9,2	9,6	10,0	10,3

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991-2006. ČSÚ Praha, 2007; Databáze MOS, ČSÚ Praha

Tab. 2.4: Počet zemřelých ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2000 – 2006

Správní obvod ORP	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bystřice nad Pernštejnem	213	220	193	221	245	231	213
Havlíčkův Brod	573	566	532	535	533	554	525
Humpolec	222	207	217	204	211	221	196
Chotěboř	225	216	233	244	235	225	207
Jihlava	1 030	915	964	1 014	871	956	885
Moravské Budějovice	313	293	273	277	252	263	246
Náměšť nad Oslavou	138	135	157	161	149	165	137
Nové Město na Moravě	187	183	166	181	166	176	181
Pacov	130	106	120	132	117	115	122
Pelhřimov	474	486	502	500	509	506	424
Světlá nad Sázavou	213	216	203	236	210	242	188
Telč	155	150	152	133	138	150	136
Třebíč	716	716	701	752	691	776	672
Velké Meziříčí	352	344	339	346	349	357	326
Žďár nad Sázavou	345	368	378	383	331	402	315
Vysočina	5 286	5 121	5 130	5 319	5 007	5 339	4 773
Česká republika	109 001	107 755	108 243	111 288	107 177	107 938	104 441

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991-2006. ČSU Praha, 2007; Databáze MOS, ČSU Praha

Tab. 2.5: Hrubá míra úmrtnosti (počet zemřelých na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2000 – 2006

Správní obvod ORP	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bystřice nad Pernštejnem	10,0	10,4	9,2	10,5	11,7	11,0	10,3
Havlíčkův Brod	11,1	11,0	10,3	10,4	10,3	10,7	10,1
Humpolec	13,0	12,2	12,9	12,1	12,5	13,2	11,6
Chotěboř	10,0	9,7	10,4	10,9	10,5	10,0	9,2
Jihlava	10,6	9,5	10,0	10,5	9,0	9,9	9,1
Moravské Budějovice	12,8	12,0	11,2	11,4	10,3	10,8	10,1
Náměšť nad Oslavou	10,1	9,8	11,5	11,9	11,0	12,2	10,2
Nové Město na Moravě	9,6	9,4	8,5	9,3	8,5	9,0	9,3
Pacov	12,5	10,3	11,7	13,0	11,6	11,4	12,1
Pelhřimov	10,2	10,6	11,0	11,0	11,2	11,2	9,3
Světlá nad Sázavou	10,2	10,4	9,8	11,5	10,2	11,9	9,2
Telč	11,3	10,9	11,0	9,7	10,1	11,1	10,0
Třebíč	9,3	9,4	9,2	9,9	9,1	10,2	8,8
Velké Meziříčí	10,1	9,8	9,7	9,9	10,0	10,3	9,3
Žďár nad Sázavou	7,8	8,4	8,6	8,7	7,6	9,2	7,2
Vysočina	10,3	10,0	10,0	10,4	9,8	10,5	9,3
Česká republika	10,6	10,5	10,6	10,9	10,5	10,5	10,2

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991-2006. ČSU Praha, 2007; Databáze MOS, ČSU Praha

Tab. 2.6: Přirozený přírůstek ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2000 – 2006

Správní obvod ORP	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bystřice nad Pernštejnem	-28	-30	20	-15	-73	-34	-21
Havlíčkův Brod	-100	-142	-52	-79	-35	-58	9
Humpolec	-81	-56	-74	-44	-75	-44	-45
Chotěboř	-15	-17	-26	-28	-64	13	20
Jihlava	-166	-79	-51	-94	72	33	176
Moravské Budějovice	-79	-49	-68	-46	-46	-50	-40
Náměšť nad Oslavou	-35	-26	-48	-41	-39	-32	6
Nové Město na Moravě	17	-27	37	11	49	35	22
Pacov	-36	-12	-41	-61	-26	-27	-38
Pelhřimov	-46	-101	-80	-93	-85	-98	32
Světlá nad Sázavou	-41	-61	-26	-74	-49	-52	-31
Telč	-30	-30	-36	-20	-25	-13	-4
Třebíč	16	-11	-24	-15	10	17	67
Velké Meziříčí	0	-51	-11	-20	-1	-3	57
Žďár nad Sázavou	49	80	41	10	139	44	130
Vysočina	-575	-612	-439	-609	-248	-269	340
Česká republika	-18 091	-17 040	-15 457	-17 603	-9 513	-5 727	1 390

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991-2006. ČSU Praha, 2007; Databáze MOS, ČSU Praha

Tab. 2.7: Přirozený přírůstek na 1 000 obyvatel středního stavu ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2000 – 2006

Správní obvod ORP	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bystřice nad Pernštejnem	-1,3	-1,4	1,0	-0,7	-3,5	-1,6	-1,0
Havlíčkův Brod	-1,9	-2,8	-1,0	-1,5	-0,7	-1,1	0,2
Humpolec	-4,7	-3,3	-4,4	-2,6	-4,5	-2,6	-2,7
Chotěboř	-0,7	-0,8	-1,2	-1,3	-2,9	0,6	0,9
Jihlava	-1,7	-0,8	-0,5	-1,0	0,7	0,3	1,8
Moravské Budějovice	-3,2	-2,0	-2,8	-1,9	-1,9	-2,1	-1,6
Náměšť nad Oslavou	-2,6	-1,9	-3,5	-3,0	-2,9	-2,4	0,4
Nové Město na Moravě	0,9	-1,4	1,9	0,6	2,5	1,8	1,1
Pacov	-3,5	-1,2	-4,0	-6,0	-2,6	-2,7	-3,8
Pelhřimov	-1,0	-2,2	-1,8	-2,0	-1,9	-2,2	0,7
Světlá nad Sázavou	-2,0	-2,9	-1,3	-3,6	-2,4	-2,6	-1,5
Telč	-2,2	-2,2	-2,6	-1,5	-1,8	-1,0	-0,3
Třebíč	0,2	-0,1	-0,3	-0,2	0,1	0,2	0,9
Velké Meziříčí	0,0	-1,5	-0,3	-0,6	0,0	-0,1	1,6
Žďár nad Sázavou	1,1	1,8	0,9	0,2	3,2	1,0	3,0
Vysočina	-1,1	-1,2	-0,9	-1,2	-0,5	-0,5	0,7
Česká republika	-1,8	-1,7	-1,5	-1,7	-0,9	-0,6	0,1

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991-2006. ČSU Praha, 2007; Databáze MOS, ČSU Praha

Tab. 2.8: Počet přistěhovalých do správních obvodů ORP kraje Vysočina v letech 2000 - 2005

Správní obvod ORP	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Bystřice nad Pernštejnem	207	141	195	196	232	231
Havlíčkův Brod	459	622	677	812	857	845
Humpolec	172	180	281	275	230	272
Chotěboř	223	260	309	326	316	450
Jihlava	619	691	1 061	1 311	1 124	1 720
Moravské Budějovice	339	297	295	305	383	313
Náměšť nad Oslavou	133	236	122	215	166	210
Nové Město na Moravě	231	199	253	244	208	223
Pacov	107	143	121	123	162	171
Pelhřimov	461	456	645	688	623	723
Světlá nad Sázavou	256	241	213	269	270	293
Telč	163	155	175	156	142	219
Třebíč	588	658	746	720	713	814
Velké Meziříčí	331	276	307	366	373	362
Žďár nad Sázavou	335	315	370	541	409	427
Vysočina	2 779	3 054	3 784	4 555	4 268	4 681

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991-2005. ČSU Praha, 2006; ČSU Jihlava, 2006.

Tab. 2.9: Hrubá míra imigrace (počet přistěhovalých na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2000 - 2005

Správní obvod ORP	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Bystřice nad Pernštejnem	9,7	6,7	9,3	9,4	11,1	11,0
Havlíčkův Brod	8,9	12,1	13,2	15,8	16,6	16,4
Humpolec	10,1	10,6	16,7	16,3	13,7	16,2
Chotěboř	9,9	11,6	13,8	14,6	14,1	20,0
Jihlava	6,4	7,2	11,0	13,6	11,6	17,8
Moravské Budějovice	13,8	12,2	12,1	12,5	15,7	12,9
Náměšť nad Oslavou	9,8	17,2	8,9	15,8	12,3	15,6
Nové Město na Moravě	11,9	10,2	13,0	12,5	10,6	11,4
Pacov	10,3	13,9	11,8	12,1	16,1	17,0
Pelhřimov	10,0	10,0	14,2	15,1	13,7	15,9
Světlá nad Sázavou	12,2	11,6	10,3	13,1	13,2	14,4
Telč	11,8	11,2	12,7	11,4	10,4	16,2
Třebíč	7,7	8,6	9,8	9,4	9,4	10,7
Velké Meziříčí	9,5	7,9	8,8	10,5	10,7	10,4
Žďár nad Sázavou	7,6	7,2	8,4	12,3	9,3	9,7
Vysočina	5,4	6,0	7,4	8,9	8,4	9,2

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991-2005. ČSU Praha, 2006; ČSU Jihlava, 2006.

Tab. 2.10: Počet vystěhovalých ze správních obvodů ORP kraje Vysočina v letech 2000 - 2005

Správní obvod ORP	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Bystřice nad Pernštejnem	255	244	265	251	204	269
Havlíčkův Brod	487	497	588	567	819	727
Humpolec	176	190	207	197	215	203
Chotěboř	210	262	276	251	273	312
Jihlava	667	783	996	1 033	1 169	963
Moravské Budějovice	273	296	298	253	292	346
Náměšť nad Oslavou	153	165	213	206	189	230
Nové Město na Moravě	227	200	239	235	266	296
Pacov	115	163	163	142	163	132
Pelhřimov	450	534	577	607	705	600
Světlá nad Sázavou	287	273	314	323	330	314
Telč	162	167	189	208	193	264
Třebíč	589	693	815	842	730	926
Velké Meziříčí	252	291	323	373	295	301
Žďár nad Sázavou	391	466	533	554	501	468
Vysočina	2 849	3 408	4 010	4 050	4 404	3 759

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991-2005. ČSU Praha, 2006; ČSU Jihlava, 2006.

Tab. 2.11: Hrubá míra emigrace (počet vystěhovalých na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2000 - 2005

Správní obvod ORP	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Bystřice nad Pernštejnem	11,9	11,6	12,6	12,0	9,8	12,8
Havlíčkův Brod	9,4	9,7	11,4	11,0	15,9	14,1
Humpolec	10,3	11,2	12,3	11,7	12,8	12,1
Chotěboř	9,3	11,7	12,3	11,2	12,2	13,9
Jihlava	6,9	8,1	10,3	10,7	12,1	10,0
Moravské Budějovice	11,1	12,1	12,2	10,4	12,0	14,2
Náměšť nad Oslavou	11,2	12,0	15,6	15,2	14,0	17,1
Nové Město na Moravě	11,7	10,3	12,2	12,0	13,6	15,2
Pacov	11,1	15,9	15,9	14,0	16,2	13,1
Pelhřimov	9,7	11,7	12,7	13,3	15,5	13,2
Světlá nad Sázavou	13,7	13,1	15,2	15,7	16,1	15,4
Telč	11,8	12,1	13,7	15,2	14,2	19,5
Třebíč	7,7	9,1	10,7	11,0	9,6	12,1
Velké Meziříčí	7,2	8,3	9,3	10,7	8,5	8,7
Žďár nad Sázavou	8,9	10,6	12,1	12,6	11,4	10,7
Vysočina	5,5	6,7	7,8	7,9	8,6	7,4

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991-2005. ČSU Praha, 2006; ČSU Jihlava, 2006.

Tab. 2.12: Migrační saldo ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2000 - 2006

Správní obvod ORP	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bystřice nad Pernštejnem	-48	-103	-70	-55	28	-38	-91
Havlíčkův Brod	-28	125	89	245	38	118	98
Humpolec	-4	-10	74	78	15	69	148
Chotěboř	13	-2	33	75	43	138	-120
Jihlava	-48	-92	65	278	-45	757	284
Moravské Budějovice	66	1	-3	52	91	-33	87
Náměšť nad Oslavou	-20	71	-91	9	-23	-20	-25
Nové Město na Moravě	4	-1	14	9	-58	-73	30
Pacov	-8	-20	-42	-19	-1	39	-32
Pelhřimov	11	-78	68	81	-82	123	78
Světlá nad Sázavou	-31	-32	-101	-54	-60	-21	23
Telč	1	-12	-14	-52	-51	-45	-50
Třebíč	-1	-35	-69	-122	-17	-112	19
Velké Meziříčí	79	-15	-16	-7	78	61	198
Žďár nad Sázavou	-56	-151	-163	-13	-92	-41	-109
Vysočina	-70	-354	-226	505	-136	922	538

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991-2006. ČSU Praha, 2007; Databáze MOS, ČSU Praha.

Tab. 2.13: Hrubá míra migračního salda (migrační saldo na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2000 - 2006

Správní obvod ORP	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bystřice nad Pernštejnem	-2,2	-4,9	-3,3	-2,6	1,3	-1,8	-4,4
Havlíčkův Brod	-0,5	2,4	1,7	4,8	0,7	2,3	1,9
Humpolec	-0,2	-0,6	4,4	4,6	0,9	4,1	8,7
Chotěboř	0,6	-0,1	1,5	3,4	1,9	6,1	-5,3
Jihlava	-0,5	-1,0	0,7	2,9	-0,5	7,8	2,9
Moravské Budějovice	2,7	0,0	-0,1	2,1	3,7	-1,4	3,6
Náměšť nad Oslavou	-1,5	5,2	-6,7	0,7	-1,7	-1,5	-1,9
Nové Město na Moravě	0,2	-0,1	0,7	0,5	-3,0	-3,7	1,5
Pacov	-0,8	-1,9	-4,1	-1,9	-0,1	3,9	-3,2
Pelhřimov	0,2	-1,7	1,5	1,8	-1,8	2,7	1,7
Světlá nad Sázavou	-1,5	-1,5	-4,9	-2,6	-2,9	-1,0	1,1
Telč	0,1	-0,9	-1,0	-3,8	-3,8	-3,3	-3,7
Třebíč	0,0	-0,5	-0,9	-1,6	-0,2	-1,5	0,2
Velké Meziříčí	2,3	-0,4	-0,5	-0,2	2,2	1,8	5,6
Žďár nad Sázavou	-1,3	-3,4	-3,7	-0,3	-2,1	-0,9	-2,5
Vysočina	-0,1	-0,7	-0,4	1,0	-0,3	1,8	1,1

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1992-2006. ČSU Praha, 2007; Databáze MOS, ČSU Praha.

Tab. 2.14: Celkový přírůstek obyvatel ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2000 – 2006

Správní obvod ORP	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bystřice nad Pernštejnem	-76	-133	-50	-70	-45	-74	-112
Havlíčkův Brod	-128	-17	37	166	3	60	107
Humpolec	-85	-66	0	34	-60	25	103
Chotěboř	-2	-19	7	47	-21	151	-100
Jihlava	-214	-171	14	184	27	790	460
Moravské Budějovice	-13	-48	-71	6	45	-83	47
Náměšť nad Oslavou	-55	45	-139	-32	-62	-52	-19
Nové Město na Moravě	21	-28	51	20	-9	-38	52
Pacov	-44	-32	-83	-80	-27	12	-70
Pelhřimov	-35	-179	-12	-12	-167	25	110
Světlá nad Sázavou	-72	-93	-127	-128	-109	-73	-8
Telč	-29	-42	-50	-72	-76	-58	-54
Třebíč	15	-46	-93	-137	-7	-95	86
Velké Meziříčí	79	-66	-27	-27	77	55	255
Žďár nad Sázavou	-7	-71	-122	-3	47	8	21
Vysočina	-645	-966	-665	-104	-384	653	878
Česká republika	-11 552	-25 591	-3 167	8 186	9 122	30 502	36 110

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991-2006. ČSU Praha, 2007; Databáze MOS, ČSU Praha

Tab. 2.15: Hrubá míra celkového přírůstku obyvatel (celkový přírůstek na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2000 – 2006

Správní obvod ORP	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bystřice nad Pernštejnem	-3,6	-6,3	-2,4	-3,3	-0,2	-3,5	-5,4
Havlíčkův Brod	-2,5	-0,3	0,7	3,2	0,0	1,2	2,1
Humpolec	-5,0	-3,9	0,0	2,0	-0,4	1,5	6,1
Chotěboř	-0,1	-0,9	0,3	2,1	-0,1	6,7	-4,4
Jihlava	-2,2	-1,8	0,1	1,9	0,0	8,2	4,7
Moravské Budějovice	-0,5	-2,0	-2,9	0,2	0,2	-3,4	1,9
Náměšť nad Oslavou	-4,0	3,3	-10,2	-2,4	-0,5	-3,9	-1,4
Nové Město na Moravě	1,1	-1,4	2,6	1,0	0,0	-2,0	2,7
Pacov	-4,2	-3,1	-8,1	-7,9	-0,3	1,2	-7,0
Pelhřimov	-0,8	-3,9	-0,3	-0,3	-0,4	0,6	2,4
Světlá nad Sázavou	-3,4	-4,5	-6,1	-6,2	-0,5	-3,6	-0,4
Telč	-2,1	-3,0	-3,6	-5,3	-0,6	-4,3	-4,0
Třebíč	0,2	-0,6	-1,2	-1,8	0,0	-1,2	1,1
Velké Meziříčí	2,3	-1,9	-0,8	-0,8	0,2	1,6	7,3
Žďár nad Sázavou	-0,2	-1,6	-2,8	-0,1	0,1	0,2	0,5
Vysočina	-1,3	-1,9	-1,3	-0,2	-0,8	1,3	1,7
Česká republika	-1,1	-2,5	-0,3	0,8	0,9	3,0	3,5

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991-2006. ČSU Praha, 2007; Databáze MOS, ČSU Praha

Tab. 2.16: Počet sňatků ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2000 – 2006

Správní obvod ORP	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bystřice nad Pernštejnem	119	104	93	98	90	91	108
Havlíčkův Brod	269	245	254	206	244	247	244
Humpolec	79	70	76	71	89	88	72
Chotěboř	100	95	125	104	111	87	116
Jihlava	529	519	523	503	485	522	468
Moravské Budějovice	124	102	115	115	109	106	117
Náměšť nad Oslavou	67	50	61	57	62	59	60
Nové Město na Moravě	109	97	103	89	94	89	95
Pacov	54	44	47	37	33	43	38
Pelhřimov	233	234	243	215	196	200	217
Světlá nad Sázavou	110	110	86	93	90	73	86
Telč	73	80	52	43	58	59	64
Třebíč	384	392	382	316	371	411	360
Velké Meziříčí	169	154	160	182	141	160	155
Žďár nad Sázavou	206	220	246	239	221	193	193
Vysočina	2 625	2 516	2 566	2 368	2 394	2 428	2 393
Česká republika	55 321	52 374	52 732	48 943	51 447	51 829	52 860

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991-2006. ČSÚ Praha, 2007; Statistický bulletin - kraj Vysočina za 1. čtvrtletí 2007. ČSÚ Jihlava, 2007

Tab. 2.17: Hrubá míra sňatečnosti (počet sňatků na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2000 – 2006

Správní obvod ORP	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bystřice nad Pernštejnem	5,6	4,9	4,4	4,7	4,3	4,3	5,2
Havlíčkův Brod	5,2	4,8	4,9	4,0	4,7	4,8	4,7
Humpolec	4,6	4,2	4,5	4,2	5,3	5,2	4,3
Chotěboř	4,4	4,3	5,6	4,6	5,0	3,9	5,1
Jihlava	5,5	5,4	5,4	5,2	5,0	5,4	4,8
Moravské Budějovice	5,1	4,2	4,7	4,7	4,5	4,4	4,8
Náměšť nad Oslavou	4,9	3,6	4,5	4,2	4,6	4,4	4,5
Nové Město na Moravě	5,6	5,0	5,3	4,6	4,8	4,6	4,9
Pacov	5,2	4,3	4,6	3,7	3,3	4,3	3,8
Pelhřimov	5,0	5,1	5,3	4,7	4,3	4,4	4,8
Světlá nad Sázavou	5,3	5,3	4,2	4,5	4,4	3,6	4,2
Telč	5,3	5,8	3,8	3,1	4,3	4,4	4,7
Třebíč	5,0	5,1	5,0	4,1	4,9	5,4	4,7
Velké Meziříčí	4,8	4,4	4,6	5,2	4,0	4,6	4,4
Žďár nad Sázavou	4,7	5,0	5,6	5,5	5,0	4,4	4,4
Vysočina	5,1	4,9	5,0	4,6	4,7	4,8	4,7
Česká republika	5,4	5,1	5,2	4,8	5,0	5,1	5,1

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991-2006. ČSÚ Praha, 2007; Statistický bulletin - kraj Vysočina za 1. čtvrtletí 2007. ČSÚ Jihlava, 2007

Tab. 2.18: Počet rozvodů ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2000 – 2006

Správní obvod ORP	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bystřice nad Pernštejnem	48	44	41	50	37	53	35
Havlíčkův Brod	119	130	144	156	129	123	124
Humpolec	26	33	34	37	44	33	33
Chotěboř	45	38	50	49	57	53	50
Jihlava	245	247	291	253	255	261	273
Moravské Budějovice	40	39	44	58	47	55	44
Náměšť nad Oslavou	34	25	25	33	27	37	33
Nové Město na Moravě	38	28	34	28	36	52	43
Pacov	18	14	12	17	18	14	25
Pelhřimov	110	110	98	103	97	95	116
Světlá nad Sázavou	39	41	60	60	36	59	52
Telč	24	34	23	25	21	35	26
Třebíč	210	223	165	212	210	196	187
Velké Meziříčí	66	67	67	65	68	72	74
Žďár nad Sázavou	86	109	82	89	124	109	109
Vysočina	1 148	1 182	1 170	1 235	1 206	1 247	1 224
Česká republika	29 704	31 586	31 758	32 824	33 060	31 288	31 415

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991-2006. ČSÚ Praha, 2007; Statistický bulletin - kraj Vysočina za 1. čtvrtletí 2007. ČSÚ Jihlava, 2007

Tab. 2.19: Hrubá míra rozvodovosti (počet rozvodů na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP kraje Vysočina v letech 2000 – 2006

Správní obvod ORP	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bystřice nad Pernštejnem	2,3	2,1	2,0	2,4	1,8	2,5	1,7
Havlíčkův Brod	2,3	2,5	2,8	3,0	2,5	2,4	2,4
Humpolec	1,5	2,0	2,0	2,2	2,6	2,0	1,9
Chotěboř	2,0	1,7	2,2	2,2	2,5	2,4	2,2
Jihlava	2,5	2,6	3,0	2,6	2,6	2,7	2,8
Moravské Budějovice	1,6	1,6	1,8	2,4	1,9	2,3	1,8
Náměšť nad Oslavou	2,5	1,8	1,8	2,4	2,0	2,7	2,5
Nové Město na Moravě	1,9	1,4	1,7	1,4	1,8	2,7	2,2
Pacov	1,7	1,4	1,2	1,7	1,8	1,4	2,5
Pelhřimov	2,4	2,4	2,2	2,3	2,1	2,1	2,5
Světlá nad Sázavou	1,9	2,0	2,9	2,9	1,8	2,9	2,6
Telč	1,7	2,5	1,7	1,8	1,5	2,6	1,9
Třebíč	2,7	2,9	2,2	2,8	2,8	2,6	2,5
Velké Meziříčí	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	2,1	2,1
Žďár nad Sázavou	2,0	2,5	1,9	2,0	2,8	2,5	2,5
Vysočina	2,2	2,3	2,3	2,4	2,4	2,4	2,4
Česká republika	2,9	3,1	3,1	3,2	3,2	3,1	3,1

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991-2006. ČSÚ Praha, 2007; Statistický bulletin - kraj Vysočina za 1. čtvrtletí 2007. ČSÚ Jihlava, 2007

Tab. 2.20: Věkové složení obyvatelstva ve správních obvodech ORP kraje Vysočina k 31.12.2006

Správní obvod ORP	0 – 14 let		15 – 64 let		65 a více let	
	absolutně	relativně	absolutně	relativně	absolutně	relativně
Bystřice nad Pernštejnem	3 105	15,0	14 493	70,0	3 106	15,0
Havlíčkův Brod	7 639	14,8	36 423	70,3	7 714	14,9
Humpolec	2 466	14,6	11 645	68,7	2 831	16,7
Chotěboř	3 450	15,4	15 468	69,0	3 513	15,7
Jihlava	14 379	14,7	69 574	71,1	13 847	14,2
Moravské Budějovice	3 737	15,3	16 858	69,2	3 760	15,4
Náměšř nad Oslavou	1 913	14,3	9 290	69,3	2 208	16,5
Nové město na Moravě	3 090	15,8	13 693	70,1	2 757	14,1
Pacov	1 385	13,8	6 882	68,8	1 743	17,4
Pelhřimov	6 698	14,7	31 898	70,1	6 934	15,2
Světlá nad Sázavou	2 715	13,4	14 545	71,6	3 065	15,1
Telč	2 080	15,4	9 263	68,8	2 126	15,8
Třebíč	11 642	15,3	54 195	71,1	10 384	13,6
Velké Meziříčí	5 838	16,6	24 572	69,7	4 820	13,7
Žďár nad Sázavou	6 802	15,5	30 982	70,6	6 117	13,9
Vysočina	76 939	15,0	359 781	70,3	74 925	14,6
Česká republika	1 479 514	14,4	7 325 238	71,2	1 482 437	14,4

Zdroj dat: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1995 až 2006. ČSÚ Praha, 2007.

8.3 Sociální zabezpečení a sociální služby**Tab. 8.1: Domy s pečovatelskou službou**

Okres	Obec	Počet DPS	Zřizovatel	Počet byt. jednotek
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	2	Sociální služby města Havl. Brod	117
	Chotěboř	1	Město Chotěboř	39
	Krucemburk	1	Obec Krucemburk	7
	Ledeč nad Sázavou	1	Město Ledeč nad Sázavou	68
	Přibyslav	4	Město Přibyslav	67
	Slavíkov	1	Obec Slavíkov	25
	Světlá nad Sázavou	1	Město Světlá nad Sázavou	33
	Štoky	1	Městys Štoky	18
	Úsobí	1	Obec Úsobí	4
Ždírec nad Doubravou	1	Město Ždírec nad Doubravou	8	
Jihlava	Batelov	1	Obec Batelov	15
	Brtnice	1	Město Brtnice	42
	Janštejn	1	Obec Janštejn	26
	Jihlava	4	Město Jihlava	177
	Kamenice u Jihlavy	1	Obec Kamenice u Jihlavy	17
	Luka nad Jihlavou	1	Obec Luka nad Jihlavou	56
	Nová Říše	1	Obec Nová Říše	11
	Polná	1	Město Polná	30
	Stonařov	1	Obec Stonařov	9
	Telč	1	Město Telč	33
Třešť	2	Město Třešť	39	
Pelhřimov	Častrov	1	Obec Častrov	6
	Horní Cerekev	1	Obec Horní Cerekev	17
	Humpolec	2	Město Humpolec	23
	Kamenice nad Lipou	1	Město Kamenice nad Lipou	12
	Pacov	1	Město Pacov	12
	Pelhřimov	4	Město Pelhřimov	73
	Počátky	1	Město Počátky	16
	Želiv	2	Obec Želiv	15
	Žirovnice	1	Obec Žirovnice	16
Třebíč	Hrotovice	1	Město Hrotovice	36
	Jaroměřice nad Rokytnou	1	Město Jaroměřice nad Rokytnou	36
	Jemnice	1	Město Jemnice	41
	Kněžice	1	Obec Kněžice	4
	Kralice nad Oslavou	1	Obec Kralice nad Oslavou	19
	Mohelno	1	Obec Mohelno	Výstavba
	Moravské Budějovice	2	Město Moravské Budějovice	55
	Okříšky	1	Obec Okříšky	Výstavba
	Třebíč	3	Město Třebíč	174
Želetava	1	Obec Želetava	18	
Žďár nad Sázavou	Bystřice nad Pernštejnem	1	Město Bystřice nad Pernštejnem	93
	Herálec	1	Obec Herálec	13
	Jimramov	1	Městys Jimramov	10
	Křižanov	1	Městys Křižanov	4
	Měřín	1	Městys Měřín	9
	Nížkov	1	Obec Nížkov	7
	Nové Město na Moravě	1	Město Nové Město na Moravě	50
	Sněžné	1	Obec Sněžné	9
	Škrdlovice	1	Subregion Velké Dářko	27
	Velká Bíteš	1	Město Velká Bíteš	13
	Velké Meziříčí	1	Město Velké Meziříčí	62
	Vír	1	Obec Vír	5
Žďár nad Sázavou	5	Město Žďár nad Sázavou	198	

Tab. 8.2: Terénní pečovatelská služba

Okres	Název zařízení	Zřizovatel	Poskytovatel služby	Počet klientů
Havlíčkův Brod	Charitativní pečovatelská služba	OCH Havlíčkův Brod	OCH Havlíčkův Brod	155
	Pečovatelská služba	Město Chotěboř	Město Chotěboř	167
	Pečovatelská služba	Město Havlíčkův Brod	Sociální služby města Havl. Brod	14
	Pečovatelská služba	Město Ledec nad Sázavou	Město Ledec nad Sázavou	200
	Pečovatelská služba	Město Světlá nad Sázavou	Město Světlá nad Sázavou	110
	Pečovatelská služba	Městys Štoky	Městys Štoky	20
	Pečovatelská služba	Městys Krucemburk	Městys Krucemburk	79
	Pečovatelská služba	Obec Slavíkov	Obec Slavíkov	28
	Poskytování služeb pro rodinu a domácnost	Dagmar Urbanová, Kožlí	Dagmar Urbanová	24
Jihlava	Integrované centrum soc.služeb	Statutární město Jihlava	Statutární město Jihlava	950
	Pečovatelská služba	Město Třešť	Město Třešť	190
	Pečovatelská služba	Město Polná	Město Polná	185
	Pečovatelská služba	Město Přibyslav	Město Přibyslav	120
	Pečovatelská služba	Obec Batelov	Obec Batelov	40
	Home care-chops	OCH Jihlava	OCH Jihlava	51
	Pečovatelská služba	Město Brtnice	Město Brtnice	155
	Pečovatelská služba Jihlava	OCH Jihlava	OCH Jihlava	20
	Pečovatelská služba Janštejn	OCH Jihlava	OCH Jihlava	80
	Pečovatelská služba Kostelec	OCH Jihlava	OCH Jihlava	80
	Pečovatelská služba Nová Říše	OCH Jihlava	OCH Jihlava	90
	Pečovatelská služba Kamenice u Jihlavy	OCH Jihlava	OCH Jihlava	130
	Pečovatelská služba Luka nad Jihlavou	OCH Jihlava	OCH Jihlava	152
Pečovatelská služba Telč	OCH Jihlava	OCH Jihlava	140	
Pelhřimov	Pečovatelská služba Pelhřimov	Město Pelhřimov	Město Pelhřimov	184
	Pečovatelská služba Pacov	Kraj Vysočina	Dům seniorů – Domov důchodců Pacov	30
	Pečovatelská služba Pelhřimov	Oblastní charita Pelhřimov	Oblastní charita Pelhřimov	35
	Charitní pečovatelská služba	Farní charita Kamenice n.L.	Farní charita Kamenice n.L.	70
	Pečovatelská služba Pacov	Farní charita Pacov	Farní charita Pacov	60
	CHOPS	Farní charita Počátky	Farní charita Počátky	90
Třebíč	Pečovatelská a domácí ošetřovatelská služba	Město Třebíč	JUDr. Dolejská	400
	Pečovatelská služba	Město Jemnice	Město Jemnice	70
	Pečovatelská služba	Město Moravské Budějovice	Město Moravské Budějovice	70
	Pečovatelská služba	Město Náměšť nad Oslavou	Město Náměšť nad Oslavou	65
	Pečovatelská služba	OCH Třebíč	OCH Třebíč	66
	Charitní pečovatelská a ošetřovatelská služba v rodinách	OCH Třebíč	OCH Třebíč	30
	Pečovatelská služba Kněžice	OCH Třebíč	OCH Třebíč	50
	Komplexní domácí péče „DIANA“	Prokešová Dagmar	Prokešová Dagmar	100
Ošetřovatelská péče	Marie Machátová	Marie Machátová	50	

Žďár nad Sázavou	Pečovatelská služba	Obec Dolní Rožínka	Pečovatelská služba Dolní Rožínka	58
	Pečovatelská služba	Obec Vír	Obec Vír	66
	Pečovatelská služba Bystřice n/P	OCH Žďár nad Sázavou	OCH Žďár nad Sázavou	310
	Pečovatelská služba	Městys Jimramov	Městys Jimramov	17
	Pečovatelská služba	Městys Křižanov	Městys Křižanov	65
	Pečovatelská služba	Město Nové Město na Moravě	Novoměstské sociální služby	160
	Pečovatelská služba	Město Velká Bíteš	Poliklinika Velká Bíteš	100
	Pečovatelská služba	Městys Měřín	Městys Měřín	50
	Pečovatelská služba	Město Velké Meziříčí	Sociální služby města Velké Meziříčí	122
	Pečovatelská služba	Město Žďár nad Sázavou	Sociální služby města Žďár nad Sázavou	250
	Domácí péče Home-care	Město Žďár nad Sázavou	Sociální služby města Žďár nad Sázavou	11
	Pečovatelská služba	Subregion Velké Dářko	Obec Škrdlovice	37
	Pečovatelská služba	Obec Moravec	Obec Moravec	32
	Pečovatelská služba	Městys Sněžné	Městys Sněžné	12
	Pečovatelská služba Nížkov	OCH Žďár nad Sázavou	OCH Žďár nad Sázavou	26
	Pečovatelská služba	Městys Bobrová	Městys Bobrová	51
	Domov pokojného života Nížkov	OCH Žďár nad Sázavou	OCH Žďár nad Sázavou	25
	Pečovatelská služba	Obec Věcov	Obec Věcov	16

Tab. 8.3: Domovy důchodců, penzióny pro důchodce a ostatní zařízení pro seniory

Okres	Obec	Název zařízení	Zřizovatel	Kapacita	Počet pracovníků
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	Domov pro seniory Havlíčkův Brod, p. o.	Kraj Vysočina	68	39
	Havlíčkův Brod	Domov důchodců	Město Havlíčkův Brod	120	75
	Světlá nad Sázavou	Domov důchodců	Město Světlá nad Sázavou	87	42
Jihlava	Jihlava	Domov důchodců Lesnov	Statutární město Jihlava	146	71
	Telč	Domov důchodců Telč	Město Telč	60	26
	Ždírec	Domov důchodců Ždírec, p. o.	Kraj Vysočina	119	56
Pelhřimov	Humpolec	Domov důchodců Humpolec, p. o.	Kraj Vysočina	203	82
	Humpolec	Domov blahoslavené Bronislavy v Humpolci	Českomoravská provincie, Kongregace sester Premonstrátek	33	16
	Onšov	Domov důchodců Onšov, p. o.	Kraj Vysočina	41	19
	Pacov	Dům seniorů – domov důchodců	Město Pacov	58	36
	Pacov	Gerontologický stacionář s pečovatelskou službou	Město Pacov	60	5
	Proseč Obořiště	Domov důchodců Proseč – Obořiště, p. o.	Kraj Vysočina	68	31
	Proseč Pošná	Domov důchodců Proseč u Pošné, p. o.	Kraj Vysočina	69	41
Třebíč	Třebíč	Domov pro seniory Třebíč – Manž. Curieových, p. o.	Kraj Vysočina	193	100
	Myslibořice	Domov odpočinku ve stáří v Myslibořicích	Diakonie ČCE	134	76
	Náměšť nad Oslavou	Domov pro seniory Náměšť nad Oslavou, p. o.	Kraj Vysočina	92	52
	Náměšť nad Oslavou	Penzión pro důchodce	Město Náměšť nad Oslavou	78	4
	Třebíč	Domovinka – stacionář pro seniory a invalidy	OCH Třebíč	15	6
	Třebíč	Domov pro seniory Třebíč, Koutkova - Kubešova, p. o.	Kraj Vysočina	181	52
	Velký Újezd	Domov důchodců Velký Újezd, p. o.	Kraj Vysočina	135	58
	Moravské Budějovice	Dům sv. Antonína	Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského	79	46
Žďár nad Sázavou	Moravec	Charitní domov pro duchovní Moravec	Česká katolická charita	87	38
	Velká Bíteš	Poliklinika – středisko Domov důchodců	Město Velká Bíteš	27	10
	Velké Meziříčí	Domov pro seniory Velké Meziříčí, p. o.	Kraj Vysočina	180	91
	Strážek	Domov pro seniory Mitrov, p. o.	Kraj Vysočina	136	82
	Žďár nad Sázavou	Domov důchodců Žďár nad Sázavou	Město Žďár nad Sázavou	54	40

Tab. 8.4: Další zařízení pro seniory

Okres	Obec	Název zařízení	Zřizovatel
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	Jídelna pro důchodce (3)	Město Havlíčkův Brod
	Humpolec	Denní stacionář klub ASTRA	OCH Havlíčkův Brod
Jihlava	Jihlava	Městská org. svazu důchodců	Městská org. svazu důchodců
	Jihlava	Tišňová péče o seniory AREION	Život 90
	Jihlava	Denní stacionář pro seniory	Statutární město Jihlava
Třebíč	Třebíč	Denní stacionář pro seniory	OCH Třebíč
Žďár nad Sázavou	Nové Město na Moravě	Hospicové hnutí Vysočina	Hospicové hnutí Vysočina
	Žďár nad Sázavou	Klub důchodců (3)	Město Žďár nad Sázavou

Tab. 8.5: Zařízení poskytující sociální služby v oblasti práce s tělesně, mentálně a smyslově postiženými (centra s denním a týdenním pobytem)

Okres	Obec	Název zařízení	Zřizovatel	Kapacita	Počet pracovníků
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	Středisko ranné péče	OCH Havlíčkův Brod	30-50	9
	Ledeč nad Sázavou	Stacionář pro děti s mentálním a kombinovaným postižením v Ledči nad Sázavou - Petrkův	OCH Havlíčkův Brod	15	10
	Chotěboř	Stacionář pro tělesně a mentálně postiženou mládež	Město Chotěboř	40	14
Jihlava	Jihlava	Denní a týdenní pobyt mládeže	Statutární město Jihlava	28	28
	Jihlava	Začlenění dětí s těžkým zdravotním postižením do MŠ	Sdružení pedagogických a poradenských pracovníků	30	
Peňhřimov	Pacov	LADA – denní stacionář v Pacově pro osoby s mentálním postižením	OSPPMP LADA	16 + 15 kl. odlehčovací sl.	11
Třebíč	Třebíč	Denní rehabilitační stacionář pro tělesně a mentálně postižené děti a mládež	Město Třebíč	32	23
	Třebíč	Stacionář pro psych. nemocné „Papřsek naděje“	OCH Třebíč	51	14
	Třebíč	Stacionář pro ment. a komb. postižené osoby	OCH Třebíč	25	7
	Třebíč	Denní stacionář pro seniory a zdravotně postižené	OCH Třebíč	15	6
	Třebíč	Rolníčka – denní rehabilitační stacionář pro děti s opakovanými respiračními infekty a děti alergické	Město Třebíč	20	5
	Třebíč	Denní centrum Barevný svět	Sdružení pro pomoc mentálně postiženým, Třebíč	22	8
Žďár nad Sázavou	Nové Město Na Moravě	Centrum Zdislava	Město Nové Město na Moravě	18	13
	Žďár nad Sázavou	Klub v 9 (pro duševně nemocné)	OCH Žďár nad Sázavou	28	8
	Žďár nad Sázavou	Denní pobyt pro ment. postiženou ml. a mentálně postižené děti a mládež	Město Žďár nad Sázavou	18	8
	Velké Meziříčí	Nesa – denní stacionář	OCH ZR	12	9

Tab. 8.6: Zařízení poskytující sociální služby v oblasti práce s tělesně, mentálně a smyslově postiženými (nelůžková zařízení)

Okres	Obec	Název zařízení	Zřizovatel
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	Mimonemocniční psychiatrická rehabilitace a sociální služby dlouhodobě duševně nemocným	Fokus Vysočina
	Havlíčkův Brod	Dobrovolnické centrum v regionu Havlíčkův Brod	Fokus Vysočina
	Havlíčkův Brod	Dobrovolnické centrum v regionu Pelhřimov	Fokus Vysočina
	Havlíčkův Brod	Sociálněvzdělávací a zdravotní služby osobám s těžkým mentálním postižením a komb. vadami	Úsvit – zařízení SPMP
	Havlíčkův Brod	Centrum služeb pro zdravotně postižené – pobočka Havlíčkův Brod	Centrum služeb pro zdravotně postižené kraj Vysočina
	Havlíčkův Brod	Český červený kříž	Český červený kříž ČR
	Havlíčkův Brod	Roska Havlíčkův Brod	Unie Roska ČR
	Havlíčkův Brod	O.S. Trojka	O.S. Trojka
Jihlava	Jihlava	Rozvoj komunitní péče o duševní zdraví – zřízení centra denních služeb	OS pro podporu a péči o duševně nemocné VOR Jihlava
	Jihlava	Český červený kříž	Český červený kříž ČR
	Jihlava	Denní stacionář	Jihlavská unie neslyšících
	Jihlava	Pomoc postiženým dětem v Jihlavě	Občanské sdružení Kamínek při pomocné škole pro žáky s více vadami
	Jihlava	Centrum služeb pro zdravotně postižené – pobočka Jihlava	Centrum služeb pro zdravotně postižené kraj Vysočina
	Jihlava	Tyflo Vysočina, o.p.s.	Tyflo Vysočina, o.p.s.
	Jihlava	TyfloCentrum Jihlava, o.p.s.	TyfloCentrum Jihlava, o.p.s.
	Jihlava	Svaz neslyšících a nedoslýchavých	Svaz neslyšících a nedoslýchavých
	Jihlava	Jihlavská unie neslyšících	Jihlavská unie neslyšících
Pelhřimov	Pelhřimov	Centrum služeb pro zdravotně postižené – pobočka Pelhřimov	Centrum služeb pro zdravotně postižené kraj Vysočina
Třebíč	Třebíč	Pomněnka	O.S. Žít s radostí
	Třebíč	Centrum služeb pro zdravotně postižené – pobočka Třebíč	Centrum služeb pro zdravotně postižené Kraj Vysočina
	Třebíč	Roska Třebíč	Org. Roska ČR
Žďár nad Sázavou	Nové Město na Moravě	O. S. Duha	Duha
	Nové Město na Moravě	Osobní asistence	Sdružení NMNM
	Žďár nad Sázavou	Centrum služeb pro zdravotně postižené – pobočka Žďár nad Sázavou	Centrum služeb pro zdravotně postižené Kraj Vysočina
	Asociace rodičů a přátel zdravotně postižených dětí	Klub „Úsměv“	Asociace rodičů a přátel zdravotně postižených dětí
	Žďár nad Sázavou	Pomoc sociálně slabším	Český červený kříž ČR
	Žďár nad Sázavou	Roska Žďár nad Sázavou	Unie Roska ČR

Tab. 8.7: Poradenství

Okres	Obec	Název zařízení	Zřizovatel
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	Občanská poradna	OCH Havlíčkův Brod
	Havlíčkův Brod	Mateřské centrum Zvoneček	OCH Havlíčkův Brod
	Havlíčkův Brod	Psychosociální poradna LOGOS	Fokus Vysočina
	Nová Ves u Chot.	Tišňová linka AIDS pomoci	OS Spektrum Vysočina
Havlíčkův Brod	PhDr. Sojka	Psychocentrum	
Jihlava	Jihlava	Psychocentrum - manželská a rodinná poradna kraje Vysočina, p.o	Kraj Vysočina
	Jihlava	Občanské poradenství	Občanská poradna Jihlava
	Jihlava	Poradenské centrum	Svaz neslyšících a nedoslýchavých
	Jihlava	Mateřské centrum Macík	Občanské sdružení Macík
	Velký Beranov	Psychosomatické kurzy a poradenství pro těhotné	Gravid Centrum
Pelhřimov	Pelhřimov	Občanská poradna	Farní charita Pelhřimov
	Pelhřimov	Communio – sociálně pastorační středisko	Starokatolická církev ČR
	Pelhřimov	PhDr. Lepiérová	Psychocentrum
Třebíč	Třebíč	Psychocentrum - manželská a rodinná poradna kraje Vysočina	kraj Vysočina
	Třebíč	Záchrana nenarozeného života – domov pro dětský život	Sdružení za dětský život
	Třebíč	Mateřské centrum	Třebíčské centrum
	Třebíč	Občanská poradna	Sdružení pro pomoc. ment. postiženým
	Třebíč	Poradna pro ženy a dívky a partnerské vztahy	O.S. Poradna pro ženy a dívky a partnerské vztahy
	Třebíč	Poradenství a sociální rehabilitace	Občanské sdružení pro poradenství a sociální rehabilitaci
	Třebíč	Občanská poradna	občanská poradna
Žďár nad Sázavou	Nové Město na Moravě	Občanská poradna	Sdružení Nové Město na Moravě
	Nové Město na Moravě	Centrum poradenské a rodinné pomoci	Sdružení Nové Město na Moravě
	Nové Město na Moravě	Rodinné centrum „Vláček“	Novoměstské rodinné centrum
	Nové Město na Moravě	EZOP – poradna pro rodinu a děti	Sdružení Nové Město na Moravě
	Žďár nad Sázavou	Psychocentrum - manželská a rodinná poradna kraje Vysočina	kraj Vysočina
	Žďár nad Sázavou	Poradna pro děti a mládež	OCH Žďár nad Sázavou

Tab. 8.8: Ústav sociální péče

Okres	Obec	Název zařízení	Zřizovatel	Kapacita	Počet pracovníků
Havlíčkův Brod	Věž	Ústav sociální péče pro dospělé Věž, p. o.	Kraj Vysočina	80	47
	Zboží	Ústav sociální péče Zboží, p.o.	Kraj Vysočina	60	35
	Ledeč nad Sázavou	Ústav sociální péče Ledeč nad Sázavou, p. o.	Kraj Vysočina	80	34
Pelhřimov	Lidmaň	Ústav sociální péče Lidmaň, p.o.	Kraj Vysočina	104	63
	Černovice	Diagnostický ústav sociální péče Černovice, p. o.	Kraj Vysočina	159	154
	Těchobuz	Ústav sociální péče Těchobuz, p. o.	Kraj Vysočina	68	48
Třebíč	Jinošov	Ústav sociální péče Jinošov, p. o.	Kraj Vysočina	73	47
	Nové Syrovice	Ústav sociální péče Nové Syrovice, p. o.	Kraj Vysočina	100	54
Žďár nad Sázavou	Křižanov	Ústav sociální péče Křižanov, p. o.	Kraj Vysočina	152	90

Zdroj dat pro všechny tabulky v příloze 8.3: Krajský úřad kraje Vysočina

Přehled použitých zkratk a cizích výrazů s vysvětlením

Výraz	Vysvětlení
AIM	automatizovaný imisní monitoring
AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
AT ambulance	ambulance pro alkoholismus a toxikomanie
AV ČR	Akademie věd České republiky
CEDA	Central European Data Agency, a.s. (specializovaná firma, která se věnuje pořizování a správě mapových podkladů v digitální formě)
CNC	stroje řízené počítačem (<i>Computer Numerical Control</i>)
ČHMÚ	Český hydrometeorologický ústav
ČOV	čistička odpadních vod
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
ČSÚ	Český statistický úřad
ČZÚK	Český úřad zeměměřický a katastrální
databáze KROK	databáze krajská a okresní (ČSÚ)
databáze MOS	databáze městské a obecní statistiky
DDM	domov dětí a mládeže
DDM	domov důchodců
DPS	dům s pečovatelskou službou
EA	ekonomicky aktivní
EIB	Evropská investiční banka (<i>European Investment Bank</i>)
e-PUSA	elektronický portál územních samospráv
ERP	užitečný vyzařený výkon (<i>Effective Radiate Power</i>)
ES	energetická soustava
ESPAD	Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (<i>The European School Survey on Alcohol and Other Drugs</i>)
EU	Evropská unie
EUROSTAT	Evropský statistický úřad
EVVO	enviromentální výchova, vzdělávání a osvěta
FF UP	Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
FSÚ	Federální statistický úřad
G	gymnázia
GIS	geografické informační systémy
Harm reduction	snižování zdravotních a sociálních rizik
HDP	hrubý domácí produkt
HIV	virus oslabující lidskou imunitu (<i>human immunodeficiency virus</i>)
HotSpot (informatika)	místo či oblast s možností bezdrátového připojení k internetu
HUZ	hromadné ubytovací zařízení
CHKO	chráněná krajinná oblast
ICT	informační a komunikační technologie (<i>Information and Communication Technologies</i>)
ILO	Mezinárodní organizace práce (<i>International Labour Organization</i>)
INDOŠ	internet do škol
IZS	integrováný záchranný systém
JOP	jiní odborní pracovníci nelékaři s odbornou způsobilostí
LDN	léčebna dlouhodobě nemocných
LHO	lesní hospodářské osnovy
LV	limitní hodnota (<i>limit value</i>)
LV+MT	limitní hodnota navýšená o mez tolerance
Marigold	webový deník (weblog)
MD	mateřská dovolená
MF ČR	Ministerstvo financí České republiky
MN	míra nezaměstnanosti
MPSV ČR	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
MŠ	mateřské školy
NEAD 2000	nealkoholické drogy 2000 (výzkum)
NH	národní hospodářství
NNO	nestátní neziskové organizace
NPP	národní přírodní památka

Výraz	Vysvětlení
NPR	národní přírodní rezervace
NUTS	Normalizovaná klasifikace územních celků (<i>Nomenclature des Unites Territoriales</i>)
OA	obchodní akademie
ODO	ostatní dopravní obslužnost
OPM	obsazená pracovní místa
OPM/Z	obsazená pracovní místa/zaměstnaní bydlící
ORP	obec s rozšířenou působností
OU	odborné učiliště
OZE	obnovitelné zdroje energie
OZP	osoby se zdravotním postižením
PP	přírodní památka
PR	přírodní rezervace
PŠ	pomocné školy
PU/VM	počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo
REZZO	registr emisí a zdrojů znečištění ovzduší
ŘSD ČR	Ředitelství silnic a dálnic České republiky
SHR	samostatně hospodařící rolníci
S-IO	skládky interního odpadu
SIPVZ	státní informační politika ve vzdělávání
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
S-NO	skládky nebezpečného odpadu
SO ORP	správní obvod obce s rozšířenou působností
S-OO	skládky komunálního odpadu
SOS	střední odborné školy
SOU	střední odborné učiliště
SŠ	střední školy
SÚS	Správa a údržba silnic
SV	skupinové vodovody
TIC	turistické informační centrum
TRN	tuberkulóza a respirační nemoci
TTP	trvalé travní porosty
TZL	tuhé znečišťující látky
UIR-ADR	územně identifikační registr adres
ÚIV	Ústav pro informace ve vzdělávání
UNESCO	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>)
ÚP VÚC	územní plán velkého územního celku
ÚPD	územně plánovací dokumentace
UPT	umělé přerušení těhotenství
ÚZIS	Ústav zdravotnických informací a statistiky
VHA	žloutenka typu A
VHB	žloutenka typu B
VHC	žloutenka typu C
VOC	těkavá organická sloučenina (<i>volatile organic compound</i>)
VOŠ	vyšší odborné školy
VRT	vysokorychlostní trať
VŠ	vysoké školy
VŠPS	Výběrové šetření pracovních sil (ČSÚ)
VT	výpočetní technika
VÚPSV	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
ZDO	základní dopravní obslužnost
ZPDB	zdravotničtí pracovníci nelékaři bez odborného dohledu po získání odborné způsobilosti
ZPOD	zdravotničtí pracovníci nelékaři pod odborným dohledem nebo přímým vedením
ZPSZ	zdravotničtí pracovníci nelékaři s odbornou a specializovanou způsobilostí
ZŠ	základní školy
ZUŠ	základní umělecké školy
ZvŠ	zvláštní školy